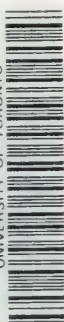

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00378581 3

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

purchased for the
Centre of
Criminology Collection

from a grant by
THE DONNER CANADIAN
FOUNDATION

THE
UVĀSAGADASĀO

OR

THE RELIGIOUS PROFESSION OF AN UVĀSAGA
EXPOUNDED IN TEN LECTURES

BEING

THE SEVENTH ANGĀ OF THE JAINS

EDITED

IN THE ORIGINAL PRĀKRIT

WITH THE

SANSKRIT COMMENTARY OF ABHAYADEVA

BY

A. F. RUDOLF HOERNLE,

PH. D, TÜBINGEN,

FELLOW OF THE CALCUTTA UNIVERSITY, HONORARY
PHILOLOGICAL SECRETARY TO THE ASIATIC
SOCIETY OF BENGAL, ETC.

~~~~~  
VOL. I. TEXT AND COMMENTARY.

~~~~~  
PUBLISHED FOR THE BIBLIOTHECA INDICA.  
~~~~~

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS.

1890.

FL

511

U87

1790

V.1

उपासकदशा-सूत्रम्

जैनमतागमसङ्ग्रहे

सप्तमाङ्गम्

श्रीमदभयदेवाचार्यस्मृतिरिक्तविवरणसहितम्

श्रीलश्री

बङ्गाल-एशियाटिक-सोसाइटी-नामकसमाजानुज्ञया

डक्टर-श्री-ए-अफ-रुडोल्फ-हार्णले साहिबेन

परिशोधितम् ।

प्रथमो भागः ।

मूलं विवरणं च ।

कालिकाताराजधान्याम्

बाप्टिस्त-मिशन यन्त्रे मुद्रितम्

संवत् १८८० ई० ।

दुराग्रहध्वान्तविभेदभानो
हितोपदेशामृतसिन्धुचित्त ।
सन्देहसन्दोहनिरामकारिन्
जिनोक्तधर्मस्य धुरन्धरोऽसि ॥ १ ॥

अज्ञानतिमिरभास्करमज्ञाननिवृत्तये सहृदयानाम् ।
आर्हततत्त्वादर्शं ग्रन्थमपरमपि भवानकृत ॥ २ ॥

आनन्दविजय श्रीमन्नात्माराम महामुने ।
मदीयनिखिलप्रश्नव्याख्यातः शास्त्रपारग ॥ ३ ॥

कृतज्ञताचिह्नमिदं ग्रन्थसंस्करणं कृतिन् ।
यत्नसम्पादितं तुभ्यं अद्भ्योत्सृज्यते मया ॥ ४ ॥

कलिकातायाम्

२२ अप्रिल् १८६० ।

CONTENTS.

				Page
Introduction	...	...	...	ix
Text—				
Lecture I	...	...	...	१
Lecture II	...	...	...	४५
Lecture III	...	...	...	७०
Lecture IV	...	...	...	८४
Lecture V	...	...	...	९०
Lecture VI	...	...	...	९५
Lecture VII	...	...	...	१०५
Lecture VIII	...	...	...	१२९
Lecture IX	...	...	...	१९०
Lecture X	...	...	...	१९२
Index	...	...	...	१९९
Additional Critical Note	...	...	...	२४७
Errata	...	...	...	२५१
Commentary—				
Lecture I	...	...	...	१
Lecture II	...	...	...	२०
Lecture III—VI	...	...	...	५४
Lecture VII	...	...	...	५९
Lecture VIII—X	...	...	...	६९
Additional Critical Note	...	...	...	७५
Errata	...	...	...	७९

अनुक्रमणिका ।

पृष्ठे ।

प्रस्तावना

ix

सूत्रमूलम्—

प्रथममध्ययनम्..	..	..	..	..	..	..	१
द्वितीयम् ,,	..	..	..	..	..	..	४५
तृतीयम् ,,	..	..	..	..	..	..	७०
चतुर्थम् ,,	..	..	..	..	..	..	८४
पञ्चमम् ,,	..	..	..	..	..	..	९०
षष्ठम् ,,	..	..	..	..	..	..	९५
सप्तमम् ,,	..	..	..	..	..	..	१०५
अष्टमम् ,,	..	..	..	..	..	..	१३९
नवमम् ,,	..	..	..	..	..	..	१६०
दशमम् ,,	..	..	..	..	..	..	१६३
अकारादिवर्णक्रमेण शब्दसूची	..	..	..	..	..	..	१६९
पाठान्तरपरिशिष्टम्	..	..	..	..	..	..	२४७
शुद्धिपत्रम्	..	..	..	..	..	..	२५१

सूत्रविवरणम्—

प्रथममध्ययनम्..	..	..	..	..	...	..	१
द्वितीयम् ,,	..	..	..	..	...	..	३०
तृतीयादि ,,	..	..	..	..	..	..	५४
सप्तमम् ,,	..	..	..	..	..	..	५९
अष्टमादि,,	..	..	..	..	..	..	६९
पाठान्तरपरिशिष्टम्	..	..	..	..	..	..	७५
शुद्धिपत्रम्	..	..	..	..	..	..	७६

INTRODUCTION.

The following materials have been utilised in the edition of this work :

A—MS. belonging to the India Office Library. It is the last of four Jain MSS. bound together in a volume, numbered 1363. Each of the four MSS. bears an endorsement stating that they were “presented by H. T. Colebrooke, Esq.” They contain the *Vajjālaya*, *Rājaprasaṇīya*, *Shatruṅjaya Sāra*, and *Upāsakadashū*. Of the two last manuscripts, the first leaf is wanting. MS. A is written on paper, 40 leaves with 10 lines of about 38 akṣara each. It is dated Saṃvat 1621 (= 1564 A. D.), Shrāvaṇa, sudi, the 14th, and is a good manuscript. The colophon states it to have been written for the reading (*pañhanārthaṃ*) of the Shrāvikā Puṇya-prabhāvikā. I received it through the kindness of Dr. Rost, the Librarian of the Indian office.

B—MS. belonging to the Oriental Library of the Asiatic Society of Bengal. It is a comparatively modern manuscript, obtained by the Society from the Library of the Mahārāja of Bikaner, about three years ago, through the intermediation of the Government of India. The manuscript which was intended by the Society to be copied is numbered 1533 in the printed Bikaner Library's catalogue published by the Government of India. In that catalogue it is stated to be dated Saṃvat 1117¹, and to be accompanied “by a Sanskrit commentary named *Upāsaka-dasa-vivaraṇa*.” The Society's copy, however, shows the date Saṃvat 1824 (= 1767 A. D.), Phāguṇa, sudi, the 9th, Thursday; nor is it accompanied by any Sanskrit commentary, though it is accompanied by an interlinear *ṭabbā* or vernacular (Gujarātī) para-

¹ On this date, see the remarks below, p. xxi.

phrase. Moreover the "beginning" and the "end" (the latter being that of the commentary), which are cited in the catalogue, do not agree with the Society's manuscript. At the end the copyist states that it was written *sahar Makasūdābād Bālochar madhye* 'in the town of Maqsūdābād Bālochar.'¹ No date is mentioned. It would seem, therefore, that, instead of the desired copy of No. 1533, the Society received another manuscript of comparatively modern date. MS. B is a tolerably well written copy, on paper, 83 leaves, each with 6 lines of about 28 akṣara each. As already mentioned, it is provided with an interlinear *ṭabbā*, which states that the text consists of 3,101 *grantha*.

C—MS. belonging to a yati in Calcutta, obtained through the kindness of Bābū Amūlak Chand Parrack. It is on paper, 41 leaves, with the text written in the middle of each leaf, and the Sanskrit commentary arranged above and below. It bears date Samvat 1916 (= 1859 A. D.), Phāguna, sudi, 4. It is a well-written manuscript, showing signs of being the work of a paṇḍit who possessed an unusual knowledge of Prākṛit, and carefully revised the text throughout in accordance with the standard of Hemachandra's grammar (cf. *appāṇam* in § 89), especially with regard to the treatment of the nasal and surd consonants. A notice at the end of the MS. states that the text consists of 812 *grantha*, and the commentary of 1016 (cf. *Ind. St.*, Vol. XVI, p. 288).

D—MS. belonging to the same owner as MS. C. It is on paper, 33 leaves, with 9 lines of about 48 akṣara each. It is dated Samvat 1745 (= 1688 A. D.), Migasara (*mṛigashīrṣa*), badi, tithi 5, Bhṛiguvāsara (Friday), and said to be written in Shrīrīṇī Nagar. It is only provided with the interlinear *ṭabbā*. It is a carefully written manuscript of the usual Jain style.

¹ This is another name for Murshidābād, in Bengal, being commonly used by the Jains.

E, the well-known Calcutta print, published by Rāy Dhan Pat Singh Bahādur of Murshidābād, in Saṃvat 1933 (= 1876 A. D.). It is provided with both the usual Sanskrit commentary and ṭabbā, the former printed above, the latter below the text, which occupies the middle of each page; the whole 'get-up' imitating that of the usual Indian manuscripts. As an edition it is worthless, being made with no regard whatsoever to textual or grammatical correctness, both in its Sanskrit and Prākṛit portions. Still it has its uses for the purpose of collation.

F—MS. belonging to Professor Dr. R. Garbe, a carefully written paper manuscript, in the usual Jaina style. It consists of 54 leaves, with 7 lines of about 48 akṣara each. It is dated Saṃvat 1748 and Shāka 1613 (= 1691 A. D.), Āsu (= Ashvina), Sudi 6, Thursday. It is provided with an interlinear ṭabbā. A marked feature of this MS. is, that it very frequently gives the standing formulas in full, when they are usually abbreviated in other MSS.; see, *e. g.*, the footnotes on pp. 50, 51, 52, 54, 57, 59, 60, 62, etc. Thus it also adds the formula *maṇasā vayasā kāyasā* at the end of every vow, from § 16 to § 41, where it is omitted in all other MSS. Now and then it has peculiar readings of its own; though they are of no great importance; *e. g.*, *sāmī samosarie* for *samosaraṇaṃ* (§ 92), *Kāmadevā samaṇovāsayā* for *Kāmadevo vi* (§ 109), and others. Unfortunately it is not quite complete; five leaves are wanting (8-12), which contained the portion from § 42 to § 61, both inclusive. I have to thank Professor Garbe for the loan of this very useful MS.

G—MS., belonging to the Government collection of MSS., deposited with the Asiatic Society of Bengal. It is written on paper, and consists of 44 leaves, with 6 or 7 lines of about 50 akṣara each. It is provided with an interlinear ṭabbā. It bears no date, but to judge from its appearance, it is a comparatively modern copy, and can hardly be older than

about fifty years. The vowels *e* and *o* are all top-marked. It is very carelessly and ignorantly written; full of sanskritisms and misspellings; e. g., *koṣṭae* for *koṭṭhae* in § 126, *hiraṇya* for *hiraṇṇa* in § 127; *soṃnīena* for *soṇīena* in § 129, etc. It appears, however, to have been copied from a good original, as, now and then, it shows unusually correct forms; e. g., *Aṇando* in § 92, *micchaddiṭṭhī* in § 93, *tubbha* in § 173, *karenti* and *padisuṇanti* in §§ 174, 175. Occasionally it also shows peculiar readings; e. g., *hanemi* in § 129, *saddāvei* in § 139. I owe this MS. to the kindness of Rāja Rājendralāla Mitra, L. L. D., who, at my request, purchased it from a Jain in Murshidābād for the Government collection.

H—MS., belonging to the Library of the 'Jain Association of India' in Bombay, received through the kindness of Mr. Virchand Raghavji Gaudhi, the Honorary Secretary of that Association. It is written on paper, and consists of 26 leaves, with 13 lines of about 42 akṣara each. It is not provided with the usual ṭabbā, but has occasional Sanskrit glosses on the margin or between the lines. It is dated Samvat 1740 (= 1683 A. D.), Phāguṇa, sudi, Saturday; and is stated to have been written for the recitation (*vāchanāya*) of Bhūvana Sāgar, the disciple of Nayana Viśhāla Jī, the disciple of the Bhaṭṭāraka Jinaranga Sūri; and to have been revised (*śodhita*) by Pandit Bhūvana Sāgar himself. The last mentioned circumstance accounts for the comparative excellence of this MS.; traces of the revising hand of the "Pandit" are visible throughout; it also shows in several places the only correct forms, e. g., *santosie* in § 48, *ajjappabhiṃ* in § 58 and 68, etc. Curiously, however, it contains a rather long lacuna, omitting the whole from *antevasī* in § 76 down to *jahū paṇṇattie* in § 79; though there is no portion of the MS. lost. It is said to contain 812 *grantha*. It may be noted that the vowels *e* and *o* are uniformly top-marked.

Of these eight authorities for the text, I was able to use

MSS. C and D only for the first chapter, after which they were recalled from my possession by the owner. I had, however, previously collated the whole of MS. D, and noted all its variations in my copy of the Calcutta print. Accordingly MS. D is referred to throughout the edition. MS. F I was able to use from the second chapter, and MS. G from the third chapter, to the end of the work. MSS. H I only received when the edition was practically completed and printed off. For the entire work, therefore, there were only available MSS. A and B, and the Calcutta print E. Some of the leaves were reprinted from time to time, and in these, so far as it was possible, the variations occurring in the MSS. F, G and H have been introduced. For the sake of completeness I have added in an Additional Critical Note a selection of the more interesting variations, exhibited by the MSS. F, G, H, in those portions of the work, for the edition of which, at first, they had not been available.

For the commentary I had the following materials:

a—MS., belonging to Dr. E. Hultzsch, acquired by him in Gujarāt in 1884, and very kindly placed by him at my service. It is a beautifully, and, with a very few exceptions, carefully written manuscript. It is a portion of a collective manuscript of 351 leaves, with 9 lines of about 36 akṣara each, which contains commentaries of the following five Angas: Upāsakadashā (leaves 1—49), Antakṛiddashā (to 65), Anuttaraupapātika (to 81), Prashnavyākaraṇa (to 304), Vipāka (to 351). To all appearances, however, the manuscript is incomplete, or was never complete; though perhaps it is only the last leaf, with the usual concluding phrases, which is wanting. No date appears anywhere in the manuscript. But to judge from the style of writing, it may be of about the same age as MS. A.

c—MS., forming part of MS. C.

e—Print, forming part of Print E.

f—MS., belonging to Professor R. Garbe, and acquired by

him in Gujārāt together with MS. F. It is a well written manuscript on paper, consisting of 33 leaves, with 15 lines of about 47 akṣara each. It is not dated, but to judge from its appearance, it probably belongs to the 16th century. The vowels *e* and *o* are uniformly side-marked. It is a collective manuscript, containing commentaries to the following three consecutive Angas, the seventh, Upāsakadashā, (leaves 1—23b), the eighth, Antekṛiddashā (l. 23b—31a), and the nineth, Anuttaraupapātikadashā (l. 31a—33). At the end¹ it is stated, that the whole of this collective commentary was written by Abhayadeva, and that it contains 1,300 *grantha*. It is written in a small hand, and not quite carefully. It shows a very remarkable agreement with MS. *a*, all the readings, and even the clerical errors of which it reproduces, though it adds here and there blunders of its own. It would almost seem as if MS. *f* had been copied from MS. *a*.

h—MS., belonging to the Library of the “Jain Association of India,” and received through the kindness of W. Virchand Raghavji Gaudhi, the Honorary Secretary of that Association. It is a clearly written and fairly accurate manuscript on paper, consisting of 23 leaves, with 15 lines of about 46 akṣara each. It is dated Samvat 1673 (= 1616 A. D.), Vaishākha, badi, 7th. On the margin it is called *Upāsakadashāṃgādi Vṛitti*, indicating thereby that it is only the commencement of a collective commentary. The MS., however, breaks off at the end of the commentary to the Upāsakadashā. On the whole, it agrees with MS. *a* rather than with MS. *c*; but occasionally it has readings of its own; see the end of its comment to § 141.

Of these authorities for the commentary, I have been only able to use MS. *a* and the print *e* for the whole of the work. MS. *c* I had to return to its owner after editing the first chapter, when I received MS. *f*. At the time of my receiving

¹ The colophon reads exactly as given in the Calcutta print, and quoted in Professor Weber's Catalogue of the Berlin MSS., p. 507.

MS. *h* the edition was practically finished. A few selected variations from it, I have put into the Additional Critical Note.

With regard to the readings of the text, the eight manuscripts collated by me may be divided into two distinct classes; *viz.* A, B, C, F, G and H on one side, and D E, on the other. This distinction, as a glance at the footnotes will show, extends even to very small matters, such a peculiarities of spelling. But it is shown much more strikingly in some rather important variations of reading. As instances I may mention those on p. 16, footnote 15, p. 17, footnote 11, p. 19, footnote 11, p. 21, footnotes 2 and 5, p. 26, footnote 9, p. 30, footnote 17, p. 31, footnote 2, p. 33, footnote 7, p. 35, footnote 3, p. 61, footnote 16, p. 94, footnote 9. In the twelve typical cases here cited, A, B, F, G and H differ from D E, and in eight of them C agrees with A B as against D E. Perhaps these variations are not extensive or important enough to call the text of the two sets of manuscripts two different recensions. Still they are sufficiently striking. On the other hand, occasionally G H agree with D E, as against A B C F, *e. g.*, on page 29, footnote 3, p. 52, footnote 1. Finally in a few cases H agrees with D E, as against A B C F G; *e. g.*, on page 95, footnote 3, page 107, footnote 9, page 153, footnote 1.

In the main I have adopted the reading of the text as contained in the majority of the manuscripts A B C F G and H. For the following reasons:

In the first place, many of the most important variants are long additional readings which are mostly found in D E. With regard to these the text of A B C F G H has the almost uniform support of Abhayadeva's commentary. The only striking exception occurs in § 66 (page 29, footnote 3), where the long addition which occurs in A B C F and which is omitted by D E G H, is inconsistent with the rubrical direction *taheva*, and is referred by the com-

mentary to the fifth Anga, called Bhagavatī. On the other hand, the commentary never supports any of the long additional readings of D E; *e. g.*, those in § 44 (page 16, footnote 15), § 46 (p. 17, f. 11), § 52 (p. 21, f. 2 and 5), § 76 (p. 35, f. 3). As a rule the commentary simply ignores them. In one case only (that in § 46) does it expressly notice the variant as a *vāchanāntara*, but only to point it out as really a quotation from the Mūlasūtra, called Āvaśhyaka. This is an important point; it shows two things: that the text of A B C F G H, is that which the great commentator Abhayadeva considered the authorised one; and, from the silence of the commentary regarding the majority of the variants, that their introduction is probably posterior to Abhayadeva's time.

In the second place, other important variants of D E suggest themselves as incorrect from internal evidence. Thus the variant *tac naṃ* in § 62 (page 26, footnote 9) is clearly out of place, as it gives to the following passage the character of being a portion of the historical narration of the book, whereas it is really a part of the reply of Mahāvīra given to Goyama. Similarly in § 73 (page 33, footnote 7) the variant of D E, *Sāvattḥī*, is entirely meaningless in that connection.

There are only three instances that I have noticed, in which, MSS. G and H go their own way. Two occur in MS. G, in § 95, where it reads *nāṇā-viha-gaya-bhagga-mue*, and in § 118, where it inserts the word *ālāvagā*. The other, which is a much more important one, occurs in MS. H, in §§ 76 to 79, where H omits a long passage that occurs in all other MSS.

The last noted instance is, perhaps, the most distinct evidence, in the manuscripts I have been able to collate, bearing on the question of the existence of different recensions of the text. Two other instances of evidence of a similar nature¹

¹ They are referred to in note 291 of my translation, Vol. II, pp. 133, 134.

occur in the commentary of Abhayadeva, in his remarks on §§ 205-208 and § 218, where the commentator himself draws attention to a different recension (*puṣṭakānta*-*ṭṭān*, see pp. 63, 65 of the commentary). In both cases, the recension which Abhayadeva annotated omitted long passages (*viz.*, §§ 206, 207, and a portion of § 218, p. 130), which are found in all the manuscripts that were available to me. Though Abhayadeva's recension is not borne out by the manuscripts on which the present edition is based, its existence is sufficiently proved by his testimony. It would be interesting to know, whether any manuscripts containing it exist and can be found at the present day. It is perhaps worth nothing, that Abhayadeva is very brief in his comments on the concluding paragraphs of the first chapter. Those between §§ 72 and 83 he ignores altogether. It is just with regard to these paragraphs, that MS. H omits a large portion; and it is thus possible, that, MS. H represents an approach to the recension which Abhayadeva followed in his commentary. It can only be an approach to it, however, (if even that much), seeing that MS. H contains those portions of §§ 206, 207, 218, which Abhayadeva's recension, according to his own statement, did not contain.

On the other hand, there is no material difference to be observed between the five manuscripts of the commentary. Only two appreciable variations occur, one in MS. *c*, in the comments on § 45 (p. 7, footnote 5), the other in MS. *h*, in the comments on § 141. See Additional Critical Note, p. 55, footnote 10.

In preparing the text for this edition I have followed the principle of conforming it to the rules for the Jain Prākṛit as laid down in Hemachandra's grammar. Under the present circumstances this is the only method that is scientifically defensible. It is followed by the Jains themselves in preparing their manuscript editions, if they understand their

business,—as witnessed by MS. C. It would be preferable, if it were possible, to restore the text as it may have stood originally, or, at least, as it may have stood at the time of the ‘ultimate redaction’ of Jain books by Devarddhi Gaṇin (see Jacobi’s edition of the Kalpasūtra, Introduction, p. 15). Even assuming that Devarddhi Gaṇin’s redaction concerned itself not merely with the readings, but also with the orthography of the text—a point which is by no means certain, nor even probable—, it is simply impossible amidst the numberless variations of spelling, met with in the different manuscripts, to decide with any show of reason which is the authorised orthography of Devarddhi. The probability is that the spelling of Jain books varied at all times, the variations growing in number with the growth—or rather decay—of the language and in proportion to the ignorance or want of system of the scribes. A scribe, writing a Jain book at any particular point of time—unless he slavishly copied his original,—adopted that spelling which conformed to the orthography of the Prākṛit language as current or, at least, considered ‘grammatical’ in his time. His text would naturally vary in proportion to the amount of education he possessed. If Devarddhi himself prepared a text, the orthography of it would, in all probability, exhibit the phonetic stage of what was considered correct Prākṛit in his time. What this stage may have been we have no certain means of knowing. It may be, that it did not materially differ from the state of Prākṛit, as described and taught in Hemachandra’s grammar. In any case, in view of the present day, that grammar is the authoritative exposition of the only state of Prākṛit of which we have definite information. And so long as matters remain in this condition, that grammar must be our guide in editing Jain texts. This, as I have pointed out, is the principle adopted by trained Jains themselves in their manuscripts. If hereafter we should ob-

any information, sufficiently reliable, of any more ancient stage of Prākṛit, an attempt might be made to restore the older Jain texts in the orthography of that stage. The only information, in the form of a grammar, at present available in this direction is the grammar of Chandra of the Ārsha Prākṛit, of which I have published an edition—such as it was possible with the insufficiency of MSS.—in the *Bibliotheca Indica*. At first, I made an attempt, with the guidance of that grammar to restore a text which should conform to its rules. But I soon found that the text of that grammar itself was, in some points, too unsettled yet to afford safe guidance.

The foregoing remarks, it will be understood, only refer to the orthography of the Prākṛit text. I have only to add that, in conformity with the principle now explained, I have as a rule, admitted, in the critical apparatus, only such orthographical variations, as were admitted by Hemachandra's rules. Besides these, of course, all variations have been carefully noted, which represent different readings, whether of greater or smaller importance.

The principle here explained, though it only refers to the orthography of the text, has sometimes been called in question,¹ and the rule has been laid down, that the consensus of the MSS. must be respected in all cases. Unfortunately for this rule, with regard to orthography, there is no real consensus of MSS. For any particular spelling any number of MSS. may be produced. Jain manuscripts vary almost indefinitely in their orthography; and the mere fact that the majority of the MSS. which an editor may possess at any particular time happen to agree in a particular spelling, is no guarantee for the 'consensus;' for

¹ *E. g.*, by Professor Leumann, in the *Vienna Oriental Journal*, Vol. III, p. 340.

he may at any time obtain other MSS. that may turn the scales. In these circumstances, and (as I have already said) provisionally, it appears to me more satisfactory to be guided by Hemachandra's standard, than to follow a haphazard method of spelling.

The case is different, when the question is not of the orthography, but the recension of the text. Here, undoubtedly, the consensus of the manuscripts must be respected. With this question, Hemachandra's rules of orthography have no concern. But every rule has its limits, and an editor has both the right and the duty to use his discretion, provided the "consensus" of the manuscripts is recorded in the critical notes, so that the reader is put in possession of all the facts. With this proviso I have exercised the editor's right in a few exceptional cases. I do not claim, nor do I expect that the reader should always agree with my choice; but in some cases, I have in my favour the authority of the commentary, which shows that Abhayadeva must have read the text as I propose to read it. Thus, in § 240, there is an instance (the insertion of *ya* 'and'), of an emendation, made on the authority of the commentary against the consensus of all MSS. at *that* time in my possession, which was *afterwards* confirmed by the MS. H. For other similar cases, see the Additional Critical Note. On the other hand, in one instance, where I had ventured on an alteration of the erroneousess of which I subsequently convinced myself, I have restored the unanimous reading of the MSS.¹

¹ It was in § 68. The error was pointed out to me by Professor Leumann in a private letter as well as in a review, contributed by him to the *Vienna Oriental Journal*, vol. III, before the completion of my edition, thus affording me an opportunity of correcting it by a reprint. Two other errors (§§ 81, 113), however, I had already noticed myself, before I saw Prof. Leumann's review; for *dies diem docet*, especially in unbroken fields of research, such as Jain Literature still is.

The name of the author of the commentary is not mentioned in any of the manuscripts which I have collated. In the colophon of the Bikaner Manuscript, No. 1533, above referred to, the author is stated to have been Abhavadeva Sāri, and to have written it in Samvat 1117 (= 1060 A. D.). This notice regarding the author agrees with the well-known tradition which ascribes to Abhayadeva the composition of commentaries to nine Angas (No. 3—11). See *Indische Studien*, vol. XVI, p. 276. The notice about the date, however, seems to be inconsistent with the date Samvat 1120 (= 1063 A. D.), given in the Berlin and Jacobi MSS. of the Dharmajñātākathā, as that of Abhayadeva's commentary on the latter Anga. See *Catalogue of the Berlin Prākṛit MSS.*, vol. II, pt. II, p. 482, *Indian Antiquary*, vol. XI, p. 248, and *Journal of the German Oriental Society*, vol. XXXIII, p. 693). For from certain remarks of Abhayadeva in his commentary on the Upāsakadashā, it would seem that he wrote it after his commentary on the Dharmajñātākathā. Thus in his references, in § 1, 2 and § 72, to his commentary (*vivaraṇa* or *vyākhyā*) on the latter work, he seems to imply that it was already in existence. The probability is that the date 1117 is a mislection for 1127; otherwise one would have to assume that in those references he spoke of a commentary which he, at the time, fully intended to write afterwards. The question of the authorship, however, may now be considered as settled through the discovery by Professor A. Weber (see his *Catalogue of the Berlin Prākṛit MSS.*, *ibid.*, pp. 491—507), that Abhayadeva, as he states himself at the end of his commentary to the ninth Anga, wrote a collective commentary to three Angas, the seventh, eighth and ninth (*i. e.*, the *Uvāsagadasāo*, the *Antagaḍḍadasāo*, and the *Aṇṭatarovavāiyadasāo*). This circumstance sufficiently accounts for the fact, that his name does not appear at the end of the commentary to the Uvāsagadasāo, that being really the mid-

dle of the total commentary. The same circumstance is further borne out by the fact of the existence of separate manuscripts, such as MSS. *f* and *h*, containing the entire collective commentary.

Various terms for the "commentary" are in use. Abhayadeva himself calls it a *vivaraṇa* in the colophon of his work; and this term, accordingly, I have employed in the present edition. In the opening verse he describes it as a *vyākhyā*. He himself is called the writer of the *vr̥tti*, in No. 1533 of the Bikaner catalogue (p. 701). Finally in the Calcutta print (title-page) the commentary is called a *ṭikā*.

In connection with this subject I may here note, that from Abhayadeva's remarks on § 56 it is quite clear, that he also wrote a commentary (*ṭikā*) on the Āvashyaka, the second of the Mūlasūtras. At the same place he also refers to a Prākṛit commentary (*chūrṇi* or *vr̥tti*) of the same work, without, however, naming its author. This notice adds a third to the now known commentaries of Abhayadeva, outside the circle of the Angas. The other two are his commentaries on the first and second Upāṅga, the Aupapātika and the Rājaprasnīya (see *Journal of the German Oriental Society*, vol. XXXIII, pp. 479, 694). There is a well-known *vr̥tti* or *ṭikā* on the Āvashyaka, which, however, is traditionally ascribed to Haribhadra Sūri who died Samvat 585 (= 528 A. D.). It is fully described in Professor Weber's Catalogue of the Berlin Prākṛit MSS., p. 763 (No. 1914). If this tradition is correct, Abhayadeva's *ṭikā*, of course, must be a different work. Of this *ṭikā*, however, no manuscript appears to have been found as yet, unless the MS., No. 275 in Professor Peterson's Report 1884-86, should be a copy of it. It is designated a *vivṛiti*, which is but another form of the name *vivaraṇa*, usually given to Abhayadeva's commentaries. It is also of a much smaller size (only 14940 *granthas*) than the known copies of Haribhadra's

commentary (22000 *granthas*) which is known as the *Vṛihad-vṛitti* or 'Great Commentary,' (see Peterson, *ibid.*, p. 202). On the other hand, the two opening verses of both, the smaller and the larger work, would seem to be identical; so that the whole subject needs much further clearing up.

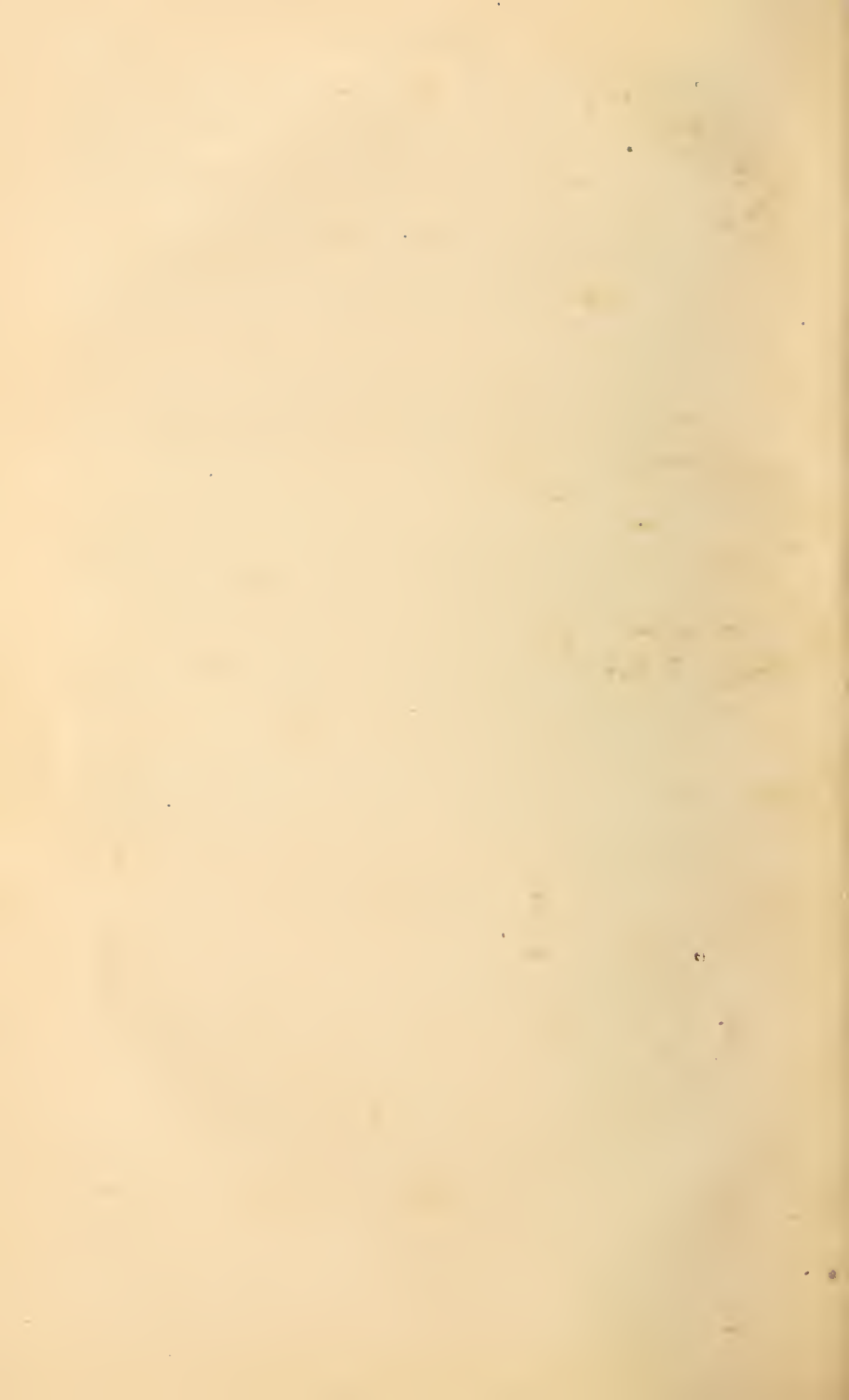
The rubrical directions in the Prākṛit text, as well as the catch-words in the commentary, I have caused to be printed in red type. The reader will probably find the arrangement a convenience.

For a similar reason I have introduced here and there the modern signs of interpunctuation in both the Prākṛit and Sanskrit portions of this edition. As a rule I have not allowed them to interfere with the results of *sandhi* in the Sanskrit portion. It seems to me, however, that it would be an improvement, if the modern system of interpunctuation were generally adopted in the edition of such texts, and systematically carried through. In that case probably it would be better—here and there, indeed, it will be quite necessary—to adjust the occasions for *sandhi* to the requirements of interpunctuation.

A complete Index of all the Prakrit words occurring in the text has also been added. For the sake of Indian scholars, unacquainted with English, I have given the explanations in it in Sanskrit.

सत्तमं अङ्गं ।

उवासगदसाञ्चो ।

पठमं अङ्गयणं ।

तेणं कालेणं तेणं समरणं चम्पा नामं नयरी
हेत्था^१ । वसञ्चो* । पुसभदे चेद्वर । वसञ्चो† ॥ १ ॥

तेणं कालेणं तेणं समरणं अज्जसुहम्मे समोसरिण
जाव‡ जम्बू पज्जुवासमाणे एवं वयासी । “जइ णं^२,
भन्ते, समणेणं भगवया^३ महावीरेणं” जाव? सम्प-
त्तेणं छट्ठस्स अङ्गस्स नायाधम्मकहाणं अयमद्वे पसत्ते,
सत्तमस्स णं, भन्ते, अङ्गस्स उवासगदसाणं समणेणं
जाव? सम्पत्तेणं के अद्वे पसत्ते ?” ।

---

* See the description in Ov. § 1.

† See the description in Ov. §§ 2—10, also Nir. §§ 1, 2.

‡ See the rest in Nāy. §§ 4—7.

§ See the rest in Ov. § 16, and abbreviated in Nāy. § 8.

एवं खलु, जम्बू, समणेणं^१ जाव* सम्पत्तेणं सत्त-
मस्स अङ्गस्स उवासगदसाणं दस अज्झयणा पस्सत्ता ।
तं जहा । आणन्दे । १ । कामदेवे य । २ । गाहावइ^२-
चुलणीपिया^३ । ३ । सुरादेवे । ४ । चुल्लसयए । ५ । गा-
हावइ^२-कुण्डकोलिए । ६ । सहालपुत्ते । ७ । महासयए^४
। ८ । नन्दिणीपिया^५ । ९ । सालिहीपिया^६ । १० ।

“जइ णं, भन्ते, समणेणं जाव* सम्पत्तेणं सत्त-
मस्स अङ्गस्स उवासगदसाणं दस अज्झयणा पस्सत्ता,
पढमस्स णं, भन्ते, समणेणं^७ जाव* सम्पत्तेणं के अट्ठे
पस्सत्ते ?” ॥ २ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं वा-
णियगामे नामं नयरे^८ होत्था^९ । वस्सञ्चा^{१०} ॥ तस्स^{११}
वाणियगामस्स नयरस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे^{१२} दि-
सीभाए दृइपलासए^{१३} नामं^{१४} चेइए ॥ तत्थ णं वा-

* See footnote § on the preceding page.

† See footnote * on the preceding page.

१ So A C; B om.; D E समणस्स भगवओ महावीरस्स ।
२ So A B C D E । ३ B चुलुणी० । ४ B महसए । ५ B
सालिहीपिया, C ललितांकपिया, D E सालेइणीपिया । ६ D E
नंदणीपिया । ७ D E om. ८ B नगरे । ९ B ऊत्था । १० B
तत्थ । ११ C D E ०पुरच्छिमे । १२ D दृइपलासे, E दृयपलासए ।
१३ B C D E om. ।

णियगामे नयरे^१ जियसत्तू राया होत्या^२ । वख^३ओ* ॥
तत्थ णं वाणियगामे^३ आणन्दे नामं गाहावई परि-
वसइ, अ^४जे^५ जाव^६ अपरिभूए ॥ ३ ॥

तस्स णं आणन्दस्स गाहावइस्स^७ चत्तारि हिरस्स-
कोडीओ निहाणपउत्ताओ^८, चत्तारि हिरस्सकोडीओ
वड्ढिपउत्ताओ^९, चत्तारि हिरस्सकोडीओ पवित्थर-
पउत्ताओ^{१०}, चत्तारि वया^{११} दसगोसाहस्सिएणं^{१२} वएणं
होत्या^{१३} ॥ ४ ॥

से णं^{१४} आणन्दे गाहावई^{१५} वड्ढणं राईसर^{१६} जाव^{१७}†
सत्थवाहाणं वड्ढसु^{१८} कज्जेसु य कारणेसु य मन्तेसु^{१९}‡
य कुडुम्बेसु^{२०} य गुच्छेसु य रहस्सेसु य निच्छेसु^{२१}

* See the description in Ov. § 11.

† See the rest in Ov. §§ 11 and 102.

‡ See the rest below in § 12, also in Nāy. § 35, Ov. § 15, Kap. § 61.

१ A नगरे, B C D E om. २ B C D E om. ३ A om.
४ B इहे । ५ A गाहावयस्स । ६ A B E ०पत्ताओ । ७ B वुड्ढिं,
C वुड्ढिं; cf. Marāṭhī वाढ़ or वाढ़ी and Hindī बाढ़ or बाढ़ी,
while वृद्धी means 'an old woman'; A B C E ०पत्ताओ ।
८ A D ०पत्ताओ । ९ B D E व्यया । १० A D E ०साहस्सीणं ।
११ A जत्या । १२ D E om. १३ A गाहावइ । १४ B C D
E om. रा । १५ A वड्ढसुं । १६ C om. १७ A कुटंबेसु, B C
कुडंबेसु, D E कुटुंबेसु । १८ A निच्छेसु, B नित्येसु ।

य ववहारेसु^१ य आपुच्छणिज्जे^२ पडिपुच्छणिज्जे, स-
यस्स^३ वि य णं^४ कुडुम्बस्स^५ मेढी पमाणं^६ आहारे
आलम्बणं^७ चक्खु^८, मेढीभूर जाव^{*९}, सव्वकज्जवट्ठा-
वर^{१०} यावि^{११} हेत्था ॥ ५ ॥

तस्स णं आणन्दस्स गाहावइस्स^{१२} सिवनन्दा^{१३} नामं
भारिया हेत्था, अहीण जाव[†] सुरूवा । आणन्दस्स
गाहावइस्स इट्ठा, आणन्देणं गाहावइणा सड्ढिं अणु-
रत्ता अविरत्ता इट्ठा^{१४}, सद्दे^{१५} जाव[†] पच्चविहे माणु-
स्सए कामभेए पच्चणुभवमाणी^{१६} विहरइ ॥ ६ ॥

तस्स णं वाणियगामस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे^{१७}
दिसीभाए एत्थ^{१८} णं कोल्लार^{१९} नामं सन्निवेसे^{२०}

* See the rest in Nāy. § 18.

† See the rest in Ov. § 12.

‡ See the rest in Ov. § 12, and Nāy. § 126.

१ C विव० । २ B D आपुच्छिणिज्जे । ३ D E सायस्स । ४ C
वियाणं, D sec. m. वयणं । ५ A कुटुंबस्स, D E कुटुंबस्स, C कुडंबस्स ।
६ D मेढिभूते, E मेढिभूए for मेढे प्रमाणं । ७ B D E आलंबणे ।
८ A C D E चक्खु । ९ A B C D E om. १० A ०वट्ठावर ।
११ E यावि । १२ E om. १३ D E सिवाणंदा । १४ A इट्ठे
सद्दे । १५ A B C D E पच्चणुम्भ० । १६ C D E ०च्छि० । १७
A तत्थ । १८ E कोल्लारए । १९ B C संणिवेसे ।

हेत्था, रिद्धित्थिमिय^१ जाव^{*२} पासादीए^३ ४^४ ॥ ७ ॥

तत्थ णं कोल्लाए सन्निवेसे^५ आणन्दस्स गाहावडस्स
बहुए^६ मित्तनाइनियगसयणसम्बन्धिपरिजणे^७ परि-
वसइ, अड्डे जाव[†] अपरिभूए ॥ ८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं^८ महा-
वीरे^९ जाव[†] समोसरिए । परिसा निग्गया । कुणिए^९
राया जहा तथा^{१०} जियसत्तू^{११} निग्गच्छइ, रत्ता
जाव[‡] पज्जुवासइ^{१२} ॥ ९ ॥

तए णं से आणन्दे गाहावड्^{१३} इमीसे कहाए
लड्डडे समाणे, “एवं खलु समणे^{१४} जाव[‡] विहरइ, तं

* See the rest in Ov. § 1.

† See footnote † on p. ३.

‡ See the rest in Ov. § 38, also in Nāy. § 129, and Nir. § 3. For another, fuller complement, see Bhag. pp. 306, 307.

§ Supply the whole account, *mutatis mutandis*, from Ov. §§ 39-54.

|| See the rest in Nāy. § 131, Bhag. p. 259, Nir. § 4.

¶ See above, footnote § on p. १.

१ C रिद्धित्थिमिय, D E रिद्धित्थिमिए । २ C D E om.
३ C पासादिद्या, A B पासादिए । ४ B D E om. ५ B C
सन्निवेसे । ६ C बहुवे, D बह्वे । ७ A ०नाय०, B D C E
०णाइ०; B C D E ०णियग०; A ०संबंध०; A C ०परियणे ।
८ A om. ९ A कुणिए, E केणिए । १० E om. ११ E adds
राया । १२ A पज्जुवासइ । १३ A D E गाहावड् । १४ D E
add भगवं ।

महाफलं^१, गच्छामि णं जाव* पज्जुवासामि^२” एवं
 सम्पेहेइ, २त्ता एहाए^३ सुइप्पावेसाइं^४ जाव^५† अप्पम-
 हग्घाभरणालङ्कियसरीरे^६ सयाओ^७ गिहाओ पडि-
 णिक्खमइ^८, २त्ता सकोरेण्टमल्लदामेणं^९ छत्तेणं धरिज्ज-
 माणेणं^{१०} मणुस्सवग्गुरापरिक्खित्ते^{११} पायविहारचारे-
 णं^{१२} वाणियगामं^{१३} नयरं^{१४} मज्झं मज्जेणं निग्गच्छइ,
 २त्ता जेणामेव^{१५} दूइपलासे^{१६} चेइए, जेणेव समणे
 भगवं महावीरे, तेणेव उवागच्छइ, २त्ता तिक्खुत्ता
 आयाहिणं^{१७} पयाहिणं करेइ, २त्ता वन्दइ नमंसइ
 जाव* पज्जुवासइ^{१८} ॥ १० ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे आणन्दस्स गाहा-

* See footnote || on the preceding page.

† See the rest in Kap. §§ 66, 104, Ov. § 17.

१ A B add जाव । २ A पज्जुवासामि । ३ E एहाये ।
 ४ A सुधपवे०, C ०प्पवेसा । ५ A B C D E om. ६ B om.
 भरणालङ्कियसरीरे, D E om. लङ्कियसरीरे । ७ B सहातो, D
 सातो, E साओ । ८ C पडिणिगमइ, E पडिनि० । ९ C कोरिं-
 टिक०, A D E कोरंट० । १० C धारि० । ११ C D E माणु० ।
 १२ A ०विहारे चा० । B पाद०, D पाइ० । १३ E ०गामं । १४
 B गगरं । १५ C जेणेव । १६ A E दूय० । १७ B D E om.
 आयाहिणं पयाहिणं करेइ २त्ता । १८ A पज्जुवासइ ।

हेत्था, रिद्धित्थिमिय^१ जाव^{*२} पासादिण^३ ४^४ ॥ ७ ॥

तत्थ णं कोल्लाए सन्निवेसे^५ आणन्दस्स गाहावडस्स
बहुए^६ मित्तनाइनियगसयणसम्बन्धिपरिजणे^७ परि-
वसइ, अट्ठे जाव[†] अपरिभूए ॥ ८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं^८ महा-
वीरे^९ जाव[‡] समोसरिए । परिसा निग्गया । कूणिए^{१०}
राया जहा तहा^{११} जियसत्तू^{१२} निग्गच्छइ, २त्ता जाव[§]
पज्जुवासइ^{१३} ॥ ९ ॥

तए णं से आणन्दे गाहावड्^{१४} इमीसे कहाए
लड्डवे समाणे, “एवं खलु समणे^{१५} जाव^{||} विहरइ, तं

* See the rest in Ov. § 1.

† See footnote † on p. ३.

‡ See the rest in Ov. § 38, also in Nāy. § 129, and Nir. § 3. For another, fuller complement, see Bhag. pp. 306, 307.

§ See the rest in Nāy. § 131, and Ov. §§ 33, 38; also in Bhag. p. 259, Nir. § 4.

|| See above, footnote § on p. १.

१ C रिद्धित्थिमिय, D E रिद्धित्थिमिए । २ C D E om.
३ C पासादिया, D E पासादीए । ४ B D E om. ५ B C
संनिवेसे । ६ C बह्वे, D बह्वे । ७ A ०नाय०, B D C E
०णाइ० ; B C D E ०णियग० ; A ०संबंध० ; A C ०परियणे ।
८ A om. ९ A कूणिए, E कोणिए । १० E om. ११ E adds
राया । १२ A पज्जुवासइ । १३ A D E गाहावइ । १४ D E
add भगवं ।

महाफलं^१, गच्छामि णं जाव* पज्जुवासामि^२” एवं
 सम्पेहेइ, २त्ता एहाए^३ सुइप्पावेसाइं^४ जाव^५† अण्णम-
 हग्घाभरणालङ्कियसरीरे^६ सयाओ^७ गिहाओ पडि-
 णिकवमइ^८, २त्ता सकोरेण्णमल्लदामेणं^९ छत्तेणं धरि-
 ज्जमाणेणं^{१०} मणुस्सवग्गुरापरिखित्ते^{११} पायविहारचरे-
 णं^{१२} वाणियगामं^{१३} नयरं^{१४} मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ,
 २त्ता जेणामेव^{१५} दूइपलासे^{१६} चेइए, जेणेव समणे
 भगवं महावीरे, तेणेव उवागच्छइ, २त्त तिकवुत्तो
 आयाहिणं^{१७} पयाहिणं करेइ, २त्ता वन्दइ नमंसइ
 जाव* पज्जुवासइ^{१८} ॥ १० ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे आणन्दस्स गाहा-

* See footnote § on the preceding page.

† See the rest in Kap. §§ 66, 104, Ov. § 17.

१ A B add जाव । २ A पज्जुवासामि । ३ E एहाये ।
 ४ A सुधपवे०, C ण्णवेसा । ५ A B C D E om. ६ B om.
 भरणालङ्कियसरीरे, D E om. लङ्कियसरीरे । ७ B सहातो, D
 सातो, E साओ । ८ C पडिणिगमइ, E पडिनि० । ९ C कोरिं-
 टिक०, A D E कोरंट० । १० C धारि० । ११ C D E माणु० ।
 १२ A ण्विहारे चा० । B पाद०, D पाइ० । १३ E ण्णमं । १४
 B णगरं । १५ C जेणेव । १६ A E दूय० । १७ B D E om.
 आयाहिणं पयाहिणं करेइ २त्ता । १८ A पज्जुवासइ ।

वइस्स^१ तीसे य महइमहालियाए^२ परिसाए^३ जाव^{४*} ।
धम्मकहा^{५†} । परिसा पडिगया राया थ^६ गए^७ ॥

११ ॥

तए णं से आणन्दे गाहावई^८ समणस्स भगवञ्चा
महावीरस्स अन्तिए धम्मं सोच्चा^९ निसम्म हइतुइ^{१०}
जाव^{११} एवं वयासी^{१२} । “सइहामि णं, भन्ते, निग्गन्यं^{१३}
पावयणं, पत्तियामि णं, भन्ते, निग्गन्यं पावयणं, रे-
एमि णं, भन्ते, निग्गन्यं पावयणं^{१४}, एवमेयं भन्ते,
तहमेयं भन्ते, अवितहमेयं भन्ते, इच्छियमेयं^{१५} भन्ते,
पडिच्छियमेयं भन्ते, इच्छियपडिच्छियमेयं^{१६} भन्ते, से
जहेयं^{१७} तुअे वयह^{१८}, त्ति कटु जहा णं देवाणुप्पियाणं

* See the rest in Ov. § 56, and Nāy. § 132.

† See the rest in Nir. § 4, and Bhag. p. 271. § 50.

‡ See the rest in Nāy. § 23, Ov. § 17, Kap. § 5, Bhag. p. 260.

१ A गाहावइस्स । २ A has only महाय, B om. whole, C om. महइ, D E om. महालियाए । ३ A B D E om. ४ C D E om. ५ D E ०कहाए । ६ A B om., E pref. वि । ७ A गया (plur.), D E गअो । ८ D E ०वइ । ९ A सुच्चा । १० A D E om. तुइ । ११ C वदासी । १२ C निग्गये पावयणे । १३ B C have ३ instead of पत्तियामि, etc.; D E om. entirely. १४ C om. इच्छियमेयं भन्ते, पडिच्छियमेयं भन्ते । १५ D E om., B C D E add जाव । १६ D जहेहं । १७ B C D वदह ।

अन्ति ए बहवे राईसरतलवरमाडम्बियकोडुम्बियसेट्ठि-
सत्थवाहप्पभिइया^१ मुण्डा^२ भवित्ता आगाराओ अ-
णगारियं पव्वइया^३, नो खलु अहं तहा संचारमि
मुण्डे जाव* पव्वइत्तए। अहणं^४ देवाणुप्पियाणं अ-
न्ति ए पञ्चाणुव्वइयं^५ सत्तसिक्खावइयं^६ दुवालसविहं
गिहिधम्मं^७ पडिबज्जिस्सामि। अहासुहं^८, देवाणुप्पि-
या^९, मा पडिबन्धं करेह^{१०} ॥ १२ ॥

तए णं से आणन्दे गाहावई^{११} समणस्स भगवओ
महावीरस्स अन्ति ए तप्पढमयाए थूलगं^{१२} पाणाइवा-
यं^{१३} पच्चक्खाइ^{१४}। “जावज्जीवाए दुविहं ति विहेणं न
करेमि न कारवेमि मणसा वयसा कायसा” ॥ १३ ॥

तयाणन्तरं^{१५} च णं थूलगं^{१६} मूसावायं पच्चक्खाइ।
“जावज्जीवाए दुविहं ति विहेणं न करेमि न कार-
वेमि मणसा वयसा कायसा” ॥ १४ ॥

* Supply the rest from the immediately preceding sentence.

१ A राईसर०; B E ०कोडंबिय०, D ०कोटुंबिय०; B ०सिट्ठि०,
C ०सिट्ठासेणवईसत्थ०, D ०सेट्ठिय०; B ०भिईयो। २ A B C मुंडे,
D E om. सु० भ०। ३ D adds जाव पव्वतिता, E जाव पव्वइत्ता।
४ B अहं नं, A C अहन्नं। ५ D पंचाणुव्वयं। ६ C E ०सिक्खवयं।
७ A गिहं०। ८ E जहा०। ९ E om. १० A करेहि। ११ A
D E ०इ। १२ So A E acc, B थूलं, C D थूलयं। १३ C पा-
णाववायं। १४ D E ०क्खामि। १५ B D तदा०। १६ So A E;
B C D थूलयं।

तयाणन्तरं^१ च णं थूलगं^२ अदिस्सादाणं^३ पच्च-
क्खाइ^४ । “जावज्जीवाए^५ दुविहं ति विहेणं न करेमि^६
न कारवेमि^७ मणसा वयसा कायसा” ॥ १५ ॥

तयाणन्तरं^८ च णं सदारसन्तोसीए^९ परिमाणं
करेइ^{१०} । “नन्नत्थ एक्काए^{११} सिवनन्दाए^{१२} भारियाए,
अवसेसं सव्वं मेहुणविहिं^{१३} पच्चक्खामि^{१४} ३*” ॥ १६ ॥

तयाणन्तरं^{१५} च णं इच्छाविहिपरिमाणं^{१६} करेमा-
णे^{१७}, हिरस्ससुवस्सविहिपरिमाणं^{१८} करेइ । “नन्नत्थ च-
उहिं^{१९} हिरस्सकोडीहिं^{२०} निहाणपउत्ताहिं^{२१}, चउहिं^{२२}

---

* Supply मणसा वयसा कायसा here and in the following paragraphs.

---

१ C D E तदा० । २ B D थूलयं । ३ C ०न्ना० । ४ C D E
०क्खामि । ५ C D E om. ६ B ०ति । ७ B C D E तदा० ।
८ B C ०संतोसिते, A D E ०संतोसिए, but see the same
word in § 48, as gen. sing. ; the comm. (q. v.) gives
the two Sanskrit equivalents सन्तोषिकः = सन्तोषः and
सन्तोषिः = सन्तुष्टिः, apparently pointing to two various
readings: सन्तोसियस्स and सन्तोसीए । ९ B ०मि । १० A
B एकाए, C इक्काए, D E णस्येक्काए । ११ C om., D E
सिवाणंदाए । १२ A ०विहं, C मैयुण० । १३ A ०इ, B ०ति ।
१४ B तदा० । १५ A ०विहं, B C D E om. विहि ।
१६ A C करेइ । १७ A ०विधं, D ०विधि० । १८ A चत्तारि ।
१९ A om. हिरस्स । २० A निहाणे, A E ०पत्ताहिं । २१ A
adds कोडीहिं after it.

वड्ढिपउत्ताहिं^१, चउहिं पवित्थरपउत्ताहिं^२, अवसेसं
सव्वं हिरण्णसुवण्णविहिं^३ पच्चक्खामि^४ ३” ॥ १७ ॥

तयाणन्तरं^५ च णं चउप्पयविहिपरिमाणं^६ करेइ,
“नन्नत्थ चउहिं वण्हिं दसगोसाहस्सिएणं^७ वण्हं,
अवसेसं सव्वं चउप्पयविहिं^८ पच्चक्खामि^९ ३” ॥ १८ ॥

तयाणन्तरं^{१०} च णं खेत्तवत्थुविहिपरिमाणं^{११} करेइ ।
“नन्नत्थ पच्चहिं हलसएहिं नियत्तणसइएणं^{१२} हल्लेणं,
अवसेसं सव्वं खेत्तवत्थुविहिं^{१३} पच्चक्खामि^{१४} ३” ॥ १९ ॥

तयाणन्तरं^{१५} च णं सगडविहिपरिमाणं^{१६} करेइ ।
“नन्नत्थ पच्चहिं सगडसएहिं दिसायत्तिएहिं^{१७}, पच्चहिं
सगडसएहिं^{१८} संवाहणिएहिं^{१९}, अवसेसं सव्वं^{२०} सगड-
विहिं^{२१} पच्चक्खामि^{२२} ३” ॥ २० ॥

तयाणन्तरं^{२३} च णं वाहणविहिपरिमाणं^{२४} करेइ ।
“नन्नत्थ चउहिं वाहणेहिं^{२५} दिसायत्तिएहिं^{२६}, चउहिं

१ E वुड्ढि०; C D E om. पउत्ताहिं । २ D E insert माण
after पवित्थर, A E ०पत्ताहिं । ३ A C D ०विहिं । ४ A ०इ,
B ०ति । ५ B तदा० । ६ D ०प्पद० । ७ A ०हस्सीणं । ८ A
om. ९ A ०विहिं । १० A B C ०इ । ११ B C तदा० । १२ A
B खित्त०; A ०विह०, C D E om. विहि । १३ A ०सएणं । १४
A D E ०वत्थुं, om. विहिं । १५ A ०विह० । १६ A दिसाइत्ति०,
E a e ०जत्ति० । १७ D E सगडी० । १८ D E a e संवह-
णिएहिं । १९ A om. २० A B ०विहिं । २१ A B read
चउहिं दिसायत्तिएहिं वाहणेहिं, चउहिं संवाहणिएहिं, C चउहिं
वाह० दिसा०, omitting the rest.

वाहणेहिं संवाहणिएहिं^१, अवसेसं सव्वं^२ वाहण-
विहिं^३ पच्चक्खामि^४ ३ ” ॥ २१ ॥

तयाणन्तरं च णं उवभोगपरिभोगविहिं^५ पच्चक्खा-
एमाणे^६, उल्लणियाविहिपरिमाणं^७ करेइ । “नन्नत्थ
एगाए^८ गन्धकासाईए^९, अवसेसं सव्वं उल्लणियाविहिं^{१०}
पच्चक्खामि^{११} ३ ” ॥ २२ ॥

तयाणन्तरं^{१२} च णं दन्तवणविहिपरिमाणं^{१३} करेइ ।
“नन्नत्थ एगेणं अल्ललट्ठीमहुएणं^{१४}, अवसेसं^{१५} दन्तवण-
विहिं^{१६} पच्चक्खामि^{१७} ३ ” ॥ २३ ॥

तयाणन्तरं^{१८} च णं फलविहिपरिमाणं^{१९} करेइ ।
“नन्नत्थ^{२०} एगेणं खीरामलएणं^{२१}, अवसेसं^{२२} फलवि-
हिं^{२३} पच्चक्खामि^{२४} ३ ” ॥ २४ ॥

१ A संवह० । २ A om. ३ A वहणविहिं; B ०विहिं । ४ A
०क्खाइ, B ०क्खाति । ५ A B give it in full मणसा वयसा
कायसा । ६ A ०विहिं, D विधिं । ७ A B पच्चक्खयमाणा, D पच्च-
क्खामि तया० णं माणे उल्ल०, E पच्चक्खामि तयाणन्तरं च णं माणे, उल्ल०
८ A B उल्लणिया, also a c e ; A ०विह०, B C D ०विधि० ।
९ E एगेणं । १० A ०कसाइए । ११ A B C D ०क्खाइ । १२ B
तदा० । १३ A B दंतण० । A ०विहिं पच्चक्खाइ, B C D E ०विहिं
पच्चक्खाइ । १४ A ०लट्ठं० । १५ C adds सव्वं । १६ A दंतवणविहिं,
D दंतण० । १७ A B C ०क्खाइ । १८ A B ०विह० । १९ C
adds णं । २० B D कीर०, a c e have खीर०, all Gaudians
have खीर; A ०मल्लेणं । २१ E adds सव्वं । २२ A C ०विहिं ।

तयाणन्तरं च णं अब्भङ्गणविहिपरिमाणं^१ करेइ ।
 “नन्नत्थ सयपागसहस्सपागेहिं तेस्सेहिं^२, अवसेसं
 अब्भङ्गणविहिं^३ पच्चक्खामि^४ ३” ॥ २५ ॥

तयाणन्तरं च णं उव्वट्टणविहिपरिमाणं^५ करेइ ।
 “नन्नत्थ एगेणं सुरहिणा^६ गन्धट्टणं^७, अवसेसं उव्व-
 ट्टणविहिं^८ पच्चक्खामि^९ ३” ॥ २६ ॥

तयाणन्तरं च णं मज्जणविहिपरिमाणं^{१०} करेइ ।
 “नन्नत्थ अट्टहिं उट्टेहिं^{११} उदगस्स घडएहिं^{१२}, अवसेसं
 मज्जणविहिं^{१३} पच्चक्खामि^{१४} ३” ॥ २७ ॥

तयाणन्तरं^{१५} च णं वत्थविहिपरिमाणं करेइ ।
 “नन्नत्थ एगेणं^{१६} खोमजुयलेणं^{१७}, अवसेसं वत्थविहिं^{१८}
 पच्चक्खामि^{१९} ३” ॥ २८ ॥

तयाणन्तरं^{२०} च णं विलेवणविहिपरिमाणं^{२१} करेइ ।

१ A C E अब्भि० ; A ०विहं । २ B om., A C तिल्लेहिं ।
 ३ A B C ०क्खाइ । ४ A D E उवटण०, C उव्वट्टणा० ; A
 ०विह० । ५ C D E सुरभिणा । ६ So A B a; but C e e
 गंधवट्टणं, E गंधवट्टिणं, D गंधरुणं ; all Gaudians have
 अटा or अट्टा or अटो *flour, meal*, especially of wheat.
 ७ A ०विह० । ८ A उट्टेहिं । ९ A B C घडेहिं, but D E a c
 e घडएहिं, all Gaudians have घड़ा or घड़ो, not घड़ । १० A
 D ०विहं । ११ A B ०क्खाति, C ०क्खाइ । १२ B तदा० । १३
 A B एकेणं, C नन्नत्थेकेणं । १४ D E खोमजुयलेणं । १५ A
 ०विहं । १६ A ०विहं परि०, B E ०विहं परि० ।

“नन्नत्य अगुरुकुङ्कुमचन्दणमादिएहिं^१, अवसेसं विले-
वणविहिं पच्चक्खामि^२ ३” ॥ २९ ॥

तयाणन्तरं^३ च णं पुष्पविहिपरिमाणं^४ करेइ ।
“नन्नत्य एगेणं सुडपउमेणं मालइकुसुमदामेणं^५ वा,
अवसेसं पुष्पविहिं^६ पच्चक्खामि^७ ३” ॥ ३० ॥

तयाणन्तरं^८ च णं आभरणविहिपरिमाणं^९ करेइ ।
“नन्नत्य मट्टकण्णज्जेहिं^{१०} नाममुद्दाए^{११} य, अवसेसं
आभरणविहिं^{१२} पच्चक्खामि^{१३} ३” ॥ ३१ ॥

तयाणन्तरं^{१४} च णं धूवणविहिपरिमाणं^{१५} करेइ ।
“नन्नत्य अगुरुतुरुक्कधूवमादिएहिं^{१६}, अवसेसं धूवण-
विहिं^{१७} पच्चक्खामि^{१८} ३” ॥ ३२ ॥

तयाणन्तरं^{१९} च णं भोयणविहिपरिमाणं^{२०} करे-
माणे^{२१}, पेज्जविहिपरिमाणं^{२२} करेइ । “नन्नत्य एगाए^{२३}

१ A अगुरुचंदणकुङ्कुम०, a c e अगुण० । A C E ०माइएहिं;
आदि is always used as a tatsama in the Gaudians ।
२ A B ३क्खाति, C ०क्खाइ । ३ B D तदा० । ४ A ०विहं परि०,
B ०विहिं परि० । ५ A मालइं०, C मालइं०, D E मालति० ।
D E ०दामणेण । ६ A B C ०विहं, D ०विधिं । ७ B तदा० ।
८ A C ०विहं०, D ०विधि० । ९ D E मट्टकण्ण०, a c e मट्टकण्णे० ।
१० So A B C a c e, D E ०मुद्दीएहिं । ११ A ०विहं, D ०विधिं ।
१२ A B C ०क्खाइ । १३ A ०विहं, D ०विधि० । १४ C E मा-
इएहिं । १५ A ०विहं । १६ A B ०विहं०; D E ०माणे । १७ A
करेइ माणे, C करेइ । १८ So also a c e; but A B D ०पिज्जं०,
C om.; A ०विहं परि० । १९ C एगेहिं ।

कट्टपेज्जाए^१, अवसेसं पेज्जविहिं^२ पच्चक्खामि^३ ३”
॥ ३३ ॥

तयाणन्तरं^४ च णं भक्खविहिपरिमाणं^५ करेइ ।
“नन्नत्थ एगेहिं घयपुस्सेहिं^६ खण्डखज्जेहिं वा^७, अव-
सेसं भक्खविहिं^८ पच्चक्खामि^९ ३” ॥ ३४ ॥

तयाणन्तरं^४ च णं ओदणविहिपरिमाणं^{१०} करेइ ।
“नन्नत्थ कलमसालिओदणेणं^{११}, अवसेसं ओदणवि-
हिं^{१२} पच्चक्खामि^९ ३” ॥ ३५ ॥

तयाणन्तरं^४ च णं सूवविहिपरिमाणं^{१३} करेइ ।
“नन्नत्थ कलायसूवेणं^{१४} वा मुग्गमाससूवेणं^{१५} वा,
अवसेसं सूवविहिं^{१३} पच्चक्खामि^{१६} ३” ॥ ३६ ॥

तयाणन्तरं^४ च णं घयविहिपरिमाणं करेइ । “न-
न्नत्थ सारइरणं^{१७} गोघयमण्डेणं, अवसेसं घयविहिं
पच्चक्खामि^{१८} ३” ॥ ३७ ॥

१ A B °पिज्जाते । २ A पिज्जिविहिं, B पिज्जिविहिं । ३ A B D °क्खाइ । ४ B D तदा० । ५ So A B C a c e, but D E भक्खणं । ६ D E °पुस्सेहिं । ७ A या । ८ E भक्खणविहिं । ९ A B C °क्खाइ । १० C E and a c e ओदण० । ११ c e कलिमशाल० । १२ A उदणविहिं, D °विधिं । १३ A B C सूव०; D °विधि० । १४ A कलय० । १५ A C °सूवेणं । १६ A B C D °क्खाइ । १७ C सारदिरण, D E साररणं । १८ A B °क्खाति ।

तयाणन्तरं^१ च णं सागविहिपरिमाणं^२ करेइ । “न-
न्नत्थ वत्थुसाएण^३ वा सुत्थियसाएण^४ वा मण्डुक्कियसा-
एण वा, अवसेसं सागविहिं^५ पच्चक्खामि^६ ३” ॥ ३८ ॥

तयाणन्तरं^७ च णं माहुरयविहिपरिमाणं^८ करेइ ।
“नन्नत्थ एगेणं पालङ्गामाहुरएणं^९, अवसेसं माहुरय-
विहिं^{१०} पच्चक्खामि^{११} ३” ॥ ३९ ॥

तयाणन्तरं^{१२} च णं जेमणविहिपरिमाणं^{१३} करेइ ।
“नन्नत्थ सेहंवदालियंवेहिं^{१४}, अवसेसं जेमणविहिं^{१५}
पच्चक्खामि^{१६} ३” ॥ ४० ॥

तयाणन्तरं^{१७} च णं पाणियविहिपरिमाणं^{१८} करेइ ।
“नन्नत्थ एगेणं अन्तलिकखोदएणं^{१९}, अवसेसं पाणिय-
विहिं^{२०} पच्चक्खामि^{२१} ३” ॥ ४१ ॥

१ B D तदा० । २ D ०विधि० । ३ So D E ; A has वच्च०, B भच्च०, C चुच्च०, a चूचू०, c भूभू०, c चूचू०, paraph. वत्थुवे, Hindi वत्थुआ or बाथू; c e add तुम्बसाए त्ति (see comm.). ४ C सुव-
त्थिय०, D E सत्तत्थिय०, paraph. अगथीयो । ५ A ०विहिं । ६ A
B D ०क्खाति । ७ A B D तदा० । ८ A B C माधु०; B ०विहिं ।
९ A पालका, B C पालंका०; see footnote to the translation ;
A B ०मधुरतेणं । १० B ०विहिं, D ०विधिं । ११ A जमण०;
A B ०विहिं परि० । १२ So also comm., D E ०यवेहिं । १३
A B जिमण०; D ०विधिं । १४ B ०विधि० । १५ C अंतिलि० ।
१६ D ०विधिं ।

तयाणन्तरं^१ च णं मुहवासविहिपरिमाणं करेइ ।
 “नन्नत्थ पच्चसोगन्धिरणं^२ तम्बोलेणं, अवसेसं मुह-
 वासविहिं^३ पच्चक्खामि^४ ३” ॥ ४२ ॥

तयाणन्तरं^१ च णं चउव्विहिं^५ अण्ढा दण्डं^६ पच्च-
 क्खाइ । तं जहा । अवज्झाणायरियं^७, पमायाय-
 रियं^८, हिंसप्पयाणं^९, पादकम्मोवरसे^{१०} ॥ ४३ ॥

इह खलु^{११} “आणन्दा” इ^{१२} समणे भगवं महावीरे
 आणन्दं^{१३} समणोवासणं एवं वयासी । “एवं खलु, आ-
 णन्दा, समणोवासणं अभिगयजीवाजीवेणं^{१४} जाव^{१५}
 अण्डक्कमणिज्जेणं^{१६} सम्मत्तस्स^{१७} पच्च अइयारा पेयाला
 जाणियव्वा, न समायरियव्वा । तं जहा^{१८} । सक्का,

- १ A B D तदा० । २ C •सोगंधणं । ३ B मुहवासकविधिं ।
 ४ A B D •क्खाति । ५ A चउविहिं, E चउविहं, C वयविहं ।
 ६ So A B C a c e, D E अणत्थ० । ७ C अवज्झाया० । ८ D
 पमादा० । ९ D •प्पदाणं । १० A B •वदेसं, C •वरसं । ११ A
 B C om. इह खलु । १२ A हि, B C D ई, a c e इ । १३ B
 C आणंदसम० । १४ A •जीवे, om. णं । १५ D E om. जाव,
 giving the whole formula उवल्लद्धप्पुस्सपावेणं आसवसंवरनि-
 ज्जरकिरियाअहिगरणबंधमुक्खकुसलेणं असहिज्ज[sic]देवासुरनागसुवस्स-
 जक्खरक्खसकिंनरकिंपुरिसगरुलगंधव्वमहेरगराइएहिं देवगणेहिं निगं-
 घाओ पावदणाओ, see Ov. §124. १६ A B अणत्तिकमतिणिज्जेणं,
 C अणत्तिकमतिज्जेणं, D ! अणत्तिकमणिज्जेणं । १७ A समत्तस्स ।
 १८ A B om.

कङ्का, विङ्गिच्छा^१, परपासण्डपसंसा^२, परपासण्ड-
संथवे ॥ ४४ ॥

तयाणन्तरं^३ च णं^४ थूलगस्स^५ पाणाइवायवेरमणस्स^६
समणोवासणं पञ्च अइयारा^७ पेयाला^८ जाणियव्वा,
न समायरियव्वा । तं जहा^९ । बन्धे^{१०}, वहे, छविच्छेए,
अइभारे, भत्तपाणवोच्छेए । १ ॥ ४५ ॥

तयाणन्तरं^{१०} च णं^{११} थूलगस्स^{१२} मुसावायवेरमण-
स्स^{१३} पञ्च अइयारा^{१४} जाणियव्वा, न समायरियव्वा ।
तं जहा^{१५} । सहसाभक्खाणे^{१६}, रहसाभक्खाणे^{१७}, स-
दारमन्तभेए, मोसोवएसे^{१८}, कूडलेहकरणे^{१९} । २ ॥
४६ ॥

१ B विगंका, C वितिगंका । २ A ०पासंडी० । ३ A B C D E
तदा० । ४ A थूलवस्स, B थूलस्स, C D E थूलयस्स । ५ B पाणा-
दि० । ६ A इतियारा, B C तियारा om. अ, D अतिचारा । ७ A
पियाला । ८ B om. ९ So also a c e, but A बधे वहे, D वधे बंधे
छविच्छेदे, E वद्धबंधच्छविच्छेए; see however the commentary
on the passage. १० A B D तदा० । ११ After णं D and
E insert थूलगमुसावायवेरमणस्स पंचविहे पस्सते । तं जहा । कस्सा-
ल्लिअं, गोवाल्लिअं, भोमाल्लिअं, नासावहारे, कूडसक्खे (C कूडसरे कज्जे)
संधिकरणे । the comm. gives this passage as a 'variant'.
१२ A B C D E थूलग, om. स्स । १३ D E om. ०वेरमण० ।
१४ A D c सहस्सा०, a e सहसा अम्भक्खाणे । १५ A रहस्सा०, D
रहस्स०; a e रहसा अम्भक्खाणे । १६ D E add य ।

तयाणन्तरं^१ च णं थूलगस्स^२ अदिष्णादाणवेर-
मणस्स^३ पञ्च अइयारा^४ जाणियव्वा, न समायरिय-
व्वा । तं जहा^५ । तेणाहडे, तक्करप्पओगे^६, विरुद्ध-
रज्जाइक्कमे^७, कूडतुल्लकूडमाणे^८, तप्पडिरूवगववहारे^९
। ३ ॥ ४७ ॥

तयाणन्तरं^१ च णं सदारसन्तोसीए^{१०} पञ्च अइ-
यारा^४ जाणियव्वा, न समायरियव्वा । तं जहा^{११} ।
इत्तरियपरिग्गहियागमणे^{१२}, अपरिग्गहियागमणे, अ-
णङ्गकीडा^{१३}, परविवाहकरणे^{१४}, कामभोगा तिब्बा-
भिलासे^{१५} । ४ ॥ ४८ ॥

तयाणन्तरं^{१६} च णं इच्छापरिमाणस्स समणोवास-
रणं पञ्च अइयारा^{१७} जाणियव्वा, न समायरियव्वा ।

१ A B D तदा० । २ A B C D E थूलग, om. स्स । ३ D
अदिष्णा०; C D E om. वेरमण० । ४ A B इयारा, D अतिचारा ।
५ B om. ६ A B C ace पओगे । ७ B ०क्कमणे । ८ So E
c; A B C D ae ०तुल० । ९ A ०ह्यववहारे, B ०विवहारे ।
१० D E ०संतोसिय, ace संतोसिय त्ति, perhaps pointing to
a reading ०सन्तोसियस्स, see footnote to § 16. ११ B C D
E om. १२ A इत्तरिय० । १३ C ace अनंग० । १४ A C
D E ace ०वीवाह० । १५ So A B (abl. for loc.), C ०भोए
ति०, D E ०भोएसु ति०, ace ०भोगति० । १६ A B C D तदा० ।
१७ A B C इयारा, D अतिचारा ।

तं जहा^१ । खेत्तवत्थुपमाणाइक्कमे^२, हिरणसुवणपमा-
णाइक्कमे^३, दुपयचउप्पयपमाणाइक्कमे^४, धणधनपमा-
णाइक्कमे^५, कुवियपमाणाइक्कमे^६ । ५ ॥ ४६ ॥

तयाणन्तरं^१ च णं दिसिवयस्स^२ पञ्च अइयारा^३
जाणियव्वा, न समायरियव्वा । तं जहा^४ । उड्डुदिसि-
पमाणाइक्कमे^५, अहेदिसिपमाणाइक्कमे^६, तिरियदि-
सिपमाणाइक्कमे^७, खेत्तवुड्डी^८, सइअन्तरइ^९ । ६ ॥
५० ॥

तयाणन्तरं^१ च णं उवभोगपरिभोगे दुविहे पसुत्ते ।
तं जहा^२ । भोयणओ य^३ कम्मओ य । तत्थ^४ णं भोय-
णओ समणोवासणं पञ्च अइयारा^५ जाणियव्वा, न

१ B C D E om. २ The above is the order of the
five offences in A and B ; it agrees on the whole with
§§ 17-19 ; but C a c e place No. 4 धण० before No. 3
दुपय०, and D E place No. 4 धण० before No. 1 खेत्त० ।
A B C खित्त०, e परि० । ३ D E परिमाण० । ४ E ०क्कमे, so
also A in all five cases. ५ A कुव्वइपमाण० ; E परिमाण० ।
६ A B D तदा० । ७ C D E दिसिविदिसि पंच०, A ०वयपंच० ।
८ D अतिचारा । ९ A उड्डुदिसि०, C D उड्डुदिसि० ; E परि-
माण० ; B E ०इक्कमे, A throughout ०इक्कमे । १० E परि-
माण० । ११ A B C D E खेत्तवुड्ढि ; before it D inserts चउ-
दिसिपमाणाइक्कमे, E चउदिसिपरिमाणाइक्कमे, treating खेत्तवुड्ढि-
सइअन्तरइ as a compound word. १२ D E ०अंतरइ । १३
A B C D E om. १४ C D E om. य । १५ A B C om.
तत्थ णं । १६ A B C इयारा om. अ, D अतिचारा ।

समायरियव्वा । तं जहा^१ । सच्चित्ताहारे^२, सच्चित्त-
पडिबद्धाहारे^३, अप्पउलिओसहिभक्खणया^४, दुप्पउ-
लिओसहिभक्खणया^५, तुच्छोसहिभक्खणया । कम्मओ
णं समणोवासरणं पसरस कम्मादाणाइं जाणियव्वाइं,
न समायरियव्वाइं । तं जहा^६ । इङ्गालकम्मे, वणकम्मे,
साडीकम्मे^७, भाडीकम्मे^८, फोडीकम्मे, दन्तवाणिज्जे, ल-
क्खावाणिज्जे^९, रसवाणिज्जे, विसवाणिज्जे, केसवाणिज्जे,
जन्तपीलणकम्मे, निस्सञ्जणकम्मे, दवग्गिदावणया^{१०}, स-
रदहतलावसोसणया^{११}, असईजणपोसणया । ७ ॥ ५१ ॥

१ A B C D om. २ A E and c e सच्चित्त० । ३ C अप्प-
ओलिओ ओसहि०, D E अप्पओलिओसहि०, c अप्पओसहि०, e
अपक्कोसहि०; the last form appears to be a conjectural
emendation from Skr. अपक्वौषधि०; the real Skr. equi-
valent is probably अप्रज्वलितौषधि०, Pr. अप्पवलिओसहि०,
whence अप्पउलिओसहि०; cf. Hemachandra's Grammar,
IV, 90, where पउलइ (Skr. प्रज्वलति) is given as an
equivalent of पयइ (Skr. पचति); cf. Marāṭhī पोळ्णें to be
burnt, Hindī बलना । ४ D E दुप्पोलि०, c दुप्पओलि०, e दुप्प-
क्कोसहि० (= दुःपक्वौषधि० for दुःप्रज्वलितौषधि०) । ५ A B C D
E om. ६ D E साडियकम्मे । ७ D E भाडियकम्मे । ८ A B
C D E लक्खवा०; the above is the order in a c e; C D E
place केस०, रस०, लक्ख०, विस०; A B place रस०, केस०, विस०,
लक्ख० । ९ c दवग्गिदाणं । १० D ंतडाय०, and e ंतडाग०
in सरदहतडागशोषणया, which appears to be a mere in-
correct quotation of the Skr. equivalent सरोद्रहतडाग-
परिशोषणता as given by a and c (see comm.) ।

तयाणन्तरं^१ च णं^२ अण्डा दण्डवेरमणस्स समणो-
वासणं^३ पच्च अइयारा^४ जाणियव्वा, न समाय-
रियव्वा । तं जहा^५ । कन्दप्पे, कुकुण^६, मोहरिए, सज्जु-
त्ताहिगरणे^७, उवभोगपरिभोगाइरित्ते^८ । ८ ॥ ५२ ॥

तयाणन्तरं^९ च णं सामाइयस्स समणोवासणं^{१०}
पच्च अइयारा जाणियव्वा, न समायरियव्वा । तं
जहा । मणदुप्पडिहाणे^{११}, वयदुप्पडिहाणे^{१२}, कायदुप्प-
डिहाणे^{१३}, सामाइयस्स सइअकरणया^{१४}, सामाइयस्स
अणवट्टियस्स करणया । ९ ॥ ५३ ॥

तयाणन्तरं^{१५} च णं देसावगासियस्स^{१६} समणोवास-
णं पच्च अइयारा जाणियव्वा, न समायरियव्वा ।

१ A B D तदा० । २ After णं D E insert अनत्यदडे चउ-
विहे पसुत्ते । तं । अवज्जाणायरिए, पमायायरिए, हिंसपयणो, पाव-
कम्मोवणसे । तस्स णं । All three commentaries omit the
passage. ३ C om., D E वासगस्स । ४ A D अतिचारा ।
५ A B C D E om.; E inserts गहाणवट्टणवस्सगविलेवणे, सदह-
वरसगंधे, वत्यासणआभरणे, पडिक्कमणे, देवसियं (Skr. देवसिकं) सव्वं ॥
६ C E a कुकुइए, D c e कुकुइए (Skr. कुत्कुच, कौत्कुच) । ७ So
a c e; but A B C D E ंहिंकरणे । ८ A B C D E a c e
०गातिरित्ते । ९ A B C D तदा० । १० D E place this after
पच्च अइयारा । ११ B C a c e ०प्पणिहाणे । १२ A B a वइ-
दुप्प०; B C a c e ०प्पणिहाणे । १३ C a c e ०प्पणिहाणे । १४ A
सविअ० । १५ C दिसा० ।

तं जहा^१ । आणवणप्पओगे^२, पेसवणप्पओगे^३, सदाणु-
वाए^४, रूवाणुवाए^५, बहिया पोग्गलपक्खेवे^६ । १० ॥ ५४ ॥

तयाणन्तरं^७ च णं पोसहेववासस्स समणोवासणं
पच्च अइयारा जाणियव्वा, न समायरियव्वा । तं
जहा^८ । अप्पडिलेहियदुप्पडिलेहियसिज्जासंथारे, अ-
प्पमज्जियदुप्पमज्जियसिज्जासंथारे, अप्पडिलेहियदुप्प-
डिलेहियउच्चारपासवणभूमी, अप्पमज्जियदुप्पमज्जि-
यउच्चारपासवणभूमी पोसहेववासस्स सम्मं अणणु-
पालणया । ११ ॥ ५५ ॥

तयाणन्तरं^९ च णं अहासंविभागस्स समणोवास-
णं^{१०} पच्च अइयारा^{११} जाणियव्वा, न समायरियव्वा ।
तं जहा^{१२} । सचित्तनिक्खेवणया^{१३}, सचित्तपेहणया^{१४},
कालाइक्कमे^{१५}, परववदेसे^{१६}, मच्छरिया^{१७} । १२ ॥ ५६ ॥

तयाणन्तरं^{१८} च णं अपच्छिममारणन्तियसंलेहणा-
ञ्जूसणाराहणाए^{१९} पच्च अइयारा^{२०} जाणियव्वा, न

१ A B C om. २ A B ०पओए, D E ०पओगे । ३ C D E
a c e ०पओगे or ०प्पओगे । ४ D ०वातिए । ५ A ०परिखेवे ।
६ A B तदा० । ७ A B C D om. ८ A B D तदा० । ९ C D
E om. १० A B तियारा, D अतिचारा । ११ B D om. १२
C E a c e सचित्त० । १३ A B ०क्कमे, C ०क्कमेक्कमे, D ०क्कम्मदाणे,
E ०क्कम्मदाणे । १४ A परउववेसे, B परउवदेसे, E परवदेसे, a c e
only Skr. परव्यपदेशः । १५ D E मच्छरया । १६ C ०भूसिणा० ।

समायरियव्वा । तं जहा^१ । इहलोगासंसप्पओगे^२,
परलोगासंसप्पओगे, जीवियासंसप्पओगे, मरणासंस-
प्पओगे, कामभोगासंसप्पओगे । १३ ॥ ५७ ॥

तए णं से आणन्दे गाहावई^३ समणस्स भगवओ
महावीरस्स^४ अन्तिए पच्चाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं
दुवालसविहं सावयधम्मं^५ पडिवज्जइ, २त्ता समणं भ-
गवं महावीरं वन्दइ नमंसइ, २त्ता एवं वयासी^६ । “नो
खलु मे^७, भन्ते, कप्पइ अज्जप्पभिइं^८ अन्नउत्थिए^९ वा
अन्नउत्थियदेवयाणि वा अन्नउत्थियपरिग्गहियाणि
वा^{१०} वन्दित्तए वा^{११} नमंसित्तए वा^{१२}, पुब्बिं अणा-
लत्तेणं^{१३} आलवित्तए वा संलवित्तए वा, तेसिं अ-
सणं^{१४} वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा दाउं वा
अणुप्पदाउं^{१५} वा, नन्नत्य रायाभिओगेणं^{१६} गणाभि-
ओगेणं बलाभिओगेणं देवयाभिओगेणं गुरुनिग्गहेणं

१ A B D om. २ A B ०प्पयोगे । ३ D ०वति, E ०वइ ।
४ D E om. ५ C D E सावग० । ६ A B वदासी । ७ A D
E om. ८ A B C D E ०भिइं, a c c ०भिति । ९ So a c c
(see Ov. § 99); A B ०उत्थिय, C D E ०उत्थिया । १० A B
D interpolate चेइयाइं, C E अरिहंतचेइयाइं । ११ A या ।
१२ C अणालित्तेणं । १३ C असिणं; A B D E omit the rest,
only adding the numeral ४ । १४ B ०ताउं, D E ०याउं ।
१५ A ०ओरणं ।

वित्तिकन्तारेणं^१ । कप्पइ मे समणे निग्गन्थे फासुरणं^२
 एसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं वत्थकम्बलपडि-
 ग्गहपायपुच्छणेणं^३ पीढफलगसिज्जासंथाररणं^४ ओ-
 सहभेसज्जेण य पडिलाभेमाणस्स विहरित्तए^५” । त्ति
 कट्टु इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिल्लइ, २त्ता प-
 सिणाइं पुच्छइ, २त्ता अट्ठाइं^६ आदियइ, २त्ता^७ समणं
 भगवं महावीरं तिक्खुत्तो वन्दइ, २त्ता समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अन्तियाओ दूइपलासाओ चे-
 इयाओ पडिणिक्खमइ^८, २त्ता जेणेव वाणिथगामे
 नयरे^९, जेणेव सए गिहे^{१०}, तेणेव उवागच्छइ, २त्ता
 सिवनन्दं भारियं एवं वयासी । “एवं खलु, देवाणुप्पि-
 ए^{११}, मए^{१२} समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए^{१३}
 धम्मे निसन्ते, से वि य^{१४} धम्मे मे इच्छिए पडिच्छिए
 अभिरुइए, तं गच्छ^{१५} णं तुमं, देवाणुप्पिए, समणं

१ A वित्ती०, B ०क्तारेणं । २ A C फासुरएसणिज्जेणं । ३ C
 D E place कंबल after पडिग्गह; A B ०पाद० । ४ C D E
 ०सेज्जा०; B ०संथारेणं । ५ A D E विहरित्तए । ६ A अट्ठाइमा-
 दियति, C ०इमादियइ । ७ D E om. ८ B C पडिनि०, A B
 C D E ०खम० । ९ A B D नगरे । १० B C गेहे । ११ A C
 ०प्पिया । १२ B D E om. १३ D E अंतियं धम्मं णिसंतं ।
 १४ D E ए मे धम्मे । १५ B C गच्छह ।

भगवं महावीरं वन्दाहि **जाव*** पज्जुवासाहि^१, सम-
णस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए^२ पच्चाणुव्वइयं
सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं^३ गिहिधम्मं पडिव-
ज्जाहि” ॥ ५८ ॥

तए णं सा सिवनन्दा भारिया आणन्देणं समणे-
वासणं एवं वुत्ता^४ समाणा^५ हट्ठतुट्ठा कोडुम्बिय-
पुरिसे^६ सदावेइ, २त्ता एवं वयासी^७ । “खिप्पामेव
लहुकरणं” **जाव†** पज्जुवासइ^८ ॥ ५९ ॥

तए^९ णं समणे भगवं महावीरे सिवनन्दाए^{१०} तीसे
य महइ **जाव^{११}†** धम्मं^{१२} कहेइ ॥ ६० ॥

तए णं सा सिवनन्दा समणस्स भगवओ महा-
वीरस्स अन्तिए^{१३} धम्मं सोच्चा^{१४} निसम्म^{१५} हट्ठ **जाव^{१६}**
गिहिधम्मं पडिवज्जइ, २त्ता तमेव धम्मियं जाणप्पवरं^{१७}

* See footnote || on p. ५.

† See the supplement in § 206.

‡ See footnote * on p. ७.

§ See footnote ‡ on p. ७.

१ B पज्जवासाहि । २ D E अतियं । ३ A ०विहिं । ४ B खलु
वुत्ता समाणा । ५ C adds जाव after it. ६ D कोडुम्बि० । ७ B
वदासी । ८ A C D E ०करणं । ९ B पज्जवासइ । १० B C
D तओ समणे । ११ D E add भारियाय । १२ A B C D
E om. १३ A धम्मकहेति, C धम्मकहाय, D E धम्मकहा । १४
C D E अतियं । १५ E सुच्चा । १६ B C D E om. १७ D E
०पवरं ।

दुरुहइ^१, २त्ता जामेव दिसं^२ पाउब्भूया, तामेव
दिसं^३ पडिगया ॥ ६१ ॥

“भन्ते” त्ति^४ भगवं गायमे समणं भगवं महावीरं
वन्दइ नमंसइ^५, २त्ता एवं वयासी^६ । “पह्ल^७ णं, भन्ते,
आणन्दे समणोवासए देवाणुप्पियाणं अन्तिए मुण्डे
जाव* पव्वइत्तए^८ ?” ।

“नो तिण्डे^९ समइ, गायमा । आणन्दे^{१०} णं^{११} समणो-
वासए^{१२} बह्लइं^{१३} वासाइं समणोवासगपरियागं^{१४} पा-
उणिहिइ^{१५}, २त्ता **जाव†** सोहम्मे कप्पे अरुणे^{१६} वि-
माणे देवत्ताए उववज्जिहिइ । तत्थ णं अत्थेगइयाणं
देवाणं चत्तारि पलिआवमाइं ठिई^{१७} पसत्ता । तत्थ
णं आणन्दस्स वि^{१८} समणोवासगस्स^{१९} चत्तारि पलि-
आवमाइं ठिई^{२०} पसत्ता” ॥ ६२ ॥

* Supply the rest from § 12 on p. ८.

† Supply the rest from § 89 below.

१ C D दुरुहइ । २ C D E दिसिं । ३ A ते, B त्ति । ४ A
B D E om. ५ B वदासी । ६ A पभू; D E om. पह्ल णं । ७
A पवत्ति, C पव्वत्तए, E पवत्तए । ८ A F तेण्डे, C E इण्डे ।
९ D E insert तए णं before आणन्दे । १० A om. ११ D E
add णं after समणो० । १२ D E बह्ल णं । १३ C E णयां ।
१४ D पाउणीहि, E पाउणी । १५ A B E F G H (C D ?)
अरुणामे, but see § 89 and 277 and note 315 । १६ A
ठिती, B ठित्ति, E ठिइ । १७ D E णं । १८ D E om.

तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कयाइ^१
बहिया जाव* विहरइ^२ ॥ ६३ ॥

तए णं से आणन्दे समणोवासए जाए अभिगय-
जीवाजीवे जाव† पडिलाभेमाणे विहरइ^३ ॥ ६४ ॥

तए णं सा सिवनन्दा भारिया समणोवासिया
जाया जाव‡ पडिलाभेमाणी विहरइ^४ ॥ ६५ ॥

तए णं तस्स आणन्दस्स समणोवासगस्स^५ उच्चावए-
हिं^६ सीलव्वयगुणवेरमणपच्चक्खाणपोसहेववासेहिं^७
अप्पाणं भावेमाणस्स चोदस^८ संवच्छराइं वइक्कन्ताइं^९ ।
पस्सरसमस्स संवच्छरस्स अन्तरा^{१०} वट्टमाणस्स अन्नया^{११}
कयाइं^{१२} पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि^{१३} धम्मजागरियं
जागरमाणस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए^{१४} चिन्तिए मणो-
गए सङ्कप्पे समुप्पज्जित्था^{१५} । “एवं खलु अहं^{१६} वाणिय-

* Supply the rest from § 88; see also Bhag. p. 196.

† Compare §§ 44 and 58. See the rest in Ov. § 124, also Bhag., p. 189.

‡ See above footnote †.

१ C D कयाइं । २ A विहरंति । ३ A B ०सयस्स । ४ A उच्चावएहिं । ५ A B ० पच्चक्खणं पोस० । ६ C चउदस । ७ B विइक्कन्ताइं, D E वीइक्कन्ताइं । ८ A B अंतरे । ९ A B D अस्सदा । १० A B D कदाइ, B C E कयाइं । ११ D E abbreviate thus पुव्वरत्ता० । १२ A B D E insert ४ after अज्झत्थिए and omit चिं, मणो, सङ्क० । १३ D समुपने । १४ D अहं ।

गामे^१ नयरे^२ बहूणं राईसर^३ जाव* सयस्स वि य^४ णं^५
 कुडुम्बस्स^६ जाव† आधारे । तं एरणं^७ वक्खेवेणं^८ अहं
 नेा संचाएमि समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तियं^९
 धम्मपस्सत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरित्तए^{१०} । तं सेयं
 खलु ममं^{११} कल्लं जाव‡ जलन्ते विउलं^{१२} असणं ४^{१३},
 जहा पूरणो^{१४}॥, जाव¶ जेडुपुत्तं^{१५} कुडुम्बे^{१६} ठवेत्ता^{१७},
 तं मित्त जाव^{१८}* जेडुपुत्तं च आपुच्छित्ता, कोल्लाए^{१९}
 सन्निवेसे^{२०} नायकुलंसि पोसहसालं पडिलेहित्ता,
 समणस्स भगवओ अन्तियं^{२१} धम्मपस्सत्तिं उवसम्पज्जि-

* See footnote ‡ on p. ३.

† See the rest in § 5, pp. ३, ४.

‡ See the rest in Nāy. § 34, Bhag. pp. 292, 293, Kap. § 59.

§ Supply the rest from § 58; cf. Ov. § 87, Kap. § 104, Nāy. § 55, Bhag. p. 299.

|| See Bhag. p. 216.

¶ See the rest in the comm.; also in Kap. § 104, Nāy. § 114; also footnote १ on p. २९.

** Supply the rest from § 8, p. ५.

१ C वाणिअं, D ० गामे । २ D नगरे । ३ A B D E ईसरं ।
 ४ A B om. ५ E om. ६ D कुडं, E कुटुं । ७ A B C D
 E एतेणं । ८ E वक्खेणं । ९ A D E अंतियं । १० A B D विह-
 रित्तए । ११ C मम । १२ A B C D E विपुलं । १३ A B ० णे ।
 १४ A जेडं, B जेडे । १५ E कुटुंवे । १६ B ठावेत्ता, C ठावित्ता,
 D E ठवित्ता । १७ A B C D E om. १८ B कोल्लागसं ।
 १९ A B संनिवेसे । २० C D E अंतियं ।

त्ताणं विहरित्तए^१” । एवं सम्पेहेइ^२, २त्ता कल्लं विउलं
 तहेव^{३*} जिमियभुत्तुत्तरागए तं^४ मित्त जाव^{५†} विउ-
 लेणं पुप्फ ५^{६‡} सक्कारेइ सम्माणेइ, २त्ता तस्सेव मित्त
 जाव^{५†} पुरओ जेडुपुत्तं सहावेइ, २त्ता एवं वयासी ।
 “एवं खलु, पुत्ता, अहं वाणियगामे बह्णं राईसर^७,
 जहा चिन्तियं^८, जाव^९ विहरित्तए । तं सेयं^{१०} खलु
 मम^{१०} इदाणिं^{११} तुमं सयस्स^{१२} कुडुम्बस्स आलम्बणं ४॥
 ठवेत्ता^{१३} जाव[॥] विहरित्तए^{१४}” ॥ ६६ ॥

* Supply as above ; see footnote ¶ on the preceding page.

† Supply the rest from § 8, p. § ५.

‡ Supply वत्थगन्धमञ्जालङ्कारेणं from Ov. § 108 ; see also comm.

§ Supply the rest from the preceding sentence.

॥ Supply पमाणं, आहारे, चक्खू from § 5, p. ४.

१ A C विहरित्तए । २ B संपेहि, C संपेहिइ । ३ In addition
 to तहेव, A B C insert असणं उवक्खडावेइ २ [C only ता
 मित्तनाइ० आमंतित्ता] तओ पच्छा गहाए जाव^{*} अप्पमहग्घाभरणालं-
 क्रियसरीरे भोयणमंडवंसि सुहासणवरगए तेणं [B तिणं] मित्तनाइ-
 नियगसयणसंबंधिपरियणेणं [A B तं] सद्धिं तं विउलं असणं [C only
 पाणं खाइमं साइमं] आसाएमाणे विसाएमाणे [A वी०] विहरइ
 जिमियभुत्तुत्तरागए वि य [A अ] णं समाणे आयंते चोक्खे परम-
 सुइभूए । तहेव जिमि० etc. as in the text above. ४ C om.
 ५ A B C D E om. ६ C D E om. ७ A B D E ईसर० ।
 ८ E चिन्तिइं । ९ A सेवं । १० A ममं । ११ E इयाणिं । १२ D E
 सायस्स, A B add बज्जयस्स । १३ E ठावित्ता । १४ D E विहरइ ।

* See the rest in Kap. §§ 66, 104, Ov. § 17.

तए णं जेडुपुत्ते आणन्दस्स समणोवासगस्स^१ “तह”
त्ति एयमङ्गं^२ विणएणं पडिसुणेइ ॥ ६७ ॥

तए णं से आणन्दे समणोवासए तस्सेव मित्त जाव^{३*}
पुरओ जेडुपुत्तं कुडुम्बे^४ ठवेइ, २त्ता एवं वयासी । “मा^५
णं तुमं^६, देवाणुप्पिया, तुम्हे^७ अज्जप्पभिइं^८ केइ ममं^९
बहसु कज्जेसु^{१०} जाव^{११†} पुच्छहे^{१२} वा, पडिपुच्छहे^{१३}
वा, ममं^{१४} अट्ठाए असणं वा ४‡ उवक्खडेहे^{१५} उव-
करेहे^{१६} वा ॥ ६८ ॥

तए^{१०} णं से आणन्दे समणोवासए जेडुपुत्तं^{१८} मित्त-
नाइं^{१९} आपुच्छइ^{२०}, २त्ता सयाओ गिहाओ पडिणि-
क्खमइ^{२१}, २त्ता वाणियगामं नयरं^{२२} मज्झं मज्झेणं

* Supply the rest from § 8, p. ५.

† Supply the rest from § 5 on pp. ३ and ४.

‡ See footnote § on p. २८.

१ C inserts तं after समणो० । २ B अयमङ्गं । ३ A B C D
E om. ४ E कुडुम्बे । ५ B मां । ६ B C D E om. ७ B तुम्हे ।
८ A C ०भिइं, D ०भिति । ९ B C E ममं । १० B C add य
after कज्जेसु । ११ C D E om. १२ B C आपुच्छओ; D E
आपुच्छतं, A पुच्छउ । १३ E ०पुच्छतं A ०पुच्छउ । १४ C D E मम ।
१५ A B D a c e ०क्खडेउ, C ०क्खडईओ, E ०क्खड । १६ C
ओवक्क०, D E उदक्क०, A B C D E a c e ०करेउ । १७ C D
E om. तए णं से आ० सम० । १८ B D E ०पुत्तमित्त० । १९ A
B ०नाइ । २० A आपुच्छंति (3 pers. plur.) २१ A B ०निं,
A ०मंति । २२ A B C नगरं, E णयरं ।

निग्गच्छइ, २त्ता जेणेव कोल्लाए सन्निवेसे^१, जेणेव
नायकुले^२, जेणेव पोसहसाला^३, तेणेव उवागच्छइ^४,
२त्ता पोसहसालं^५ पमज्जइ, २त्ता उच्चारपासवणभूमिं
पडिलेहेइ^६, २त्ता दब्भसंथारयं^७ संथरइ, दब्भसंथारयं
दुरुहइ^८, २त्ता पोसहसालाए पोसहिए दब्भसंथारो-
वगए समणस्स भगवओ मंहावीरस्स अन्तियं^९ धम्म-
पसुत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ ६९ ॥

तए णं से आणन्दे समणोवासए उवासगपडिमा-
ओ^{१०} उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ । पढमं उवासगप-
डिमं^{११} अहासुत्तं^{१२} अहाकप्पं अहामग्गं अहातच्चं
सम्मं^{१३} कारणं फासेइ, पालेइ, सोहेइ, तीरेइ, कित्तेइ,
आराहेइ^{१४} ॥ ७० ॥

तए णं से आणन्दे समणोवासए दोच्चं उवासगप-
डिमं^{१५}, एवं तच्चं, चउत्थं, पच्चमं, छट्ठं, सत्तमं, अट्ठमं,

१ A^१ B सस्मि० । २ A B मित्तनाय० । ३ A पोसहसाला ।
४ A ०च्छंति । ५ A पोसहसाला । ६ D E पडिलेहइ । ७ E
०संथारं । ८ D दुरुहइ, E दूरुहइ । ९ A अंतिय । १० A C
D E पढमं ०पडिमं, B only पडिमं; see § 89. ११ B om., C
पडिमा । १२ So comm., A B C D E have only ४ after
अहासुत्तं । १३ A B समं । १४ So comm., A B C D E
have only जाव before आराहेइ; Bhag., p. 283, has कित्तेइ ।
१५ C adds उवसंपज्जित्ताणं विहरइ ।

नवमं, दसमं, एक्कारसमं^१, जाव^{*} आराहेइ^२ ॥ ७१ ॥

तए णं से आणन्दे समणोवासए इमेणं^३ एयारूवेणं
उरालेणं विउलेणं पयत्तेणं^४ पग्गहिणं तवोकम्मेणं
सुक्के जाव[†] किसे^५ धमणिसन्तए^६ जाए ॥ ७२ ॥

तए णं तस्स आणन्दस्स समणोवासगस्स^७ अन्नया^८
कयाइ^९ पुव्वरत्ता जाव^{१०}† धम्मजागरियं^{११} जागरमा-
णस्स^{१२} अयं अज्झत्थिए^{१३} पू^{१४} । “एवं खलु अहं इमेणं
जाव[॥] धमणिसन्तए^{१५} जाए । तं^{१६} अत्थि ता मे उट्ठाणे
कम्मे^{१७} बले वीरिए पुरिसक्कारपरक्कमे^{१८} सद्वाधिइसं-

* Supply the rest from § 70, commencing with अहासुत्तं. See also Bhag. p. 283, Kap. (Sam.) § 63.

† See the rest in Bhag. pp. 288, 289.

‡ Supply the rest from § 66 on p. २७. See also Bhag. p. 291.

§ Supply चिन्तिए पत्थिए मणोगए सङ्कप्पे from Kap. § 90, Bhag. p. 253 ; sometimes one term is omitted, so that the whole formula consists only of four terms, as in § 66, p. २७, and in Kap. § 93.

|| Supply the rest from § 72 ; see also Bhag., p. 288.

१ C इक्कारसमं । २ D आराधेति । ३ B इमेतारूवेणं, C इमेणं ।
४ A एयतेणं । ५ C किसिणे । ६ A ०संते, D E ०संसत्ते । ७ E
om. ८ A D अस्सदा । ९ A D कदाइ । १० C D E om.
११ A adds जाव after it. १२ D E ०माणे । १३ A has the
numeral letter ऋ=५; B C have the numeral figure
४; D E om. १४ A ०संतिते, C ०संति, D ०संपत्ते । १५ C D
E om. १६ E कम्मवलवीरिए, A वलवीरिए । १७ A B ०परिक्कमे ।

वेगे^१ । तं जाव ता^२ मे अत्थि उट्ठाणे सद्वाधिइसं-
वेगे^३, जाव य^४ मे धम्मायरिए धम्मोवएसए^५ समणे
भगवं^६ महावीरे^७ जिणे सुहत्थी^८ विहरइ^९, ताव ता
मे सेयं कल्लं जाव* जलन्ते अपच्छिममारणन्तिय-
संलेहणाझूसणाझूसियस्स^९, भत्तपाणपडियाइक्खियस्स,
कालं अणवकङ्कमाणस्स विहरित्तए^{१०}” । एवं सम्पेहेइ,
२त्ता कल्लं पाउ जाव^{११}* अपच्छिममारणन्तिय जाव†
कालं अणवकङ्कमाणे विहरइ ॥ ७३ ॥

तए णं तस्स आणन्दस्स समणोवासगस्स^{१२} अन्न-
या^{१३} कयाइ सुभेणं^{१४} अज्झवसाणेणं, सुभेणं^{१५} परि-
णामेणं, लेसाहिं विसुज्झमाणीहिं^{१६} तदावरणिज्जा-
णं^{१७} कम्माणं खओवसमेणं ओहिनाणे^{१८} समुप्पन्ने^{१९} ।

* See footnote ‡ on page २८

† Supply the rest from the preceding sentence.

१ E सद्वाठिइसंवगे । २ B तमेव for ता मे । ३ A B सद्वाति-
संवगे, C सद्वावेइसंवगे, E सद्वाठिइसंवगे । ४ E om. ५ D E
वएसए । ६ D E om. ७ A B सुहत्थि, C सुह, D E सावत्थी,
Bhag. p. 291 has सुहट्ठी । ८ A विहरन्ति । ९ A ०भृतितस्स ।
१० C विहरइ । ११ A B C D E om. १२ A B C om.
१३ A B असदा । १४ A सुभेणं । १५ B सोभणेणं, C सोहणेणं ।
१६ D E सुज्झ० । १७ A तदा णं वर०, D णाणावर० । १८ A
B C D ओहिणाणे । १९ A B C D E समुप०, B C E ०से ।

पुरत्थिमेणं^१ लवणसमुद्दे पच्चजायणसयाइं^२ खेतं जा-
णइ पासइ, एवं दक्खिणेणं पच्चत्थिमेणं^३ य^४ । उत्तरेणं
जाव चुल्लहिमवन्तं^५ वासधरपव्वयं जाणइ पासइ ।
उड्डं जाव सोहम्मं^६ कप्पं^७ जाणइ पासइ । अहे जाव
इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए लोलुयच्चुयं^८ नरयं चउ-
रासीइवाससहस्सट्ठिइयं^९ जाणइ^{१०} पासइ^{१०} ॥ ७४ ॥

तेणं कलेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे
समोसरिए । परिसा निग्गया जाव^{११*} पडिगया^{१२}
॥ ७५ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ
महावीरस्स जेठ्ठे अन्तेवासी इन्दभूर्इ^{१३} नामं अणगारे
गोयमगोत्ते^{१४} णं सत्तुस्सेहे^{१५}, समचउरंससंठाणसंठि-
ए, वज्जरिसहनारायसङ्खयणे, कणगपुलगनिघसपम्ह-

* Supply धम्मो. च्छिओ from Nir. § 1, Bhag. p. 244; or a fuller account from §§ ____1.

१ C D E °च्छि° । २ A सयइं, B D E सइयं । ३ A पव्व-
त्थिमेणं, C D E पच्छिमेणं । ४ B C D E om. ५ B D E
°वंतवास° । ६ A B सोहम्मे । ७ B कप्पे । ८ D E लोलुयं
अच्चुतं । ९ C चोरासीइ° । १० A जाणंति पासंति । ११ A C
om. १२ C om. १३ E °भइ । १४ A B C °गुत्ते । १५ A
सत्तसेहे, B C सत्तुसेहे ।

गेरे^१, उग्गतवे, दित्तवे, तत्तवे, घोरतवे^२, महा-
तवे, उराले, घोरगुणे^३, घोरतवस्सी, घोरवम्भचेरवा-
सी, उच्छूढसरीरे, सङ्खित्तविउलतेउलेसे^४, छट्ठं^५ छट्ठेणं
अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं संजमेणं तवसा अप्पाणं
भावेमाणे विहरइ ॥ ७६ ॥

तए णं से भगवं गेयमे छट्ठक्खमणपारणगंसि^१
पढमाए पोरिसीए^२ सज्झायं करेइ, विइयाए^३ पोरि-
सीए^४ ज्ञाणं झियाइ, तइयाए पोरिसीए^५ अतुरियं^६
अचवलं असम्भन्ते मुहपत्तिं^७ पडिलेहेइ, २त्ता^८ भा-
यणवत्थाइं^९ पडिलेहेइ, २त्ता^{१०} भायणवत्थाइं^{११} पम-
ज्जइ, २त्ता^{१२} भायणाइं^{१३} उग्गाहेइ, २त्ता^{१४} जेणेव स-
मणे भगवं महावीरे, तेणेव उवागच्छइ, २त्ता^{१५} समणं

१ E °पउम° for °पम्ह° । २ D E om. ३ C °विउले तेउ° ;
after this epithet D E insert the following: जियकेहे,
जियमाणे, जियमाए, जियलोभे, जाइसंपस्से, कुलसंपस्से, वलसंपस्से, रुवसंपस्से
जाव तेयंसी । ४ A कट्टकट्टेणं । ५ C °पारणयंसि । ६ C पोरसीए ।
७ C D E वीयाए । ८ D E पोरसीए । ९ C D पोरसीए । १०
A अतुरियं अचलिमसंभवे, B C अतुरियं अचवलमसंभंते, D E अतु-
रियमचवलमसंभंताए । ११ D E °पत्तियं । १२ A B D E om.
१३ A भाइणं व°, B भाइणव° । १४ B C D E om. १५ B D
E only भायणं, A C only भायण । १६ A भाइणाइं । १७ A in
full भाइणाइं उग्गाहेत्ता, B C D E om. १८ A D om.

भगवं महावीरं वन्दइ नमंसइ^१, २त्ता^२ एवं वयासी ।
 “इच्छामि णं, भन्ते, तुब्भेहिं अब्भणुस्साए^३ छट्ठक्ख-
 मणस्स^४ पारणगंसि वाणियगामे नयरे उच्चनीय-
 मज्झिमाइं^५ कुलाइं घरसमुद्दाणस्स^६ भिक्खायरियाए
 अडित्तए । अहासुहं, देवाणुप्पिया, मा पडिबन्धं क-
 रेह” ॥ ७७ ॥

तए णं भगवं गेयमे समणेणं भगवया महावीरेण
 अब्भणुस्साए^३ समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स
 अन्तियाओ दूइपलासाओ^५ चेइयाओ पडिणिक्खम-
 इ^६, २त्ता अतुरियमचवलमसम्भन्ते^{१०} जुगन्तरपरिलो-
 यणाए^{११} दिट्ठीए पुरओ इरियं^{१२} सोहेमाणे^{१३}, जेणेव
 वाणियगामे नयरे^{१४}, तेणेव^{१५} उवागच्छइ, २त्ता वाणि-
 यगामे नयरे^{१६} उच्चनीयमज्झिमाइं^{१७} कुलाइं घरसमु-
 द्दाणस्स^{१८} भिक्खायरियाए अडइ ॥ ७८ ॥

तए णं से भगवं गेयमे वाणियगामे नयरे^{१६},

१ A om. २ B C D E om. ३ A C अब्भणु० । ४ C D E ०क्खमणपारणगंसि । ५ C ०मज्झिमयाइं । ६ So C; A B D E समुदा० । ७ C अब्भणु० । ८ B C D E ०पलासचेइ० । ९ C D E पडिनि० । १० C ०संभंताए । ११ A C ०पलोय० । १२ D E इरिया । १३ A E सोहमाणे, D साहमाणे । १४ A B नगरे । १५ A om. from तेणेव to नयरे । १६ B C D E नगरे । १७ C ०नीच० । १८ A B C D E समुदा० । १९ D E नगरे ।

जहा पसुत्तीए तहा*, जाव भिक्खायरियाए अडमा-
णे^१ अहापज्जत्तं भत्तपाणं सम्मं^२ पडिग्गाहेइ^३, २त्ता
वाणियगामाओ पडिणिग्गच्छइ, २त्ता कोल्लायस्स^४
सन्निवेसस्स अदूरसामन्तेणं^५ वईवयमाणे^६, बहुजणसइं
निसामेइ^७ । बहुजणे अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ ४[†] ।
“एवं खलु, देवाणुप्पिया, समणस्स भगवओ अन्ते-

* Apparently a reference to the Vivāha-panṇatti, another name of the Bhagavati; see footnote to the Translation.

† Supply एवं भासइ, एवं पसवेइ, एवं परवेइ from Kap. (Sām.) § 64.

१ D E omit जहा पसुत्तीए तहा and read जाव भिक्खायरिय जाव अडमाणे; the second जाव is not intelligible; there is nothing to which it could refer; the technical phrase, as shown by §§ 77 and 78, is भिक्खायरियाए अडमाणे, without any intermediate words. Before भि०, however, a large portion of the current passage of §§ 77 and 78 (*viz.*, उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुदाणस्स) is omitted and the omission is indicated by the first जाव of D E. The same omission is indicated by the single जाव of A B C. The second जाव of D E probably arose from an erroneous repetition of the जाव of the original rubric, intended to take the place of the omitted phrase जहा पसुत्तीए तहा । २ A B C om., D सम्मं । ३ A B D E पडिग्गाहेइ । ४ E कोल्लायसन्निवेसस्स । ५ A ०समेतेणं । ६ A वतीवय०, B वीतीवयीयमाणे, C वीइवय०, E D वीतीवय० । ७ A om. C om., D E २ ।

वासी^१, आणन्दे नामं समणोवासए पोसहसालाए^२
अपच्छिम जाव* अणवकङ्खमाणे विहरइ” ॥ ७६ ॥

तए णं तस्स गोयमस्स बहुजणस्स अन्तिए एयं^३
सोच्चा निसम्म अयमेयारूवे^४ अञ्जत्थिए ४^५ । “तं
गच्छामि णं, आणन्दं समणोवासयं पासामि” । एवं
सम्पेहेइ, रत्ता जेणेव कोल्लार सन्निवेसे, जेणेव
आणन्दे समणोवासए, जेणेव पोसहसाला, तेणेव
उवागच्छइ ॥ ८० ॥

तए णं से आणन्दे समणोवासए भगवं गोयमं
एज्जमाणं पासइ, रत्ता इइ जाव† हियए भगवं
गोयमं वन्दइ‡ नमंसइ, रत्ता° एवं वयासी । “एवं
खलु, भन्ते, अहं इमेणं उरालेणं जाव? धमणिसन्तए
जाए”, न संचारमि देवाणुप्पियस्स अन्तियं पाउब्भ-

* Supply the rest from §§ 57 and 73.

† See above § 66 on p. १७, and footnote § on p. ११.

‡ See above, footnote ‡ on p. ७.

§ Supply the rest from § 72.

१ B °वासि । २ A पोसहसालाए । ३ A एयमइ, B एवं, D
E एतं । ४ D E अयं इमेयारूवे । ५ A gives the numeral
letter ङ = ५ । ६ C om. व० न० रत्ता । ७ A B C D E om.
C E om.

वित्ताणं तिक्खुत्तो मुद्वाणेणं पाए अभिवन्दित्तए ।
तुम्हे णं, भन्ते, इच्छाकारेणं^१ अणभिओएणं^२ इओ^३ चेव
एह, जा^४ णं देवाणुप्पियाणं तिक्खुत्तो मुद्वाणेणं पा-
एसु^५ वन्दामि नमंसामि” ॥ ८१ ॥

तए णं से^६ भगवं गोयमे, जेणेव आणन्दे समणे-
वासए, तेणेव उवागच्छइ^७ ॥ ८२ ॥

तए^८ णं से^९ आणन्दे समणोवासए भगवओ गोय-
मस्स^{१०} तिक्खुत्तो मुद्वाणेणं पाएसु^५ वन्दइ नमंसइ,
रत्ता एवं वयासी । “अत्थि णं, भन्ते, गिहिणो गि-
हिमज्झा^{११} वसन्तस्स ओहिनाणे णं समुप्पज्जइ^{१२} ?” ।

“हन्ता, अत्थि” ।

“जइ णं, भन्ते, गिहिणो जाव* समुप्पज्जइ, एवं
खलु, भन्ते, मम^{१३} वि गिहिणो गिहिमज्झा^{१३} वस-

* Supply the rest from the preceding passage.

१ A इच्छुकारेणं, B इच्छुकारेणं, D E इत्थकारेणं, G inserts
देवाणुप्पिया after it. २ B E G अभिओएणं । ३ C इओ व
चेव एह, D E इतो चेव एव । ४ C-जहा, H जाव । ५ A B G H
पादेसु । ६ H तं for तए णं से । ७ C D E F add रत्ता ।
८ E om. तए णं से आ० स० । ९ A B C D E H om. १० A
F G भगवं गोयमं । ११ A B मज्झे ; F गिहिवाममज्झे, a c e
also मज्झा । १२ A B C D E समुप्पज्जइ, and so as a rule
throughout, but F G H समुप्प० । १३ A ममं ।

तस्मिन् ओहिनाणे समुप्यन्ते । पुरत्यिमेणं^१ लवणसमुद्दे
पञ्चजोयणसयादं जाव* लोलुयच्चयं^२ नरयं जानामि
पासामि” ॥ ८३ ॥

तए णं से भगवं गोयमे आणन्दं समणोवासयं
एवं वयासी^३ । “अत्यि णं, आणन्दा^४, गिहिणो जाव†
समुप्यज्जइ । नो चेव णं एमहालए^५ । तं णं तुमं,
आणन्दा, एयस्स^६ ठाणस्स आलोएहि^७ जाव‡ तवो-
कम्मं पडिवज्जाहि ” ॥ ८४ ॥

तए^८ णं से आणन्दे समणोवासए भगवं गोयमं
एवं वयासी । “अत्यि णं, भन्ते, जिणवयणे सन्ताणं^९
तच्चाणं तहियाणं सव्भूयाणं भावाणं आलोइज्जइ
जाव‡ पडिवज्जिज्जइ ?” ।

“नो तिण्ण्डे^{१०} समड्ढे” ।

* Supply the rest from § 74.

† Supply the rest from § 83.

‡ Supply पडिवज्जिज्जइ and पडिवज्जिज्जइ respectively.

१ A पुरत्यिणं, C पुरेच्छिमेणं, D H पुरच्छिमेणं, E पुरिच्छिमेणं,
F पुरित्यमेणं, G पुरच्छिमेणं । २ DE लोलुयं अचुयं, F लोलुचुयं,
G लोलुचयं । ३ A B H वदासी । ४ H आणन्दे । ५ D E G
एवंमहालए ; C H णो चेव महालए ए तन्नं । ६ E तस्स । ७ E
G आलोएहि । ८ A H तं । ९ D संभासे, G सत्ताणं, H सच्चाणं
for सन्ताणं तच्चाणं । १० C E F G इण्डे ।

“जइ णं, भन्ते, जिणवयणे सन्ताणं^१ जाव* भावाणं
नो आलोइज्जइ^२ जाव† तवोक्कम्मं^३ नो पडिवज्जि-
ज्जइ । तं^४ णं, भन्ते, तुब्भे चेव एयस्स ठाणस्स^५ आलो-
एह^६ जाव† पडिवज्जह” ॥ ८५ ॥

तए^७ णं से भगवं गोयमे आणन्देणं समणोवासएणं
एवं वुत्ते समाणे, सङ्खिए कङ्खिए विइगिच्छासमा-
वन्ने^८, आणन्दस्स अन्तियाओ^९ पडिणिक्खमइ, २त्ता
जेणेव दूइपलासे चेइये, जेणेव समाणे भगवं महावीरे,
तेणेव उवागच्छइ, २त्ता समणस्स भगवओ महावी-
रस्स अदूरसामन्ते गमणागमणाए^{१०} पडिक्कमइ, २त्ता
एसणमणेसणं^{११} आलोएइ, २त्ता^{१२} भत्तपाणं^{१३} पडिदं-
सेइ^{१४}, २त्ता समणं भगवं वन्दइ नमंसइ, २त्ता एवं^{१५}
वयासी । “एवं खलु, भन्ते, अहं तुब्भेहिं अब्भणुस्साए ।

* Supply the rest from the preceding passage.

† Supply the rest from footnote ‡ on p. ४०, *mutatis mutandis*.

१ E सत्ताणं । २ D E आलोएज्जइ । ३ A C D E तवो, B
तवे । ४ E तए । ५ A B D ठाणस्स । ६ A अलोएहि । ७ A
तं । ८ A वितिगच्छसं, B विगच्छसं, D E वितिगिच्छसं । ९ C
अंतिये । १० B गमणागमणे । ११ A एसणंमन्नेसणं, B एसणमन्ने-
सणं, C एसणमाणेसणो, D एसणंसणेसणं, E एसणंसणे । १२ C जाव,
A B D E om. १३ E भत्तपाणी । १४ A पडिदसेति, B पडिदंसते,
D पडिदसंसेति, E पडिदंसे । १५ D E om. एवं वयासी ।

तं चेव सव्वं कहेइ जाव* । तए णं^१ अहं सक्किए ३^{२†}
 आणन्दस्स समणोवासगस्स अन्तियाओ^२ पडिणिक्व-
 मामि^३, २त्ता जेणेव इहं^४ तेणेव हव्वमागए । तं^५ णं,
 भन्ते, किं आणन्देणं समणोवासएणं तस्स ठाणस्स^६
 आलोएयव्वं^७ जाव[†] पडिवज्जेयव्वं^८, उदाहु मए?” ॥

“गोयमा” इ समणे भगवं महावीरे^९ भगवं गो-
 यमं^{१०} एवं वयासी । “गोयमा, तुमं^{११} चेव णं तस्स
 ठाणस्स^{१२} आलोएहि^{१३} जाव[†] पडिवज्जाहि^{१४}, आणन्दं
 च^{१५} समणोवासयं एयमद्धं खामेहि ” ॥ ८६ ॥

तए^{१६} णं से भगवं गोयमे समणस्स भगवओ

* Supply the rest from §§ 78—85.

† Supply the rest from the preceding sentence.

‡ Supply the rest from footnote ‡ on p. ४०, *mutatis mutandis*.

१ D E insert पडिसंदेसेति (D) and पडिदंसेइ (E) after
 णं । २ A B om. ३ D E अंतिए । ४ A B C D E पडि २ ।
 ५ B तुहं । ६ A B C ते, D E तए । ७ A D द्वाणस्स । ८ D
 आलोएह तच्चं, E आलोएहत्तव्वं, C आलोएव्वं । ९ A पडिकमते,
 B C merely पडि, D E पडि २ । १० A B C D E om. भगवं
 महावीरे । ११ A गोयम, C D merely गो, E गोयमा । १२ A
 तुम्मे, B तुमे । १३ A B C D E द्वाणस्स । १४ D आलोएह ।
 १५ A पडिक्कंतेह, B C merely पडि, D E पडिवज्जेइ । १६ C
 E om. १७ A ते, D तं ।

महावीरस्स “तह” त्ति एयमङ्गं विण्णएणं पडिसुणेइ,
२त्ता तस्स ठाणस्स^१ आलोएइ जाव* पडिवज्जइ^२,
आणन्दं च^३ समणोवासयं^४ एयमङ्गं खामेइ ॥ ८७ ॥

तए^५ णं समणे भगवं महावीरे अन्नया^६ कयाइ
वहिया जणवयविहारं^७ विहरइ ॥ ८८ ॥

तए^८ णं से आणन्दे समणोवासए वल्लहिं सीलव्व-
एहिं जाव^९† अप्पाणं भावेत्ता, वीसं वासाइं समणो-
वासगपरियागं^{१०} पाउणिता, एक्कारस^{११} य उवासग-
पडिमाओ समं काएणं फासित्ता, मासियाए संले-
हणाए अत्ताणं^{१२} झूसित्ता, सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए^{१३}
छेदेत्ता, आलोइयपडिक्कन्ते^{१४}, समाहिपत्ते, कालमासे^{१५}
कालं किच्चा, सोहम्मे कप्पे सोहम्मवडिंसगस्स^{१६} महा-

* Supply the rest from footnote ‡ on p. ४०, *mutatis mutandis*.

† Supply the rest from § 66 on p. २७.

१ A B C D E द्वाणस्स । २ A B C पडिव, D E पडिक्कमेइ ।
३ C E om. ४ A ०वासए । ५ C तं, A B D E om. तए णं ।
६ D E transpose वहिया अस्सया क० । ७ B D E om. विहारं ।
८ B D E तं, om. णं । ९ C om. जाव अप्पाणं भावेत्ता । १०
E समणोवासयं परियायं । ११ A एक्कारस्स, E एकारस्स । १२ C
अप्पाणं । १३ C अणसणाइं । १४ C अलोइय० । १५ A कालंमासे,
B काले मासे । १६ B ०वडंसगस्स, E ०वडिंसगस्स ।

विमाणस्स उत्तरपुरत्थिमेणं^१ अरुणे^२ विमाणे देव-
त्ताए उववन्ने । तत्थ णं अत्थेगइयाणं देवाणं चत्तारि
पलिआवमाइं ठिई पस्सत्ता । तत्थ णं आणन्दस्स वि
देवस्स चत्तारि पलिआवमाइं ठिई पस्सत्ता ॥ ८६ ॥

“आणन्दे णं, भन्ते, देवे ताआ देवलोगाआ^३
आउक्खएणं ३*^४ अणन्तरं चयं^५ चइत्ता, कहिं
गच्छिहिइ^६, कहिं उववज्जिहिइ^७ ?” ।

“गोयमा, महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ^८”
॥ ८१ ॥

॥ निकखेवो ॥

सत्तमस्स अङ्गस्स उवासगदसाणं पढमं अच्च्मयणं
समत्तं ॥

---

* Supply भवक्खएणं ठिइक्खएणं from Āy. II, 15, § 2, Bhag. p. 303.

---

१ A B ०पुत्थिमेणं, C ०परिच्छिमेणं, D E ०परच्छिमेणं । २ D E
अरुणेहिं विमाणेहिं । ३ C देवलोयाओ, D E simply लोगाओ ।
४ A B C om. ५ E चइ । ६ A गच्छति, C D गच्छति, E
गच्छति । ७ A B उववज्जति, C उववज्जि, E उववज्जिहिंति ।
८ C सिज्झति, E सिज्झिहिंति ।

वीयं अञ्जयणं ।

जइ णं, भन्ते, समणेणं भगवया^१ महावीरेणं **जाव***
सम्पत्तेणं सत्तमस्स अङ्गस्स उवासगदसाणं पढमस्स^२
अञ्जयणस्स अयमद्वे पस्सत्ते, दोच्चस्स णं^३, भन्ते, अञ्ज-
यणस्स के अद्वे^४ पस्सत्ते ॥ ८१ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं चम्पा
नामं नयरी होत्था । पुस्सभद्दे चेइए । जियसत्तू राया ।
कामदेवे गाहावई^५ । भद्दा भारिया । छ हिरस्सको-
डीओ निहाणपउत्ताओ^६, छ^७ वड्ढिपउत्ताओ^८, छ^९

---

* See footnote § on page १.

---

१ So F, but A B D E om. २ F पढमञ्जयणस्स । ३ A B om. णं भ० अञ्ज०, F om. णं भ० । ४ F केयद्वे । ५ F adds परि-
वसइ । ६ D E पत्ताओ । ७ A adds हिरस्सकोडीओ । ८ D E om. पउत्ताओ ।

पवित्थरपउत्ताओ^१, छ वया^२ दसगोसाहस्सिएणं^३
 वएणं । समोसरणं^४ । जहा आणन्दो तथा निगओ ।
 तहेव सावयधम्मं पडिवज्जइ । सा^५ चेव वत्तव्वया
 जाव* । जेट्ठपुत्तं^६ मित्तनाइं^७ आपुच्छित्ता, जेणेव
 पोसहसाला, तेणेव उवागच्छइ, २त्ता^८ जहा आणन्दो^९
 जाव† समणस्स भगवओ महावीरस्स^{१०} अन्तियं^{११}
 धम्मपसूत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ ८२ ॥

तए णं तस्स कामदेवस्स समणोवासगस्स पुव्वरत्ता-
 वरत्तकालसमयंसि एगे^{१२} देवे मायी^{१३} मिच्छदिट्ठी^{१४}
 अन्तियं पाउब्भूए ॥ ८३ ॥

तए णं से देवे एगं महं^{१५} पिसायरूवं विउव्वइ ॥
 तस्स णं देवस्स^{१६} पिसायरूवस्स इमे^{१७} एयारूवे^{१८} वस्सा-

* Here supply the whole account from the first lecture, §§ 10-68, pp. २५-३०.

† Supply the rest from § 69, on page ३१.

१ D E om. पउत्ताओ । २ A B D E व्वया । ३ B E ०साह-
 स्सीएणं, D ०साहस्सीणं एणं । ४ F has सामी समोसरिए । ५ A F
 सव्वे वत्तव्वया, B सव्वेव वत्तया । ६ D E add कुटुंबे य ठवेत्ता । ७ A
 B om. नाइं, D E F ०नाइ । ८ A B om. २त्ता । ९ A B D E
 F आणंदे । १० A B om. ११ D E अन्तिय । १२ A एको, B एके ।
 १३ B माया, D E माई, F माइ । १४ So G ; but A B D F
 मिच्छदिट्ठी । १५ F महंतं । १६ A दिव्वस्स । १७ F एमे । १८ F
 इयारूवे ।

वासे पणत्ते । सीसं से गोकिलञ्जसंठाणसंठियं^१, सालि-
भसेल्लसरिसा से केसा कविलतेरणं^२ दिप्पमाणा, म-
हल्लउट्टियाकभल्लसंठाणसंठियं^३ निडालं^४, सुगुंसपुंछं^५
व^६ तस्स भुमगाओ^७ फुगफुगाओ विगयबीभच्छदंस-
णाओ^८, सीसघडिविणिग्गयाइं^९ अच्छीणि विगयबी-
भच्छदंसणाइं^{१०}, कल्ला जह सुप्पकत्तरं^{११} चेव विगयबी-
भच्छदंसणिज्जा^{१२}, उरब्भपुडसन्निभा^{१३} से नासा, भुसि-
राजमलचुल्लीसंठाणसंठिया^{१४} दे^{१५} वि तस्स नासापु-
डया, घोडयपुंछं^{१६} व^{१७} तस्स मंसूइं^{१८} कविलकविलाइं^{१९}
विगयबीभच्छदंसणाइं, उट्ठा उट्ठस्स चेव लम्बा, फाल-
सरिसा से दन्ता^{२०}, जिब्भा जह^{२१} सुप्पकत्तरं चेव वि-

१ F गोकिलञ्ज० । २ So B a e f ; but A D E कविला तेरणं,
F कविल्ला तेरणं । ३ A ०उट्टिय० ; F ०केभल्ल० । ४ B निडाणं । ५
A सुगुंस०, E सुगंस०, F सुगुंस०, e मगुंस० and सुगुंसा, f सुगुंस० and
सुगुंसा ; B a f पुंछं, A F पुक्कं, D E e पुच्छं (see Hem. I, 26) ।
६ B च, F च । ७ So a e f ; A भुमहाओ (see Nām. 251),
B D भुमकाओ, E भुमुकाओ, F भुमंगाओ (see Hem. II, 167).
८ A B here and elsewhere बीभत्स० । ९ A णिग्गयाइं om. वि,
F ०विणिग्गयाणि । १० D E ०कत्तरे । ११ B F उरब्भपुडं,
A B ०सन्निभा । १२ F भुसिरा० ; A ०चुल्ला० । १३ A देवे for
देवि । १४ A B F पुक्कं, D E पुच्छं । १५ A D F च । १६ F
समंसूइं (see Hem. II, 86). १७ D E om. the first कविल ।
१८ A दंदा, F दन्ता । १९ F जहा (see Hem. I, 67).

गयबीभच्छदंसणिज्जा, हलकुडालसंठिया^१ से हणुया,
 गल्लकडिल्लं च^२ तस्स खडुं^३ फुटुं^४ कविलं फरुसं^५
 महल्लं, मुइज्जाकारोवमे^६ से खन्थे, पुरवरकवाढोवमे से
 वच्चे, कोट्टियासंठाणसंठिया देा वि तस्स बाहा, नि-
 सापाहाणसंठाणसंठिया^७ देा वि तस्स^८ अगहत्था^९,
 निसालोढसंठाणसंठियाओ हत्थेसु अङ्गुलीओ, सि-
 प्पिपुडगसंठिया^{१०} से नक्खा^{११}, एहावियपसेवओ^{१२} व्व^{१३}
 उरंसि लम्बन्ति देा वि तस्स थणया, पोटुं^{१४} अयको-
 ट्ठओ^{१५} व्व^{१६} वटुं^{१७}, पाणकलन्दसरिसा^{१८} से नाही^{१९},

१ So A; but B °कुडा°, D °कुहा°, E e °कुहाल°,
 F °कुडा°, a f °कुडुा°; B °संठितो, D E °संठिय। २ D
 E व। ३ So a f, B खडं, A खंडं, E e खटं (cf. Marāṭhī
 खड्डा or खाड or खाडा 'a rough hole' or 'pit'). ४ A
 फडं, B फडुं, E फुडं। ५ A फरुसं, D परिसं, E फरिसं।
 ६ F सुयंगा°, (see Hem. I, 46 and Nām. 266). ७ A B
 F °पहाण°, D E °पाहण° (see Hem. I, 262). ८ D E
 place तस्स देा वि। ९ E om. अग। १० A inserts संठाण।
 ११ D e नहा (see Hem. II, 99). १२ F नाविय° (see Hem.
 I, 230); A D E °पसेवउ, B °पसव, F °पसिवउ। १३ So C,
 but A B D E F च (see Hem. II, 182). १४ A पेटुं,
 Hindī and Gujarātī have पेट, but Marāṭhī पोट।
 १५ A B D E F °कोट्टउ। १६ So B, but A ब, D E F व।
 १७ D E वत्तं (see Hem. II, 29). १८ A पाणलंद°, B
 F पाणालंद°, E पाणाकलंद°। १९ D E नाभी।

सिक्कगसंठाणसंठिय^१ से नेत्ते^२, किस्सपुडसंठाणसंठिया^३
 दो वि तस्स वसणा, जमलकोट्टियासंठाणसंठिया दो
 वि तस्स^४ जरू, अञ्जुणगुट्टं^५ व^६ तस्स जाणू^७ कुडिलकु-
 डिलाइं^८ विगयवीभच्छदंसणाइं^९, जङ्घाओ करकडीओ
 लोमेहिं^{१०} उवचियाओ, अहरीसंठाणसंठिया^{११} दो वि
 तस्स पाया^{१२}, अहरीलोढसंठाणसंठियाओ पाएसु^{१३}
 अङ्गुलीओ, सिप्पिपुडसंठिया^{१४} से नक्खा^{१५} ॥ ८४ ॥

लडहमडहजाणु^{१६} विगयभागभुग्गभुमए^{१७} अवदा-
 लियवयणविवरनिस्सालियग्गजीहे^{१८} सरडकयमालि-
 याए उन्दुरमालापरिणइसुकयचिंधे^{१९}, नउलकयकस्स-

- १ G सिक्कय० । २ E reads पोत्ते, Hindi पोत्ता 'scrotum' ।
 ३ F किण्ह०, H किन्नपुन्नपुड० । ४ D E place तस्स दो वि ।
 ५ G H अञ्जुणगुट्टं । ६ A F च, D व, G om. ७ G H जाणू ।
 ८ G only कुडिलाइं । ९ A G om. विगय । १० G रोमेहिं ।
 ११ D E अधरी०, G अहर० । १२ D पादा । १३ A B D पदेसु,
 G pref. तस्स । १४ F G H सिप्पि०; A G insert संठाण ।
 १५ D E गहा, F नहा । १६ A D जणुए, G H जणुए, a f जन्नुए
 (see Nām. 251, जण्डया). १७ A ०भगुभुमए, B ०भुगुभमीते,
 F ०भुगुभुमए, E ०भसुए, G reads नाणाविहगयभग्गसुए । १८ A
 B H ०वदण०; D E ०निहालियअण०, G ०निस्सलिय० । १९ So
 A D; but B E F H उंदर०, G उंदिर०; F ०परिणिट्ठ०, E G
 H ०परिणट्ठ० ।

पूरे^१, सप्पकयवेगच्छे^२, आफोडन्ते^३, अभिगज्जन्ते^४,
भीममुक्कट्टट्टहासे^५, नाणाविहपच्चवस्सेहिं लोमेहिं
उवचिए एगं महं नीलुप्पलगवलगुलियअयसिकुसुम-
प्पगासं^६ असिं खुरधारं गहाय, जेणेव पोसहसाला,
जेणेव कामदेवे समणोवासए, तेणेव उवागच्छइ,
२त्ता आसुरत्ते^७ रुद्धे^८ कुविए चण्डिकिए^९ मिसिमिसी-
यमाणे^{१०} कामदेवं समणोवासयं एवं वयासी । “हं भो
कामदेवा समणोवासया, अप्पत्थियपत्थिया^{११}, दुरन्त-
पन्तलक्खणा^{१२}, हीणपुस्सचाउद्दसिया^{१३}, हिरिसिरि-

१ So A F; but B गउणकय०, D E गउण० om. कय; F
०कयहपूरे । २ A B F ०विगच्छे, G ०वीमच्छे । ३ A आफोडेंते,
B D F H आफोडंते । ४ A B अभिगज्जंति, G om. ५ B E
०मुक्कट्टट्टहासे, D G मुक्कअट्टट्टहासे । ६ D E नोलोप्पल० (see Hem.
I, 84). ७ So A B D E H; but F G आसुरत्ते । ८ A B
H om. from रुद्धे up to मिसि० incl., F reads आसुरत्ते
मिसिमिसे तिव्वे चंडे कोविए, G substitutes the numeral ४ ।
९ So a c f; D चंडिकीए, E चंडिकीए, F चंडे (see Bhag.
p. 214). १० So D c; but E मिसिमिसियमाणे, F मिसिमिसे
probably abbreviated for मिसिमिसेमाणे, see Bhag., p. 214,
Nir. 5, 12, 22), a f मिसिमिसीमणे । ११ A B H ०पत्थिया ।
१२ A H abbreviate the following thus: दुरंतं ५ जाव परि-
वज्जिया, where the numeral stands for पंतलक्खणा हीणपुस्स-
चाउद्दसिया, and जाव for हिरिसिरिधिइक्कित्ति; B has the
same, only omitting the numeral ५ । १३ So D; but E
०चाउद्दसिया, F चउद्दसजाया, A B om.

धिइकित्तिपरिवज्जिया^१, धम्मकामया पुस्सकामया
सग्गकामया मोक्खकामया धम्मकङ्खिया पुस्सकङ्खिया
सग्गकङ्खिया मोक्खकङ्खिया धम्मपिवासिया पुस्सपि-
वासिया सग्गपिवासिया मोक्खपिवासिया, ने खलु

१ E सिरिहरिधिकित्ति ४ जाव पडिवज्जिया, F हरिसिरिपरि-
वज्जिया ; A B F परिवज्जिया (see note २० on p. ५०). २ The
proper reading of the phrases down to ने खलु is
somewhat uncertain. The reading adopted in the
text is founded on that of MSS. F and G. This
reading is practically also found in the MSS. D and
E, which give the reading of MSS. F and G in the
following abbreviated form : धम्मकामया पुस्ससग्गमोक्ख धम्म-
कङ्खिया ४ धम्मपिवासिया ४. Here the numeral 4 would
indicate that कामया, कङ्खिया and पिवासिया should each
be repeated with each of the four terms धम्म पुस्स सग्ग
मोक्ख. There is, however, another possible way of
interpretation, which is adopted in MSS. A and H,
and reads thus : धम्मकामया पुस्ससग्गमोक्ख धम्मकङ्खिया ५
धम्मपिवासिया ५, the numeral being expressed by the
letter ङ. The numeral 5 shows that each phrase धम्म-
कामया, धम्मकङ्खिया, धम्मपिवासिया, must be expanded to a
compound consisting of five members, by the insertion
of the three-membered phrase पुस्ससग्गमोक्ख. It will be
observed that the reading of MSS. A and H differs
from that of MSS. D and E only with regard to the
indicatory numeral ; but the difference points to two
quite distinct arrangements of the text. I have
adopted the form of the text presented in the MSS.

कप्पइ तव, देवाणुप्पिया, जं^१ सीलाइं वयाइं वेरमणाइं
 पच्चक्खाणाइं पोसहोववासाइं^२ चालित्तए^३ वा खोभि-
 त्तए^४ वा खण्डित्तए वा भज्जित्तए वा उज्झित्तए^५ वा
 परिच्चइत्तए^६ वा, तं जइ^७ णं तुमं अज्ज सीलाइं^८ **जाव***
 पोसहोववासाइं^९ न छडुसि^{१०} न भज्जेसि^{११}, तो ते^{१२} अहं
 अज्ज इमेणं नीलुप्पल^{१३} **जाव*** असिणा खण्डाखण्डि^{१४}
 करेमि, जहा णं तुमं, देवाणुप्पिया^{१५}, अट्टदुहट्टवसट्टे
 अकाले चेव जीवियाओ^{१६} ववरोविज्जसि^{१७}” ॥ ८५ ॥

* Supply the rest from the earlier portion of the paragraph.

F G and D E, because it appears to have the weight of the authority of the Jain schools, as it is adopted in the commentary of Abhayadeva. MS. B has no numeral whatever.

१ D E om. २ A पोसहे ववासाइं । ३ D E चालंतए । ४ D खोभंतए, E खोभंतस्स, a misprint. ५ A B उज्झत्तए, F उज्झियत्तए । ६ A परिच्चयित्तए, B परिच्चत्तए, E F परिचइत्तए । ७ F जया । ८ D E सीलव्वयाइं, F सीलाइं वयाइं वेरमणाइं । ९ A पोसहववासाइं । १० A कडेसि, B कडुसि, D कंडेसि, E कंडसि, F कडसि (Skr. कर्द्, see Hem. IV, 91). ११ A भजेसि, B भुंजेसि । १२ B F ततो, D E तो, । १३ D E नीलुप्पलेण जाव, F in full नीलुप्पलगवल्लुगुलियअयसिकुसुमपगासेहिं (sic) खुरघारेहिं असिणा । १४ So A F a f ; but B D E e खंडाखंडं । १५ A B D E om. १६ D E जीवियाओ । १७ B ववरोज्जसि, D E ववरोविज्जसि, F ववरोवज्जसि ।

तए णं से कामदेवे समणोवासए तेणं देवेणं^१ पिसा-
यरूवेणं एवं वुत्ते समाणे, अभीए अतत्थे अणुव्विग्गे^२
अक्खुभिए^३ अचलिए असम्भन्ते तुसिणीए^४ धम्मज्झा-
णोवगए विहरइ^५ ॥ ६६ ॥

तए णं से देवे^६ पिसायरूवे कामदेवं समणोवासयं
अभीयं^७ जाव* धम्मज्झाणोवगयं विहरमाणं पासइ,
२ ता दोच्चं^८ पि तच्चं पि कामदेवं एवं वयासी। “हं
भो कामदेवा समणोवासया अपत्थियपत्थिया^९, जइ
णं तुमं अज्ज जाव† ववरोविज्जसि^{१०}” ॥ ६७ ॥

तए णं से कामदेवे समणोवासए तेणं देवेणं^{११}
दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ते समाणे, अभीए जाव*
धम्मज्झाणोवगए विहरइ ॥ ६८ ॥

* Supply the rest from § 96.

† Supply the rest from § 95.

१ D E दिव्वेणं। २ So F; but A B D E अणुव्विग्गे। ३ F
अक्खुभीए, D E अणुक्खुभिए, B अभिक्खुते। ४ D E तुसिणीए, after
which they add चिट्ठइ। ५ A विहरन्ति। ६ A B D E दिव्व।
७ After अभीयं D E add अतत्थं। ८ F दुच्चं। ९ A अपत्थिया,
B अपत्थियपत्थिया। १० D वरोविज्जसि, B वरोवज्ज (sic), the
initial व omitted by oversight, owing to the preceding
final व of जाव; F विवरोविज्जसि। ११ A D E दिव्वेणं।

તથા ણં સે દેવે^૧ પિસાયરૂવે કામદેવં સમણોવાસયં
 અભીયં જાવ* વિહરમાણં પાસદ્, ૨ ત્તા આસુરત્તે^૨
 ૫^૩† તિવલિયં^૪ મિહિલિયં નિહાલે^૫ સહદુ, કામદેવં
 સમણોવાસયં નીલુપ્પલ જાવ† અસિણા ય્વણ્ણાલિયં
 કરેદ્ ॥ ૯૯ ॥

તથા ણં સે કામદેવે સમણોવાસયં તં ઉજ્જલં જાવ†
 દુરહિયાસં^૬ વેયણં સમ્મં^૭ સહદ્ જાવ‡ અહિયાસેદ્^૮
 ॥ ૧૦૦ ॥

તથા ણં સે દેવે^{૧૦} પિસાયરૂવે કામદેવં સમણોવાસયં
 અભીયં જાવ* વિહરમાણં પાસદ્, ૨ ત્તા જાહે^{૧૧} નો
 સંચારદ્ કામદેવં સમણોવાસયં નિગ્ગન્યાઓ પાવય-
 ણાઓ ચાલિત્તર^{૧૨} વા લોભિત્તર વા વિપરિણામિત્તર^{૧૩}

* Supply the rest from § 96.

† Supply the rest from § 95.

‡ See the supplement in the commentary to § 111.

§ Supply સમદ્ તિદ્ધલ્લ from Kap. § 117.

૧ A B દિલ્લે. ૨ A B F આસુરત્તે, D આસુત્તે. ૩ D E ૪, F in full મિસિમિસે તિલ્લે ચંહે કોવિર. ૪ A B તિવલિયં. ૫ F નિહાલે. ૬ B D E ય્વણ્ણાલિયં. ૭ F દુરહિયાસં. ૮ B સમ્મં. ૯ D E અહિયાસેદ્, E in errata list અહિયાસેદ્. ૧૦ A B D E દિલ્લે. ૧૧ So C F; but A B D E જાવ. ૧૨ D ચાલિત્તર. ૧૩ A વિપરિણામિત્તર, B F વિપરિણામેત્તર, D E વિપરિણામતર.

वा, ताहे मन्ते तन्ते^१ परितन्ते^२ सणियं सणियं पच्चो-
सकइ^३, २ ता पोसहसालाओ पडिणिकखमइ^४, २ ता
दिव्वं पिसायरूवं विप्पजहइ, २ ता एगं महं^५ दिव्वं^६
हत्थिरूवं विउव्वइ, सत्तङ्गपइट्ठियं^७ सम्मं^८ संठियं
सुजायं, पुरओ उदगं पिट्ठओ वाराहं^९ अयाकुच्छिं
अलम्बकुच्छिं^{१०} पलम्बलम्बोदराधरकरं^{११} अःभुगयम-
उलमल्लियाविमलधवलदन्तं कच्चणकोसीपविट्ठदन्तं^{१२}
आणामियचावल्लियसंवेल्लियगगोण्डं^{१३} कुम्मपडि-
पुण्णचलणं^{१४} वीसइनक्खं अल्लीणपमाणजुत्तपुच्छं^{१५} ॥

१०१ ॥

मत्तं मेहमिव गुलगुलेत्तं^{१६} मणपवणजइणवेगं^{१७}
दिव्वं हत्थिरूवं विउव्वइ, २ता जेणेव पोसहसाला

१ E G om. २ B परिसंते (see Kap. § 60), H om.
३ B पच्चोरुहति । ४ A B F H ०नि० । ५ F महंतं । ६ D
E place दिव्वं एगं महं । ७ E ०पयिट्ठियं । ८ So D E F;
but A B a c f समं; A समसंठिया, G om. सम्मं संठियं ।
९ A D E G H and comm. वाराहं । १० B अयाकुच्छियं लंब-
कुच्छियं पलं०, F अयाकुच्छिं अलंबज्जकुच्छिं, H om. अलम्बकुच्छिं ।
११ G ०दराकारं । १२ A ०कोसए विट्ठदंतं, B ०कोसीए विट्ठदंतं ।
१३ D E F अणामिय०; D E ०संवेल्लितं अगसोडं, H ०संवेल्लियाय-
गसोडं, G ०चाववेल्लियसंवेल्लिय० । १४ F ०पडिपुडि०; D ०चलणं ।
१५ F अल्लीणयपमाण०, H अल्लीणमाण० । १६ B गुलगुलंतं, D E
H गुलगुलेत्तं, F G गुलगुलितं । १७ A ०जयणि०, D E G ०जयिय० ।

जेणेव कामदेवे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, २त्ता कामदेवं समणोवासयं^१ एवं वयासी । “हं भो कामदेवा समणोवासया^२, तहेव भणइ^३ जाव* न भज्जेसि^४, तो ते अज्ज^५ अहं सोण्डाए^६ गिरहामि^७, २त्ता पोसहसालाओ नीणेमि, २त्ता उडुं वेहासं^८ उव्विहामि, २त्ता तिक्खेहिं दन्तमुसलेहिं पडिच्छामि, २त्ता अहे धरणितलंसि तिक्खुत्तो पाएसु लोलेमि, जहा^९ णं तुमं अट्टदुहट्टवसट्ठे^{१०} अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि^{११}” ॥ १०२ ॥

तए^{१२} णं से कामदेवे समणोवासए तेणं देवेणं^{१३} हत्थिरूवेणं एवं वुत्ते समाणे, अभीए जाव† विहरइ ॥ १०३ ॥

तए णं से देवे^{१४} हत्थिरूवे कामदेवं समणोवासयं अभीयं जाव† विहरमाणं पासइ, २त्ता दोच्चं^{१५} पि

* See the rest in § 95.

† Supply the rest from § 96.

१ A D E om. २ A B D E H om. ३ G om. तहेव भणइ । ४ A B G H भंजसि । ५ F G अज्जेव । ६ F सुंडाए । ७ D E H गेरहामि । ८ F विहासि, H विहासं । ९ D E जया । १० F ० विसट्ठे । ११ A ० विज्जसे, D E G विवरो० । १२ D E H तं for तए णं । १३ A D E G H दिव्वेणं, B देव्वेणं, F दिवेणं । १४ A D E F G H दिव्वे, B देव्वे । १५ F दुच्चं ।

तच्चं पि कामदेवं समणोवासयं^१ एवं वयासी । “हं
भो कामदेवा” तहेव^२ जाव* सो^३ वि विहरइ ॥ १०४ ॥

तए^४ णं से देवे^५ हत्थिरूवे कामदेवं समणोवा-
सयं अभीयं जाव^६† विहरमाणं पासइ, २ ता आसु-
रत्ते^७ ४^८‡, कामदेवं समणोवासयं सोण्डाए गिरहेइ,^९
२ ता उड्डं वेहासं^{१०} उव्विहइ, २ ता तिकखेहिं दन्त-
मुसलेहिं^{११} पडिच्छइ, २ ता अहे धरणितलंसि तिकखु-
त्तो पाएसु लोलेइ ॥ १०५ ॥

तए णं से कामदेवे समणोवासए^१ तं उज्जलं जाव^२
अहियासेइ ॥ १०६ ॥

तए णं से देवे^५ हत्थिरूवे कामदेवं समणोवासयं^१
जाहे^{१२} नो संचाएइ जाव[॥] सणियं सणियं पच्चोसक्कइ,

* Supply the rest from §§ 97, 98.

† Supply the rest from § 96.

‡ Supply the rest from § 95.

§ See the rest in the commentary to § 111.

|| Supply the rest from § 101.

१ A B D E om. २ E णो for तहेव जाव सो वि। ३ D om.
सो वि। ४ D E तं for तए णं। ५ A B D E F दिव्वे। ६ E
om. ७ A B आसुरत्ते। ८ B om., F in full मिसिमिसे तिव्वे
चंहे कोविण। ९ F गिरहइ। १० E F विहासं। ११ A ०मूसलेणं।
१२ So F; but A B D E जाव ।

२ ता पोसहसालात्रो पडिणिक्वमइ,^१ २ ता दिव्वं
 हत्थिरूवं विप्पजहइ, २ ता एगं महं दिव्वं सप्परूवं
 विउव्वइ, उग्गविसं चण्डविसं^२ घोरविसं महाकायं
 मसीमूसाकालगं^३ नयणविसरोसपुसं अज्जणपुज्जनि-
 गरप्पगासं^४ रत्तच्छं लोहियलोयणं^५ जमलजुयलचच्च-
 लजीहं^६ धरणीयलवेणिभूयं^७ उक्कडफुडकुडिलजडिल-
 ककसवियडफुडाढोवकरणदच्छं^८ ॥ १०७ ॥

लोहागरधम्ममाणधमधमेन्तघोसं^९ अणागलियति-
 व्वचण्डरोसं सप्परूवं विउव्वइ,^{१०} २ ता जेणेव पोसह-
 साला जेणेव कामदेवे समणोवासणं^{११}, तेणेव उवा-
 गच्छइ, २ ता कामदेवं समणोवासयं एवं वयासी ।
 “हं भो कामदेवा समणोवासया^{१२}, जाव* न भज्जेसि,^{१२}

* Supply the rest from § 95.

१ A B F °निक्वमइ । २ So C and comm. ; but A B D E F दिट्ठीविसं instead of चंडविसं घोरविसं । ३ So D E ; but A B कालगयं, F कालगतं । ४ F °निगरं । ५ D E रत्तत्थं, A B F रत्तच्छलो । ६ D E जमलजुयलं चं । ७ D E धरणिं ; D E °भूयं । ८ D E F °जटिलं ; D E °विक्खवं for °वियडं ; D °वच्छं ; E °दत्थं । ९ A °धमधमितं, B °धमिमितं, D E °धम्मिंतं, F °धम्मधमितं । १० D E om. ११ A B D E om. १२ A B D F भंजसि ।

तो^१ ते अज्जेव अहं सरसरस्स^२ कायं दुरूहामि,^३ २
त्ता पच्छिमेणं भाणणं तिक्खुत्तो गौवं वेढेमि, २ त्ता
तिक्खाहिं^४ विसपरिगयाहिं दाढाहिं उरंसि^५ चेव
निकुट्टेमि, जहा णं तुमं अट्टदुहट्टवसट्टे^६ अकाले चेव^७
जौवियाओ ववरोविज्जसि” ॥ १०८ ॥

तए^८ णं से कामदेवे समणोवासए^९ तेणं देवेणं^{१०}
सप्परूवेणं एवं वुत्ते समाणे, अभीए जाव* विहरइ ॥
सो वि दोच्चं पि तच्चं पि भणइ, कामदेवो^{११} वि^{१२}
जाव† विहरइ ॥ १०९ ॥

तए^{१३} णं से देवे^{१४} सप्परूवे कामदेवं समणोवासयं^९
अभीयं जाव* पासइ, २ त्ता आसुरत्ते^{१५} ४^{१६}† काम-

* Supply the rest from § 96.

† See §§ 97, 98.

‡ Supply the rest from § 95.

१ D ततो, E तओ for तो ते । २ A सरस्सरस्स, B सरस्स सरस्स ।
३ B D दुरूहामि, E दूरूहामि । ४ A B तिक्खाइं । ५ A B E
उरसि । ६ A B D E om. वसट्टे, F ० विसट्टे । ७ A B H om. the
rest चेव जी० वव० । ८ A B D H तं for तए णं । ९ A B H om.
१० A D E F H दिव्वेणं, B om. ११ A B कामदेवे; F reads
कामदेवा समणोवासया for कामदेवो वि । १२ E om. १३ D H
तं for तए णं । १४ A D E H दिव्वे, B F देव्वे । १५ A B H
आसुरत्ते । १६ D E om., F in full मिसिमिसे तिव्वे चंहे कोविण ।

देवस्स समणोवासयस्स^१ सरसरस्स^२ कायं दुरुहइ^३, २ ता पच्छिमभाएणं तिकखुत्तो गीवं वेढेइ, २ ता तिकखाहिं विसपरिगयाहिं दाढाहिं उरंसि चेव निकुट्टेइ ॥ ११० ॥

तए^४ णं से कामदेवे समणोवासए^५ तं उज्जलं **जाव*** अहियासेइ ॥ १११ ॥

तए^४ णं से देवे^६ सप्परूवे कामदेवं समणोवासयं^७ अभीयं **जाव^०†** पासइ, २ ता जाहे नो संचाएइ कामदेवं समणोवासयं निगगन्थाओ पावयणाओ^८ चालित्तए वा खोभित्तए वा विपरिणामित्तए^९ वा, ताहे सन्ते **३‡^{१०}** सणियं सणियं पच्चोसक्कइ, २ ता पोसहसालाओ पडिणिकखमइ,^{११} २ ता दिव्वं सप्परूवं विप्पजहइ,^{१२} २ ता एगं महं दिव्वं देवरूवं विउव्वइ हारविराइयवच्छं^{१३} **जाव‡** दसदिसाओ उज्जोवे-

* See the rest in the commentary to § 111.

† Supply the rest from § 96.

‡ Supply the rest from § 101.

§ See the supplement in the commentary ; also in Ov., § 33.

१ A B D E F G om. २ A सरसर, E सरस्स । ३ D दुरुहइ, E दूरुहइ । ४ A B D H तं for तए णं । ५ A B D E H om. ६ A B D E H दिव्वे । ७ D E om. ८ E पवयणाओ । ९ A B D E H विप्परित्तए । १० F in full । ११ A B F H ० निकखमइ । १२ H विप्पयहइ । १३ A D E ० वत्थं ।

माणं पभासेमाणं^१ पासाईयं^२ दरिसणिज्जं^३ अभिरूवं
पडिरूवं ॥ ११२ ॥

दिव्वं देवरूवं विउव्वइ,^४ २ ता कामदेवस्स सम-
णोवासयस्स^५ पोसहसालं अणुप्पविसइ,^६ २ ता अन्त-
लिकखपडिवन्ने^७ सखिद्धिणियाइं पच्चवस्साइं वत्थाइं
पवरपरिहिए^८ कामदेवं समणोवासयं^९ एवं वयासी ।
“हं भो कामदेवा समणोवासया, धन्ने सि णं तुमं,^{१०}
देवाणुप्पिया,^{११} सम्पुस्से^{१२} कयत्थे^{१३} कयलक्खणे, सुलद्धे
णं तव, देवाणुप्पिया, माणुस्सए^{१४} जम्मजीवियफले,
जस्स णं^{१५} तव निगगन्थे^{१६} पावयणे इमेयारूवा पडिवत्ती
लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया । एवं खलु, देवाणुप्पिया,
सक्के देविन्दे^{१७} देवराया^{१८} जाव* सक्कंसि सीहासणंसि

* See the supplement in the commentary ; also in Kap. § 14.

१ B om. २ So A B C ; but F पासाइयं, D E पासइ. ३ So C F in full ; but A B H only ३, D E om. ४ A B F H om. ५ D E H om. ६ F अणुपविसइ. ७ E अंतरिकख० । ८ E om. पवर । ९ B D E om. १० F तुमे । ११ F देवाणुप्पिये । १२ A B सपुत्ते for सपुस्से Skr. सपुण्णः), C सप्पुस्सि (Skr. सत्पुरुषः). F स पुस्से सि णं तुमं देवाणुप्पिये । १३ D E कयत्थे । १४ D E माणुस्सजम्म० । १५ D E add देवाणुप्पिया । १६ D E read निगंथाओ पावयणाओ मेरु व्व for नि० पा० इमेयारूवा । १७ A B F H देवेदे । १८ After देवराया, A B F add सयक्काऊ, D E add सयक्काऊ सहस्सक्खे, inconsistently with जाव and with the commentary.

चउरासीई^१ सामाणियसाहस्सीणं^२ जाव* अन्नेसिं
 च बह्णं देवाण य देवीण य मज्झगए एवमाइ-
 कखइ^३ ४† । “एवं खलु, देवा^४, जम्बूद्वीवे^५ दीवे^६
 भारहे वासे चम्पाए नयरीए कामदेवे समणोवासए
 पोसहसालाए पोसहिए बम्भचारी^७ जाव† दग्भसं-
 थारोवगए समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तियं
 धम्मपस्सत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ । नेा खलु से^८
 सका^९ केणइ देवेण वा दाणवेण वा जाव‡ गन्धव्वेण^{१०}
 वा निग्गन्थाओ पावयणाओ चालित्तए वा खोभि-
 त्तए वा विपरिणामित्तए वा^{११}” । तए णं अहं सकस्स
 देविन्दस्स देवरणो एयमट्ठं असइहमाणे ३॥^{१२} इहं^{१३}

* See the footnote on the preceding page.

† See the supplement in the commentary, also footnote† on page २७.

‡ Supply the rest from Nāy. § 87.

§ See the supplement in the commentary; and a similar formula on page १६, footnote १५, and Ov. § 124, Bhag., p. 238.

|| Supply अपत्तिथमाणे अरोएमाणे अण्वुद्देमाणे from Nāy. § 132, Bhag., p. 272.

१ F H चउरासीए । २ F ०सहस्सीए । ३ E आहिकखइ । ४ F in full एवं भासइ एवं पस्सवेइ एवं पस्सवेइ । ५ So A B D, but E देव०, F देवाणुप्पिया, H om. ६ A B D E जंबूद्वीवे in- correct; but F जंबूद्वीवे correct. ७ A B D E F only २ for दीवे । ८ F बंभचारी । ९ H के । १० A सक्के । ११ D E place गन्धव्वेण वा जाव, and B adds रक्खसेण वा किंपुरिसेण वा, H om. १२ H om. विपरि० वा । १३ F in full. १४ A इह ।

हव्वमागए^१ । तं^२ अहे णं^३, देवाणुप्पिया, इड्ढी ^{६*}
लद्धा ^{३†}, तं दिट्ठा णं^६, देवाणुप्पिया, इड्ढी जाव†
अभिसमन्नागया । तं खामेमि° णं, देवाणुप्पिया,
“खमन्तु मज्झ देवाणुप्पिया, खन्तुमरुहन्ति णं देवा-
णुप्पिया, नाइं^८ भुज्जो करणयाए” त्ति कट्टु पायवडिण^{१०}
पञ्जलिउडे^{११} एयमइं भुज्जो भुज्जो खामेइ, २ त्ता जामेव
दिसं पाउब्भूए,^{१२} तामेव दिसं पडिगए ॥ ११३ ॥

तए^{१२} णं से कामदेवे समणोवासए “निरुवसगाम्”
इइ^{१४} कट्टु पडिमं पारेइ^{१५} ॥ ११४ ॥

* See the supplement in the commentary ; also in Ov. § 69, and Bhag., p. 223.

† Supply from above पत्ता अभिसमन्नागया. See also Bhag., p. 223

‡ Supply the rest from the immediately preceding sentence ; see also Bhag., p. 223.

१ D E आगच्छो । २ F G om. ३ A D E om. ४ B reads इड्ढीफल्लद्धा । ५ F in full. ६ H om. दिट्ठा णं । ७ F खामिमि (see Hem. III, 155), H खामे ! ८ A खमंतुमरुहन्ति, B खमंतु तिइक्खंतुमंरुहन्ति, D खमंतुमंसरुहन्ति, E खमंतुमंरुहन्ति, F खमंतु खमंतुमरुहन्ति, G खमंतु खंतुमरुहन्ति, H खमंतुमज्झदेखंतुमंरिहंतु । ९ A B D E F णाइ, H and comm. नाइं, G om. नाइं and reads भुज्जो २ अकरणयाए । १० A B G णपडिण । ११ A पंजलियडे । १२ [F पाउब्भूया, G आगए । १३ B omits paragraph 114 entirely. १४ A B D E F G H इत्ति । १५ D पारिइ, E पारेइ ।

तेणं^१ कालेणं तेणं समणं^२ समणे^३ भगवं^४ महा-
वीरे जाव*^५ विहरइ ॥ ११५ ॥

तए णं से कामदेवे समणोवासए इमीसे कहाए^६
लड्डहे समाणे^७ “एवं खलु समणे भगवं^८ महावीरे
जाव*^९ विहरइ, तं सेयं खलु मम^{१०} समणं भगवं
महावीरं वन्दित्ता^{११} नमंसित्ता तओ पडिणियत्तस्स^{१२}
पोसहं पारित्तए”^{१३} त्ति कटु एवं सम्पेहेइ,^{१४} २ त्ता सुद्ध-
प्पावेसाइं वत्थाइं जाव†^{१५} अप्पमहग्घ जाव†^{१६} मणुस्स-
वग्गुरापारिक्खित्ते^{१७} सयाओ गिहाओ पडिणिकख-
मइ,^{१८} २ त्ता च चम्पं^{१९} नगरिं^{२०} मज्झं मज्झेणं निग्ग-

* Supply the rest from Ov. § 38, from आइगरे up to भावेमाणे; but if the reading of MSS. D E be accepted (see footnote ४), only from इह चम्पाए up to भावेमाणे. See also Nāy. §§ 4, 127, 129.

† Supply the rest from Ov. § 17. See also § 10, on page ६.

१ B omits paragraph 115 entirely. २ F om. ३ A om. भगवं महावीरं। ४ Before जाव D E insert समोसरिए समणे, G places it before समणे। ५ H adds जाव। ६ G H add कल्लं। ७ A B D E G H om. भगवं महावीरे। ८ D E F G H ममं। ९ B वंदेत्ता। १० A B F H ०नियत्तस्स, G reads धम्मं पडिसुनित्ता instead of तओ पडि०। ११ A B D पारेत्तए। १२ F संपेहेइ। १३ A B D E F G H om. १४ A B om. पारिक्खित्ते। १५ A B F H ०निक्खमइ। १६ A B चंपानगरिं। १७ F नगरं, G णयरं।

च्छइ, २ ता^१ जेणेव पुस्सभदे चेइए जहा सङ्खो^२ जाव^{*}
पज्जुवासइ ॥ ११६ ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे कामदेवस्स समणोवा-
सयस्स^३ तीसे य जाव[†] धम्मकहा समत्ता ॥ ११७ ॥

“कामदेवा”^४ इ समणे भगवं महावीरे कामदेवं
समणोवासयं^५ एवं वयासी । “से नूणं, कामदेवा,
तुम्हं^६ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि एगे देवे अन्तिए^७
पाउब्भूए । तए णं से देवे एगं महं दिव्वं^८ पिसाय-
रूवं विउव्वइ, २ ता आसुरत्ते^९ ४†^{१०} एगं महं
नीलुप्पल जाव^{†११} असिं गहाय तुमं एवं वयासी^{१२} ।

* The reference, according to the commentary, is to the story of the Shrāvaka Sankha in the Bhagavatī. The rest of the formula is given in the commentary. See also footnote § on page ५.

† See the supplement in the commentary; also footnote * on page ७.

‡ See the supplement in § 95.

१ A B om. २ ता, G om. २ ता जे० पु० चे० । २ So comm., but A F B D E G H संखे । ३ B D E H om. ; F has कामदेवं समणोवासणं । ४ A कामदेवा ति, B G H कामदेवा दि, D कामदेव दुइ, E कामदेवे इ, F कामदेवा य । ५ D E om. ६ E तुम्हं । ७ B om., D E G H अंतियं । ८ E G om. ९ A B G H आसुरत्ते । १० F in full मिसिमिसे तिव्वे चंडे कोविए । ११ A B D E H om., G in full. १२ A वदासी ।

“हं भो कामदेवा जाव* जीवियाओ^१ ववरोवि-
ज्जसि^२” । तं^३ तुमं तेणं देवेणं एवं वुत्ते समाणे^४
अभीए जाव† विहरसि^५” ॥ एवं वसगग्रहिया^६ तिस्सि
वि^७ उवसग्गा तहेव^८ पडिउच्चारियव्वा^९ जाव† देवा
पडिगओ^{१०} ॥ “से नूणं कामदेवा^{११} अट्ठे^{१२} समट्ठे” ? ।

“हन्ता, अत्थि” ॥ ११८ ॥

“अज्जो” इ समणे भगवं महावीरे बहवे समणे
निगगन्थे य^{१३} निगगन्थीओ य आमन्तेत्ता^{१४} एवं वयासी ।
“जइ ताव, अज्जो,^{१५} समणोवासगा गिहिणो^{१६} गिहि-
मज्जा^{१७} वसन्ता दिव्वमाणुसतिरिक्खजोणिए उव-
सग्गे सम्मं^{१८} सहन्ति^{१९} जाव‡ अहियासेन्ति,^{२०} सका

* See the supplement in § 95.

† See the supplement in § 96.

‡ The reference is to §§ 97, 98, etc.

§ See footnote § on page ५४.

१ D E G जीवाओ । २ D ववरोविज्जसि, F ववरोवेति ।
३ A B F G H om. ४ A B H om. ५ A B G विहरति ।
६ B H ०रहिदा, F ०सहिता । ७ G adds आलावगा । ८ A
B तं चेव । ९ F ०उच्चारियव्वा (see Hem. III, 157), G only
उच्चारियव्वा । १० E F पडिगया, H ०गते, G pref. ति । ११ F
कामदेवे । १२ A B F G अत्थे समत्थे । १३ A G om., B वि ।
१४ F आमन्तिता । १५ B अज्जा । १६ B G om. १७ E गिह० ;
A B F ०मज्जे । १८ B E H सम्मं । १९ A सहसि, B D H
सहति, E F G सहइ । २० A ०यांसेत्ति, B H ०यांसित्ति, D ०यासेति,
E F ०यासेइ, G ०यासेय ।

पुणाइं, अज्जो, समणेहिं निग्गन्थहिं दुवालसङ्गं गणि-
पिडगं^१ अहिज्जमाणेहिं दिव्वमाणुसतिरिक्खजोणिए^२
सम्मं^३ सहित्तए^४ जाव* अहियासित्तए^५” ॥ ११९ ॥

तओ^६ ते वहवे समणा निग्गन्था य^७ निग्गन्थीओ
य^८ समणस्स भगवओ महावीरस्स^९ “तह” त्ति एय-
मट्ठं विणएणं पडिसुणन्ति^{१०} ॥ १२० ॥

तए णं से कामदेवे समनोवासए हट्ठ^{१०} जाव†^{११}
समणं भगवं महावीरं^{१२} पसिणाइं पुच्छइ,^{१३} अट्ठमा-
दियइ, समणं भगवं महावीरं^{१४} तिक्खुत्तो वन्दइ^{१५}
नमंसइ, २ ता^{१६} जामेव दिसं^{१७} पाउब्भूए,^{१८} तामेव
दिसं^{१९} पडिगए^{२०} ॥ १२१ ॥

* See footnote § on page ५४.

† For the supplement see § 12.

१ So E, but A B D F पडिगं । २ A देव्व० ; F देवमणुस० ;
A B ०माणुसे तिरिक्ख० ; E ०जोणिएहिं । ३ A B E सम्मं ।
४ E सहित्तए, अहियासित्तए । ५ D E तए णं से for तओ ते । ६ B
om. ७ F om. ८ A B om. भगव० महावीर० । ९ B
पडिसुणोति, D पडिसुणे, E पडिसुणेइ । १० D E हट्ठुट्ठ, F
हट्ठुट्ठे । ११ A B D E F om. १२ F पुच्छित्तए । १३ A वंदंति
नमंसंति plur. १४ B F om., D E in full वंदित्ता नमंसित्ता ।
१५ D E दिसिं । १६ A B D E F पाउब्भूया nom. plur.
(compare footnote १३). १७ D E F दिसिं । १८ So B ; but
A D E F पडिगया nom. plur.

तए^१ णं समणे भगवं महावीरे^२ अन्नया कयाइ^३
चम्पाओ पडिणिक्खमइ,^४ २ ता बहिया जणवय-
विहारं^५ विहरइ^६ ॥ १२२ ॥

तए^७ णं से कामदेवे समणोवासए^८ पढमं उवा-
सगपडिमं उवसम्पज्जित्ताणं^९ विहरइ ॥ १२३ ॥

तए णं से कामदेवे समणोवासए बहूहिं^{१०} जाव*
भावेत्ता^{११} वीसं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउ-
णिन्ता, एकारस^{१२} उवासगपडिमाओ^{१३} सम्मं काएणं
फासेत्ता,^{१४} मासियाए^{१५} संलेहणाए अप्पाणं^{१६} झूसि-
त्ता,^{१७} सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए^{१८} छेदेत्ता,^{१९} आलोइयप-
डिक्कन्ते,^{२०} समाहिपत्ते,^{२१} कालमासे^{२२} कालं^{२३} विच्चा,

* See the supplement in §§ 66 and 89.

१ A B D तओ for तए णं । २ A B om. भगवं महावीरे ।
३ A D E F om. ४ So A; but B D E F abbreviate
पडिं । ५ B abbreviates जणं विहरइ, D E T जणवय जाव
विहरइ । ६ A विहरंति plur. ७ B तं for तए णं । ८ B om.
९ A B D abbreviate उवं, E inserts जाव after it. १० So
B, but A D E F बहूहिं । ११ F भाविता । १२ B om., F
एकारस्स । १३ D E पडिमं । १४ F फासित्ता । १५ E दुमासियाए ।
१६ D E अत्ताणं । १७ F झूसित्ता । १८ F अणसणाइं । १९ E
छेत्ता, F छेदित्ता । २० A B D E abbreviate आलोइयं । २१
B समाधिं । २२ A E कालंमासे । २३ B om. कालं किच्चा ।

सोहम्मे कप्पे सोहम्मवडिंसयस्स^१ महाविमाणस्स
उत्तरपुरत्थिमेणं^२ अरुणाभे विमाणे देवत्ताए उववन्ने^३ ।
तत्थ णं अत्थेगइयाणं देवाणं चत्तारि पलिआवमाइं
ठिई^४ पस्सत्ता । कामदेवस्स वि देवस्स चत्तारि पलि-
आवमाइं ठिई^५ पस्सत्ता ॥ १२४ ॥

“से णं^६, भन्ते, कामदेवे^७ ताआ^८ देवलोगाआ^९
आउक्खएणं भवक्खएणं^{१०} ठिइक्खएणं अणन्तरं चयं^{११}
चइत्ता, कहिं गमिहिइ^{१२}, कहिं उववज्जिहिइ^{१३}” ? ।

“गायमा, महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ^{१४}” ॥ १२५ ॥

॥ निकखेवो ॥

सत्तमस्स अङ्गस्स उवासगदसाणं^{१५} वीयं^{१६} अञ्जयणं
समत्तं ॥

१ A B °वडंसयस्स । २ D E °पुरच्छिमेणं । ३ D उववन्नो ।
४ A द्विती, B D टितो, E ठिइ, F द्विइ । ५ So B E; but A
द्विती, D ठिति, F द्विइ । ६ B D om. ७ B कामदेवो ।
८ D E तओ चेव । ९ A B देवलोयातो । १० B D E only
इ, as in § 90. ११ E चइ । १२ E गमिहिंति, F गमेहिं । १३ A
B E उववज्जिहिंति plur., F उववज्जेहिंति । १४ E F सिज्झि-
हिंति । १५ A B D E F om. सत्त° अङ्ग° उवा° । १६ After
वीयं A B insert कामदेवयं ।

१तदयं अज्जयणं ।

॥ उक्खेवो^१ तइयस्स अज्जयणस्स^२ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं^३ बाणा-
रसी नामं नयरी । कोट्टए चेइए । जियसत्तू राया^४
॥ १२६ ॥

तत्थ णं बाणारसीए नयरीए^५ चुलणीपिया^६ नामं
गाहावई^७ परिवसइ अट्ठे जाव^{८*} अपरिभूए । सामा^९
भारिया । अट्ठ हिरण्णकोडीओ निहाणपउत्ताओ,^{१०}

---

* See footnote † on p. ३.

---

१ The MSS. omit the superscription here and else-
where. २ G उक्खेवओ । ३ A B D E om. ४ E समयेणं ।
५ B राजा, D E add महड्डिए । ६ B D E om., G om. बाणा-
नय० । ७ A B चुलणिपिया, F चुलणिप्पिया । ८ E F ०वइ । ९
F दित्ते, A B G om. जाव अपरि० । १० D E G and paraphr.
to B have सोमा । ११ E ०पत्ताओ ।

अट्ठ^१ वट्ठिपउत्ताओ^२, अट्ठ^३ पवित्थरपउत्ताओ^४, अट्ठ
वया^५ दसगोसाहस्सिएणं वएणं । जहा अणन्दो^६
राईसर^७ जाव^८ सव्वकज्जवट्ठावए यावि^९ होत्था ।
सामी समोसढे^{१०} । परिसा निग्गया^{११} । चुलणीपिया^{१२}
वि जहा आणन्दो तहा निग्गओ । तहेव गिहिधम्मं^{१३}
पडिवज्जइ । गोयमपुच्छा । तहेव सेसं जहा काम-
देवस्स जाव^{१४} पोसहसालाए पोसहिए वम्मचारो^{१५}
समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तियं^{१६} धम्मप-
स्सन्तिं उवसम्यज्जित्ताणं विहरइ ॥ १२७ ॥

तए णं तस्स चुलणीपियस्स समणोवासयस्स पुव्व-
रत्तावरत्तकालसमयंसि^{१७} एगे देवे अन्तियं पाउव्वूए
॥ १२८ ॥

* See the rest in § 5, on pp. ३ ४.

† Supply the whole account from § 10-69, on pp. ५-२१,

१ D E om., F adds हिरस्सकोडीओ । २ B D E G वट्ठि०,
E ०पत्ताओ । ३ D E om., A B अट्ठप्पवि० । ४ A B ०प्पउत्ताओ,
E ०पत्ताओ । ५ D E वया । ६ A B आणन्दे । ७ So F; but
A B इसर, D E G ईसर । ८ G आवि । ९ D E G ०सढो ।
१० A B F om. परि० निग्ग० । ११ D चुल्लणी०, A B F चुलणि० ।
१२ G om. गिहि । १३ F वंमचारी, G वंमचेर । १४ A B F G
om., D E अंतिए । १५ D E ०समए, G ०काले ।

तए णं से देवे एगं नीलुप्पल^१ जाव* असिं गहाय
 चुलणीपियं समणोवासयं एवं वयासी । “हं भो
 चुलणीपिया^२ समणोवासया जहा कामदेवो^३ जाव†
 न भज्जसि, तो ते^४ अहं अज्ज^५ जेट्ठं पुत्तं साओ^६ गिहा-
 ओ नीणेमि, २त्ता तव अग्गओ घाएमि^७, २त्ता तओ
 मंससोक्खे^८ करेमि, २त्ता आदाणभरियंसि^९ कडाहयंसि
 अद्देहिमि^{१०}, २त्ता^{११} तव गायं^{१२} मंसेण य सोणिएण य
 आयच्चामि^{१३}, जहा णं तुमं अट्ठदुहट्ठवसट्ठे अकाले
 चेव^{१४} जीवियाओ ववरोविज्जसि^{१५}” ॥ १२६ ॥

तए^{१६} णं से चुलणीपिया समणोवासए तेणं

* Supply the rest from § 95, on p. ५०.

† Supply the rest from § 95, on pp. ५०-५१.

१ A F निलु० । २ F adds अपत्थियपत्थिया हीणचउदसजाया
 हिरिसिरिपरिवज्जिया । ३ A B D E F ०देवे । ४ D तो, E तओ,
 for तो ते । ५ G om. ६ F सयाओ । ७ G हनेमि । ८ G
 ०सोक्खा । ९ F आयाण० । १० F अदेहेमि । ११ A D E G om.
 १२ A B D E G गातं । १३ So D F G, but E आइंक्कामि
 corrected to आइंचामि; the latter is supported by the
 comm.; A B have आसिंचामि । १४ B D E G om. १५
 D E ववरोवेज्जसि, G विवरवज्जसि । १६ A B तं से, D E तओ
 for तए णं से which is the reading of F.

देवेणं एवं वुत्ते समाणे^१ अभीए जाव* विहरइ^२

॥ १३० ॥

तए^३ णं से देवे चुलणीपियं^४ समणोवासयं^५
अभीयं^६ जाव* पासइ, २त्ता दोच्चं^७ पि तच्चं पि चुल-
णीपियं^८ समणोवासयं^५ एवं वयासी । “हं भो चुल-
णीपिया समणोवासया^५,” तं चेव भणइ, सो^९ जाव†
विहरइ ॥ १३१ ॥

तए^३ णं से देवे चुलणीपियं समणोवासयं^५ अभीयं
जाव* पासित्ता आसुरत्ते^{१०} ४^{११} चुलणीपियस्स सम-
णोवासयस्स जेठं पुत्तं^{१२} गिहाओ^{१३} नीणेइ, २त्ता
अग्गओ घाएइ, २त्ता तओ मंससोल्लए^{१४} करेइ,

* Supply the rest from § 96, on p. ५३.

† Supply the rest from §§ 95 and 96.

‡ Supply the rest from § 95, on p. ५०.

१ B D E om. २ A विहरंति । ३ A B D E तं for तए णं,
G om. the whole paragraph. ४ B °पिता । ५ A B D
E G om. ६ F अभीहं । ७ F दुच्चं । ८ A B °पिता । ९ B F से ।
१० A आसुरत्ते । ११ A has ५; F reads the four terms in
full असुरत्ते मिसिमिसे चंडे कोविण; if five terms are read,
रुद्धे or तिव्वे must be added, as in § 95, p. ५० । १२ B D
E जेठपुत्तं, F जेठपुत्ते । १३ F prefixes सयाओ । १४ So A;
but B °सोल्लेय, D E °सोल्लिते (सोल्लिय), F °सुलाइ, G °सोला ।

२त्ता आदाणभरियंसि^१ कडाहयंसि^२ अद्देहेइ^३, २त्ता
चुलणीपियस्स समणोवासयस्स गायं^४ मंसेण य सो-
णिएण य आयच्चइ^५ ॥ १३२ ॥

तए णं से चुलणीपिया^६ समणोवासए^७ तं उज्जलं
जाव* अहियासेइ ॥ १३३ ॥

तए णं से देवे चुलणीपियं^८ समणोवासयं^९ अभीयं
जाव† पासइ, २त्ता दोच्चं पि^{१०} चुलणीपियं समणोवा-
सयं एवं वयासी^{११} । “हं भो चुलणीपिया समणोवा-
सया, अपत्थियपत्थिया^{१२} **जाव‡** न भज्जसि^{१३}, तो
ते^{१४} अहं अज्ज मज्झिमं^{१५} पुत्तं साओ^{१६} गिहाओ
नीणेमि^{१७}, २त्ता तव अग्गओ घाएमि” **जहा जेठुं^{१८}**

* See the rest in the commentary to § 111

† Supply the rest from § 96, on p. ५३.

‡ Supply the rest from § 95, on pp. ५०-५२.

१ F आदाणुं । २ A B कडाहियंसि, D E कडाहंसि । ३ B
D E G अद्देहेइ, F अदहेइ । ४ G गातं । ५ So F G, but A
आइंवइ, B D E आइंचइ । ६ F ०पियं ०सयं । ७ F G ०पियस्स
०सयस्स । ८ A D E om. ९ So B, but A D E F G add
तच्चं पि । १० A वदासी । ११ D अपत्थियपत्थिया, F अपत्थयपत्थिया ।
१२ E भंजेसि । १३ A D तो, E तओ for तो ते । १४ B
मज्झिमपुत्तं, G मज्झियपुत्तं । १५ F सयाओ । १६ F नीणिमि ।
१७ F जेठुपुत्तं ।

पुत्तं तहेव भणइ, तहेव करेइ^१ ॥ एवं तच्चं पि कणी-
यसं^२ जाव^३ अहियासेइ ॥ १३४ ॥

तए^४ णं से देवे चुलणीपियं^५ समणोवासयं अभीयं
जाव^६ पासइ, २त्ता चउत्थं पि^७ चुलणीपियं समणो-
वासयं एवं वयासी । “हं भो चुलणीपिया^८ समणोवा-
सया^९, अपत्थियपत्थिया ४^{१०}†, जइ णं तुमं जाव^{११} न
भज्जसि, तओ^{१२} अहं अज्ज जा इमा^{१३} तव^{१४} माया भद्दा
सत्थवाही देवयगुरुजणणी^{१५} दुक्करदुक्करकारिया^{१६},
तं ते^{१७} साओ^{१८} गिहाओ नीणेमि, २त्ता तव अग्गओ
घाएमि, २त्ता तओ मंससोल्लए^{१९} करेमि, २त्ता आ-

* Supply the rest from §§ 132, 133.

† Supply the rest from § 96, on p. ५२.

‡ Supply the rest from § 95, on pp. ५०-५२.

१ F, G करइ । २ A B D E F G H read एवं कणीयसं पि ;
see footnote to translation. ३ A B D तं for तए णं ।
४ F prefixes तं ; B ०पिता । ५ E reads जाव । ६ F ०पियं
०सयं । ७ A H has the numeral letter ङ = ५. ८ G तो ते ।
९ B जाव for जा इमा । १० D E G om. ११ B देवता गुरुजी,
A D E H दवतं गुहं जणणी, F देवयं गुरुजणणी, G देवगुरुजणणि ।
१२ A दुक्करिकारिया, B दुक्करकारिया, D E ०कारियं, G ०करयं ।
१३ A तो om. तं, E से, G ततो । १४ F सयाओ । १५ F
सोल्लेए, G सोल्लउ ।

दाणभरियंसि^१ कडाहयंसि^२ अद्देहिमि^३, २त्ता तव
गायं^४ मंसेण य सोणिएण य आयच्चामि^५, जहा णं
तुमं अट्टदुहट्टवसट्टे अकाले चेव^६ जीवियाओ ववरो-
विज्जसि^७” ॥ १३५ ॥

तए णं से चुलणीपिया^८ समणोवासए^९ तेणं देवेणं
एवं वुत्ते समाणे^९ अभीए **जाव*** विहरइ ॥ १३६ ॥

तए णं से देवे चुलणीपियं^{१०} समणोवासयं अभीयं
जाव* विहरमाणं पासइ, २त्ता चुलणीपियं^{१०} समणो-
वासयं दोच्चं पि तच्चं^{११} पि एवं वयासी । “हं भो
चुलणीपिया समणोवासया **तहेव जाव†** ववरो-
विज्जसि^{१२}” ॥ १३७ ॥

तए णं तस्स चुलणीपियस्स समणोवासयस्स तेणं
देवेणं दोच्चं^{१२} पि तच्चं^{१२} पि एवं वुत्तस्स समाणस्स इमे-

* Supply the rest from § 96, on p. ५३.

† Supply the rest from § 135.

१ B आदाणं भ०, F अद्दाणभ०, G अणाण० । २ AB कडाहियंसि ।
३ B अद्देहिमि, F अदहिमि । ४ DE G गातं । ५ AB DEG
H आईंचामि । ६ Dom. ७ E G विवरो० । ८ F ०पियं ०सयं ।
९ DE H om., B जाव । १० AB ०पिता । ११ DEGH
om. तच्चं पि । १२ F दुच्चं । १३ BE om. तच्चं पि ।

यारूवे^१ अज्झत्थिए^२ ५^{३*} । “अहो णं इमे^४ पुरिसे
अणारिए^५ अणारियबुद्धी अणारियाइं पावाइं कम्माइं
समायरइ^६, जेणं^७ ममं जेइं^८ पुत्तं साओ^९ गिहाओ
नीणेइ^{१०}, २त्ता मम अग्गओ घाएइ^{११}, २त्ता **जहा**
कयं तहा चित्तेइ^{१२} जाव^{१३} गायं^{१४} आयच्चइ^{१५}, जेणं^{१६}
ममं^{१७} मज्झिमं^{१८} पुत्तं साओ^{१९} गिहाओ^{२०} जाव^{२१} सो-
णिएण^{२२} य आयच्चइ^{२३}, जेणं^{२४} ममं^{२५} कणीयसं पुत्तं
साओ^{२६} गिहाओ तहेव जाव^{२७} आयच्चइ^{२८}, जा वि
य णं इमा^{२९} ममं माया भद्दा सत्यवाही देवयगुरु-

* Supply the rest from § 66 on p. २७; see also footnote § on p. ३२.

† Supply the rest from § 132.

१ E adds जाव । २ A B अज्झत्थिए । ३ A has the numeral letter ङ=७, D E read ४, B om., F has in full चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जेत्था । ४ F adds णं । ५ A अणारियए, B om. ६ A B समाचरेइ, D समाचरेइ, E समाचरे । ७ D E जेण । ८ B D E F जेइपुत्तं । ९ F सयाओ । १० B D E G नीणेमि । ११ A घाएमि । १२ D E विचिंतइ । १३ F गाइं, G गातं । १४ A B E G आयंंचइ, F आयंंचेइ । १५ D E जेणेव । १६ B D E मम । १७ B मज्झिमपुत्तं । १८ F adds नीणेइ । १९ A om. सो० य, E सोणि यं । २० A B D E G आयंंचइ, F आयंंचेइ । २१ E जेणेव । २२ A D E मम । २३ E इमं ।

जणणी^१ दुक्करदुक्करकारिया^२, तं पि य णं इच्छइ
साओ^३ गिहाओ नीणेत्ता मम^४ अग्गओ घाएत्तए^५, तं
सेयं खलु ममं एयं पुरिसं गिहिहत्तए^६” त्ति कट्ठ उट्ठा-
इए^७, से वि य आगासे^८ उप्पइए, तेणं^९ च खम्भे^{१०} आ-
साइए^{११}, महया महया सद्देणं कोलाहले^{१२} कर ॥ १३८ ॥

तए णं सा भद्दा सत्यवाही तं कोलाहलसद्दं^{१३} सोच्चा
निसम्म जेणेव चुलणीपिया^{१४} समणोवासए^{१५} तेणेव
उवागच्छइ, २त्ता चुलणीपियं समणोवासयं^{१६} एवं
वयासी । “किंणं, पुत्ता, तुमं^{१७} महया महया सद्देणं
कोलाहले कर ?” ॥ १३९ ॥

तए णं से चुलणीपिया^{१८} समणोवासए^{१९} अम्मयं^{२०}
भद्दं सत्यवाहिं^{२१} एवं वयासी । “एवं खलु, अम्मो,^{२२}

१ A देवतं गुरुजणणी, B देवतं गुरुं जणणी, F देवयं गुरुजणणी,
D E देवतं गुरुं जणणिं, G देवतं गुरुजणणं । २ A B D E G
कारियं । ३ F सयाओ । ४ F ममं । ५ B E घाइत्तए । ६ D E
गिहिहत्तए । ७ A उट्ठाइ । ८ F अगासे । ९ A तेण व, B तेणं व,
D E तेण य, F तेणेव, G तेणे य । १० A खंभं । ११ A B D E
आसादिय ॥ १२ A B D add णं । १३ F कोलाहलं सद्दं । १४ D
E पियं सयं । १५ G inserts सद्दावेइ । १६ D E F G तुमे ।
१७ F पियं सयं । १८ A B F G अमयं । १९ F भद्दां ववहीणीं ।
२० B अम्मो, see Hem. IV, 395 where the shortened form
अम्मि occurs ; but Hem. III, 41 gives अम्मो ।

न जाणामि^१, केवि पुरिसे आसुरत्ते^२ **पू^{३*}** एगं महं
नीलुप्पल **जाव^{४*}** असिं गहाय ममं एवं वयासी,
“हं भो चुलणीपिया समणोवासया^५, अपत्थिय-
पत्थिया **४^{६*}** वज्जिया, जइ एणं तुमं **जाव^{७†}** ववरो-
विज्जसि^८”” । अहं^९ तेणं पुरिसेणं^{१०} एवं वुत्ते समाणे
अभीए **जाव^{११†}** विहरामि । तए एणं से पुरिसे^{१२} ममं^{१३}
अभीयं **जाव^{१४†}** विहरमाणं पासइ, २त्ता ममं^{१५} देाच्चं
पि तच्चं पि एवं वयासी^{१६}, “हं भो चुलणीपिया
समणोवासया,”” **तहेव जाव^{१७‡}** गायं^{१८} आयच्चइ^{१९} ।

* Supply the rest from § 95, on p. ५०.

† Supply the rest from § 95, on p. ५२, and § 129.

‡ Supply the rest from § 96, on p. ५३.

§ Supply the rest from §§ 131 and 132.

१ A पाणामो, B याणामि, F यामोमि, G यणिमि । २ A B F
G आसुरत्ते । ३ F in full मिसिमिसे तिब्बे चंडे कोविए । ४ A B
D E F G om. ५ A B D E om. ६ A has the numeral
letter ङ=5; B om.; F reads in full दुरंतपंतलक्खणा,
हीणचउदसजाया हरीसिरीपरिवज्जिया । ७ E G विवरो० । ८ D
E G prefix तए एणं । ९ A B D E F G देवेणं । १० D E F
G देवे । ११ D E F मम । १२ A मम । १३ D E वयासि ।
१४ E om. १५ E गाइं । १६ A B आसिंचइ, D E G आइंचइ ।

तए णं अहं तं उज्जलं जाव* अहियासेमि । एवं
 तहेव उच्चारयेव्वं सव्वं जाव कणीयसं जाव†
 आयच्चइ^१ । अहं तं उज्जलं जाव* अहियासेमि । तए
 णं से पुरिसे^२ ममं^३ अभीयं जाव‡ पासइ, रत्ता ममं^३
 चउत्थं पि एवं वयासी^४, “हं भो चुलणीपिया
 समणोवासया^५, अपत्थियपत्थिया^६, जाव? न भज्जसि,
 तो^७ ते अज्ज^८ जा इमा माया गुरु^९ जाव॥ वव-
 रोविज्जसि”” । तए णं अहं तेणं पुरिसेणं^{१०} एवं
 वुत्ते समाणे अभीए जाव‡ विहरामि । तए णं से
 पुरिसे^{११} दोच्चं पि तच्चं पि ममं^{१२} एवं वयासी, “हं
 भो चुलणीपिया समणोवासया^५ अज्ज जाव॥^{१३} वव-
 रोविज्जसि”” । तए णं तेणं^{१४} पुरिसेणं^{१५} दोच्चं पि

* See the rest in the commentary to § 111.

† Supply the rest from §§ 134 and 132.

‡ Supply the rest from § 96, on p. ५३.

§ Supply the rest from § 95, on pp. ५०-५२.

|| Supply the rest from § 135.

१ A B आसिंचइ, D E G आइंचइ । २ A B D E F G देवे ।
 ३ A मम, B इमं । ४ A D वदासि, E वयासि । ५ A B D E
 om. ६ A B ०पत्थया । ७ E तच्चो । ८ F अज्जो । ९ A गुरु ।
 १० A B om., D E F देवेणं । ११ A B D E F G देवे । १२
 A मम । १३ A B F G से, D E prefix अहं । १४ A F
 देवे, B D E G देवेणं ।

तच्चं पि ममं^१ एवं वुत्तस्स समाणस्स इमेयारूवे
 अज्झत्थिए^{५१*}, “अहे णं इमे पुरिसे अणारिए^३
 जाव[†] समायरइ^४, जेणं ममं^५ जेट्ठं^६ पुत्तं साओ^७
 गिहाओ तहेव जाव कणीयसं जाव[‡] आयच्चइ^८,
 तुब्भे वि य णं इच्छइ साओ^९ गिहाओ^९ नीणित्ता^{१०}
 ममं^{११} अग्गओ घाएत्तए, तं सेयं^{१२} खलु ममं एयं
 पुरिसं गिहिहत्तए^{१३}” त्ति कट्ठु उट्ठाइए, से वि य^{१४}
 आगासे^{१५} उप्पइए^{१६}, मए^{१७} वि य खम्भे आसाइए^{१८},
 महया महया सहेणं कोलाहले कए” ॥ १४० ॥

तए णं सा भद्दा सत्थवाही^{१९} चुलणीपियं^{२०} समणो-
 वासयं एवं वयासी । “नो खलु केइ पुरिसे तव

* Supply the rest from § 66, on p. २७.

† Supply the rest from § 138, on p. ७७

‡ Supply the rest from §§ 134 and 132.

१ D E om. दो० पि त० पि ममं । २ D ४, E om., F in full
 पत्थिए चिंतिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्झित्था । ३ A अणायरिए ।
 ४ D E समायरए । ५ F मम । ६ B D E F जेट्ठपुत्तं । ७ F
 सयाओ । ८ A B D E G आइंचइ । ९ D E add जाव । १०
 F नीणित्ता । ११ F ममं । १२ F सियं । १३ D गेहहेत्तए । १४
 D E add से, F adds णं । १५ E G आगासे । १६ A उपेतिते,
 E उपपतिते । १७ DE ममए (Mem. III, 109). १८ D E
 आसादिते । १९ D E om. २० F चुलणिपियं ।

जाव* कणीयसं पुत्तं साओ^१ गिहाओ नीणेइ, रत्ता
तव अगओ घाणइ, एस न^२ केइ पुरिसे तव उवसगं
करेइ^३, एस गं तुमे विदरिसणे दिट्ठे । तं गं^४ तुमं
इयाणिं^५ भग्गव्वए^६ भग्गनियमे भग्गपोसहे विह-
रसि^७ । तं गं तुमं, पुत्ता, एयस्स ठाणस्स^८ आलोएहि
जाव† पडिवज्जाहि^९” ॥ १४१ ॥

तए गं से चुलणीपिया समणोवासए अम्मगाए^{१०}
भट्टाए सत्थवाहीए^{११} “तह” त्ति एयमट्ठं विणएणं
पडिसुणेइ, रत्ता तस्स ठाणस्स^{१२} आलोएइ **जाव†**
पडिवज्जइ^{१३} ॥ १४२ ॥

तए गं से चुलणीपिया समणोवासए पढमं
उवासगपडिमं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ^{१४} । पढमं

* Supply the rest from §§ 132 and 134.

† See footnote ‡ on p. ४०.

१ F सयाओ । २ A D E F G गं, B ग । ३ F adds रत्ता
contra sensum. ४ A तेणं, B तेसं, D तसं, E तए गं, F तिसं,
G तणं । ५ A D इदाणिं । ६ A भगावते, D भग्गवते, E भग्गवया,
F भग्गवए । ७ A विहरतिसि, D विहरति । ८ F D ठाणस्स ।
९ G परिवज्जेहि । १० F अम्मगाए (Skr. अम्बकायाः), D E
अम्माए, G अंमयाए । ११ A om.; F adds वयणं । १२ D E
F ठाणस्स । १३ D E वज्जेइ, A वज्जसि । १४ A विहरंति ।

उवासगपडिमं अहासुत्तं^१ जहा आणन्दो^२ जाव*
एकारस वि ॥ १४३ ॥

तए णं से चुलणीपिया समणोवासए तेणं^३
उरालेणं जहा कामदेवो^४ जाव† सोहम्मो कप्पे
सोहम्मवडिंसगस्स महाविमाणस्स उत्तरपुरत्थिमेणं^५
अरुणप्पभे^६ विमाणे देवत्ताए उववन्ने । चत्तारि^७
पलिओवमाइं ठिई^८ पणत्ता । महाविदेहे वासे^९
सिञ्झहिइ^{१०} पू^{११} ‡ ॥ १४४ ॥

॥ निकखेवो ॥

सत्तमस्स अङ्गस्स^{१२} उवासगदसाणं तद्वयं^{१३} अज्ज-
यणं समत्तं ॥

* Supply the rest from §§ 70 and 71.

† Supply the rest from §§ 72 and 89.

‡ See the rest in Ov. § 116, Bhag pp 303, 304.

१ G om. पडमं उवा० अहा० ; H reads २ अहासुत्तं । २ G H आणंदे । ३ F तयेणं । ४ So G ; but A B D E F H ० देवे । ५ A ० पुरित्थिमेणं, D E H ० पुरच्छिमेणं, F ० पुरित्थिमेणं, G ० पुर-
च्छिमेणं । ६ E adds नामं । ७ F prefixes तेणं देवेणं । ८ A
ठिई, E ठिइ, F ठिइ । ९ A B om. १० B E सिञ्झहिंति ।
११ A B om., F in full बुञ्झहिंति मुच्चेहिंति परिनिव्वाणहिंति
सव्वदुक्खाणं अंतं करेहिंति । १२ A B D E F G H om. सत्त०
अङ्ग० । १३ G तीज ।

चउत्यं अज्जयणं ।

॥ उक्खेवओ^१ चउत्यस्स अज्जयणस्स^२ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं बाणा-
रसी नामं^३ नयरी^४ । कोट्टए चेद्वए । जियसत्तू राया ।
सुरादेवे^५ गाहावई^६ अट्ठे^७ । छ हिरण्णकोडीओ^८
जाव* छ वया दसगोसाहस्सिएणं वरणं । धन्ना^९
भारिया । सामी समोसठे^{१०} । जहा† आणन्दे^{११} तहेव

* Supply the rest from § 92.

† Supply the full account from §§ 10-65, *mutatis mutandis*.

१ See footnote १ on p. ७० । २ E उक्खेवो । ३ A B D E F G om. ४ B D E G H om. ५ B H नयरी । ६ F adds नामं । ७ F adds परिवसइ । ८ D E add दित्ते, F adds दित्ते अपरिभूए, G om. ९ D E add निह्माणपत्ताओ । १० A B prefix तए णं; A D E F H घग्गा (see Hem. II, 184). ११ D E सठो, G समोसठो, H समोसट्ठो । १२ A B आणन्दे ।

पडिवज्जाइ गिहिधम्मं । जहा कामदेवो^१ जाव^{*२}
समणस्स भगवओ महावीरस्स धम्मपण्णत्तिं उवसम्प-
ज्जित्ताणं विहरइ ॥ १४५ ॥

तए णं तस्स सुरादेवस्स समणोवासयस्स पुव्वरत्ता-
वरत्तकालसमयंसि एगे देवे अन्तियं पाउब्भवित्था^३
॥ १४६ ॥

से देवे एगं महं नीलुप्पल जाव[†] असिं गहाय
सुरादेवं^४ समणोवासयं^५ एवं वयासी^६ । “हं भो सुरा-
देवा^७ समणोवासया^८, अपत्थियपत्थिया^९ ४^{९†}, जइ
एणं तुमं सीलाइं जाव[†] न भज्जसि, तो ते^{१०} जेइ^{११} पुत्तं
साओ^{१२} गिहाओ नीणेमि, २त्ता तव अग्गओ घाए-

* See § 92, and supply from § 66-69.

† Supply the rest from § 95.

१ B कामदेवे । २ A om. ३ B F पाउभवित्था । ४ F ०देवस्स
०सगस्स । ५ B वयासि, D वदासी । ६ F ०देवे ०सर । ७ B D E
om. ८ A ०पत्थया । ९ A has the numeral letter ङ=०; see Bendall's *Catalogue of Buddhist Skr. MSS.*,
Plate V, in the third line (No. 1684); F has both the
old numeral figure ६, and the modern ४. १० D om.
ते, E तओ for तो ते । ११ DE F जेइपुत्तं । १२ F सयाओ ।

मि, २त्ता पच्च सोल्लए करेमि, आदाणभरियंसि^१
 कडाहयंसि^२ अइहेमि, २त्ता तव गायं^३ मंसेण य
 सोणिएण य आयच्चामि^४, जहा णं तुमं^५ अकाले
 चेवं^६ जीवियाओ ववरोविज्जसि” ॥ एवं मज्झिमयं^७,
 कणीयसं; एक्केके पच्च सोल्लया । तहेव करेइ, जहा
 चुलणीपियस्स* ; नवरं एक्केके पच्च सोल्लया ॥
 १४७ ॥

तए णं से देवे सुरादेवं समणोवासयं^८ चउत्थं पि
 एवं वयासी । “हं भो सुरादेवा^९ समणोवासया^८ अ-
 पत्थियपत्थिया ४^{१०}† जाव^५ न परिच्चयसि^{११}, तो ते^{१२}
 अज्ज सरीरंसि^{१३} जमगसमगमेव सोल्लस रोगायङ्के^{१४}

* See §§ 132 and 134.

† Supply the rest from § 95.

१ A B D E G आयाण० । २ D E कडाहगंसि । ३ G गातं ।
 ४ A B D E G आइंचइ । ५ A तुं । ६ B D E G जाव for
 चेव जीवि० । ७ F G मज्झिमं । ८ A B D E om. ९ A B
 ० देवे । १० D E om. ११ E परिमंजसि । १२ D E F तओ ते ।
 १३ D E G सरीरस्स । १४ D रोगायंके, G रोगातंका ।

पक्खिवामि, तं जहा^१ सासे कासे जाव^{२*} कोढे,
जहा णं तुमं अट्टदुहट्ट^३ जाव[†] ववरोविज्जसि”॥१४८॥
तए^४ णं^५ से सुरादेवे समणोवासए^६ जाव[‡] विहरइ ॥ १४९ ॥

एवं^७ देवो दोच्चं पि तच्चं पि भणइ जाव[¶] “ववरो-
विज्जसि” ॥ १५० ॥

तए णं तस्स^१ सुरादेवस्स^२ समणोवासयस्स^३ तेणं
देवेणं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्तस्स समाणस्स इमेया-
रूवे^४ अज्झत्थिए ४॥ । “अहेो णं इमे पुरिसे अणा-
रिए जाव^५ समायरइ, जेणं ममं जेठुं^६ पुत्तं जाव

* See the rest in the commentary ; also below footnote २. See also Bhag., p. 226, Nāy., pp. 1045, 1177 ; Vip., p. 33 (Cals. print.)

† See the rest in § 95, p. ५२.

‡ Supply the rest from § 96.

§ Supply the rest from § 97, and from §§ 95, 96.

॥ Supply the rest from § 66, and see footnote § on p. ३२.

¶ Supply the rest from § 138.

१ A B om. २ F G in full जरे दाहे कुच्छिस्सुले भगंदरे
अरिसए अजीरए दिट्ठिस्सुले सुट्ठस्सुले अरारिए अच्छिवेयणा कस्सवेयणा
कंडुए उदरे कोढे । ३ A B अट्टदुहट्टे । ४ F om. the whole
paragraph. ५ B D E तच्चो for तए णं । ६ A B D E
om. ७ A B ०देवे, F से ०देवे ०सए । ८ A B इमे, D इमे णं,
F एयमेयारूवे । ९ D E F जेठुपुत्तं ।

कणीयसं जाव* आयच्चइ^१, जे वि य इमे^२ सोलस
 रोगायक्का^३, ते वि य इच्छइ^४ मम सरीरगंसि पक्खि-
 वित्तए, तं सेयं खलु ममं^५ एयं पुरिसं गिण्हत्तए”
 त्ति कट्टु उट्ठाइए । से वि य आगासे उप्पइए । तेण^६
 यं खम्भे आसाइए, महया महया सद्देणं कोलाहले
 कए ॥ १५१ ॥

तए णं सा धन्ना^७ भारिया कोलाहलं सोच्चा^८
 निसम्म, जेणेव सुरादेवे समणोवासए, तेणेव उवाग-
 च्छइ, २त्ता एवं वयासी । “किस्सं^९, देवाणुप्पिया, तुब्भे-
 हिं^{१०} महया महया सद्देणं कोलाहले^{११} कए ?” ॥ १५२ ॥

तए णं से सुरादेवे समणोवासए धन्नं^{१२} भारियं
 एवं वयासी । “एवं खलु, देवाणुप्पिए^{१३}, केवि पुरिसे”
 तहेव कहेइ^{१४} जहा चुलणीपिया । धन्ना^{१५} वि पडि-

* See the rest in § 138.

१ A B D E G आइंचइ । २ A रोगायंके, F रोगाइंका । ३ A य तिच्छति । ४ F मम । ५ B तए णं । ६ A B om. ७ A B धम्मा । ८ E सुच्चा । ९ B adds तुमे, F तुमं । १० A G तुब्भे, B D E F तुब्भे णं (see Hem. III, ५५). ११ A B adds णं । १२ A B D E धम्मं । १३ A D E देवाणुप्पिया । १४ E कहइ; F कहंति, placing it after जहा चुलं । १५ A B D धम्मा, G adds भारिया ।

भणइ जाव* कणीयसं । “नो खलु, देवाणुप्पिया,
तुब्भं^१ केवि^२ पुरिसे सरीरंसि जमगसमगं सोल्लस
रोगायङ्के पक्खवइ,^३ एस न^४ केवि पुरिसे तुब्भं
उवसग्गं करेइ” । सेसं^५ जहा चुलणीपियस्स तहा^६

भणइ ॥ १५३ ॥

एवं सेसं जहा चुलणीपियस्स निरदसेसं जाव†
सोहम्मे कप्पे अरुणकन्ते विमाणे उववन्ने[‡] । चत्तारि
पलिआवमाइं ठिई^१ । महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ^२
पू^३ ॥ १५४ ॥

॥ निकखेवो^{१०} ॥

सत्तमस्स^{११} अङ्गस्स^{१२} उवासगदसाणं^{१३} चउत्थं अ-
ज्झयणं समत्तं ॥

* Supply the full version from §§ 140 and 141.

† Supply the rest from § 141.

‡ Supply the rest from §§ 142-144.

§ See footnotes † and १२ on p. ८३.

१ A B F G तुब्भे, see Hem III, 100. २ A B केय, D E G केइ । ३ B पक्खवयं, F G पक्खेवइ । ४ A B D E F G णं । ५ So B, but A D E F भद्दा । ६ A B D E F om. ७ A ट्ठिई, E ठिइ, F ट्ठिइ । ८ E सिज्झिहिंति, F सिज्झहिंति । ९ A B om, F ४ । १० D E निकखेवओ । ११ A B D E F om. १२ F om.

१पञ्चमं अज्जयणं ॥

॥ उक्खेवो^२ पञ्चमस्स ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समणं आल-
भिया^३ नामं^४ नयरी^५ । सङ्खवणे उज्जाणे । जियसत्तू
राया । चुल्लसयणं^६ गाहावई^७ अट्ठे जाव* छ हिरस्स-
कोडीओ जाव† छ वया दसगोसाहस्सिणं वणं ।
बहुला भारिया । सामी समोसडे^८ । जहा‡ आणन्दे^९

---

* See footnote † on p. ३.

† Supply the rest from §§ 4 and 92.

‡ Supply the full account from §§ 10-65, *mutatis mutandis*.

---

१ See footnote १ on p. ७० । २ G उक्खेवओ । ३ D E
आलहिया, F आलंभिया । ४ A B D E G om. ५ F adds
हेत्था । ६ B ०सयगे, F सयगे । ७ F adds परिवसइ । ८ G
prefixes तए णं तस्स । ९ A F ०सडे, D ०सढो, E ०सडो ।
१० A आणंदे ।

तहा गिहिधम्मं परिवज्जइ । सेसं जहा कामदेवो^१
जाव^२ धम्मपण्णत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ १५५ ॥

तए णं तस्स चुल्लसयगस्स समणोवासयस्स पुव्व-
रत्तावरत्तकालसमयंसि^३ एगे देवे अन्तियं जाव^४
असिं गहाय एवं वयासी^५ । “हं भो, चुल्लसयगा सम-
णोवासया^६, जाव^७ न भज्जसि, तो ते अज्ज जेट्ठं^८ पुत्तं
सात्रो^९ गिहात्रो नीणेमि,” एवं^{१०} जहा^{११} चुल्लणीपियं,
नवरं एक्केक्के सत्त मंससेल्लया, जाव कणीयसं जाव^{१२}
आयच्चामि^{१३} ॥ १५६ ॥

तए णं से चुल्लसयए समणोवासए^{१४} जाव^{१५} विह-
रइ ॥ १५७ ॥

* Supply the whole account from §§ 66-69, *mutatis mutandis*.

† Supply the rest from §§ 128, 129 and 95.

‡ Supply the rest from § 95, on pp. ५०-५२.

§ Supply the full account from § 129.

|| See § 134 and the preceding paragraphs.

¶ Supply the rest from §§ 96 and 98.

१ So G, but A B D E F ०देवे । २ D E G ०काले । ३ F पाउब्भूए । ४ A वदासी । ५ A B om. ६ A B D E F जेट्ठपुत्तं । ७ A B D E om. ८ D adds वयासी । ९ A B D E आइंचामि । १० A B D E om.

तए णं से देवे चुल्लसयगं^१ समणोवासयं^२ चउत्थं
 पि एवं वयासी। “हं भो चुल्लसयगा समणोवासया^३,
जाव* न भज्जसि^४, तो^५ ते अज्ज जाओ^६ इमाओ छ
 हिरस्सकोडीओ निहाणपउत्ताओ^७ छ^८ वड्ढिपउत्ताओ^९
 छ^{१०} पवित्थरपउत्ताओ^{११}, ताओ^{१२} साओ^{१३} गिहाओ
 नीणेमि, २त्ता आलभियाए^{१४} नयरीए सिङ्घाडग
जाव† पहेसु सव्वओ समन्ता विप्पइरामि^{१५}, जहा णं
 तुमं अट्ठदुहट्ठवसट्ठे^{१६} अकाले चेव^{१७} जीवियाओ वव-
 रोविज्जसि^{१८}” ॥ १५८ ॥

तए^{१९} णं से चुल्लसयए^{२०} समणोवासए^{२१} तेणं देवेणं
 एवं वुत्ते समाणे अभीए **जाव‡** विहरइ ॥ १५९ ॥

* Supply the rest from § 95, on pp. ५०-५२.

† See the rest in Ov. § 38, Nāy. § 65.

‡ Supply the rest from § 96.

१ F °सयगे °सए । २ A B D E om. ३ D E भज्जेसि ।
 ४ F G तउ ते । ५ A B D E F G om. ; (see the text in
 § 161.) ६ E °पत्ताओ । ७ B D F om. ८ A B F om.
 ९ A B D F om. १० A B F तउ ते । ११ F सयाओ । १२
 D E आलहियाए, F G आलंभियाए । १३ A B विप्पयिरामि ।
 १४ A B अट्ठदुहट्ठे, D E अट्ठदुहट्ठ । १५ D E G om. १६ E
 G विवरो । १७ F reads §§ 159 and 160 thus : तए णं से
 चुल्ल° समणो° अभीए जाव पासित्ता दोच्चं पि etc. १८ A D E F
 चल्लसए ।

तए णं से देवे चुल्लसयणं समणोवासयं अभीयं
जाव* पासित्ता दोच्चं पि तच्चं पि तहेव भणइ जाव†
“ववरोविज्जसि” ॥ १६० ॥

तए णं तस्स^१ चुल्लसयणस्स^२ समणोवासयस्स^३ तेणं
देवेणं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्तस्स^४ समाणस्स^५ अय-
मेयारूवे अञ्जत्थिए ४[†] । “अहो णं इमे पुरिसे
अणारिए जहा चुलणीपिया तहा चिन्तेइ जाव?
कणीयसं जाव? आयच्चइ^७, जाओ वि य णं इमाओ
ममं^८ छ हिरणकोडीओ निहाणपउत्ताओ^९ छ^{१०}
वड्ढिपउत्ताओ^{११} छ^{१२} पवित्थरपउत्ताओ, ताओ^{१३} वि
य णं इच्छइ^{१४} ममं साओ^{१५} गिहाओ नीणेत्ता,^{१६} आ-

* Supply the rest from § 96.

† Supply the rest from above, § 153.

‡ Supply the rest from § 66.

§ Supply the full words from 138.

१ E विवरो० । २ B G prefixes से । ३ B ०चुल्लसय, F ०सय ।
४ A B D E om., F ०वासय । ५ F वुत्ते समाणे । ६ F has
both the older form के and the modern form ४ of the
numeral figure. ७ A B D E G आईचइ । ८ A B मम ।
९ E throughout पत्ताओ । १० A B D E F om. ११ D E
G वड्ढि० । १२ A B D E om. १३ F तो । १४ D E इच्छेइ ।
१५ F सयाओ । १६ D E नीणिता ।

लभियाए^१ नयरीए^२ सिङ्खाडग^३ जाव* विष्णइरित्तए,
 तं सेयं खलु मम^४ एयं पुरिसं गिरिहत्तए^५ ” ति^६ कट्टु
 उट्ठाइए जहा† सुरादेवो^७ । तहेव‡ भारिया^८
 पुच्छइ^९, तहेव कहेइ ॥ १६१ ॥

सेसं जहा चुलणीपियस्स जाव॥ सोहम्मे कप्पे
 अरुणसिद्धे^{१०} विमाणे उववन्ने । चत्तारि^{११} पलिओव-
 माइं ठिई^{१२} । सेसं तहेव^{१३} जाव॥ महाविदेहे वासे^{१४}
 सिञ्झिहिइ ॥ १६२ ॥

॥ निकखेवो^{१५} ॥

सत्तमस्स^{१६} अङ्गस्स^{१७} उवासगदसाणं पञ्चमं अज्झ-
 यणं सम्मत्तं ॥

* See the rest in Ov. § 38, Nāy. § 65.

† Supply the rest from § 151.

‡ See the full account in §§ 152 and 153.

§ Supply the rest from §§ 142-144.

॥ Supply the rest from § 125.

१ A B D E आलहियाए, F आलंभियाए । २ B नगरीए ।
 ३ A B सिङ्खाड । ४ D E मम । ५ A गिरिहत्तए, B गेयहत्तए,
 E F गिरिहत्तए । ६ F ति । ७ D E F G ०देवे । ८ F prefixes
 बज्जला । ९ A B F G prefixes से । १० B ०विसिद्धे, F ०सेद्धे,
 G ०विसिठे । ११ B D E F om. च० पलि० । १२ A ठिई, E
 ठिइ, F ठिइ । १३ D E ताव । १४ A B F om. १५ D E
 G om. १६ A B D E F G om.

कट्टं अज्झयणं ॥

॥ छट्ठस्स उक्खेवओ ॥

एवं^१ खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं कम्पि-
ल्लपुरे^२ नयरे^३ । सहस्सम्भवणे^४ उज्जाणे । जियसत्तू
राया । कुण्डकोलिए गाहावई^५ । पूसा भारिया^६ । छ
हिरस्सकोडीओ निहाणपउत्ताओ^७ छ^८ वड्ढिपउत्ता-
ओ^९ छ^{१०} पवित्थरपउत्ताओ छ वया^{११} दसगोसाहस्सि-
रणं वरणं । सामी समोसढे^{१२} । जहा^{१३} कामदेवो

१ D E G om. एवं खलु जंबू । २ F किंपिल्लं, G किंपुलं ।
३ A B नगरे; F adds होत्या; A B F G add पुट्टविसिल्लापट्टय
चेइए । ४ D E सहस्रं व०; B ०वयणे । ५ E F गाहावइ; F adds
परिवसइ । ६ G places this clause after वरणं । ७ E ०पत्ता
here and throughout. ८ A B D om. ९ D E G वुड्ढिं ।
१० A B D E G वया । ११ D G ०सढो, E ०सड्ढो । १२ D
E om. तद्वा and place जहा कामदेवो after पडिवज्जइ,
continuing the rubric with से सव्वे वत्तं ।

तहा सावयधम्मं पडिवज्जइ । सव्वेव^१ वत्तव्वया
जाव* पडिलाभेमाणे विहरइ ॥ १६३ ॥

तए णं से कुण्डकोलिय समणोवासए^२ अन्नया
कयाइ^३ पुव्वावरण्हकालसमयंसि^४ जेणेव^५ असोगव-
णिया, जेणेव पुढविसिलापट्टए^६, तेणेव उवागच्छइ,
२त्ता नाममुद्दं^७ च उत्तरिज्जं^८ च पुढविसिलापट्टए^९
ठवेइ, २त्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्नियं^{१०}
धम्मपण्णत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ १६४ ॥

तए णं तस्स कुण्डकोलियस्स समणोवासयस्स^{११} एगे
देवे अन्नियं पाउब्भवित्था ॥ १६५ ॥

तए णं से देवे नाममुद्दं^{१२} च उत्तरिज्जं च पुढवि-
सिलापट्टयाओ^{१३} गेण्हइ^{१४}, २त्ता सखिद्धिणिं^{१५} अन्त-
लिक्वपडिवन्ने कुण्डकोलियं समणोवासयं एवं वया-

---

* Supply the whole account from §§ 10-65, *mutatis mutandis*.

---

१ B D से सव्वे, E से सव्वे for सव्वेव; F सव्वेवि । २ D E om. ३ D E कयावि । ४ E पुव्वावरण्ह । ५ E om. जे० असो० । ६ F पुढवी०, G ०वट्टए । ७ E नामामु०, F ०मुद्दं । ८ E उत्तरियं । ९ E अन्निये । १० A B om. ११ E नामामुद्दं । १२ D E F G गिण्हइ, see Hem. IV, 209. १३ B D E ०णि, D F सखिंख० ।

सी । “हं भो कुण्डकोलिया समणोवासया, सुन्दरी
णं, देवाणुप्पिया, गोसालस्स मङ्गलिपुत्तस्स^१ धम्म-
पसुत्ती^२, नत्थि उट्ठाणे इ^३ वा कम्मे इ^४ वा वले इ^५
वा वोरिए इ वा पुरिसक्कारपरक्कमे^६ इ वा, नियया^७
सव्वभावा ; मङ्गुली णं समणस्स भगवओ महावीरस्स
धम्मपसुत्ती^८, अत्थि^९ उट्ठाणे इ^३ वा जाव^{१०*} परक्कमे^६
इ^३ वा, अणियया^७ सव्वभावा^{१०}” ॥ १६६ ॥

तए णं से कुण्डकोलिए समणोवासए^{११} तं देवं
एवं वयासी । “जइ णं, देवा^{१२}, सुन्दरी^{१३} गोसालस्स
मङ्गलिपुत्तस्स धम्मपसुत्ती^{१४}, नत्थि^{१५} उट्ठाणे इ वा
जाव^{१६†} नियया^७ सव्वभावा ; मङ्गुली^{१७} णं समणस्स

* Supply the rest from the preceding part of the sentence.

† Supply the rest from § 166.

१ A मखलि० F मंक्खलि० । २ D ०पसुत्तिं, E G ०पसुत्ति ।
३ D E ति । ४ F पुरिसाकार० । ५ A B नितया, अणितया, D
E F नितिया, अणितिया, G नियतया, अणियतया । ६ E ०पसुत्ति,
G ०पसुत्तिं । ७ E om. ८ F in full कम्मे इ वा वले इ वा
वीरिए इ वा पुरिसाकार० । ९ A B G परिक्रमे । १० B सव्वा
भावा । ११ A B D E om. १२ A B D E देवाणु, F देवाणु-
प्पिया । १३ F adds णं । १४ A B ०पसुत्तिं । १५ D E add
जाव । १६ A B om. १७ G मंगुली, and above मंगुली ।

भगवओ^१ महावीरस्स धम्मपण्णत्ती, अत्थि उट्ठाणे इ^२
 वा जाव* अणियया^३ सव्वभावा । तुमे^४ णं, देवा^५,
 इमा^६ एयारूवा दिव्वा देविट्ठी, दिव्वा देवज्जुई^७,
 दिव्वे^८ देवाणुभावे किण्णा^९ लद्धे किण्णा^{१०} पत्ते किण्णा^{११}
 अभिसमन्नागए^{१२}, किं उट्ठाणेणं जाव* पुरिसक्कार-
 परक्कमेणं, उदाहु अणुट्ठाणेणं अक्कमेणं जाव* अपुरि-
 सक्कारपरक्कमेणं” ? ॥ १६७ ॥

तए णं से देवे कुण्डकोलियं समणोवासयं एवं
 वयासी । “एवं खलु, देवाणुप्पिया, मए^{१३} इमेयारूवा^{१४}
 दिव्वा देविट्ठी^{१५} ३^{१६†} अणुट्ठाणेणं जाव* अपुरिसक्का-
 रपरक्कमेणं लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया^{१२}” ॥ १६८ ॥

* Supply the rest from § 166.

† Supply the rest from § 167.

१ A B om. भग० महा० । २ A B D E F ति । ३ A B G
 अणितया, D E F अणितिया । ४ A तुमं, see Hem. III, 94.
 ५ So A B D E, but F देवाणुप्पिया, G देवाणं । ६ D E इमे,
 F इमेयारूवा । ७ A B F ०जुई । ८ A F देवे । ९ A किंणा,
 E किंसा, F किंन्ना । १० A om., F किंन्ना । ११ A किंसा,
 F किंन्ना । १२ A B D E G अभिसमन्ना० । १३ G मइं । १४
 F ०रूवा । १५ F G देव्वट्ठी । १६ D E om., F in full देव्वा
 देवज्जुइ देव्वे देवाणुभावे ।

तए णं से कुण्डकोल्लिए समणोवासए तं देवं एवं
वयासी^१ । “जइ णं, देवा^२, तुमे इमा^३ एयारूवा दिव्वा
देविट्ठी ३^४* अणुट्ठाणेणं जाव[†] अपुरिसक्कारपरक्क-
मेणं लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया^५, जेसि णं जीवाणं
नत्थि उट्ठाणे इ^६ वा जाव[†] परक्कमे^७ इ^८ वा, ते किं न
देवा^९? । अहणं, देवा^{१०}, तुमे इमा^{११} एयारूवा दिव्वा
देविट्ठी ३^४ उट्ठाणेणं जाव[†] परक्कमेणं लद्धा^{१२} पत्ता
अभिसमन्नागया । तो जं वदसि सुन्दरी णं गोसालस्स
मङ्गलिपुत्तस्स^{१३} धम्मपस्सत्ती, नत्थि उट्ठाणे इ^८ वा
जाव[†] नियया^{१४} सव्वभावा, मङ्गुली णं समणस्स भग-
वओ महावीरस्स^{१५} धम्मपस्सत्ती, अत्थि उट्ठाणे इ^८

* Supply the rest from § 167.

† Supply the rest from § 166.

१ A वदासी । २ A B D देवाणु, E F देवाणुप्पिया, G देवाणं ।
३ A B F G om. ४ D E G om. ५ G अभिसमागया ।
६ A B D E F ति । ७ F पुसिक्कारपरक्कमे । ८ A D E G ति ।
९ E F देवाणुप्पिया । १० A B D E F देवाणुप्पिया, G देवाणं ।
११ D E इमे । १२ A reads लद्धा पत्ता तो इ भंते एव न भवति ;
B om. अभिसमन्नागया ; D E read वा ताओ for ल० प० अभि०
तो । १३ A मङ्गलि०, F मङ्गली० । १४ A D E F नितिया, B
नितया, G नियता । १५ B om.

वा जाव* अणियया^१ सव्वभावा, तं^२ ते मिच्छा” ॥
१६६ ॥

तए णं से देवे कुण्डकोलियणं समणोवासणं एवं
वुत्ते समाणे सङ्किर^३ जाव† कलुससमावन्ने नो संचा-
एइ^४ कुण्डकोलियस्स समणोवासयस्स किंचि^५ पा-
मोक्खमाइक्खित्तए^६, नाममुद्दयं^७ च उत्तरिज्जयं च
पुढविसिलापट्टए^८ ठवेइ^९, २त्ता जामेव दिसं पाउब्भूए,
तामेव दिसं^{१०} पडिगए ॥ १७० ॥

तेणं कालेणं तेणं समणं सामी समोसठे^{११} ॥ १७१ ॥

तए णं से कुण्डकोलिय समणोवासए इमीसे
कहाए लइठ्ठे इड्ड^{१२} जहा कामदेवो^{१३} तहा निग्गच्छइ
जाव† पज्जुवासइ ॥ धम्मकहा^{१४} ॥ १७२ ॥

* Supply the rest from § 166.

† See the rest in § 86, on p. ४२.

‡ Supply the full account from § 116.

§ For a full statement of the sermon see the commentary to § 117.

१ So B, but A अनितया, D E अणितिया, F अनितिया, G अणियतया । २ A reads तन्न मिच्छी । ३ G संसिए, om. जाव । ४ D E किंवि । ५ G पामुक्ख० । ६ D E ०मुद्दं च । ७ B G ०वट्टए, F ०पट्टए । ८ F ठवेइ । ९ D E दिसिं । १० A ०सठ्ठे, D E G ०सठो । ११ A om., F इड्डतुठ्ठे । १२ G ०देवे ।

“कुण्डकोलिया^१” इ समणे भगवं महावीरे^२
कुण्डकोलियं समणोवासयं एवं वयासी । “से नूणं,
कुण्डकोलिया, कल्लं तुब्भ^३ पुव्वावरणहकालसमयंसि^४
असोगवणियाए एगे देवे अन्तियं पाउब्भवित्था ।
तए णं से देवे नाममुदं च^५ **तहेव^६ जाव^७** पडिगए ।
से नूणं, कुण्डकोलिया, अद्वे समद्वे^८ ” ? ।

“हन्ता, अत्थि” ।

“तं धन्ने^९ सि णं तुमं, कुण्डकोलिया^{१०},” **जहां^{११}**
कामदेवे^{१२} ॥ १७३ ॥

“अज्जो” इ^{१३} समणे भगवं महावीरे^{१४} समणे^{१५}
निगगन्थे^{१६} य निगगन्थीओ य आमन्तिता^{१७} एवं वया-

* Supply the whole account from §§ 166-170.

† Supply the full address from § 113, *mutatis mutandis*.

१ E कुंडकोलिए ति । २ A B D E om. ३ So G; but A B F तुब्भं, D E तुब्भे, see note to translation. ४ A पुव्वावरणहे का०, F पुव्वावरणहं का० । ५ F adds उत्तरिज्जगं च । ६ D E तं चेव । ७ A B F अत्थे समत्थे । ८ A B D E धस्से, see Hem. II, 184. ९ A B D E om. १० A D E कामदेवे । ११ A B D E F ति । १२ A B E om. १३ So A, but B D E F समणा । १४ So G, but A B D E F निगगन्था । १५ A B आमन्तिता ।

सी । “जइ ताव, अज्जो, गिहिणो गिहिमज्झा^१
 वसन्ता^२ णं अन्नउत्थिए^३ अट्ठेहि य हेऊहि^४ य पसि-
 णेहि^५ य कारणेहि य वागरणेहि^६ य निप्पट्ठपसिण-
 वागरणे करेन्ति^७, सक्का पुणाइं^८, अज्जो, समणेहिं
 निगगन्थेहिं दुवालसङ्गं गणिपिडगं^९ अहिज्जमाणेहिं
 अन्नउत्थिया अट्ठेहि^{१०} य^{११} **जाव*** निप्पट्ठपसिणा^{१२}
 करित्तए^{१३} ॥ १७४ ॥

तर णं समणा निगगन्था य^{१४} निगगन्थीओ य सम-
 णस्स भगवओ महावीरस्स^{१५} “तह” त्ति एयमट्ठं वि-
 णएणं पडिसुणेन्ति^{१६} ॥ १७५ ॥

* Supply the rest from the preceding passage.

१ A B F G ०मज्जे । २ D E ०वसंतो, B D E F om.
 णं । ३ D E अणुत्थिए । ४ A हिउहि, D हित्तूहि, E F
 हेउहि । ५ B F G पसणेहि । ६ F G om. ७ So G but
 A B F करेति, D E करेइ । ८ D E G पुणाइ । ९ D E
 ०पिडयं । १० D अत्थेहि । ११ B F om. १२ A D E ०पसिणं,
 B ०पसिणिं, F ०पसिण, G ०पसणे । १३ B D E G करेत्तए ।
 १४ A B D E G om. य निगगन्थीओ य । १५ A B D E om.
 १६ A B D ०सुणेति, E F ०सुणेइ, G ०सुणंति ।

तए णं से कुण्डकोल्लिए समणोवासए^१ समणं
भगवं महावीरं^२ वन्दइ नमंसइ, २त्ता पस्सिणाइं
पुच्छइ, २त्ता अट्ठमादियइ, २त्ता^३ जामेव दिसं^४
पाउब्भूए, तामेव दिसं^५ पडिगए^६ ॥ १७६ ॥

सामी बहिया जणवयविहारं विहरइ ॥ १७७ ॥

तए^७ णं तस्स कुण्डकोल्लियस्स समणोवासयस्स^८
बह्हिं^९ सील जाव* भावेमाणस्स चोदसं^{१०} संवच्छ-
राइं^{११} वइक्कन्ताइं^{१२} । पस्सरसमस्स^{१३} संवच्छरस्स अन्तरा
वट्ठमाणस्स अन्नया कयाइ जहा कामदेवो तहा
जेट्ठपुत्तं^{१४} ठवेत्ता^{१५} तहा पोसहसालाए जाव† धम्म-

* Supply the rest from § 66, on p. २७.

† See § 92, and supply the full account from §§ 66-69.

१ A B D E G om. २ A B D E F om. २त्ता । ३ F
दिसिं । ४ B only गर, D E पडिगया । ५ B तं for तए णं ;
D E G om. तए णं । ६ A D E F बह्हिं । ७ F G चउदस ।
८ A B C D G संवच्छरा ंत्ता । ९ A B वीइक्कं, D E विइक्कं ।
१० A B add य । ११ A जेट्ठं पुत्तं । १२ A G कुटुंबे इवित्था,
D इवित्ता, E ठवेइ २त्ता, F इवित्ता ।

पसूत्तिं^१ उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ एवं एक्कारस
उवासगपडिमाञ्चो* ॥ १७८ ॥

तहेव जाव^२† सोहम्मे कप्पे अरुणज्झए विमाणे
जाव‡ अन्तं काहिइ^३ ॥ १७९ ॥

॥ निकखेवो^४ ॥

सत्तमस्स^५ अङ्गस्स^५ उवासगदसाणं छट्ठं अञ्जयणं
समत्तं ॥

* See the whole statement in §§ 70 and 71.

† Supply the full account from §§ 89,90 or §§ 124,125.

‡ Supply the rest from footnote १२, on p. ८३; see also Bhag., pp. 303, 304.

१ D E ०पसूत्ती । २ A B om. ३ E काहिंति, G सिज्झिहिइ
for अ० का० । ४ D E G om. ५ A B D E F om.

सत्तमं अञ्जयणं ॥

सत्तमस्स उक्खेवो^१ ॥

पोलासपुरे^२ नामं नयरे^३ । सहस्सम्बवणे^४ उज्जाणे^५ ।
जियसत्तू राया ॥ १८० ॥

तत्थ णं पोलासपुरे^६ नयरे सहलपुत्ते नामं कुम्भ-
कारे^७ आजीविआवासए^८ परिवसइ । आजीविय-
समयंसि लइइ गहियइ पुच्छियइ विणिच्छियइ
अभिगयइ^९ अट्ठिमिंजपेमाणुरागरत्ते^{१०} य^{११} “अयमा-

---

१ D E G उक्खेवओ । २ G prefixes तेणं समएणं तेणं
कालेणं ; G पुलासपुरे, A B D E F ०पुरं । ३ A B D E F ०रं,
०णं । ४ F here and throughout पुलास० । ५ E adds
इइ, F होत्या । ६ A D E G आजीविउवासए, F आजीविए
उवासए । ७ G om. from अभिगयइ down to त्ति । ८ A
अट्ठिमिंज्ज०, B अट्ठिमेज० । ९ A F om.

उसो आजीवियसमए^१ अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे^२”
 त्ति^३ आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ॥
 १८१ ॥

तस्स णं सद्दालपुत्तस्स आजीविओवासगस्स^४ एक्का^५
 हिरण्णकोडी निहाणपउत्ता^६ एक्का^७ वड्ढिपउत्ता एक्का
 पवित्थरपउत्ता एक्के^८ वए^९ दसगोसाहस्सिएणं वएणं ॥
 १८२ ॥

तस्स णं^{१०} सद्दालपुत्तस्स आजीविओवासगस्स^{११}
 अग्गिमित्ता^{१२} नामं भारिया हेत्था^{१३} ॥ १८३ ॥

तस्स णं सद्दालपुत्तस्स आजीविओवासगस्स^{१४} पो-
 लासपुरस्स नगरस्स बहिया पच्च^{१५} कुम्भकारावणसया

१ B ०समट्ठे । २ D E F G अणिट्ठे (Skr. अनियुः) । ३ A adds एवं । ४ F आजीविउवा० । ५ B G एक्का । ६ F G ०पउत्ताउ । ७ So F ; A B D only वड्ढिपवित्थरएउत्ता, E वुड्ढिपवित्थरपउत्ता, G वुड्ढिपउत्ताउ पवित्थरपउत्ताउ । ८ A B F G एगे । ९ B D व्वए, and B afterwards व्वएणं । १० B om. ११ A B D E F G om. १२ G अग्गमित्ता । १३ B D E F G om. १४ D E only आजीवियस्स, F आजीविय-उवासगस्स ; the reading of the MSS. here and elsewhere varies between the three forms आजीविओवा०, आजीविउवा० and आजीवियउवा० । १५ G reads पंचसय कुम्भ-कारावणस्स ।

होत्था । तत्थ^१ णं वहवे पुरिसा दिस्सभइभत्तवेयणा^२
 कल्लाकल्लिं^३ वहवे करण य वारण य पिहडण^४ य
 घडण य अड्ढघडण^५ य कलसण य अलिज्जरण^६ य
 जम्बूलण^७ य उट्ठियाओ य करेन्ति^८, अन्ने य से^९
 वहवे पुरिसा दिस्सभइभत्तवेयणा^{१०} कल्लाकल्लिं तेहिं
 बह्महिं करणहिं^{११} य जाव* उट्ठियाहि य रायमग्गंसि
 वित्तिं कप्पेमाणा^{१२} विहरन्ति^{१३} ॥ १८४ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते आजीविओवासए अन्नया^{१४}
 कयाइ^{१५} पुव्वावरणहकालसमयंसि^{१६} जेणेव असो गव-
 णिया^{१७} तेणेव उवागच्छइ, २त्ता^{१८} गोसालस्स मल्ललि-

* Supply the rest from the preceding sentence.

१ So A ; B तस(?), D E F G तस्स । २ A B दिस्सभयि-
 भत्तवेयणा, D दिस्सभव्विभत्तावेदणा, E दिस्सभत्तिभत्तावेदणा, F दिन्न-
 भइए भत्तवेयणा, G दिस्सभत्तवेइणा । ३ D E G ०कल्लं । ४ A
 पिउणए, B F पिउए । ५ G om. अड्ढ० य । ६ D अलिंजयए,
 E अलिंजए (see comm. to § 94, p. ३१). ७ F जंबूलए । ८
 So D G ; A करेति, B करित्ति, F करिंति । ९ D E om. से
 (Skr. तस्य, see Hem. III, 81). १० So A B F दिन्न० ; D
 E दिस्सभत्तदिस्सवेयणा, G दिणभविभत्त । ११ D E करणहिं, om. य ।
 १२ B कप्पेमाणे । १३ A E G विहरइ । १४ A अस्सदा । १५
 A कदाइ, B G कयाइ । १६ E पुव्वावरण० । १७ F ०वणियाए ।
 १८ D E F G om. २त्ता

पुत्तस्स अन्तियं^१ धम्मपस्सत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ^२ ॥ १८५ ॥

तए^३ णं तस्स सद्दालपुत्तस्स आजीविआवासगस्स एगे^४ देवे अन्तियं पाउब्भवित्था ॥ १८६ ॥

तए णं से देवे अन्तलिक्वपडिवन्ने सखिह्णिणि-
याइं जाव* परिहिए^५ सद्दालपुत्तं आजीविआवासयं
एवं वयासी । “एहिइ^६ णं, देवाणुप्पिया, कल्लं इहं
महामाहणे उप्पन्नणाणदंसणधरे^७ तीयपडुपन्नमणा-
गयजाणए^८ अरहा जिणे केवली सव्वसू सव्वदरिसी^९
तेलोक्कवहियमहियपूइए^{१०} सदेवमणुयासुरस्स^{११} लोगस्स

* Supply the rest from § 113.

१ E अंतिय । २ A विहरंति । ३ A reads only तस्स णं ।
४ B G एके, D E एक्के । ५ A pref. पवर ; F reads पहिरिए,
with metathesis as in the modern Hindī पहिरना ‘to
dress.’ ६ A एहीते, B एहिते, F एहिति, D E एहिंति (plur.),
G एह । ७ A B ०स्साण० । ८ So A ; D तीयपडुपस्साणागय-
जाणए, E तीयपडुपस्साणागए जाणए, G ईयपडुपस्साणागयजाणए ; B
तीययडिपडपन्नाणागयजाणए (perhaps ०पडियउप्पन्ना० for ०प्रत्यु-
त्पन्ना०); but F तीयपच्चुपन्नमणागए जाणए । ९ A ०दरिस्सी, E F
०दरसी (cf. Hem. II, 105) । १० D G तिलोक्क०, F तिलोक्क०,
E तिलोय० ; E om. वहिय । ११ G सदेव० ; A ०माणुया० ;
D E ०सुरलोगस्स ।

अच्चणिज्जे वन्दणिज्जे सक्कारणिज्जे^१ सम्माणणिज्जे क-
 स्साणं मङ्गलं देवयं चेइयं **जाव*** पज्जुवासणिज्जे
 तच्चकम्मसम्पयासम्पउत्ते^२ । तं^३ णं तुमं वन्देज्जाहि^४
जाव† पज्जुवासेज्जाहि^५, पाडिहारिणं^६ पीढफल-
 सिज्जासंथारणं^७ उवनिमन्तेज्जाहि^८ ” ॥ देाच्चं पि
 तच्चं^९ पि एवं वयइ^{१०}, २त्ता जामेव दिसं^{११} पाउब्भूए
 तामेव^{१२} दिसं^{१३} पडिगए^{१४} ॥ १८७ ॥

तए णं तस्स सद्दालपुत्तस्स आजीविआवासगस्स
 तेणं^{१५} देवेणं एवं वुत्तस्स समाणस्स इमेयारूवे अज्झ-

* Supply विणरणं from Ov. § 2.

† See footnote || on p. ५.

१ D E G om. from सक्कारणिज्जे down to चेइयं; A
 B F pref. पूयणिज्जे which is also omitted by the
 comm. । २ A G a तच्चकम्म० (see Hem. II, 21); B
 om. सम्पया; G संपवोत्ते । ३ A G त, B D E F ते, see
 note to translation. ४ F वंदिज्जाहि । ५ D E F पज्जु-
 वासिज्जाहि । ६ A पडिहारिणं । ७ G संथारेणं । ८ A
 उवनिमन्तेज्जाहि, D E उवणिमन्तिज्जासि, F उवनिमन्तिज्जाहि ।
 ९ B om. तच्चं पि । १० D वदइ, B वयंति, F G वयसी । ११
 F दिसिं । १२ A B read जाव for तामेव दिसं, G only
 तामेव om. दिसं । १३ G गए । १४ E F om. from तेणं to
 समाणस्स ।

थिए ४* समुपपन्ने । “एवं खलु मम धर्मायरिए^१
 धर्मोवएसए गोसाले मङ्गलिपुत्ते, से णं महामाहणे
 उप्पन्नणाणदंसणधरे^२ जाव† तच्चकम्मसम्पयासम्प-
 उत्ते^३, से णं कल्लं इहं हव्वमागच्छिस्सइ । तए णं तं^४
 अहं वन्दिस्सामि जाव† पज्जुवासिस्सामि पाडिहा-
 रिएणं^५ जाव† उवनिमन्तिस्सामि ” ॥ १८८ ॥

तए णं कल्लं^६ जाव‡ जलन्ते समणे भगवं महावीरे
 जाव॥ समोसरिए । परिसा निग्गया जाव॥ पज्जु-
 वासइ^७ ॥ १८९ ॥

तए णं से सहालपुत्ते अजीविआवासए इमीसे
 कहाए लद्धे समाणे, “एवं खलु समणे भगवं महा-
 वीरे^८ जाव** विहरइ^९, तं गच्छामि णं समणं भगवं

* See the rest in § 66 on p. २७, also footnote § on p. ३२.

† Supply the rest from the preceding paragraph.

‡ See footnote || on p. ५.

§ See footnote ‡ on p. २८.

|| See footnote ‡ on p. ५.

¶ Supply the rest from § 9.

** See footnote § on p. १.

१ B om. २ A B °साण°, F °नाण°. ३ F तच्चं कम्मं,
 G तवकम्म°; E G om. सम्पया । ४ D E om. तं । ५ A
 पाडिहारिएणं । ६ D E om. ७ A कल्लं । ८ F पज्जुवासंति ।
 ९ D om. १० D विहरंति ।

महावीरं वन्दामि जाव* पज्जुवासामि”, एवं सम्पेहेइ^१,
 २त्ता^२ एहाए जाव† पायच्छित्ते सुद्धप्पावेसाइं^३ जाव‡^४
 अप्पमहग्घाभरणालङ्कियसरीरे^५ मणुस्सवगुरापरिगए
 साओ^६ गिहाओ पडिणिक्खमइ^७, २त्ता पोलास-
 पुरं नयरं^८ मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ, २त्ता^९ जेणेव
 सहस्सम्भवणे उज्जाणे जेणेव समणे भगवं महावीरे
 तेणेव उवागच्छइ, २त्ता तिक्खुत्तो आयाहिणं पया-
 हिणं करेइ, २त्ता वन्दइ नमंसइ^{१०}, २त्ता जाव* पज्जु-
 वासइ ॥ १६० ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे सद्दालपुत्तस्स आजी-
 विओवासगस्स तीसे य महइ^{११} जाव† धम्मकहा
 समत्ता ॥ १६१ ॥

“सद्दालपुत्ता” इ^{१२} समणे भगवं महावीरे सद्दाल-

* See the rest in footnote || on p. ५.

† See footnote † on p. ६.

‡ See footnote † on p. ६५.

१ F संपेहिइ, G संपेहइ । २ D E om. २त्ता । ३ So F G in full, A B D E only सुद्धप्पा अप्प । ४ A B D E F G om. ५ F सयाओ । ६ A B D G पडिणिक्खच्छइ । ७ A B F नयरं । ८ A B D E om. २त्ता । ९ A B om. नमंसइ २त्ता, F om. only २त्ता । १० F adds माहलियाए । ११ A B G दि, F इति ।

पुत्तं आजीविआवासयं एवं वयासी । “से नूणं, सद्दाल-
 लपुत्ता, कल्लं तुमं पुब्बावरण्हकालसमयंसि^१ जेणेव
 असोगवणिया जाव^{*२} विहरसि^३ । तए णं तुब्भं^४ एगे
 देवे अन्तियं^५ पाउब्भवित्था । तए णं से देवे^६ अन्तलि-
 क्खपडिवन्ने^७ एवं वयासी । “हं भो सद्दालपुत्ता,”
 तं चेव सव्वं^८ जाव[†] “पज्जुवासिस्सामि^९” । से नूणं,
 सद्दालपुत्ता, अट्ठे^{१०} समट्ठे ?” ॥

“हंता, अत्थि^{११}” ॥

“नो^{१२} खलु, सद्दालपुत्ता, तेणं देवेणं गोसालं मज्झ-
 लिपुत्तं पणिहाय^{१३} एवं वुत्ते” ॥ १६२ ॥

तए णं तस्स सद्दालपुत्तस्स आजीविआवासयस्स^{१४}
 समणेणं भगवया^{१५} महावीरेणं^{१६} एवं वुत्तस्स समाणस्स

* See the rest in § 185.

† Supply the rest from §§ 187, 188.

१ F only पुब्बावरण्हकाले । २ D E pref. तं । ३ A विह-
 रसंति, B विरसि, D E G विहरइ, F विहरिसे । ४ A तुमं, F
 तुब्भे, see note to translation of § 173. ५ E अंतिय ।
 ६ B D E G om. ७ B F only अंतलिक्वे । ८ D E trans-
 pose जाव सव्वं । ९ A G read पज्जुवासामि । १० A F अत्थे
 समत्थे, B अत्थे समट्ठे । ११ B अत्थिं । १२ B D E F G pref.
 तं । १३ D E पणिधाय । १४ A B D E F G om. १५ A
 B G om., D E only ३ ।

इमेयारूवे^१ अञ्जत्थिए^{४*} । “एस णं समणे भगवं
महावीरे महामाहणे उप्पन्नणाणदंसणधरे^३ जाव[†]
तच्चकम्मसम्पयासम्पउत्ते^५ । तं सेयं खलु मम^६ समणं
भगवं महावीरं वन्दित्ता नमंसित्ता^७ पाडिहारिएणं^८
पीढफलग^९ जाव[†] उवनिमन्तित्तए” एवं सम्पेहेइ^६,
२त्ता उट्ठाए उट्ठेइ, २त्ता समणं भगवं महावीरं वन्दइ
नमंसइ^६, २त्ता एवं वयासी । “एवं खलु, भन्ते, मम^{१०}
पोलासपुरस्स नयरस्स^{११} बहिया पच्च कुम्भकारावण-
सया । तत्थ णं तुब्भे पाडिहारियं^{१२} पीढ जाव[†] संथा-
रयं^{१३} आगिणिहत्ताणं^{१४} विहरह^{१५}” ॥ १६३ ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे^{१५} सहालपुत्तस्स

* See the rest in § 66 on p. २७, also footnote § on p. ३२.

† Supply the rest from § 187.

१ D E इमे यारूवे । २ A F have both the numeral
letter ङ (=4) and the numeral figure ४ ; B only ४ ;
D only ५ ; E G om. ३ D E only उप्पसणाणे । ४ A B
D F G om. तच्च, E ०संपत्ते । ५ B D E मम । ६ G often
spells नमुंस० । ७ D E पडिहारिएणं । ८ A B G ०फलह ।
९ G संपेहेइ । १० D E G मम । ११ A B F नगरस्स । १२
E संथारियंसि । १३ A B D F उगिणिहत्ताणं । १४ A विहरिह,
B D E F G विहरइ । १५ A B om.

आजीविआवासगस्स^१ एयमइं पडिसुणेइ, २ त्ता सद्दाल-
पुत्तस्स आजीविआवासगस्स^२ पच्चकुम्भकारावणसएसु
फासुएसणिज्जं^३ पाडिहारियं पीढफलग^४ जाव^५
संथारयं आगिणिहत्ताणं^६ विहरइ^७ ॥ १८४ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते आजीविआवासए अन्नया
कयाइ^८ वायाहययं^९ कोलालभण्डं अन्तो^{१०} सालाहिंते
बाहिया^{१०} नीणेइ, २त्ता^{११} आयवंसि^{१२} दलयइ ॥ १८५ ॥

तए णं समणे^{१३} भगवं महावीरे सद्दालपुत्तं आजी-
विआवासयं^{१४} एवं वयासी । “सद्दालपुत्ता, एस णं
कोलालभण्डे कओ” ? ॥ १८६ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते आजीविआवासए^{१५} समणं
भगवं महावीरं एवं वयासी । “एस णं, भन्ते, पुब्बिं^{१६}
मट्टिया आसी, तओ पच्छा उदरणं निमिज्जइ^{१७}, २त्ता^{१८}

१ A B D E G only आजीवियस्स । २ D E om., A B F G only आजीवियस्स । ३ B F फासुए एसणिज्जं । ४ G om. फलग । ५ A उगिणिहयाणं, B F उगिणिहत्ताणं, D E G उगिणिहत्ताणं । ६ B विहरंति । ७ A F कयाइं । ८ A B वायाहयं, comm. वायाहययं ; A F add वा after it. ९ B अणतो । १० D E बहिंते । ११ B D E F om. २त्ता । १२ D E आत-पंसि ; G reads एवं से दलयति । १३ B pref. से । १४ E G om. १५ A B D E F G om. १६ E पुब्बं । १७ So F G ; B निमिज्जंति, but D E नमिज्जइ, A नमिज्जंसि । १८ B D E G om. २त्ता ।

छारेण य करिसेण^१ य एगयओ^२ मीसिज्जइ^३, रत्ता
चक्के आरोहिज्जइ^४; तओ बहवे करगा य जाव^५
उट्टियाओ^६ य कज्जन्ति” ॥ १६७ ॥

तए णं समणे^७ भगवं^८ महावीरे सद्दालपुत्तं^९ आजी-
विओवासयं एवं वयासी । “सद्दालपुत्ता, एस णं
कोलालभण्डे किं उट्ठाणेणं जाव[†] पुरिसक्कारपरक्क-
मेणं^{१०} कज्जन्ति^{११}, उदाहु अणुट्ठाणेणं जाव[†] अपुरि-
सक्कारपरक्कमेणं^{१२} कज्जन्ति” ? ॥ १६८ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते आजीविओवासए समणं^{१३}
भगवं महावीरं एवं वयासी । “भन्ते, अणुट्ठाणेणं
जाव[†] अपुरिसक्कारपरक्कमेणं^{१४}, नत्थि उट्ठाणे इ वा

* Supply the rest from § 184.

† Supply the rest from § 166.

१ G करिसेण । २ D E एगयो । ३ So F, A G मासिज्जइ,
B मीसज्जति ; D E मिसिज्जइ ; A B add ए after it. ४ A
आरोभिज्जति, B G अरुभिज्जइ, D E F आरोहिज्जइ । ५ F उद-
याओ । ६ B pref. से । ७ D om. ८ A B F read ०पुत्तस्स
०वासयस्स । ९ F पुरिसका० । १० G om. ११ So A B G; but
F समणे भगवं महावीरे एवं वयासी, D E समणेणं भगवया म० एवं
वयासी ; perhaps the full reading should be समणेणं भगवया
म० एवं वुत्ते समाणे समणं ३ एवं वयासी । १२ F अपुरिसका० ।

जाव* परक्कमे इ वा, नियया^१ सव्वभावा^२ ॥ १६६ ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे^३ सद्दालपुत्तं
आजीविआवासयं एवं वयासी। “सद्दालपुत्ता, जइ
णं तुब्भं^४ केइ पुरिसे वायाहयं वा पक्केल्लयं^५ वा
कोलालभण्डं अवहरेज्जा^६ वा विक्खिरेज्जा^७ वा
भिन्देज्जा^८ वा अच्छिन्देज्जा^९ वा परिट्ठवेज्जा^{१०} वा
अग्गिमित्ताए वा भारियाए सद्धिं विउल्लाइं भोग-
भोगाइं^{११} भुज्जमाणे विहरेज्जा, तस्स^{१२} णं तुमं पुरि-
सस्स किं^{१३} दण्डं^{१४} वत्तेज्जासि^{१५} ?” ॥

“भन्ते^{१६}, अहं णं तं^{१७} पुरिसं आआसेज्जा^{१८} वा

* Supply the rest from § 166.

१ D E णितिया, F नितिया ; but A B G नितया । २ D E om. ३ A तुमं । ४ D E G पक्केलयं । ५ D E अवहरिज्जा, G अवहरेज्ज । ६ So A B ; D E F G विक्खरिज्जा (from Skr. विक्खिर, ‘scattering about’). ७ D E भिंदिज्जा । ८ D E अच्छिंदिज्जा, G क्खिंदिज्जा । ९ A B E G परिट्ठविज्जा, F परिट्ठवेज्ज, G om. from परिट्ठवेज्जा down to विहरेज्जा । १० A only भोगाइं । ११ G तयाणं । १२ D E कं, G omits किं दण्डं । १३ D E F डंडं । १४ D F वत्तिज्जासि, E वयंसासि, G ण वत्तेआहि (for न वत्तेज्जाहि). १५ D E G pref. तं णं and omit तं before पुरिसं । १६ A B D E आउसेज्जा, F आउसेज्जे, G आउसिज्ज ।

हणेज्जा वा वन्धेज्जा वा महेज्जा^१ वा तज्जेज्जा^२ वा
तालेज्जा^३ वा निच्छोडेज्जा^४ वा निब्भच्छेज्जा वा
अकाले चेव जीवियाओ ववरोवेज्जा^५” ॥

“सद्दालपुत्ता, ने खलु तुब्भं^६ केइ पुरिसे वाया-
हयं^७ वा पक्केल्लयं^८ वा कोलालभण्डं अवहरइ वा
जाव* परिट्ठवेइ वा अग्गिमित्ताए वा^९ भारियाए
सद्धिं^{१०} विउल्लाइं भोगभोगाइं भुज्जमाणे विहरइ । ने
वा तुमं तं पुरिसं आओसेज्जसि^{११} वा हणेज्जसि^{१२}
वा^{१३} **जाव*** अकाले चेव जीवियाओ ववरोवेज्ज-
सि^{१४} । जइ नत्थि उट्ठाणे इ वा **जाव†** परक्कमे इ वा,
नियया^{१५} सव्वभावा । अहं^{१६} णं, तुब्भं^{१७} केइ पुरिसे

* Supply the rest from above.

† Supply the rest from § 166.

१ A मथेज्जा, B मधेज्जा । २ DE तत्तेज्जा । ३ A B तालिज्जा ।
४ D E F निच्छोडिज्जा । ५ A B D E G ववरोविज्जा ; A B F
add वा । ६ So F ; but A B D E G तुब्भं । ७ D E वाताह-
तयं । ८ G पक्केल्लयं । ९ A E G om. १० A G सिद्धिं । ११
A E आओसेसि, B आओसिसि, D E G आउसेसि, F आउसेज्ज ।
१२ A B हण, D E हणे, F G हणेज्ज । १३ A B D E om.
१४ D E F G ववरोविज्जसि । १५ A B D E F नितिया ।
१६ A B G अहं णं, D E अहं, F अहं । १७ So A B ;
but D E F तुब्भं ; G तुमं ।

वायाहयं^१ जाव* परिट्ठवेइ वा अग्गिमित्ताए वा^२
 जाव* विहरइ, तुमं^३ वा तं पुरिसं आओसेसि^४ वा
 जाव* ववरोवेसि^५ । तो जं वदसि^६ नत्थि उट्ठाणे
 इ वा जाव† नियया^७ सव्वभावा, तं ते मिच्छा” ॥
 २०० ॥

एत्थ^८ णं से सद्दालपुत्ते आजीविओवासए सम्बुद्धे
 ॥ २०१ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते आजीविओवासए^९ समणं
 भगवं महावीरं वन्दइ नमंसइ, २त्ता^{१०} एवं वयासी ।
 “इच्छामि णं, भन्ते^{११}, तुभं अन्तिए^{१२} धम्मं निसा-
 मेत्तए^{१३}” ॥ २०२ ॥

तए णं समणं भगवं^{१४} महावीरे^{१५} सद्दालपुत्तस्स

* Supply the rest from above.

† Supply the rest from § 166.

१ D E वाताहतयं ; A B F G add वा, D E add पक्केल्लयं वा ।
 २ E G om. ३ G om. तुमं वा तं पुरिसं । ४ A आओसेसि, D
 E G आउसेसि, F आउसिज्ज । ५ A B ववरोविसि, F ववरो-
 विज्जसि, G विवरोवज्जसि । ६ D E वयसि । ७ A B D E F
 नितिया । ८ F एत्थं । ९ A B D E F G om. १० A B F
 om. २त्ता । ११ A B D E om. १२ G अंतियं । १३ A B
 F G निसामित्तए । १४ A B om.

आजीविआवासगस्स तीसे य^१ जाव* धम्मं परि-
कहेइ ॥ २०३ ॥

तए णं से सहालपुत्ते आजीविआवासए^२ समणस्स
भगवआ महावीरस्स अन्तिए^३ धम्मं सोच्चा निसम्म
हट्ठतुड^४ जाव^५ हियए^६ जहा आणन्दो^७ तहा^८ गिहि-
धम्मं पडिवज्जइ । नवरं एगा हिरस्सकोडी निहा-
णपउत्ता एगा^९ हिरस्सकोडी^{१०} वड्ढिपउत्ता^{११} एगा
हिरस्सकोडी^{१२} पवित्थरपउत्ता एगे वए दसगोसाहस्सि-
एणं वएणं^{१३} जाव^{१४} समणं भगवं महावीरं वन्दइ
नमंसइ, २त्ता^{१५} जेणेव पोलासपुरे नयरे^{१६} तेणेव
उवागच्छइ, २त्ता^{१७} पोलासपुरं नयरं^{१८} मज्झं मज्झेणं
जेणेव सए गिहे^{१९} जेणेव अग्गिमित्ता भारिया तेणेव

* See footnote † on p. ६५.

† For the supplement, see footnote ‡ on p. ७.

‡ Supply the rest from §§ 13-58.

१ F G add महइ माहालियाए । २ A B D E F G om.
३ D E अंतियं । ४ A B ०तुडे, D om. तुड । ५ A हिययए, B
हियये, G हियहियए । ६ A B D E F आणंदे । ७ F जाव ।
८ D E have only वुड्ढि पवित्थर । ९ F G om. १० D E G
वुड्ढि । ११ A B G om. १२ D E G om. २त्ता । १३ A B
F G नगरे । १४ A B F नगरं । १५ D गेहे ।

उवागच्छइ, २त्ता अग्निमित्तं^१ भारियं एवं वयासी ।
 “एवं खलु, देवाणुप्पिए^२, समणे भगवं^३ महावीरे
 जाव* समोसढे^४, तं^५ गच्छाहि णं^६ तुमं, समणं भगवं
 महावीरं वन्दाहि जाव† पज्जुवासाहि, समणस्स^७
 भगवओ महावीरस्स अन्तिए पञ्चाणुव्वइयं सत्त-
 सिक्खावइयं दुवालसविहं गिहिधम्मं पडिवज्जाहि” ॥

२०४ ॥

तए णं सा अग्निमित्ता भारिया सद्दालपुत्तस्स
 समणोवासगस्स “तह” त्ति एयमढं विणएण पडि-
 सुणेइ ॥ २०५ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते समणोवासए^८ कोडुम्बिय-
 पुरिसे^९ सद्दावेइ, २त्ता^{१०} एवं वयासी । “खिप्पामेव,
 भो देवाणुप्पिया^{११}, लहुकरणजुत्तजोइयं^{१२} समखरवालि-

* For the rest see footnote ‡, on p. ५.

† For the rest, see footnote ||, on p. ५.

१ B अग्निमेत्तं । २ G देवाणुप्पिया । ३ G om. भ० महा०,
 A B om. only महावीरे । ४ D E ममोसढो, G समोसरणे ।
 ५ G om. ६ D E om. ७ G om. from समणस्स down
 to पडिवज्जाहि । ८ A B D E G om. ९ A D F कोडुम्बिय०;
 G ०पुरिसं । १० G om. २त्ता । ११ F देवाणुप्पिए । १२ G
 pref. चाउगघटं ; A लङ्गकरणं जु०, D E ०करणजु० ; A F ०जा-
 इयसम० ।

हाणसमलिहियसिङ्गएहिं^१ जम्बूणयामयकलावजोत्त-
पइविसिद्धएहिं^२ रययामयघण्टसुत्तरज्जुगवरकञ्चणख-
इयनत्यापग्गहोग्गहियएहिं^३ नीलुप्पलकयानेस्सएहिं^४
पवरगोणजुवाणएहिं^५ नाणमणिकणगघण्टियाजाल-
परिगयं^६ सुजायजुगजुत्तउज्जुगपसत्थसुविरइयनिम्मि-
यं^७ पवरलक्खणोववेयं^८ जुत्तानेव^९ धम्मियं जाणप्प-
वरं^{१०} उवट्टवेह, २त्ता^{११} मम एयमाणत्तियं पच्चप्पि-
णह^{१२} ॥ २०६ ॥

तए णं ते कोडुम्बियपुरिसा जाव* पच्चप्पिणन्ति^{१२} ॥
२०७ ॥

* Supply the rest from the preceding paragraph.

१ A °वालिहाणे । २ D जंबुणजा० ; A °कलावा० ; D E °जुत्त०, F °जोत्ता० ; G °पय० ; D E °विसिद्धएहिं । ३ D रज-
या०, A °मया० ; B °घंटा०, F G °घंटु० ; A B F °खंचिय०, D
E °खचिये०, G om. ; D °तत्ता० (for नत्था) ; F G °ग्गहियएहिं ॥
४ So A ; but B F °कयामेलएहिं, D E °कयामलएहिं, G कय-
मालएहिं ॥ ५ A °जुत्ताणएहिं । ६ F °कणय० ; A °जालि० ॥
७ E om. जुग ; A G °जोत्त०, F °जोत्तं ; G om. सु before
विरइय ; A B °निम्मयं ; D E F read निम्मियपवरं as one
compound ॥ ८ G °ववेहिं । ९ D E read संजुत्तमेव । १०
E F °पवरं । ११ D E G om. २त्ता । १२ E °पच्चप्पिणह, F
पच्चप्पिण० ।

तए णं सा अग्गिमित्ता भारिया एहाया जाव*
 पायच्छित्ता^१ सुद्धप्पावेसाइं^२ जाव*^२ अप्पमहग्घाभ-
 रणालङ्कियसरीरा^३ चेडियाचक्कवालपरिक्खिणा^४ ध-
 म्मियं जाणप्पवरं^५ दुरुहइ^६, २त्ता पोलासपुरं नगरं
 मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ, २त्ता^७ जेणेव सहस्सम्बवणे
 उज्जाणे तेणेव^८ उवागच्छइ, २त्ता धम्मियाओ^९ जा-
 णाओ पच्चोरुहइ, २त्ता^{१०} चेडियाचक्कवालपरिवुडा^{११}
 जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ,
 २त्ता तिक्खित्तो जाव^{१२} वन्दइ नमंसइ^{१३}, २त्ता^{१४}

* For the supplement, see footnote † on p. ६.

† Supply the rest form § 10.

१ F पाइच्छित्ता । २ G om. from सुद्ध° down to उज्जाणे ;
 A° B D E only सुद्ध, F सुद्धपवेसाइं । ३ A B D E F G om.
 ४ F alone gives this and the preceding words in full ;
 the other MSS. abbreviate सुद्ध अप्पम । ५ D °परिक्खिणा,
 E °परिक्खित्ता । ६ A B पवरं । ७ D E दुरुहइ । ८ D
 E om. २त्ता । ९ D E F om. तेणेव उवा° २त्ता । १० Before
 धम्मियाओ, A D E F insert जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव
 उवागच्छइ २त्ता ; B G insert only जेणेव स° भ° महावीरे ; F
 om. from धम्मियाओ down to उवागच्छइ २त्ता । ११ D E G
 om. २त्ता । १२ So G ; but A B only °परि om. वुडा ; D
 E °परिवुडे । १३ D E om. १४ A G om. २त्ता ।

नच्चासन्ने^१ नाइदूरे^२ जाव* पञ्जलिउडा^३ ठिइया^४
चेव^५ पज्जुवासइ ॥ २०८ ॥

तए णं समणे भगवं^६ महावीरे^६ अग्गिमित्ताए
तीसे य^७ जाव† धम्मं कहेइ^८ ॥ २०९ ॥

तए णं सा अग्गिमित्ता भारिया^९ समणस्स भग-
वओ महावीरस्स^९ अन्तिए धम्मं सोच्चा निसम्म
हइतुट्ठा समणं भगवं^{१०} महावीरं^{११} वन्दइ नमंसइ^{१२},
रत्ता एवं वयासी । “सइहामि णं, भन्ते, निग्गन्यं^{१३}
पावयणं^{१४} जाव† से जहेयं तुब्भे वयह^{१५} । जहा णं
देवाणुप्पियाणं अन्तिए वहवे उग्गा भोगा जाव^{१६}
पव्वइया, नेा खलु अहं तहा संचारमि^{१७} देवाणुप्पि-

* See the rest in Ov. §§ 33, 38, Nāy. § 7.

† See footnote † on p. ६५.

‡ Supply the rest from § 12.

§ See the rest in § 12, also in Ov. §§ 23, 38.

१ F निच्चासन्ने । २ A B F om. ३ A B पंजलियडा । ४ So D E; A B ठिइयाओ (plur. of respect); F G ठिया । ५ G जाव । ६ A B D E G om. ७ A om. य । ८ G परिकहेइ । ९ D E G om. १० B G om. ११ A B G om. १२ A B D om. १३ A निग्गंथे, F निग्गंथपावयणं as a compound. । १४ A पावयणे । १५ A B वदह । १६ D E om. १७ G सिंचारमि ।

याणं^१ अन्ति ए मुण्डा^२ भवित्ता जाव^{३*} । अहसं
 देवाणुप्पियाणं अन्ति ए पञ्चाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं
 दुवालसविहं गिहिधम्मं पडिवज्जिस्सामि^४ । अहासुहं,
 देवाणुप्पिया^५, मा^६ पडिवन्धं करेह^७” ॥ २१० ॥

त ए णं सा अग्गिमित्ता भारिया^८ समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अन्ति ए^९ पञ्चाणुव्वइयं^{१०} सत्त-
 सिक्खावइयं दुवालसविहं सावगधम्मं पडिवज्जइ,
 २त्ता समणं भगवं महावीरं^{११} वन्दइ नमंसइ, २त्ता
 तामेव धम्मियं जाणप्पवरं^{१२} दुरूहइ^{१३}, २त्ता जामेव
 दिसं^{१४} पाउब्भूया^{१५} तामेव दिसं^{१६} पडिगया^{१७} ॥
 २११ ॥

---

* Supply the rest from § 12.

---

१ So F from देवा० down to भवित्ता; A B D E, G have only देवा मुंडा । २ F मुंडे । ३ A B D E F G om. ४ So G; but A B D E F पडिवज्जामि । ५ A B D om. ६ So F; A B D E G om. मा पडि० क० । ७ F करेहि । ८ A B D E G om. ९ D E अंतियं । १० A B D E have only पंचा जाव, omitting the rest down to पडिवज्जइ; G has only गिहिधम्मं पडिवज्जइ । ११ A B ०पवरं । १२ B D G दुरूहइ, E दूरूहइ । १३ D E om. १४ So G; but A B F पाउब्भूर, D E only पा । १५ A B F पडिगते ।

तए णं समणे भगवं महावीरे^१ अन्नया कयाइ^२
पोलासपुराओ सहस्सम्बवणाओ पडिनिग्गच्छइ^३, २त्ता
वहिया जणवयविहारं विहरइ ॥ २१२ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते समणोवासए जाए अभि-
गयजीवाजीवे जाव* विहरइ ॥ २१३ ॥

तए णं से^४ गोसाले^५ मङ्खलिपुत्ते इमीसे कहाए
लड्डे समणे, “एवं खलु सद्दालपुत्ते आजीवियसमयं
वमित्ता^६ समणाणं निग्गन्धाणं दिट्ठिं पडिवन्ने, तं
गच्छामि णं सद्दालपुत्तं आजीविओवासयं^७ समणाणं
निग्गन्धाणं दिट्ठिं वामेत्ता^८ पुणरवि आजीवियदिट्ठिं^९
गेण्हवित्तए^{१०}” त्ति कट्ठु एवं सम्पेहेइ^{११}, २त्ता आजी-
वियसङ्खसम्परिवुडे जेणेव पोलासपुरे नयरे^{१२} जेणेव
आजीवियसभा^{१३} तेणेव उवागच्छइ, २त्ता आजीविय-

* See footnote † on p. २७

१ A B G om. २ A B G कयाइ । ३ F पडिनिक्खमइ ।
४ G गोसालिए । ५ F वामित्ता ; G चइत्ता । ६ A B only
आजीवी, DE आजीवि, G आजीव ; but F आजीविउवास । ७ D
E F वामित्ता । ८ A ०दिट्ठं । ९ D गेण्हवेत्तए, E गिण्हवेत्तए, F
गिण्हवित्तए । १० F G संपेहइ । ११ A B F नगरे । १२ D
E ०सद्धा ।

सभाए^१ भण्डगनिकखेवं^२ करेइ^३, २त्ता कइवएहिं^४
आजीविएहिं^५ सडिं जेणेव सद्दालपुत्ते समणोवासए
तेणेव उवागच्छइ^६ ॥ २१४ ॥

तए णं से^७ सद्दालपुत्ते समणोवासए गोसालं
मङ्गलिपुत्तं एज्जमाणं^८ पासइ, २त्ता नो आढाइ^९ नो
परिजाणइ^{१०}, अणाढामाणे^{११} अपरिजाणमाणे^{१२} तुसि-
णीए^{१३} संचिट्ठइ ॥ २१५ ॥

तए णं से^{१४} गोसाले मङ्गलिपुत्ते सद्दालपुत्तेणं
समणोवासएणं अणाढाइज्जमाणे^{१५} अपरिजाणिज्ज-
माणे^{१६} पीढफलगसिज्जासंथारट्ठाए^{१७} समणस्स भवगओ
महावीरस्स^{१८} गुणकित्तणं करेमाणे^{१९} सद्दालपुत्तं^{२०}

१ So G; but A B D E F om. २ D E भंडनिकखेवं, F भंडं
नि० । ३ A करेति । ४ So D E; G कतिविएहिं (Skr. कतिपय);
but A B केवतिएहिं, F केवित्तीएहिं । ५ G om. ६ So G; but
A B F add २, D E २त्ता । ७ A B D E F om. ८ D E
एयमाणं । ९ A आढइ । १० D E परियाणाइ । ११ A F अणाढा-
यमाणे, G अणाढाइज्जमाणे (passive) । १२ D E अपरियाणमाणे ।
१३ E तुसिणिए, F तुसिणिए, G तुसणीए । १४ A om. १५ So G;
but A अणाइट्ठिज्जमाणे, B D E अणाटिज्जमाणे, F अणाट्टिज्जमाणे ।
१६ So A B; but D F G अपरिजाणमाणे, E अपरियाणमाणे ।
१७ So G; A B D E ०सेज्जा०; A B D E F ०ट्ठाए । १८
A B E om. १९ A B G करेइ, F करइ । २० B F G om.
from सद्दा० down to वयासी ।

समणोवासयं^१ एवं वयासी । “आगए णं, देवाणु-
प्पिया, इहं महामाहणे^२” ॥ २१६ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते समणोवासए^३ गोसालं
मङ्गलिपुत्तं एवं वयासी । “के^४ णं, देवाणुप्पिया,
महामाहणे ?” ॥ २१७ ॥

तए^५ णं से गोसाले मङ्गलिपुत्ते^६ सद्दालपुत्तं
समणोवसयं एवं वयासी । “समणे भगवं महावीरे^७
महामाहणे” ॥

“से^८ केणट्टेणं^९, देवाणुप्पिया, एवं वुच्चइ समणे
भगवं महावीरे^{१०} महामाहणे ?” ॥

“एवं खलु, सद्दालपुत्ता^{११}, समणे भगवं महावीरे^{१२}
महामाहणे उपपन्नणाणदंसणधरे^{१३} जाव* महिय-

* Supply the rest from § 187.

१ E om. २ This word is throughout indifferently
spelt महामाहणे or माहामाहणे । ३ A B D E G om. ४ F
reads से केणट्टेणं देवाणुप्पिया आगए णं माहामाहणे । ५ G om.
the two first clauses of this paragraph, from तए णं
down to एवं खलु । ६ D E F G om. ७ A B om. ८ D
om. से । ९ A spells throughout केणं ट्टेणं । १० B सद्दालपुत्ते,
D E ०पुत्तं । ११ B D E om. १२ A B ०स्साणं, F G ०नाणं;
D E om. धरे ।

पूइए^१ जाव* तच्चकम्मसम्पयासम्पउत्ते । से^२ तेण्णट्ठेणं^३,
देवाण्णप्पिया, एवं वुच्चइ समणे भगवं महावीरे^४
महामाहणे^५ । आगए^६ णं, देवाण्णप्पिया, इहं^७ महा-
गोवे ” ॥

“ के^८ णं, देवाण्णप्पिया, महागोवे ? ” ॥

“ समणे भगवं महावीरे^९ महागोवे^{१०} ” ॥

“ से^{११} केण्णट्ठेणं, देवाण्णप्पिया^{१२}, जाव† महागोवे ? ” ॥

“ एवं खलु, देवाण्णप्पिया^{१३}, समणे भगवं महावीरे^{१४}
संसाराडवीए^{१५} बह्वे^{१६} जीवे^{१७} नस्समाणे^{१८} विणस्स-
माणे^{१९} खज्जमाणे^{२०} छिज्जमाणे भिज्जमाणे^{२१} लुप्पमाणे

* Supply the rest from § 187.

† Supply the rest from the preceding portion of the paragraph.

१ A B F ०पूजिए । २ G reads से केण्णट्ठेणं देवा० एवं खलु
देवाणु समणे भ० महा० महामाहणे । ३ A spells throughout
तेणं ट्ठेणं । ४ A D E G om. ५ F adds here the numeral
२ । ६ So G ; but A B D E F pref. सद्दालपुत्ता, while D
E then omit देवानुप्पिया । ७ B इमं, G om. ८ F G read
से केण्णट्ठेणं देवा० महागोवे । ९ A B D E om. १० G om.
११ G om. this passage. १२ D E om. १३ G om. देवा०
स० भगवं । १४ A B D E om. १५ A संसाराडावीए । १६ G
om. बह्वे जीवे । १७ F जीवा । १८ G reads ०माणा through-
out. १९ D om. २० So F in full ; A B D E G only
खज्जक्खिज्जभिज्जलुप्पविलुप्पमाणे । २१ D E place भिज्ज० छिज्ज० ।

विलुप्पमाणे धम्ममरणं^१ दण्डेणं सारक्खमाणे^२ सङ्गो-
वेमाणे^३, निव्वाणमहावाडं^४ साहत्थिं^५ सम्पावेइ । से
तेण्णट्ठेणं^६, सद्दालपुत्ता, एवं वुच्चइ समणे भगवं महा-
वीरे^७ महागोवे^८ । आगए णं, देवाणुप्पिया^९, इहं
महासत्यवाहे ” ॥

“के^{१०} णं, देवाणुप्पिया^{११}, महासत्यवाहे ? ” ॥

“सद्दालपुत्ता, समणे भगवं महावीरे^{१२} महा-
सत्यवाहे^{१३} ” ॥

“से केण्णट्ठेणं ? ” ॥

“एवं खलु, देवाणुप्पिया^{१४}, समणे भगवं महावीरे
संसाराडवीए बहवे जीवे नस्समाणे विणस्समाणे^{१५}
जाव* विलुप्पमाणे^{१६} धम्ममरणं^{१७} पण्येणं^{१८} सारक्ख-

* Supply the rest from the preceding portion of the paragraph.

१ G धम्मरणं । २ G संरक्खमाणे । ३ G om. ४ G ०महा-
वाडए । ५ B सहत्थिं, G साहत्थि । ६ A B D G only तेणं ।
७ A B D E om. ८ F माहागोवे; this word is throughout
indifferently spelled महागोवे or माहागोवे; F adds here
the numeral २ । ९ D E om. १० E F G से केण्णट्ठेणं । ११
F om. देवा० महा० । १२ A B D E G om. १३ A B D F
G read जाव सत्यवाहे । १४ A B G om. १५ A B F G add
उम्मगपडिवन्ने, which does not suit the context and has
probably got in from the subsequent portion of the
paragraph. १६ F G पण्येणं ।

माणे निव्वाणमहापट्टणाभिमुहे^१ साहत्थिं^२ सम्पा-
वेइ^३ । से तेणट्ठेणं, सद्दालपुत्ता, एवं वुच्चइ समणे^४
भगवं महावीरे^५ महासत्थवाहे^६ । आगए णं, देवाणु-
प्पिया, इहं महाधम्मकही ” ॥

“के^७ णं, देवाणुप्पिया, महाधम्मकही ? ” ॥

“समणे भगवं महावीरे महाधम्मकही ” ॥

“से केणट्ठेणं^८ समणे भगवं महावीरे^९ महाधम्म-
कही^{१०} ? ” ॥

“एवं खलु, देवाणुप्पिया, समणे भगवं महावीरे
महइमहालयंसि संसारंसि^{११} बहवे जीवे नस्समाणे
विणस्समाणे^{१२} उम्मग्गपडिवन्ने सप्पहविप्पणट्ठे^{१३} मि-
च्छत्तवलाभिभूए^{१४} अट्ठविहकम्मतमपडलपडोच्छन्ने^{१५}

१ B ०पटणं, G ०पट्टणंसि om. अभिमुहे । २ A B D E
साहत्थि । ३ E संपावइ, D संपाविइ । ४ A B G om. from
समणे down to ०सत्थवाहे । ५ D E om. ६ F adds here
the numeral ३ । ७ E F G read से केणट्ठेणं । ८ G only
केण । ९ D E G om. १० G om. महा०, and adds सद्दाल-
पुत्ता । ११ A सांसारंसि । १२ A B D E G read विणखज्ज-
क्खिज्जभिज्जलुप्पविलुप्पमाणे, and F in full विणस्समाणे खज्जमाणे
क्खिज्जमाणे भिज्जमाणे लुप्पमाणे विलुप्पमाणे; but the full phrase
is quite out of place here; see note to translation.
१३ D E ०विणट्ठे । १४ F ०भिभूयाए । १५ A B ०पटलं प०; B
G ०पडिच्छसे, E ०पडाच्छसे ।

बहूहिं अट्टेहि य जाव* वागरणेहि य चाउरन्ताओ^१
संसारकन्ताराओ साहत्थिं^२ नित्यारेइ^३ । से तेणट्ठेणं^४,
देवाणुप्पिया, एवं वुच्चइ समणे^५ भगवं महावीरे
महाधम्मकही^६ । आगए णं, देवाणुप्पिया, इहं^७
महानिज्जामए” ॥

“के णं, देवाणुप्पिया, महानिज्जामए^८ ?” ॥

“समणे भगवं महावीरे^९ महानिज्जामए” ॥

“से केणट्ठेणं ?”

“एवं खलु, देवाणुप्पिया, समणे भगवं महावीरे^{१०}
संसारमहासमुदे^{११} बहवे जीवे नस्समाणे विणस्स-
माणे^{१२} वुडुमाणे निवुडुमाणे उप्पियमाणे^{१३} धम्ममईए^{१४}

* Supply the rest from § 174,

१ G चाउरंतसंसार० । २ B D E F G साहत्थि । ३ A
नित्यारेति । ४ D only तेणं । ५ A B F G om. from समणे
down to ०धम्मकही । ६ F adds here the numeral ४ ।
७ G om. ८ D E F read से केणट्ठेणं । ९ A B D E G om.
१० A B संसारे समुदे । ११ A B F add जाव विलुप्पमाणे, D
E read विण जाव विलुप्पमाणे, G only जाव विलुप्पमाणे om.
विण०; the words जाव विलुप्पमाणे are quite out of place
here; see note to the translation. १२ G उप्पियमाणे ।
१३ D E ०मइए, F ०मए ।

नावाए निव्वाणतीराभिमुहे साहत्थिं^१ सम्पावेइ ।
 से तेण्डेणं, देवाणुप्पिया, एवं वुच्चइ समणे भगवं
 महावीरे^२ महानिज्जामए^३ ॥ २१८ ॥

तए णं से सहालपुत्ते समणोवासए गोसालं मङ्गलि-
 पुत्तं एवं वयासी । “तुब्भे णं, देवाणुप्पिया, इयच्छेया”
जाव* इयनिउणा^४ इयनयवादी इयउवएसलद्धा^५ इय-
 विस्साणपत्ता^६, पभू^७ णं तुब्भे मम^८ धम्मायरिएणं^९
 धम्मोवएसएणं^{१०} भगवया महावीरेणं सद्धिं^{११} विवादं^{१२}
 करेतए^{१३} ? ॥

“नो तिण्डे^{१४} समद्धे ॥

“से केण्डेणं^{१५}, देवाणुप्पिया, एवं वुच्चइ नो खलु
 पभू^७ तुब्भे मम^{१०} धम्मायरिएणं^९ **जाव†** महावीरेणं
 सद्धिं^{११} विवादं^{१२} करेतए^{१३} ? ॥

* See the supplement in the commentary, also Ov. § 48, Nāy. § 34.

† Supply the rest from § 74. See also the preceding portion of the paragraph.

१ G साहत्थि । A B D E G om. ३ F adds here the numeral ५ । ४ D E इयच्छेयाओ । ५ G om., D E इयनिउ-
 णाओ । ६ D E इयउवदेस० । ७ F G इयविस्साण० । ८ F पभू ।
 ९ D E ममं । १० E G धम्मारिएणं । ११ A F G धम्मोवएसेणं ।
 १२ G सिद्धिं । १३ D E विवायं । १४ F करित्तए, G करत्तए ।
 १५ E G इण्डे, F इणमद्धे । १६ A केणं डेणं । १७ B D E ममं ।

“सदालपुत्ता, से जहानामए केइ पुरिसे तरुणे^१
जुगवं जाव* निउणसिप्पोवगर^२ एगं महं अयं वा
एलयं वा सूयरं^३ वा कुक्कुडं वा तित्तिरं^४ वा वट्ठयं
वा लावयं^५ वा कवोयं^६ वा कविञ्जलं^७ वा वायसं वा
सेणयं^८ वा हत्थंसि वा पायंसि वा खुरंसि वा पुच्छंसि
वा पिच्छंसि वा सिङ्गंसि वा विसाणंसि वा रोमंसि
वा जहिं जहिं गिरहइ, तहिं तहिं निच्चलं निप्पन्दं^९
धरेइ^{१०} । एवामेव^{११} समणे भगवं महावीरे ममं^{१२}
बह्महिं अट्ठेहि य^{१३} हेज्जहिं^{१४} य जाव† वागरणेहि^{१५}
य जहिं^{१६} जहिं गिरहइ^{१७}, तहिं^{१८} तहिं निप्पट्ठपसि-
णवागरणं^{१९} करेइ । से तेणट्ठेणं^{२०}, सदालपुत्ता, एवं
वुच्चइ नो खलु पभू^{२१} अहं तव धम्मारियणं^{२२}

* See the supplement in the commentary.

† See the remainder in § 174.

१ F तरुणं । २ D E om. निउण । ३ G सूयरं । ४ D E
तित्तिरं । ५ D E लावगं । ६ D E कवोयं । ७ D E कविञ्जलयं,
F कविञ्जलिं । ८ So E; D सेणयं, A B F G सेणहं । ९ D E
निप्पन्दं (see Hem. II, 211) । १० D E धारइ । ११ D E
एवमेव । १२ A G मम । १३ D E अट्ठेहिं हेज्जहिं वागरणेहिं,
om. य । १४ B F जेहिं जेहिं । १५ A गिरहेति । १६ G तहिं
तिहिं । १७ A B om. पसिण, D E वागरणे । १८ A तेणं ट्ठेणं ।
१९ F पट्ठ । २० D G धम्मारियणं ।

जाव* महावीरेणं सद्धिं^१ विवादं^२ करेत्तए^३” ॥ २१९ ॥

तए णं से सद्दालपुत्ते समणोवासए गोसालं
मद्धलिपुत्तं एवं वयासी^४ । “जम्हा^५ णं, देवाणुप्पिया,
तुब्भे मम^६ धम्मारियस्स^७ **जाव*** महावीरस्स
सन्तेहिं^८ तच्चेहिं^९ तहिएहिं सब्भूएहिं भावेहिं गुण-
क्कित्तणं^{१०} करेह^{११}, तम्हा^५ णं अहं तुब्भे^{१२} पाडिहारि-
एणं^{१३} पीढ^{१४} **जाव†** संथारएणं^{१५} उवनिमन्तेमि^{१६} । ने-
चेव णं धम्मो त्ति^{१७} वा तवो त्ति^{१८} वा । तं गच्छह^{१९}
णं तुब्भे मम कुम्भारावणेषु पाडिहारियं^{२०} पीढफलग^{२१}
जाव† ओगिणिहत्ताणं^{२२} विहरह” ॥ २२० ॥

* See the supplement in § 73.

† See the supplement in § 58.

१ G सिद्धिं । २ D E विवायं । ३ A B F करित्तए, G कर-
त्तए । ४ A वदासी । ५ B जम्हा, तम्हा । ६ A D E ममं । ७ D
G धम्मारियस्स । ८ G om. ९ B om. १० D E गुणेक्कित्तणं
(गुणोक्कित्तणं) । ११ So A B; but D E F करेसि, D करिसि,
G करेइ । १२ G तुब्भं । १३ A पडिहारि० । १४ F पीढ-
फलग । १५ F G संथ रेणं । १६ D E G उवनिमन्तेइ । १७ A
F G त्ति । १८ F गच्छ । १९ A B ०फलयं, D E ०फलएणं, F
G फलगं । २० So D; A B E F G उगि; A B D E F G
read ओगिणिहत्ता उवसंपज्जित्ताणं विहरह, but उवसंपज्जित्ताणं
is here clearly out of place, nor does it occur in all
other parallel passages.

तए णं से गोसाले मङ्गलिपुत्ते सद्दालपुत्तस्स सम-
णोवासयस्स^१ एयमद्वं पडिसुणेइ, २त्ता कुम्भारावणेसु
पाडिहारियं पीढ^२ जाव^३ आगिणिहत्ताणं^४ विह-
रइ ॥ २२१ ॥

तए णं से गोसाले मङ्गलिपुत्ते सद्दालपुत्तं^५ समणो-
वासयं^६ जाहे^७ ने संचाएइ बह्महिं आघवणाहि^८ य
पस्सवणाहि य सस्सवणाहि य विस्सवणाहि य निग्ग-
न्याओ पावयणाओ चालित्तए^९ वा खोभित्तए^{१०} वा
विपरिणामित्तए^{११} वा, ताहे^{१२} सन्ते तन्ते परितन्ते^{१३}
पोलासपुराओ नगराओ^{१४} पडिणिक्खमइ^{१५}, २त्ता
बहिया^{१६} जणवयविहारं विहरइ ॥ २२२ ॥

तए णं तस्स सद्दालपुत्तस्स समणोवासयस्स^{१६}

* See the supplement in § 58.

१ G om., F °वासगस्स । २ F adds फलगं । ३ A B D E om. ४ A B D E F G उगिणिहत्ताणं । ५ A °पुत्तस्स । ६ A B जाधे । ७ A आघवणेहि; G only in full, A B D E F have only the numeral ४ after आघवणाहि य । ८ D E चालेत्तए; but A B संचालित्तए, F G संचालेत्तए । ९ B D E G खोभेत्तए । १० A B F विपरिणामित्तए । ११ B ताधे । १२ B परिसन्ते । १३ D E णयराओ । १४ A B F परिनि० । १५ G om. बहिया जण० विहरइ । १६ G om.

बह्महिं सील^१ जाव* भावेमाणस्स चोदस^२ संवच्छरा
वड्ढकन्ता^३ । पस्सरसमस्स^४ संवच्छरस्स अन्तरा वट्ट-
माणस्स पुव्वरत्तावरत्तकाले^५ जाव† पोसहसालाए^६
समणस्स भगवओ महावीरस्स^७ अन्तियं धम्मपस्सत्तिं^८
उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ २२३ ॥

तए णं तस्स सद्दालपुत्तस्स समणोवासयस्स^९ पुव्व-
रत्तावरत्तकाले एगे देवे अन्तियं पाउब्भवित्था^{१०} ॥
२२४ ॥

तए णं से देवे एगं महं^{११} नीलुप्पल^{१२} जाव‡ असिं
गहाय सद्दालपुत्तं समणोवासयं एवं वयासी । जहा
चुलणीपियस्स तहेव^{१३} देवो^{१४} उगसग्गं करेइ । नवरं

* Supply the rest from § 66.

† Supply the full account from §§ 66-69.

‡ Supply the rest from § 95, on p. ५०.

१ F G सीलव्वय । २ F G चउदस । ३ A B वीतिक्कन्ता, D E वितिक्कन्ता । ४ B D F पन्नर० । ५ F G ०कालसमयंसि । ६ A पोसहस्सालाए । ७ A B D E G om. ८ A B धम्म, D E धम्म । ९ D E पाउब्भवित्ता । १० B महा । ११ After G which reads नीलुप्पल असिं गहाय एवं वयासी जहा etc. ; A B D E F read only नीलुप्पल एवं जहा etc. ; see the similar phrase in § 129 *et passim*. १२ B तधेव । १३ So F ; but A B D E देवे, G om.

एक्केके^१ पुत्ते नव मंससोख्खए करेइ । जाव* कणीयसं
घाएइ, २त्ता^२ जाव* आयच्चइ^३ ॥ २२५ ॥

तए णं से^४ सद्दालपुत्ते समणोवासए^५ अभीए जाव†
विहरइ ॥ २२६ ॥

तए^६ णं से देवे सद्दालपुत्तं समणोवासयं अभीयं
जाव† पासित्ता चउत्थं पि^७ सद्दालपुत्तं समणोवासयं^८
एवं वयासी । “हं भो सद्दालपुत्ता, समणोवासया^९,
अपत्थियपत्थिया^९ जाव‡ न भज्जसि^{१०}, तओ ते^{११}
जा^{१२} इमा अग्गिमित्ता भारिया धम्मसहाइया^{१३} धम्म-
विइज्जिया^{१४} धम्माणुरागरत्ता समसुहदुक्खसहाइया^{१५},
तं ते साओ^{१६} गिहाओ नीणेमि, २त्ता^{१७} तव अग्गओ

* Supply the full account from §§ 129-134.

† Supply the rest from § 96.

‡ Supply the rest from § 95.

१ G एक्केक्ख पुत्तस्स । २ F om. २त्ता । ३ So F; but A B D E G अइंचइ । ४ G om. ५ A B D E F om. ६ A B D G only तं for तए णं । ७ G om. पि । ८ A B D E F G om. ९ G adds ४ । १० E भंजेसि । ११ D E से (gen.) । १२ G om. जा । १३ F ०साहाइया । १४ D E धम्मचिंतिज्जा । १५ F सम्म० । १६ F सयाओ । १७ F G om. २त्ता ।

घाएमि, २त्ता^१ नव मंससेल्लए करेमि, २त्ता^२
 आदाणभरियंसि^३ कडाहयंसि^४ अद्दहेमि^५, २त्ता^६
 तव गायं^७ मंसेण य सेणिएण य आयच्चामि^८, जहा
 णं तुमं अट्टदुहट्ट^९ **जाव*** ववरोविज्जसि” ॥ २२७ ॥

तए^{१०} णं से सद्दालपुत्ते समणोवासए^{११} तेणं देवेणं
 एवं वुत्ते समाणे अभीए **जाव†** विहरइ ॥ २२८ ॥

तए^{१२} णं से देवे सद्दालपुत्तं समणोवासयं^{१३} दोच्चं
 पि तच्चं पि एवं वयासी । “हं भो सद्दालपुत्ता समणो-
 वासया^{१४},” **तं चेव भणइ‡** ॥ २२९ ॥

तए^{१५} णं तस्स सद्दालपुत्तस्स समणोवासयस्स^{१६} तेणं

* Supply the rest from § 95, on p. ५२.

† Supply the rest from § 96.

‡ Supply the full account from § 227.

१ F G om. २त्ता । २ D E F G om. २त्ता । ३ A B D
 E F G आयाण० । ४ A B कडाहियंसि । ५ So A F G ; B
 अद्दहिमि, D E अद्दाहिमि । ६ B F G om. २त्ता । ७ D E
 गातं । ८ So F ; but A B D E G आईंचामि । ९ D E om. ;
 A B only अट्ट ; G अट्टज्जाणोवगयं । १० A B only तं for
 तए णं । ११ A B D E F G om. १२ B D G only तं for
 तए णं । १३ A B D E G om. १४ So E (see its list
 of errata) ; A B D F om. तए णं ; G om. तए णं तस्स
 सद्दाल० सम० ।

देवेणं दोच्चं पि तच्चं^१ पि एवं वुत्तस्स समाणस्स अयं^२
अज्झत्थिए ४^{*२} समुप्पन्ने^३ । एवं जहा[†] चुलणीपिया
तहेव^४ चिन्तेइ । “जेणं ममं जेट्ठं^५ पुत्तं, जेणं ममं
मज्झिमयं^६ पुत्तं, जेणं ममं कणीयसं पुत्तं जाव[‡]
आयच्चइ^७, जा वि य णं ममं^८ इमा अग्गिमित्त!
भारिया समसुहदुक्खसहाइया^९, तं पि य^{१०} इच्छइ
साओ^{११} गिहाओ नीणेत्ता ममं^{१२} अग्गओ घाएत्तए^{१३} ।
तं सेयं^{१४} खलु ममं एयं पुरिसं गिण्हत्तए^{१५}” त्ति कट्ठु
उट्ठाइए जहा^{१६} चुलणीपिया तहेव सव्वं भाणि-
यव्वं^{१७} । नवरं अग्गिमित्ता भारिया^{१८} कोलाहलं

* See the supplement in footnote § on p. ३२.

† Supply the full account from § 138.

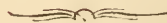
‡ Supply the full account from §§ 138-143.

१ A B om. तच्चं पि । २ F इमेयारूवे, G om. ३ A B D E om. ४ A B D F G H om. ५ B H तथेव, D तं चेव । ६ B D E F H जेट्ठपुत्तं । ७ G reads only मज्झिमकणीयसं पुत्तं । ८ A B D E G H आयच्चइ । ९ A D E H मम । १० B D E have मम for सम; E ०दुहं । ११ D E om. य । १२ F सयाओ । १३ D E G मम । १४ A B D E H घाइत्तए । १५ F सियं । १६ D E F G H गिण्हत्तए । १७ G जाव । १८ G om. १९ A B D E G om.

सुणिता^१ भणइ । सेसं जहा^२ चुलणीपिया वत्त-
 ख्या^३ । नवरं अरुणभूए^४ विमाणे उववन्ने^५ जाव*
 महाविदेहे वासे^६ सिज्झिहिइ ५† ° ॥ २३० ॥

॥ निकखेवे ॥

सत्तमस्त अङ्गस्त उवासगदसाणं सत्तमं अज्झयणं
 समत्तं ॥

* See footnote ‡ on p. ८३.

† Supply the rest from §§ 89, 90; see also § 144.

१ A B G H सुणेत्ता । २ D E F G H om. ३ D E G
 add सव्वा, H also pref. चेव । ४ So G, (Skr. अरुणभूत or
 अरुणभूय); but A अरुणचूति, F अरुणचूय; B अरुणभे, H अरुण-
 ब्भय; E अरुणव्वय (Skr. अरुणव्रज), D अरुणच्चय C Skr. अरुणार्चक) ।
 ५ A B D E H उववाओ (Skr. उपपात), F उववाए; G om.
 ६ A B G H om. ७ F in full, as in footnote ११, on
 p. ८३; H om.

अट्टमं अञ्जयणं ॥

॥ अट्टमस्स उक्खेवो^१ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं
रायगिहे नयरे^२। गुणसिले^३ चेइए। सेणिए^४ राया ॥
२३१ ॥

तत्थ एणं रायगिहे महासयए^५ नामं गाहावई^६
परिवसइ अट्ठे जहा^{*७} आणन्दो^८। नवरं अट्ठ

---

* Supply the rest from §§ 3, 4.

---

१ G उक्खेवओ । २ A B नगरे । ३ B गुणसिल्ले, F ०सिलए ।
४ D E F सेणीए । ५ The MSS. spell this name indifferently महासयए or महासए । ६ E F गाहावइ । ७ G reads जाव परिभूए for जहा आणन्दो । ८ A B D E F आणंदे ।

हिरस्सकोडीओ^१ सकंसाओ^२ निहाणपउत्ताओ^३ अट्ठ^४
 हिरस्सकोडीओ^५ सकंसाओ^६ वड्ढिपउत्ताओ^७ अट्ठ
 हिरस्सकोडीओ^८ सकंसाओ^९ पवित्थरपउत्ताओ^{१०} अट्ठ
 वया^{११} दसगोसाहस्सिरणं वरणं^{१२} ॥ २३२ ॥

तस्स णं^{१३} महासयगस्स रेवईपामोक्खाओ^{१४} तेरस
 भारियाओ^{१५} होत्था, अहीण जाव* सुरूवाओ^{१६} ॥ २३३ ॥

तस्स णं महासयगस्स रेवईए भारियाए कोल-
 घरियाओ^{१७} अट्ठ हिरस्सकोडीओ^{१८} अट्ठ वया^{१९} दसगो-
 साहस्सिरणं वरणं होत्था । अवसेसाणं दुवालसण्हं^{२०}
 भारियाणं^{२१} कोलघरिया^{२२} एगमेगा^{२३} हिरस्सकोडी^{२४}

* See footnote † on page ४.

१ D E G om. २ A B D om.; E gives it in the list of errata. ३ A B D E om., G only हिरस्स । ४ A B D E G om. ५ E G वड्ढि०; D E om. पउत्ताओ । ६ G om. सकंसाओ throughout; this word is occasionally spelt संकासाओ and संकासाओ । ७ E ०पत्ताओ । ८ D E G वया । ९ A B वदेणं । १० B F G om. ११ A D E F रेवइ० । १२ A B G सुरूवाओ । १३ A B D F कोलाहरियाओ, G कोलहरियाओ । १४ B D E G वया । १५ G दुवालसण्हं । १६ G सवित्तीणं (सवत्तीणं) । १७ A कोलाघरियाओ, B कोलाघरिया, D E कोलघरि, F कोलघरियाउ, G कोलघरी । १८ A एगा-मेगा, B D F एगेमेगा । १९ B F ०कोडीओ ।

एगमेगे^१ य वए दसगोसाहस्सिएणं वएणं^२ होत्था ॥
२३४ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे^३ ।
परिसा निग्गया । जहा* आणन्दो^४ तथा निग्ग-
च्छइ । तहेव सावयधम्मं पडिवज्जइ । नवरं अट्ठ^५
हिरस्सकोडीओ सकंसाओ^६ उच्चारेइ, अट्ठ वया^७,
रेवईपामोक्खाहिं^८ तेरसहिं^९ भारियाहिं अवसेसं
मेहुणविहिं पच्चक्खाइ । सेसं सव्वं तहेव । इमं च णं
एयारूवं अभिग्गहं अभिगिएहइ । “ कल्लाकल्लिं^{१०}
कप्पइ मे वेदोणियाए^{११} कंसपाईए हिरस्सभरियाए^{१२}
संववहरित्तए^{१३} ” ॥ २३५ ॥

तए णं से महासयए^{१४} समणोवासए जाए अभि-
गयजीवाजीवे^{१५} जाव† विहरइ ॥ २३६ ॥

* See the whole account in §§ 10-58, up to *vittikantāreṇaṃ*, on p. २४.

† See the rest in § 64.

१ A एगामेगे, B एगेमेगे । २ B om. ३ D E G ०सढो, F ०सडे । ४ F आणंदे । ५ A अट्ठा । ६ G संकासाओ । ७ D E G वया । ८ A B D E F रेवइ० ; G ०पमुक्खाहिं । ९ B तेरसेहिं, D E G तेरस (uninflected). १० D E G कल्लाकल्लं ; after it A B F G add च णं । ११ E G दो for वे, D om. १२ A B F भारियाए । १३ G संवरवहरित्तए । १४ D E ०सयगे । १५ A B D E F om. जीवाजीवे ।

तए णं समणे भगवं महावीरे बहिया जणवय-
विहारं^१ विहरइ ॥ २३७ ॥

तए णं तीसे रेवईए गाहावइणीए अन्नया^२ कयाइ
पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि^३ कुडुम्ब^४ जाव* इमेया-
रूवे अञ्जत्थिए ४† । “एवं खलु अहं^६ इमासिं
दुवालसरहं सवत्तीणं^७ विघाएणं^८ नो संचाएमि^९
महासयएणं समणोवासएणं^{१०} सिद्धिं^{११} उरालाइं माणु-
स्सयाइं^{१२} भोगभोगाइं^{१३} भुञ्जमाणी^{१४} विहरित्तए^{१५} ।
तं सेयं खलु ममं एयाओ दुवालस वि^{१६} सवत्तियाओ^{१७}
अग्गिप्पओगेणं^{१८} वा सत्थप्पओगेणं वा विसप्पओगेणं

* Supply जागरियं जागरमाणीए from the Bhagavati, saya 3, uddesha 1 (p. 227 Calc. print); also Bhag. p. 292.

† For the rest, see § 66.

१ A B E F om. विहारं । २ D अन्नदा कदायि । ३ D E
०काले । ४ B E कुटुंब, D F कुडुंब, G कुटुंब । ५ B om; A
has both ४ and ५ । ६ A F इहं । ७ A B F सवत्तीणं, G
सवित्तीणं । ८ F विघाइयं, G विगघाएणं (विगघएणं) । ९ D
संचादेमि । १० G om. ११ G सिद्धिं । १२ E माणुस्सियाइं ।
१३ E F G only भोगाइं । १४ D E भुंजमाणा । १५ A E
विहरित्तए, D विहरेत्तए । १६ D E om. वि । १७ A B सवत्तीओ,
G सवित्तीओ । १८ D E ०प्पओएणं ।

वा जीविद्याओ ववरोवित्ता^१, एयासिं^२ एगमेगं हिर-
सुकोडिं एगमेगं वयं सयमेव उवसम्पज्जित्ताणं म-
हासयणं समणोवासणं^३ सद्धिं उरालाइं^४ जाव *
विहरित्तए^५ । एवं सम्पेहेइ, २त्ता तासिं^६ दुवालसण्हं
सवत्तीणं^७ अन्तराणि^८ य छिद्दाणि^९ य विहराणि^{१०} य
पडिजागरमाणी^{११} विहरइ ॥ २३८ ॥

तए णं सा^{१२} रेवई^{१३} गाहावइणी अन्नया कयाइ^{१४}
तासिं दुवालसण्हं सवत्तीणं अन्तरं जाणित्ता छ
सवत्तीओ^{१५} सत्थप्पओगेणं^{१६} उद्दवेइ^{१७}, २त्ता छ सव-
त्तीओ^{१८} विसप्पओगेणं^{१९} उद्दवेइ, २त्ता तासिं^{२०} दुवा-
लसण्हं सवत्तीणं कोलघरियं^{२१} एगमेगं हिरसुकोडिं
एगमेगं वयं सयमेव पडिवज्जइ, २त्ता महासयणं

‡ For the rest, see the passage above.

१ A E ववरोविद्या । २ F adds णं । ३ G om. ४ G adds
भोगभोगाइं । ५ A E विहरित्तए, D विहरेत्तए । ६ G एतासिं ।
७ G सवित्तीणं । ८ B अणंतराणि । ९ A विहरिणि, D E
विवराणि । १० A B D E F add २ after पडि० । ११ B om.
१२ B E F रेवइ । १३ D कयावि । १४ A D E G कस्सव-
त्तीओ । १५ D E G ष्पओगेणं । १६ E उद्दावइ, F उद्दवन्ति ।
१७ A D E F G कस्सवत्तीओ । १८ A B F ष्पओगेणं । १९
A B G एतासिं । २० A कुल०; A G ष्परयं ।

समणोवासणं सद्धिं^१ उरालादं भोगभोगादं भुञ्ज-
माणी विहरइ ॥ २३९ ॥

तए णं सा रेवई गाहावइणी^२ मंसलोलुया^३ मंसेसु^४
मुच्छिया जाव* अज्झोववन्ना^५ बहुविहेहिं मंसेहि य
सोस्सेहि य तल्लिएहि य^६ भज्जिएहि य सुरं च महुं च
मेरगं^७ च मज्जं च सीधुं च पसन्नं^८ च आसाएमा-
णी^९ ४† विहरइ ॥ २४० ॥

तए णं रायगिहे^{१०} नयरे अन्नया^{११} कयाइ अमा-
घाए घुट्टे यावि^{१२} होत्था ॥ २४१ ॥

तए णं सा रेवई^{१३} गाहावइणी मंसलोलुया मंसेसु^{१४}
मुच्छिया ४* कोलघरिए^{१५} पुरिसे सद्दावेइ, २त्ता एवं

* See the supplement in the commentary.

† Supply विसाएमाणी परिभाएमाणी परिभुञ्जेमाणी from Kap. § 104. See also footnote ३ on p. २९; and the commentary.

१ G सिद्धिं । २ So F G; but A गाहावतीए, B D गाहा-
वती, E गाहावइ । ३ E मंससोलया, G ०लोलया । ४ B only
मंसे, G reads मंस मुच्छिजाव । ५ G अज्झोववेया । ६ A B D
E F G read तल्लिएहिं भज्जिएहिं, om. य; but see comm.
७ G मेरं । ८ A B F G पससं । ९ D आसादेमाणी; D E
om. ४ । १० D E रायगिहे । ११ D अन्नदा कदायि । १२ G
आवि ज्जत्था । १३ E F रेवइ; A B D E F G om. गाहा० ।
१४ G only मंसे । १५ D E कोलघरए ।

वयासी । “तुब्भे, देवाणुप्पिया, मम^१ कोलघरिएहिंतो
वएहिंतो^२ कल्लाकल्लिं^३ दुवे दुवे गोणपोयए उद्दवेह^४,
१त्ता मम उवणेह^५” ॥ २४२ ॥

तए णं ते कोलघरिया पुरिसा रेवईए गाहाव-
इणीए^६ “तह” त्ति एयमट्ठं विणएणं पडिसुणन्ति^७,
२त्ता रेवईए गाहावइणीए कोलघरिएहिंतो वए-
हिंतो^८ कल्लाकल्लिं^९ दुवे दुवे गोणपोयए वहेन्ति^{१०},
२त्ता रेवईए गाहावइणीए^{११} उवणेन्ति^{१२} ॥ २४३ ॥

तए णं सा रेवई गाहावइणी^{१३} तेहिं गोणमंसेहिं^{१४}
सोल्लेहि^{१५} य ४*^{१६} सुरं च ६*^{१७} आसाएमाणी^{१८} ४०
विहरइ ॥ २४४ ॥

तए णं तस्स महासयगस्स समणोवासगस्स^{१९} वल्लहिं

* See the supplement in § 240.

१ F H ममं । २ D E om. ३ D E कल्लाकल्लं । ४ D G उवद्दवेह, E उवद्दावह । ५ B उवनेह, G उवनेहि । ६ E गाहाव-
इए (गाहावईए) । ७ D E पडिसुणेइ । ८ B D E G H om. ९ D E कल्ले कल्ले । १० D E उवहंति, F वहिंति । ११ E उवणेइ ।
१२ A B D E F G H om. १३ A B F G H गोमंसेहिं । १४ G सोलएहि । १५ D E have २ for ४ । १६ D E om
६ । १७ D आसादेमाणी ; G adds विसाएमाणी ।

सील^१ जाव* भावेमाणस्स चोदस^२ संवच्छरा^३ वड-
क्कन्ता^४ । एवं तहेव जेड्डं^५ पुत्तं ठवेइ^६ जाव† पोसहसा-
लाए धम्मपण्णत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ ॥ २४५ ॥

तए णं सा रेवई गाहावइणी मत्ता^७ लुलिया^८
विइस्सकेसी^९ उत्तरिज्जयं विकड्डमाणी^{१०} २^{११} जेणेव पो-
सहसाला जेणेव महासयए समणोवासए तेणेव उवा-
गच्छइ, २त्ता मोहुम्मायजणणाइं^{१२} सिङ्गारियाइं इत्थि-
भावाइं उवदंसेमाणी २ महासययं समणोवासयं एवं
वयासी । “हं भो महासयया समणोवासया, ध-
म्मकामया पुण्णकामया^{१३} सगकामया मोक्खकामया

* See the rest in § 66.

† Supply the whole account from §§ 66-69.

१ G सीलव्वय । २ G चउदस । ३ B संवच्छराइं । ४ A B
D E F विइक्कन्ता, H वियिक्कन्ता । ५ B D E F H जेड्डणत्तं । ६ D
E add २त्ता । ७ G मुत्ता । ८ G लोलुया । ९ D E विवस्स-
केसी, F विइस्सकेसा । १० So D G; B H विकड्डं; A E F
विकट्टं; the conjunct ड, however, is generally so indis-
tinctly written, that it is difficult to distinguish it
from ड and ट्ट; see Hem. IV, 187. ११ G om.; the object
of the numeral here is probably not rubrical, but only
to indicate the repetition of the preceding word. १२ G
०जनगाइं (comm. जनकान्) । १३ F पुन्नं ।

धम्मकङ्खिया ४* धम्मपिवासिया ४*, किणं तुम्भं,
देवाणुप्पिया, धम्मेण वा पुस्सेण वा सग्गेण वा
मोक्खेण वा, जस्सं तुमं^२ मए सङ्घिं^३ उरालाइं जाव†^४
भुज्जमाणे^५ नो विहरसि^६” ? ॥ २४६ ॥

तए णं से महासयए समणोवासए^७ रेवईए गाहा-
वइणीए^८ एयमट्ठं नो आढाइ नो परियाणाइ, अणा-
ढामाणे^९ अपरियाणमाणे^{१०} तुसिणीए^{११} धम्मज्झाणे-
वगए विहरइ ॥ २४७ ॥

तए णं सा रेवई गाहावइणी^{१२} महासययं सम-
णोवासयं^{१३} दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी । “हं भो”
तं चेव भणइ, सो वि तहेव जाव† अणाढामाणे^{१४}
अपरियाणमाणे^{१५} विहरइ ॥ २४८ ॥

* See § 95.

† For the rest see § 233.

‡ Supply the full account from §§ 246, 247.

१ B D E तुम्भे । २ E तुमे । ३ G सिङ्घिं । ४ G adds
भोगभोगाइं । ५ E भुज्जमाणो, G ० माणी । ६ D E G विहरइ ।
७ B D E om. ८ F गाहावईए । ९ B E F G अणाढाइज्ज-
माणे, D अणाढाएज्जमाणे । १० B D E F G अपरियाणिज्जमाणे ।
११ E G तुसिणीए, after which G inserts संचिट्ठइ । १२ B
D E F G om. १३ E om. १४ B D E F G अणाढाइज्ज-
माणे । १५ D E अपरियाणिज्जमाणे, B F G om.

तए णं सा रेवई गाहावइणी महासयएणं समणो-
वासएणं^१ अणाढाइज्जमाणी अपरियाणिज्जमाणी
जामेव दिसं^२ पाउब्भूया तामेव दिसं^३ पडिगया ॥
२४६ ॥

तए णं से महासयए समणोवासए पढमं उवा-
सगपडिमं उवसम्यज्जित्ताणं विहरइ । पढमं अहासुत्तं
जाव* एक्कारस वि ॥ २५० ॥

तए णं से महासयए समणोवासए^३ तेणं उरालेणं
जाव† किसे धमणिसन्तए^४ जाए^५ ॥ २५१ ॥

तए णं तस्स महासययस्स समणोवासयस्स^१ अन्नया
कयाइ^२ पुव्वरत्तावरत्तकाले धम्मजागरियं जागर-
माणस्स अयं^३ अज्झत्थिए ४† । “एवं खलु अहं इमेणं
उरालेणं” जहा^५ आणन्दे^६ तहेव अपच्छिममार-

* Supply the rest from §§ 70, 71.

† See the supplement in § 72.

‡ See the supplement in § 66.

§ See the full account in § 73.

१ B E F G om. २ D E दिसिं । ३ B D E F G om.
४ G धमणसंतिए । ५ B F om. ६ D कदायि । ७ G अय-
मेयारूवे । ८ F अणंदे ।

णन्तियसंलेहणाए^१ झूसियसरीरे भत्तपाणपडिया-
इक्खिए कालं अणवकङ्कमाणे विहरइ ॥ २५२ ॥

तए णं तस्स महासयगस्स समणोवासगस्स^२ सुभेणं^३
अज्झवसाणेणं **जाव*** खओवसमेणं ओहिणाणे^४ समु-
प्पन्ने । पुरत्थिमेणं^५ लवणसमुदे जायणसाहस्सियं
खेत्तं^६ जाणइ पासइ, एवं दक्खिणेणं पच्चत्थिमेणं^७,
उत्तरेणं जाव चुल्लहिमवन्तं वासहरपव्वयं^८ जाणइ
पासइ, अहे इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए^९ लोलु-
यच्चुयं^{१०} नरयं चउरासीइवाससहस्सट्ठियं^{११} जाणइ
पासइ ॥ २५३ ॥

तए णं सा रेवई गाहावइणी अन्नया कयाइ^{१२}
मत्ता **जाव†** उत्तरिज्जयं विकट्टमाणी^{१३} २ जेणेव

* See the rest in § 74.

† See the rest in § 246.

१ D E H °संलेहणाभूसिय° । २ B D E G H om. ३ B F H सुहेणं । ४ So D G ; but B F उहिसाणे । ५ D पुर-
च्छिमेणं, F पुरित्थिमेणं, G पुरुच्छमेणं । ६ F G खित्तं । ७ So B F H, but D E G पच्छिमेणं । ८ G om. ९ B D E F H om. १० So D H ; B लोलुच्चयं, E लोलुयच्चयं, F लोलुच्चयं, G लोलुच्चयंतं । ११ B D E F H चउरासीवास° ; D E °ठियं, G °ठिइं । १२ D कदायि । १३ B E विकट्टमाणी, F विकट्ट° ; B D E G om. २; see footnote १० on p. १४८ ।

महासयए समणोवासए^१ जेणेव पोसहसाला^२ तेणेव
 उवाग्च्छइ, २त्ता महासययं तहेव भणइ जाव*
 दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी । “हं भो” तहेव*^३ ॥
 २५४ ॥

तए णं से महासयए समणोवासए^४ रेवईए गाहा-
 वइणीए^५ दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ते समाणे आसु-
 रत्ते^६ ४† ओहिं^७ पउज्जइ, २त्ता ओहिणा^८ आभोएइ,
 २त्ता रेवइं गाहावइणिं एवं वयासी । “हं भो रेवई^९,
 अपत्थियपत्थिए^{१०} ४†, एवं खलु तुमं अन्तो सत्तरत्तस्स
 अलसएणं^{११} वाहिणा अभिभूया समाणी अट्टदुहट्ट-
 वसट्ठा असमाहिपत्ता कालमासे^{१२} कालं किच्चा अहे
 इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए लोलुयच्चुए^{१३} नरए

* See the full account in §§ 246-248.

† See the supplement in § 95, on p ५०.

१ B D E F H om. २ D E पोसहसालाए । ३ D om.;
 E adds भणइ । ४ B D E F G H om. ५ B D E F om.
 ६ B G H आसुरत्ते; D has २ after it instead of ३ । ७ F
 G उहिं । ८ F उहिणा । ९ F रेवइ । १० G ०पत्थिया ।
 ११ D अलस्सएणं । १२ A काजंमासे, F काले मासे । १३ A B
 D E F G लोलुच्चए ।

चउरासीइवाससहस्सट्ठिइएसु नेरइएसु^१ नेरइयत्ताए^२
उववज्जिहिसि” ॥ २५५ ॥

तए णं सा रेवई गाहावइणी^३ महासयरणं
समणोवासरणं एवं वुत्ता समाणी^४ एवं^५ वयासी ।
“रुद्धे णं ममं महासयए समणोवासए^६, हीणे^७ णं ममं
महासयए समणोवासए^८, अवज्झाया^९ णं अहं^{१०} महा-
सयरणं समणोवासरणं, न नज्जइ णं, अहं केण^{११} वि
कुमारेणं^{१२} मारिज्जिस्सामि^{१३}” त्ति कट्टु भीया तत्था
तसिया^{१४} उव्विगा^{१५} सज्जायभया सणियं २ पच्चोस-
कइ^{१६}, २ त्ता जेणेव सए गिहे^{१७} तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता
ओहय^{१८} जाव* भियाइ ॥ २५६ ॥

* See the supplement in Kap. § 92.

१ A, G नरइसु, B F नरइएसु, D E H om. २ A F नेरय-
त्ताए, B नेरइत्ताए । ३ D E गाहावई । ४ F समाणा । ५ G
reads भीया for एवं वयासी । ६ A G om. ७ G om. the
clause हीणे to महासयए । ८ So H ; A B D E F G om.
९ E अवज्झाणे । १० A B F ममं । ११ D E केणावि, F केणं
वि । १२ D कुमारएणं, E कुमरएणं, G कुमरिणिज्जेणं । १३ B
मारिज्जिस्सामि । १४ A F तिसिया, D वधिता । १५ So H ;
A B D E F G उव्विगा । १६ D E पच्चोसकोइ । १७ G गेहे ।
१८ A B E F उहय ।

तए णं सा रेवई गाहावइणी अन्तो सत्तरत्तस्स
अलसएणं^१ वाहिणा अभिभूया अट्टदुहट्टवसट्टा काल-
मासे^२ कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए^३
लोलुयच्चुए^४ नरए^५ चउरासीइवाससहस्सट्ठिइएसु नेर-
इएसु^६ नेरइयत्ताए^७ उववन्ना ॥ २५७ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे
समोसरणं जाव*^८ परिसा पडिगया^९ ॥ २५८ ॥

“गोयमा” इ^{१०} समणे भगवं महावीरे एवं वथा-
सी^{११} । “एवं खलु, गोयमा^{१२}, इहेव रायगिहे नयरे
ममं^{१३} अन्तेवासी महासयए नामं समणेवासए पोस-
हसालाए अपच्छिममारणन्तियसंलेहणाए^{१४} झूसिय-
सरीरे भत्तपाणपडियाइक्खए कालं अणवकङ्ख-

* See the full account in Ov. §§ 22-38.

१ A B D F H अलसएणं । २ A कालं मासे, B काले मासे ।
३ H om. ४ G लोलच्चए, F लोलुयच्चुयं नरयं । ५ A B F H
place जाव after परिसा (see Bhag., pp. 242, 291); G om.
जाव । ६ G निगया । ७ D दि । ८ A वदासी । ९ G through-
out almost uniformly spells गोइमा । १० A B H मम ।
११ G अपच्छिमं मारं ; D E G मारणन्तियं संले ; D E H ० संले-
हनाभू० ।

माणे विहरइ । तए णं तस्स महासयगस्स^१ रेवई
गाहावइणी^२ मत्ता जाव*^३ विकट्टुमाणी^४ २ जेणेव
पोसहसाला जेणेव महासयए तेणेव उवागच्छइ, २त्ता
मोहुम्माय^५ जाव*^६ एवं वयासी^७ तहेव^८ जाव*^९ दोच्चं पि
तच्चं^{१०} पि एवं वयासी^{११} । तए णं से^{१२} महासयए^{१३}
समणोवासए रेवईए गाहावइणीए दोच्चं पि तच्चं^{१४}
पि एवं वुत्ते समाणे आसुरत्ते^{१५} ४† ओहिं पउज्जइ^{१६},
२त्ता ओहिणा^{१७} आभेएइ, २त्ता रेवइं गाहावइणिं^{१८}
एवं वयासी^{१९} जाव† “उववज्जिहिसि” । ने
खलु कप्पइ, गोयमा, समणोवासगस्स अपच्छिम जाव‡

* See the rest in § 246, also §§ 247, 248.

† See the supplement in § 95, on p. ५०.

‡ See the rest in § 255.

§ See the supplement in §§ 73, 252.

१ D E ०सययस्स । २ A गाहावत्ती । ३ G adds उत्तरीयं ।
४ A E विकट्टुमाणी, B विकठ०, F विकट्ट० । ५ DE मोहुम्मादा,
G ०म्मायं । ६ G om. ७ A om. ८ B F om. तच्चं पि ।
९ A वदासी । १० F G om. ११ H महासयगे । १२ A F G
आसुरत्ते । १३ D E read कुविय for ४ ओहिं प० २त्ता ; G om.
ओहिं प० २त्ता । १४ A B F उहिणा । १५ H गाहावइं । १६ B
D E G H om. एवं व० ।

झूसियसरौरस्स भत्तपाणपडियाइक्खियस्स^१ परो^२ स-
 न्तेहिं तच्चेहिं^३ तहिएहिं सम्भूएहिं^४ अण्णिठ्ठेहिं अक-
 न्तेहिं अप्पिएहिं अमणुस्सेहिं अमणामेहिं^५ वागरणेहिं
 वागरित्तए^६ । तं गच्छ^७ णं, देवाणुप्पिया^८, तुमं महा-
 सययं समणोवासयं एवं वयाहिं^९ । ““ नो खलु, दे-
 वाणुप्पिया, कप्पइ समणोवासगस्स अपच्छिम जाव*^{१०}
 भत्तपाणपडियाइक्खियस्स परो सन्तेहिं जाव† वाग-
 रित्तए^{११} । तुमे^{१२} य णं, देवाणुप्पिया, रेवई गाहावइणी^{१३}
 सन्तेहिं ४† अण्णिठ्ठेहिं^{१४} ५† वागरणेहिं वागरिया^{१५} ।
 तं णं तुमं एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव‡ जहारि-
 हं^{१६} च^{१७} पायच्छित्तं पडिवज्जाहि ” ” ” ॥ २५६ ॥

तए^{१८} णं से भगवं गोयमे समणस्स भगवओ म-

* See note § on p. १५५.

† Supply the rest from the preceding passage.

‡ See § 84.

१ G भत्तपाणं पडि० । २ G om. ३ F G H om. ४ G H om. ५ DE om. ६ DE G वागरेत्तए । ७ E G गच्छह । ८ G om. from देवा० down to वागरित्तए । ९ D E वयासी । १० A B D E F H om. ११ B D E H वागरेत्तए । १२ G तुम्मे and om. य । १३ H गाहावई । १४ G अण्णिठ्ठेहिं । १५ B D E वागरित्ता । १६ A B F जहारिहिं । १७ T H तं for तए णं ।

हावीरस्स “तह” त्ति एयमट्ठं विण्णणं पडिसुणेइ,
 २त्ता^१ तत्था पडिणिक्खमइ^२, २त्ता रायगिहं नयरं^३.
 मज्झं मज्झेणं अणुप्पविसइ^४, २त्ता जेणेव महासय-
 गस्स समणोवासयस्स गिहे जेणेव^५ महासयए सम-
 णोवासए तेणेव उवागच्छइ ॥ २६० ॥

तए णं से महासयए समणोवासए भगवं गेयमं
 एज्जमाणं पासइ, २त्ता^६ हट्ठं **जाव*** हियए भगवं
 गेयमं वन्दइ नमंसइ ॥ २६१ ॥

तए णं से^७ भगवं गेयमे महासययं समणोवासयं
 एवं^८ वयासी । “एवं खलु, देवाणुप्पिया, समणे^९ भगवं
 महावीरे एवमाइक्खइ भासइ पस्सवेइ परूवेइ । “नो
 खलु कप्पइ, देवाणुप्पिया, समणोवासगस्स अपच्छि-
 म **जाव†** वागरित्तए^{११}”” । तुमे^{१२} णं, देवाणुप्पिया,

* See note † on p ७

† See the rest in § 73.

१ A B F G om २त्ता । २ A B F G H परिनि० । ३ A
 B D H नगरं । ४ G अणुप्पविट्ठइ । ५ G om. जे० महा० सम० ।
 ६ A B D E F G H om. २त्ता । ७ A adds तट्ठ । ८ D E
 om. ९ G om. from एवं down to महावीरे । १० D E
 read रेवइं गाहावइणिं for स० भ० महा० । ११ D E H वागरे-
 त्तए । १२ A B F G add य ।

रेवई गाहावइणी सन्तेहिं जाव* वागरिया । तं णं
तुमं^१, देवाणुप्पिया, एयस्स ठाणस्स आलोएहि^२ जाव†
पडिवज्जाहि^३” ॥२६२॥

तए णं से महासयए समणोवासए^४ भगवओ
गोयमस्स “तह” त्ति एयमढं विणएणं पडिसुणेइ,
रत्ता तस्स ठाणस्स आलोएइ जाव† अहारिहं^५ च^६
पायच्छित्तं पडिवज्जइ ॥ २६३ ॥

तए णं से भगवं गोयमे महासयगस्स समणोवास-
यस्स^७ अन्तियाओ पडिणिकवमइ^८, रत्ता रायगिहं
नगरं मज्झं मज्झेणं निगच्छइ, रत्ता जेणेव समणे
भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, रत्ता समणं भगवं
महावीरं वन्दइ नमंसइ, रत्ता संजमेणं तवसा अ-
प्पाणं भावेमाणे विहरइ ॥ २६४ ॥

तए णं समणे^९ भगवं महावीरे अन्नया कयाइ^९

* See the supplement in § 259.

† See § 84.

१ F तुमे । २ D आलोएह । ३ A B F G pref. पायच्छित्तं ।
४ A B D E F G H om. ५ D E जहारिहं । ६ B E G
om. ७ A B F G पडिनि० । ८ D E से for समणे । ९ A
G कयाइं, D कयावि ।

रायगिहाओ नयराओ^१ पडिणिक्खमइ^२, २त्ता बहिया
जनवयविहारं^३ विहरइ ॥ २६५ ॥

तए णं से महासयए समणोवासए बहूहिं सीलं^४
जाव* भावेत्ता वीसं वासाइं समणोवासगपरियायं^५
पाउणित्ता एक्कारस उवासगपडिमाओ समं कारण
फासित्ता^६ मासियाए संलेहणाए अप्पाणं झूसित्ता^७
सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेत्ता^८ आलोइयपडिक्कन्ते^९
समाहिपत्ते कालमासे^{१०} कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे
अरुणवडिंसए विमाणे देवत्ताए^{११} उववन्ने । चत्तारि
पलिओवमाइं ठिई । महाविदेहे वासे^{१२} सिज्झिहिइ^{१३}
॥ २६६ ॥

॥ निकखेवो^{१४} ॥

सत्तमस्स^{१५} अज्झस्स^{१६} उवासगदसाणं अट्टमं अज्झ-
यणं समत्तं ॥

• Supply the rest from § 66.

१ A B F नगराओ । २ A B F G परिणि० । ३ A जणवयं ।
४ G adds व्वया । ५ D G परियागं । ६ A B F फासेत्ता ।
७ G झूसेत्ता । ८ A B छेयत्ता, F छिदित्ता, G छेदइत्ता । ९ D
E आलेए पडिक्कमित्ता । १० A कालं मासे, B काले मासे । ११
A B D E F om. १२ G om. १३ D E add वुज्झिहिइ ।
१४ G निकखेवओ । १५ A B D E F G om.

नवमं अञ्जयणं ॥

॥ नवमस्त उक्खेवो^१ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं सावत्थी^२
नयरी^३ । कोट्टण^४ चेइए । जियसत्तू राया ॥ २६७ ॥

तत्थ णं सावत्थीए नयरीए^५ नन्दिणीपिया^६ नामं
गाहावई^७ परिवसइ अट्ठे^८ । चत्तारि हिरस्सकोडीओ
निहाणपउत्ताओ चत्तारि^९ हिरस्सकोडीओ वड्ढिप-
उत्ताओ चत्तारि हिरस्सकोडीओ पवित्थरपउत्ताओ
चत्तारि वया^{१०} दसगोसाहस्सिणं वरणं । अस्सिणी
भारिया ॥ २६८ ॥

---

१ G उक्खेवओ । २ A B F सावत्थीए नयरीए । ३ F कोट्ट-
चेइए । ४ A B D E F om. ५ E नंदणपिया । ६ A F G
गाहावइ । ७ G adds दित्ते । ८ B D E only वड्ढि पवित्थर
पउत्ताओ ; E ०वुड्ढि० । ९ D E वया ।

सामी समोसढे^१ । जहा* आणन्दो तहेव^२ गिहि-
धम्मं पडिवज्जइ । सामी बहिया^३ विहरइ ॥ २६६ ॥

तए णं से नन्दिणीपिया^४ समणोवासए^५ जाए
जाव† विहरइ ॥ २७० ॥

तए णं तस्स नन्दिणीपियस्स^६ समणोवासयस्स^७
बह्महिं^८ सीलव्वयगुण जाव‡ भावेमाणस्स चोद्दस^९
संवच्छराइं^{१०} वड्ढकन्ताइं^{११} । तहेव^{१२} जेडुं^{१३} पुत्तं ठवेइ^{१४} ।

* Supply the whole account from §§ 10-58.

† See the rest in § 64.

‡ Supply the rest from § 66, 67.

§ Supply the rest from §§ 68-74.

१ E D G समोसढो । २ G तहा । ३ G adds जिणवइ-
विहारं । ४ B F नन्दिणिपिया । ५ MS. A breaks off here,
the remainder of the work being lost. ६ B F om.
जाए; but D E om. जाव and G om. जाव विहरइ । ७ A B
D E F • G om. ८ F वज्ज । ९ G चउद्दस । १० D E G
संवच्छरा । ११ B F विड्ढकन्ताइं, D E विड्ढकन्ता, G वड्ढकन्ता ।
१२ G has जहा कामदेवो for तहेव । १३ B D E जेडुपुत्तं ।
१४ F ठवेइ; G ठावेत्ता and, instead of the remainder, reads
पोसहसालाए समणस्स भगवओ धम्मपसुत्तिं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ
नवरं निखसणं एक्कारस वि उवासगपडिमाओ भाणिघव्वा एवं
कामदेवगमेणं नेयव्वा जाव सोहम्मे कप्पे अरुणगवे विमाणे देवत्ताए
उववने महाविदेहे सिज्झहिइ, apparently taken over from
the following chapter.

धम्मपण्णत्तिं । वीसं वासाइं परियागं^१ । नाणत्तं^{२*}
 अरुणगवे विमाणे उववाओ । महाविदेहे वासे
 सिज्झिहिइ ॥ २७१ ॥

॥ निक्खेवो ॥

उवासगदसाणं नवमं अज्झयणं समत्तं ॥

---

* Compare the rest in § 89.

---

१ E परियायं । २ Skr. नानात्वं; D E read पाउणित्ता ।

दसमं अञ्जयणं ॥

॥ दसमस्त उक्खेवो^१ ॥

एवं खलु, जम्बू, तेणं कालेणं तेणं समरणं सावत्थी
नयरी^२ । कोट्टए^३ चेइए । जियसत्तू राया ॥ २७२ ॥

तत्थ णं सावत्थीए नयरीए^४ सालिहीपिया^५ नामं
गाहावई परिवसइ अट्ठे^६ दित्ते । चत्तारि हिरस्सको-
डीओ निहाणपउत्ताओ चत्तारि^७ हिरस्सकोडीओ

---

१ G उक्खेवओ । २ B H नगरी । ३ F कोट्टचेइए । ४ So D E ; but B सालविपिया, F सालहिपिया (paraph. साल-हीकपिया), G H लेतियापिया । ५ B F have only २ for अट्ठे दित्ते ; D E om. दित्ते ; G H om. both अट्ठे and दित्ते । ६ So B F in full ; G only वड्ढिपउत्ताओ पवित्थरपउत्ताओ ; D E H only वड्ढि पवित्थर ।

वड्ढिपउत्ताओ^१ चत्तारि हिरस्सकोडीओ पवित्थरप-
उत्ताओ चत्तारि वया^२ दसगोसाहस्सिएणं वएणं ।
फग्गुणी^३ भारिया ॥ २७३ ॥

सामो^४ समोसढो^५ । जहा^{*} आणन्दो तहेव^६ गिहि-
धम्मं पडिवज्जइ^७ । जहा[†] कामदेवो तथा जेदुं^८ पुत्तं
ठवेत्ता^९ पोसहसालाए^{१०} समणस्स भगवओ^{११} महावीरस्स^{१२}
धम्मपण्णत्तिं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ । नवरं निरु-
वसग्गाओ^{१३} एक्कारसवि^{१४} उवासगपडिमाओ तहेव[‡]
भाणियव्वाओ^{१५} । एवं कामदेवगमेणं^{१६} नेयव्वं जाव^{१७}
सोहम्मे कप्पे अरुणकीले^{१८} विमाणे देवत्ताए उववन्ने ।

* Supply the whole account from §§ 10-58.

† Supply the rest from §§ 66-73, and § 92.

‡ Compare §§ 70, 71; also §§ 114, 123.

§ Supply the remainder from §§ 89, 124.

१ E वड्ढि । २ D E वया । ३ G फंगुणी । ४ G om.
५ D E G समोसढो । ६ F G H तथा । ७ B D E F H
जेदुपुत्तं । ८ F ठवेत्ता ; D E ठवेइ । ९ B F G H om. १०
B F G H निरुवसगं, D E निरुवसग्गा । ११ So H, but B F
भाणियव्वा, D E भाणियव्वं ; G om. १२ D E कामदेवेणं । १३
G वकीलए ।

चत्तारि पल्लिओवमाइं^१ ठिई^२ । महाविदेहे वासे
सिञ्झिहिइ ॥ २७४ ॥

दसएह वि पसरसमे संवच्छरे वट्टमाणाणं चिन्ता^३ ।
दसएह वि वीसं वासाइं^४ समणोवासयपरियाओ* ॥
२७५ ॥

एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव† सम्पत्तेणं सत्तमस्स
अङ्गस्स उवासगदसाणं दसमस्स^५ अञ्जयणस्स अय-
मट्ठे पसत्ते ॥ २७६ ॥

वाणियगामे चम्पा दुवे य बाणारसीए नयरीए ।
आलभिया^६ य पुरवरी कम्पिल्लपुरं च बोधव्वं ॥ १ ॥

* For the full account, see § 66 and § 89.

† For the rest, see footnote § on p. १.

१ B D E F ओवमा । २ B D E F place ठिई before
चत्तारि । ३ D E add उववसा । ४ B D E वासा, F वासं ।
५ F दसम, G दस । ६ The following *gāthā* verses do not
occur in MSS. D'E G; and MS. B has only the first
five, while MS. F gives all; MS. A, which probably
would have had them, unfortunately is defective at
the end; the first five verses are also given in the
commentary (q. v.). ७ F a आलभिया (i. e. आलम्भिया), *c.m.*

पोलासं रायगिहं सावत्यीए^१ पुरीए दोन्नि^२ भवे ।
एए^३ उवासगाणं नयरा^४ खलु होन्ति बोधव्वा ॥ २ ॥
सिवनन्द^५-भद्द-सामा धन्^६-बहुल^७-पूस^८-अग्गिमित्ता य ।
रेवइ-अस्सिणि^९ तह फग्गुणी^{१०} य^{११} भज्जाण नामाइं ॥ ३ ॥
आहिस्साण^{१२}-पिसाए माया वाहि-धण-उत्तरिज्जे य ।
भज्जा^{१३} य सुव्वया^{१४} दुव्वया^{१५} निरुवसग्गया दोन्नि^{१६} ॥ ४ ॥
अरुणे अरुणाभे खलु अरुणप्पह-अरुणकन्त-सिद्धे य ।
अरुणज्झए^{१७} य छट्ठे भूय^{१८}-वडिंसे^{१९} गवे कीले ॥ ५ ॥
२० चाली सट्ठि असीई^{२१} सट्ठी सट्ठी य सठि दस सहस्सा ।
असिई^{२२} चत्ता चत्ता चए एयाण य^{२३} सहस्साणं ॥ ६ ॥

१ So a e; but B F सावत्यी om. ए, *c.m.*; the final ए of पुरीए is short *m.c.*; F inserts वा after पुरीए, reading सावत्यीपुरीए वा । २ B दोनि । ३ F एयं । ४ B नयरी । ५ F reads this verse thus: सिवनन्दा भद्दा सामा धण-बहुला फुस्सि-अग्गिमित्ता य । रेवइ-असिणि तह फग्गुणि इमाणि भज्जाणि नामाणि । ६ F a e धण, B धस्स । ७ B F a e बहुला, *c.m.* ८ B पुस्सा, a e पुस्स, F फुस्सि । ९ B असिणि, F असणि, *c.m.* १० F फग्गुणि, e फग्गुणा । ११ B reads य भजायण नामाइं, F इमाणि भज्जाणि नामाणि । १२ B a ंनाण; but F ंनाण *c.m.* १३ B भजाया, F भज्जाइ for भज्जा य । १४ F सुवया । १५ B a दुव्वया य, F तह दुव्वया, e दुव्वयाइं । १६ F दुन्नि, a दोस्सि । १७ F अरुणज्झे *c.m.* १८ F चूय । १९ F वडिंसे । २० The following seven verses are only found in MS. F, and some are in a very faulty condition. २१ MS. असइ । २२ MS. चउ एयाणं च *c.m.*; read चए with short *e* or चए इयाण (see Bhag., p. 406.)

१ बारस अट्टारस चउवीसं तिविहं अट्टरस इ नेयं ।
 धन्नेण तिचोव्वीसं बारस बारस य कोडीअो ॥ ७ ॥
 उल्लण-दन्तवण-फले अभिङ्गणु'व्वट्टणे^१ सणाणे य ।
 वत्थ-विलेवण^२-पुप्फे आभरणं धूव-पेज्जाइ^३ ॥ ८ ॥
 भक्खो^४ यण-सूय-घए सागे माहुर-जेमण^५-पाणे य ।
 तम्बोले इगवोसं आणन्दाइण^६ अभिग्गहा ॥ ९ ॥
 उट्ठं^७ सोहम्मपुरे लोलूए अहे उत्तरे हिमवन्ते ।
 पच्चसए तह तिदिस्सिं आहिस्साणं दसगणस्स ॥ १० ॥
 दंसण-वय-सामाइय^८-पोसह-पडिमा-अवम्म-सच्चित्त ।
 आरम्म-पेस-उद्दिट्ठ^९-वज्जए समणभूए^{१०} य ॥ ११ ॥

१ This verse reads in the MS. thus : बारट्टारस चउवीसं तिविहमट्टार तह इति नेयं । धणेण तिचोआलीसं बारस २ कोडीअो ॥ The second half runs in the paraph. thus : धन कोटय । सद्दाल नै ३ कोडि महसतक नै ४४ (sic) नंदणीपिता नै १२ कोडि सालहीपिता नै १० कोडि १० (sic) ! २ MS. ०णुवट्टणे, *c.m.* ३ MS. ०वलेवण० । ४ MS. ०पेसाइ । ५ MS. भखायण० । ६ MS. ०जमण० । ७ MS. आणन्दाइण ; scansion faulty. ८ This verse in the MS. as follows : उट्ठं सोहम्मपुरे लोलूए नगए तह उत्तरे हिमवन्त । पंचसए तिदसा उही आणंदसयगणस्स ॥ Read *e* short in अहे and उत्तरे, *m.c.* The second half is thus explained in the paraph. : पाँच सइ योजन देखइं अवधिज्ञानइं दशे आवक नइं, i. e., 'the supernatural knowledge of the ten Shrāvaks overlooks five hundred yojanas'. ९ MS. सामाइ । १० MS. उदिट्ठ । ११ MS. ०भूइए for ०भूर य ।

इक्कारस पडिमाओ^१ वोसं परियाओ^२ अणसणं मासे ।
 सेहम्मो चउपलिया^३ महाविदेहम्मि सिज्झहिइ^४ ॥१२॥

॥ २७७ ॥

उवासगदसाणं^५ दसमं अज्झयणं समत्तं ॥

॥ उवासगदसाओ^६ समत्ताओ^७ ॥

उवासगदसाणं सत्तमस्स अङ्गस्स^८ एगो सुयखन्धो^९ ।
 दस अज्झयणा^{१०} एकसरगा^{११} दससु^{१२} चेव दिवसेसु
 उद्दिस्सन्ति^{१३} । तओ^{१४} सुयखन्धो समुद्दिस्सइ^{१५} । अण-
 णाविज्जइ^{१६} दोसु दिवसेसु अङ्गं तहेव^{१७} ॥

१ MS. पडिमाउ । २ MS. परिआउ; read short o in परियाओ *m.c.* ३ MS. चउपलीया *c.m.* ४ M.S. सिज्झइ ।
 ५ So B; but D E F om. उवास० दस० अज्झ० सम० । ६ So D E G; but B F om. उवास० सम० । ७ D E समत्ता ।
 ८ B om., G अंग तउ । ९ G सुअखंधो । १० Instead of the remainder, G has only अज्झयणं संपूर्णं समाप्तं । ११ B एकारसगा, F इक्कारसगा; DE om., (see Ind. St., XVII, 316, footnote). १२ B F only दस । १३ B D E F उद्दिस्सन्ति ।
 १४ D E om. remainder. १५ B समुद्दिस्सइ, F समुद्दिस्सइ ।
 १६ B अण्णविज्जइ, F अण्विज्जइ, H अणुसविज्जइ । १७ F adds
 कइ ति (apparently Gujarātī) । इत्युपाशकसूत्रं संपूर्णम् ।

अकारादिवर्णक्रमेण शब्दसूची ।

अस्मिन् सूचीपत्रे व्यवहृतानि चिह्नानि ।

द्रष्टव्यम् इति पदस्य सङ्क्षेपः	द्र"	समामाहसूचकं चिह्नम्	•
ष्टे इति पदस्य सङ्क्षेपः	ष्ट"	सङ्क्षेपसूचकं चिह्नम्	"
धातुसूचकं चिह्नम्	✓		

अ

अ (अ, अभावसूचको व्ययशब्दस्य च योजनं संस्कृतरौत्यैव, यञ्जने परे अ, खरे परे तु अण् इति भवति), अ०
 § २५५ (असमाहिप्ता इति पदे),
 इत्यादि; अण० § ८१ (अणभि-
 ओणं इति पदे), इत्यादि ।

अदक्रम (अतिक्रम), ०"मे § ४७,
 ४९, ५६ ।

अददूर (अतिदूर), ०"रे § २०८ ।

अदभार (अतिभार), "रे § ४५ ।

अद्वयार (अतिचार), "रा § ४४-५७ ।

अद्विरिक्त (अतिरिक्त), ०"ने § ५२ ।

अदवाय (अतिपात), ०"वाय० § ४५;

०"वायं § १२ ।

अकन्त (अकान्त), "नेदिं § २५९ ।

अग

अकम्प (अकर्म), "मेणं § १६७ ।

अकरणया (अकरणता), ०"ण्या § ५२ ।

अकाल (अकाल), "ले § ९५, १०२,
 १०८, १२९, १२५, १४७,
 १५८, २०० ।

अक्कार (आकार), ०"र० § १६६-
 १६९, १९८ ।

अक्खुभिय (अचुभित), "भिए § ९६ ।

अगस् (अगुस्), "ब० § २९, २२ ।

अग (अग्र), अग० § ९४, ९५, १०१ ।

अगग्रो (अग्रतः), § १२९, १२९,
 १२४, १२५, १२८, १४०, १४७,
 २२७, २२० ।

अगहृत्य (अग्रहस्त), "त्या § ९४ ।

अगजीह (अग्रजिह्वा), ०"हे § ९५ ।

अग्नि (अग्नि), अग्नि० § १३८ ।

अग्निमिता (अग्निमित्रा), § १८२,
१०४, १०५, १०८, ११०, १११,
११७, १२०, १७७; "मितं §
२०४; "मिताए § २००, २०६ ।

अङ्ग (अङ्ग), ० "ङ्ग० § १०१ ।

अङ्ग (अङ्ग, जैनशालं), ० "ङ्गं § ११६,
१७४; अङ्गस् § २, २७६ ।

अङ्गुली (अङ्गुली), "लीओ § ६४ ।

अचलिय (अचलित), "लिण § ६६ ।

अचवल (अचपल), "लं § ७७, ७८ ।

अर्चणिज्ज (अर्वनीय), "जे § १८७ ।

अचामन्न (अत्यामन्न), ० "त्रे § २०८ ।

अचुय (अचुत), ० "यं § ७२, ८२,
२५२; ० "ण § २५५, २५७ ।

अच्छ (अत्त), ० "च्छं § १०७ ।

अच्छि (अत्ति), अच्छीणि § ६४ ।

✓ अच्छिन्द (आ-क्किद), अच्छिन्देज्जा §
२०० ।

अजीव (अजीव), ० "वे § ६४, २१२;
२२६; "वेणं § ४४ ।

अज्ज (अद्य), अज्ज० § ५८, ६८;
अज्ज ६५, ६७, १०२, १२६,
१२४, १२५, १२६, १४०, १४८,
१५८; अज्जेव (अद्यैव) § १०८ ।

अज्ज (आर्घ्य), § २; अज्जो (सम्बोधने)
§ ११६ ।

अज्जुण (अर्जुन), "ण० § ६४ ।

अज्झत्थिय (अध्यास्थित आध्यात्मिक
वा), "त्थिए § ६६, ७२, ८०,
१२८, १४०, १५१, १६१, १८८,
१९२, २२०, २२८, २५२ ।

अज्झयण (अध्ययन), "णस् § ६१,
१२६, १४५, २७६; "णा § २ ।

अज्झवमाण (अध्यवसान), "णेणं § ७४,
२५२ ।

अज्झोववन्न (अध्युपपन्न), "न्ना § २४० ।

अज्जण (अज्जन), "ण० § १०७ ।

अट्ट (आर्त), अट्ट० वा ० अट्ट० वा ० अट्टे,
§ ६५, १०२, १०८, १२६, १२५,
१५८, २२७, २५५, २५७ ।

अट्टट्ट (अट्टाट्ट), ० "ट्ट० § ६५ (प्र" ५०) ।

अट्टट्टास (अट्टाट्टास), ० "से § ६५
(प्र" ५०) ।

अट्टय (ट्टनक वा आट्टनक), ० "एणं §
२६ । पाठान्तरे तु वडय इति ।

अट्ट (अर्थ), "ट्टं § ६७, ८६, ८७,
११२, १२०, १२१, १४२, १७५,
१७६, १८४, २०५, २११, २४२,
२४७, २६०, २६२; "ट्टे § २,
१०, ६१, ११६, ११८, १७२,
१८१, १८०, १८२, २१६, २७६;
"ट्टेणं § २१८, २१९; "ट्टाए §
६८, २१६; "ट्टाई § ५८; "ट्टेडि
§ १७४, २१८, २१९ ।

अट्ट (अष्ट), § १२७, २२२, २२४,

२३५ ; अट्टिङ्गि § २७ ।

अट्टम (अष्टम), "मं § ७१ ; अट्टमस्स § २२२ ।

अट्टारस वा अट्टरस (अष्टादश), § २७७ ।

अट्टि (अस्ति), अट्टिं § १८२ ।

✓अड (अट), अडद § ७८ ; "माणे § ७९ ; "डित्तए § ७७ ।

अडवी (अटवी), "वीर § २१८ ।

अड्ड (आद्य), "ड्डे § २, ८, १२७, १४५, १४५, २२२, २६८, २७२ ।

अणदक्कमणिज्ज (अनतिक्रमणीय), "ज्जेणं § ४४ ।

अणगारिय (अनगारिका), "यं § १२

अणगार (अनागार), "रे § ७६ ।

अणङ्ग (अनङ्ग), "ङ्गं § ४८ ।

अणट्ठ (अनर्थ), "ट्ठे § १८१ ; "ड्डा § ४२, ५२ ।

अणणुपालण्या (अननुपालनता), § ५५ ।

अणन्तर (अनन्तर), "रं § १४-५७ ; "रं § ९०, १२५ ।

अणभिओअ (अनभियोग), "ओएणं § ८१ ।

अणवकङ्कमाण (अनवकाङ्क्षमाण), "णे § ७२, ७९, २५९ ; "माणस्स § ७२ ।

अणवट्ठिय (अनवस्थित), "यस्स § ५२ ।

अणमण (अनमन), "णं § २७७ ;

"णए § ८९, १२४, २६६ ।

अणागय (अनागत), "गयं § १८७ ।

अणागलिय (अनाकलित), "लियं § १०८ ।

अणाठादज्जमाण (अनर्हमाण), "णे § २१६ ; "माणी § २४९ ।

अणाठामाण (अनर्हयन्), "णे § २१५, २४७, २४८ ।

अणारिय (अनार्य), "रियं § १२८ ;

"रिणे § १२८, १४०, १५२, १६१ ; "रियाइं § १२८ ।

अणालत्त (अनालप्त), "त्तेणं § ५८ ।

अणिकित्त (अनिक्षिप्त), "त्तेणं § ७६ ।

अणिट्ठ (अनिष्ट), "ट्ठिङ्गि § २५९ ।

अणियय (अनियत), "या § १६६, १६७, १६९ ।

अणुट्ठाण (अनुत्थान), "त्तेणं § १६७, १६८, १६९, १९८, १९९ ।

✓अणुत्ता (अनु-ज्ञा), अणुत्तविज्जद ("ज्ञाप्यते) समाप्तिवाक्ये द्र" ।

✓अणुप्पदा (अनु-प्र-दा), अणुप्पदात्तं § ५८ ।

✓अणुप्पविम (अनु-प्र-विम), "विसद § १२२, २६० ।

अणुभाव (अनुभाव), "वे" § १६७ ।

अणुरत्त (अनुरक्त), "त्ता § ६ ।

अणुराग (अनुराग), "रागं § १८२, २२७ ।

अणुवाय (अनुवाद), ०"वाण § ५४ ।

अणुव्विग (अनुव्विग), "गे § ९६ ।

अणेषण (अनेषण), "णं § ८६ ।

अण्ह (अण वा अहन्), ०"अण्ह०

§ १६४, १७२, १८५, १९२ ।

अतत्थ (अवस्त), "त्थे § ९६ ।

अतुरिय (अत्तरित), "यं § ७७, ७८ ।

अत्ता (आत्मन्), अत्ताणं § ८९ ।

अत्थि (अस्ति, ✓अस्), § ७२, ८२,

८४, ८५, २१८, १६६, १६७,

१७२, १९२ ।

अत्थ (अर्थ), ०"त्थे § ११२ ।

अत्थेगदयाण (अत्थेककिक, अर्थात्

अस्ति-एककिक), "याणं § ६२, ८९,

१२४ ।

अदिष्ठादाण (अदत्तादान), "दाण०

§ ४७ ; "दाणं § १५ ।

अदूर (अदूर), "दूर० § ७९, ८६ ।

✓अदृह (आ-दृह, उत्कथ-घातार्थे इति

विवरणकारः), "हेइ § १३२ ; "हेमि

§ १२९, १३५, १४७, २२७ ।

अद्ध (अर्ध), अद्ध० § १८४ ।

अद्धघडय (अर्धघटक), "डणं § १८४ ।

अधर (अधर), ०"र० § १०१ ।

अन्त (अन्त), अन्तं § १७९ ।

अन्तर (अन्तर), ०"र० § ७८ ; "रा

§ ६६, १७८, २२२ ।

अन्तर (अन्तर), "रं § २२९ ; "राणि

§ २२८ ।

अन्तरद्धा (अन्तर्धा), § ५० ।

अन्तलिकस्व (अन्तरिच्छ), "लिकस्व० §

४१, ११२; १६६, १८७, १९२ ।

अन्तिय (अन्तिक), ०"य० § ५७, ७२,

२५२, २५९ ; "यं § ६६, ६९, ८१,

९२, ९२, ११२, १२७, १२८,

१४६, १५६, १६४, १६५, १७२,

१८५, १८६, १९२, २२२, २२४ ;

"याओ § ५८, ७८, ८६, २६४ ;

अन्तिणं § १२, १२, ५८, ६१, ६२,

८०, ११८, २०२, २०४, २१०,

२११ ।

अन्तेवामि (अन्तेवासिन्), "मौ § ७६,

७९, २५९ ।

अन्तो (अन्तर), § १९५, २५५, २५७ ।

अन्न (अन्न), "अन्न० § ५८, १७४ ;

"त्रे § १८४ ; "त्रेसिं § ११३ ।

अन्नत्थ (अन्नत्थ), ०"त्थे § १६-४२, ५८ ।

अन्नमन्न (अन्नोन्न), "न्नस्स § ७९ ।

अन्नया (अन्नया), § ६२, ६६, ७२,

७४, ८८, १२२, १६५, १७८,

१८५, १९४, २१२, २२८, २२९,

२४१, २५२, २५४, २६५ ।

अपच्छिम (अपश्चिम), "म० § ५७,

७२, ७९, २५२, २५९, २६२ ।

अपत्थिय (अपार्थित), "य० § ९५,

९७, १२४, १२५, १४०, १४७,

१४८, २२७, २५५, इत्यादि ।

अपरिगृह्य (अपरिगृहीत), "ह्य०
§ ४८ ।

अपरिज्ञाणमाणा (अपरिज्ञानान्), "णे §
२१५; "याणमाणे § २४७, २४८ ।

अपरिज्ञाणिज्जमाणा (अपरिज्ञायमा-
न), "णे § २१६; "याणिज्जमा-
णौ § २४९ ।

अपरिभूय (अपरिभूत), "भूए § २, ८,
१२७ ।

अपुग्मि (अपुग्म), "म० § १६७,
१६८, १६९, १९८, १९९ ।

अप्प (अन्त), "प्प० § १०, ११६,
१९०, २०८ ।

अप्प (आत्मन्), "अप्पा § १०, ११६,
१९०, २०८; अप्पाण इति ड" ।

अप्पउलिअ (अप्रज्वलित), "लिअ० §
५१ ।

अप्पडिलेहिअ (अप्रतिलेखित), "हि-
अ० § ५५ ।

अप्पमज्जिय (अप्रमार्जित), "य० § ५५ ।

अप्पाण (आत्मन्), "णं § ६६, ७६,
८९, १२४, १८२, २६४, २६६ ।

अप्पिय (अप्रिय), "ण्हिं § २५९ ।

अप्पोडन्त वा अप्पोडेन्त (आस्फोट-
यन्), "न्ते § ९५ (प्र" ५०) ।

अवम्भ (अवम्भ), "अवम्भ० § २७७" ।

अवम्भण (अवम्भ), "ण० § २५;

अभिक्कण इति ड" ।

अवम्भणुसाय (अवम्भनुजात), "साए §
७७, ७८, ८६ ।

अवम्भुगय (अवम्भुगत), "य० § १०१ ।

अभिओग (अभियोग), "ओणं § ८२;
०"ओगेणं § ५८ ।

अभिगज्जन्त (अभिगर्जन्त), "न्ते § ९५ ।

अभिगय (अभिगत), "य० § ४४,
६४, १८१, २१२ ।

✓अभिगिण्ह (अभिग्रह), "ण्हइ §
५८, २२५ ।

अभिगह (अभिग्रह), "हं § ५८,
२२५; "हा § २७७" ।

अभिङ्गण (अभ्यङ्ग), "ण० § २७७";
अवम्भण इति ड" ।

अभिभूय (अभिभूत), "भूए § २१८
(प्र" १३०); "भूय § २५५, २५७ ।

अभिमुह (अभिमुख), "हे § २१८
(प्र" १३२) ।

अभिरुइय (अभिरुचित), "इए § ५८ ।

अभिरुव (अभिरूप), "वं § ११२ ।

अभिलास (अभिलाष), "से § ४८ ।

✓अभिवन्द (अभि-वन्द), "न्दिनए §
८१ ।

अभिममन्नागय (अभिममन्वागत, ✓अ-
भि-सम्-अनु-आ-गम्), "गण § १६७ ।

"या § ११३, १६८, १६९ ।

अभीय (अभीत), "भीए § ९६, ९८,

१०२, १०६, ११८, १२०, १२६,
१४०, २२६, २२८; "यं" ६७,
८६, १०१, १०४, १०५, ११०,
११२, १२१, १२४, १२५, १२७,
१४०, २२७ ।

अमणाम (अ-मन-आप), "मेहिं" १५६ ।

अमणुल (अ-मनोज), "मेहिं" १५६ ।

अमा (अ-मा), अमा० १२४१ ।

अमाघाय (अ-मा-घात), ० घाए २४१ ।

अमया वा अमगा (अमिका), "यं" १४०; "गाए" १४२ ।

अम्व (आम), ० "म्व०" १६२, १८० ।

अमा (अमा), "मो (संबोधने) १४० ।

अय (अयः), अय० ६४ (पृ" ४८) ।

अय (अज), "यं" २१६ ।

अयं (अयम्), १, ७२, ८०, ६१,
१६१, १८१, २२०, २५२, २७६ ।

अयसी (अतसी), ० "सि०" ६५ (पृ" ५०) ।

अया (अजा), अया० १०१ ।

अरहा (अर्हन्), १ १८७ ।

अरुण (अरुण), "णे" ६२, ८६,
२७७; "णकन्ते" १५४, "णकन्त०"
१ २७७; "णकौले" २७४;
"णगवे" २७१, १७७; "णज्जए"
१ १७६, २७७; "णप्यमे" १४४;
"णप्यह०" १ २७७; "णभूए" २२०;
"णभूय०" १ २७७; "णवडिंसए" १
२६६; "णवडिंसे" १ २७७;

"णसिडे" १६२, २७७; "णामे" १
१२४, २७७ ।

✓ अरुह (अर्ह), "हन्ति" ११२ (पृ"
६२) । पाठान्तरे तु अरुह वा अरिह ॥

अलङ्किय (अलङ्कृत), ० "य०" १०,
१६०, २०८ ।

अलिञ्जय (अलिञ्जरक), "रण" १८४ ।

अलम्ब (अ-लम्ब), "म्ब०" १०१ ।

अलमय (अलसक), "मरणं" २५५,
२५७ ।

अल्ल (आल्ल), अल्ल० २२ ।

अल्लीण (आलीन), "ण" १०१ ।

अंव (अन्व), ० "व०" ४०; ० "वेहिं" ४० ।

अवगासिय (अवकाशिक), "यस्स" ५४ ।

अवज्झाण (अवधान), "ण०" ४२ ।

अवज्झाय (अवधात), "या" २५६ ।

अवदालिय (अवदालित), "य०" १
६५ (पृ" ४६) ।

अवर (अपर), ० "र०" ६६, ६२, १२८,
१४६, १५६, १६४, १७२, १८५,
१६२, २२२, २२४, २२८, २५२ ।

अवसम (अपशम), ० "मेणं" २५२ ।

अवसेम (अवशेष), "सं" १६-४२,
२२५; "साणं" २२४ ।

✓ अवहर (अप-ह), "रह" २०० (पृ"
११७); "रेज्जा" २०० (पृ" ११६) ।

अवि (अपि, यावि इति समासे एव),
१ ५ ।

अवितह (अवितथ), "तचं § १२ ।

अविरत्त (अविरक्त), "त्ता § ६ ।

✓अस् (अस्), अत्थि च सि च आमी
च समाण इति द्र" ।

असई (असती), "ई० § ५१ ।

असण (अशन), "ण० § ५८; ०णं §
५८, ६६, ६८ ।

असद्दहमाण (अश्रद्धान), "णे § ११२ ।

असमाहिपत्त (असमाधि-प्राप्त), "त्ता
§ २५५ ।

असम्भन्त (असम्भान्त), "न्ते § ७७.
७८, ८६ ।

असि (असि), "सिं § ८५, ११८,
१२८, १४०, १४७, १५६,
२२५; "सिणा § ८५, ८६ ।

असोई (असौति), § २७७^१; असिई
§ २७७^१ ।

असुर (असुर), ०"ग्स् § १८७ ।

असोग (अशोक), "ग० § १६४, १७२,
१८५, १८२ ।

अस्मिणी (अस्मिनी), § २६८; अस्मिणि
§ २७७^१ ।

अहं (अहम्), § १२, ६६, ७३, ८१,
८६, ८५, १०२, १०८, ११३,
१२८, १३४, १३५, १४०, १८८,
२००, २१०, २१६, २२०, २३८,
२५२, २५६ ।

अहसं (अहं नम्), § १२, १६८, २१० ।

अहड (अहत), ०"डे § ४७ ।

अहरी (अधरी), "री० § ८४ (४)
४८) ।

अहा (यथा, समासे एव), अहापज्जत्तं §
७८; ०रिहं § २६२ (जहारिहं
इति द्र"); ०संविभागस्स § ५६;
०सुत्तं § ७०, १४३ २५०;
०सुहं § १२, ७७, २१० ।

अहिगरण (अधिकरण), ०"रणे § ५२ ।

अहिज्जमाण (अधीयान), "माणेहिं §
११८, १७४ ।

✓अहियाम (अभि-वास्य वा अधि-
आम्य), "सेइ § १००, १०६, १११,
१२२, १२४; "सेमि § १४० ।
"सेन्ति § ११८; "सित्तण § ११८ ।

अहियाम (अधिवास वा अभ्यास),
०"यासं § १०० ।

अहीण (अहीन), "ण० § ६, २२३ ।

अहे (अधः), § ७४, १०२, १०५,
२५२, २५५, २७७^१ ।

अहो (अधः, समासे एव), अहांदिसि०
§ ५० ।

अहो (आमन्त्रणे) § ११२, १३८,
१४०, १५१, १६१ ।

✓आइक्ख (आ-चक्ष), "क्खइ
§ ७८, ११२, २६२; "क्खित्तण §
१७० ।

✓आइच्च (आ-तच्च), पाठानरे,

✓आयच्च इति द्व" ।

आउक्त्वय० (आयुष्-त्त्वय), "क्वणं" §
६०, १२५ ।

आउसो (आयुष्मन्त, सम्बोधने), § १८१ ।

✓आओस (आ-क्रुश् वा आ-क्रोशय),

"सेमि" § २००; "सेज्जमि" § २००;

"सेज्जा" § २०० ।

आकार (आकार), ०१० § ६४ (घृ"
४८) ।

✓आगच्छ (आ-गम्), "क्विसिद्" §
६८८ ।

आगमण (आगमन), "णे" § ४८;
०"णार्ण" § ८६ ।

आगय (आगत), "गर्ण" § ६६, ८६,
११३, २१६, २१८ ।

आगर (आकर), ०१० § १०८ ।

आगार (आगार), "राओ" § १२ ।

आगास (आकाश), "से" § १३८,
१४०, १५१ ।

आघवणा (आख्यान वा आख्यापन,
स्त्रीलिङ्गे), "णाहि" § २२२ ।

आजीविय (आजीविक), "विय०" §
१८१, २१४; "विणहिं" § २१४ ।

आजीविओवासय (आजीविकोपासक),
"सण" § १८१, १८५, १९०,
१९५, १९७, १९९, २०१, २०२,
२०४; "सयं" § १८०, १९२, १९६,

१९८, २००, २१४; "सगस्स" §

१८२, १८३, १८४, १८६, १८८,

१९१, १९४, २०२; "सयस्स" §

१९३ ।

आडोव (आटोप), ०"व०" § १०७ ।

✓आढा (अर्हय), "ढाई" (अर्हयति)

§ २१५, २४७ ।

आणत्तिया (आज्जमिका), "त्तियं" §
२०६ ।

आणन्द (आनन्द), "न्द०" § २७७^२;

"न्दे" § २, ३, ५, १०, १२, १३,

५८, ६२, ६४, ६८-७२, ७९,

८०, ८१, ८२, ८३, ८५, ८९,

९०; "न्दो" § ९२, १२७, १४३,

१४५, १५५, २०४, २२२, २२५,

२५२, २६९, २७४; "न्दा" § ४४,

८४; "न्दं" § ४४, ८०, ८४, ८६,

८७; "न्देणं" § ६, ५९, ८६; "न्दस्स

§ ४, ६, ८, ११, ६२, ६६, ६७,

७३, ७४, ८६, ८९ ।

आणवण (आज्ञापन वा अज्जपन), "वण०"
§ ५४ ।

आणामिय (आनामित), "मिय०" §
१०१ ।

आदाण (आदान), ०"ण०" § ४७;
०"णं" § १५; ०"णादं" § ५१ ।

आदाण (आर्द्रदण वा आर्द्रयण), "ण०" §
१२९, १३२, १३५, १४७, २२७ ।

✓ आदिय (आ-दा). "यद (आददाति).
५८ (प्र" २४). १२१. १७३।

आदिय (आदिक). "दिण्दिं § २६.
३०।

आधार (आधार). "रे § ६६ (प्र" २८);
आहार इति ३"

✓ आपुच्छ (आ-प्रक्ष). "च्छद § ६६;
"च्छज § ६८; "क्किता § ६६ (प्र"
२८). ६२; "क्किज्जे § ५।

आभक्खाण (अभ्याख्यान). "णं § ४६।

आभरण (आभरण). "ण० § २१;
"ण० § १०, १६०. २०८; "णं
§ २७७

✓ अभोय (आभोग. नामधातुः विला-
कने). आभोण्ड § २४५. २४६
(प्र" १५४)।

✓ आमन्त (आ-मन्त्). "न्तिता §
१७४; "न्तेता § ११६।

आमलय (आमलक). "लण्णं § २४।

आयङ्ग (आतङ्ग). "ङ्गा § १५१;
"ङ्गे § १४८. १४९

✓ आयच्च (आ-तच्च). "चद § १३२,
१३८ (प्र" ७७). १४०, १५१,
१६१, २२५. २२०; "वामि §
१२८, १३५. १४७. १५६, २२७।

आयरिय (आचरित). "रियं § ४२।

आयरिय (आचार्य). "रिण् § ७७.
१८८; "रिण्णं § २१६ (प्र"

१३२); "रियस्स § २२०।

आयव (आतप). "वमि § १६५।

आयाहिण (आदक्षिण). "हिणं § १०,
१६०।

आरम्भ (आरम्भ). "म्भ० § २७७"।

✓ आराह (आ-राप्). "हेद § ७०.
७१।

आराहणा (आराधना). "णण्णं § ५७।

✓ आरोह (आ-रुह). "हिज्जद (आरा-
यते) § १६७।

आलभिया (आलभिका आटविका वा.
नगरस्य नाम). § १५५. २७७;
"याण § १५८. १६१।

आलम्बण (आलम्बन). "णं § ५, ६६
(प्र" २६)।

✓ आलव (आ-लप्). "वित्तण् § ५८
(प्र" २६)।

आलावग (आलापक). "गा § ११८
(प्र" ६६) पाठान्तरे।

आलोय (आ-लोच्. निवेदने). "ण्ड
८६ (प्र" ४१). ८७, १४२, २६३;
"ण्दि § ८४, ८६ (प्र" ४२).
१४१, २५६ (प्र" १५६), २६२;
"ण्द § ५८; "इज्जद § ८५;
"इय० § ८६, १२४. २६६;
"ण्यञ्जं § ८६ (प्र" ४२)।

आवण (आपण). "ण० § १८५, १६६,
१६४; "वेसु § १२०, १९१।

आवरणिज्ज (आवरणीय), ० "जाणं §
७४ ।

आमंसा (आशंसा), ० "आसंसं (समासे)
§ ५७ ।

आमण (आमन), ० "णमि § ११२
(घ" ६१) ।

आसादय (आसादित), "दण § १२८
(घ" ७८), १४० (घ" ८१), १५१ ।

आसाएमाणी (आसादयनी), § २४०,
२४४ ।

आसी (आसीत्, ✓अस्), § १९७ ।

आसुरत्त (आशुरत्त), "रत्ते § ९५
(घ" ५०), ९९, १०५, ११०,
११८, १२२, १४० (घ" ७९),
२५५, २५९ (घ" १५५) ।

आहय (आहृत), ० "यं § २०० (घ"
१६६) ।

आहयय (आहृतक), ० "यं § १९५ ।

आहार (आधार), "रे § ५ ; आधार
इति द्र" ।

आहार (आहार), ० "रे § ५१ ।

दू (इति), § ४४, ८६, ११९, १६६,
१६७, १६९, १७२, १७४, १९२,
१९९, २००, २५९, २७७ । इद,
इय, ति, त्ति इति द्र" ।

दू (अपि चित् वा), ० द § ६२, ६६,
७२, ७४, ८८, ११२ (घ" ६२) ।

१२२, १४१, १८५, १९५, २१२,
२२८, २४१, २५२, २५४, २६५ ।

इद (इति), § ११४ । इ इति द्र" ।

इओ (इतः), § ८१ ।

इक्कारस (एकादश), § २७७^२ ।

इगवीस (एकविंशति), "सं § २७७^२ ।

इङ्गाल (अङ्गार), "लं § ५६ ।

✓इच्छ (इष्ट), "च्छ § १२८, १४०
(घ" ८१), १५१, १६१, २२० ;
"क्षामि § ७७, २०२ ।

इच्छा (इच्छा), इच्छां § १७, ४९ ।

इच्छाकार (इच्छाकार), "रेणं § ८१ ।

इच्छिय (इष्ट), "यं § १२ ; "क्षिण
§ ५८ (घ" २४) ; "क्षियं § १२ ।

इट्ट (इष्ट), इट्ठा § ६ ।

इड्डि (अड्डि), § ११२ (घ" ६३) ;
० इड्डी १६७, १६८, १६९ ।

इत्तरिय (इत्तर इत्तरिक वा), "यं
§ ४८ ।

इत्थी (स्त्री), "त्थिं (समासे) § २४६ ।

इदाणिं (इदानीम्), § ६६ (घ" २९) ।

इन्द्रभूद (इन्द्रभूति), "ई § ७६ ।

इम (इदम्), इमे (अयम्) § ९४ (घ"
४६), १२८, १५१, १६१ ; इमा
(इयम्) § १२५, १२८, १४०
(घ" ८०), १६७, १६९, २२७,
२२० ; इमं (इमम्) § ५८ (घ"
२४), २२५ ; इमेणं (अनेन) § ७२,

७२, ८१, ९५ (प्र" ५२), २५२;
 इमौसे (अस्याः वा अस्याम्) § १०,
 ७४, ११६, १७२, १९०, २१४,
 २५२, २५४, २५७; इमे (इमे) §
 १५१; इमाञ्चो (इमाः) § १५८,
 १६१; इमासिं (आसाम्) § २२८।
 इमेयारूव (इदम्-एतत्-रूप), "वे §
 ६६, १२८, १४० (प्र" ८१), १५१,
 १८८, १९२, २२८; "वा § ११२,
 १६८; एयारूव इति द्र"।
 इय (इति समासे एव), इय० § २१९
 (प्र" १२२)।
 इरिया (ईर्या), "यं § ७८।
 इव (इव), § १०२; व च्च इति द्र"।
 इह (इह), इह० § ५७; इह § ४४;
 इहं § ८६, ११२ (प्र" ६२), १८७,
 १८८, २१६; इहेव (इह-एव) §
 २५९ (प्र" १५४)।
 इहलोग (इह-लोक), "ग० § ५७।
 ईसर (ईसर), "र० § ५, १२,
 ६६ (प्र" २८)।
 उकड (उकट), "ड० § १०७।
 उक्तेव (उपक्षेप), "वा § १२६, १५५,
 २२१, २६७, २७२।
 उक्तेवय (उपक्षेपक), "वञ्चो § १४५,
 १६२।

उग (उग्र), उग० § ७६, १०७।
 उग (उग्र, जातिविशेषः), उगा §
 २१०।
 ✓ उगाह (उद्-ग्रह), "हेह (उद्-
 हति) § ७७।
 उच्च (उच्च), उच्च० § ७७, ७८।
 ✓ उच्चार (उच्च् वा उच्चारय), "रिह §
 २२५; "रियञ्चं § १४० (प्र" ८०)।
 उच्चार (उच्चार), "र० § ५५; "र०
 ६९।
 उच्चावय (उच्चावच), "वरहिं § ६६
 (प्र" २७)।
 उच्छूठ (उत्तिष्ठ वा उत्तुब्ध), "ठ० §
 ७६।
 उज्जल (उज्ज्वल), "लं § १००, १०६,
 १११, १२२, १४० (प्र" ८०)।
 उज्जाण (उद्यान), "णे § १५५, १६२,
 १८०, १९०, २०८।
 उज्जग (उज्जुक), "ग० § २०६।
 उज्जोवेमाण (उद्गतयन्, ✓ उद्-
 युत्), "णं § ११२।
 ✓ उज्ज (उज्ज), "ज्जितण § ९५
 (प्र" ५२)।
 उट्ट (उट्ट), "ट्टस्स § ९४ (प्र" ४७)।
 उट्टिय (औट्टिक), "ट्टिण्हिं § २७।
 उट्टिया (उट्टिका), "था० § ९४
 (प्र" ४७); "थाञ्चो § १८४,
 १९७; "थाहिं § १८४।

उट्ट (बोछ), उट्टा (बोछौ) § ९४ (प्र" ७४) ।

✓उट्ट (उत्या), "ट्टेद (उत्तिष्ठति) § १९२ ।

उट्ट (उत्य वा उत्या), "ट्टाण (उत्याय वा उत्यया) § १९२ ।

उट्टादय (उत्यापित), "दण § १२८ (प्र" ७८), १४० (प्र" ८२), १५१, १६१, २२० ।

उट्टाण (उत्यान), "णं § ७२, १६६, १६७, १६९, २०० (प्र" १२७); "णं § १६७, १६९, १९८ ।

उउ (पुठ), "डे § ११२ (प्र" ६२); "डा § २०८ ।

उड्ड (ऊर्ध्व), उड्डं § ५०; उड्डं § ७४, १०२, १०५, २७७ ।

उत्तर (उत्तर), "र" § ६६ (प्र" २९); "र" २. ७. १२४, १४४; "रिणं § ७४, २५२; "रि § २७७ ।

उत्तरिज्ज (उत्तरीय), "ज्जं § १६६; "ज्जे § २७७ ।

उत्तरिज्जग वा उत्तरिज्जय (उत्तरीयक), "गं § १६४; "यं § १००, २४६, २५४ ।

उत्थिय (तीर्थक वा यूथक, समासे एव), "था § १७४; "त्थिय § ५८, १७४ ।

उदग वा उदय (उदक), "दणं § ४१; "दणं १९७; "गस्स § २७

उदग (उदय), "गं § १०१ ।

उदर (उदर), "र" § १०१ ।

उदाज्ज (उताही), § ८६ (प्र" ४२), १६७, १९८ ।

✓उद्दव (उद्-उवय, ✓उद्-दु), "वेद § २२९; "वेह § २४२ ।

उद्दिट्ठ (उदिष्ट), "डु" § २७७ ।

✓उद्दिम (उद्-दिम), "दिस्सनि ("दिम्यन्ते) । समाप्रियाको द" ।

उप्पदय (उत्पत्ति), "दण § १२८ (प्र" ७८), २४० (प्र" ८२), १५१ ।

उप्पन्न (उत्पन्न), "न्न" § १८७, १८८, १९२, २१८ (प्र" १२७) ।

उप्पल (उत्पल), "ल" § ९५ (प्र" ५०), ९९, ११८, १२९, १४० (प्र" ७९), १४७, २०६, २२५ ।

उप्पियमाण (उत्प्राप्यमान), "णं § २१८ (प्र" १२१) ।

उम्माग (उन्मार्ग), "ग" § २१८ (प्र" १२०) ।

उम्माय (उन्माद), "य" § २४६, २५९ (प्र" १५५) ।

उर (उरस्), "रंसि § ९४ (प्र" ४८), १०८, ११० ।

उरब्भ (उरभ्र), "ब्भ" § ९४ (प्र" ४७) ।

उराल (उदार), "ले § ७४; "लेणं §
७२, ८१, १४४, २५१, २५२;

"लारं § २२८, २२९, २४६।

उल्लण (आर्द्रयण), "ण० § २७७।

उल्लणिया (आर्द्रयणिका, जललूषण-
वस्त्रम्), "या० § २२।

उवएस (उपदेश), "स० § २२९
(प्र" १२२); "से § ४२, ४६।

उवएसय (उपदेशक), "सण § ७२,
१८८; "सणं § २१९ (प्र"
१२२)।

✓ उवकर (उप-क), "रुउ (उपकरोतु)
§ ६८।

✓ उवक्खड (उप-स्-क), "डेउ (उपस्-
रोतु) § ६८।

उवगय (उपगत), "गण § ६९, ९६,
९८, ११२ (प्र" ६२), २१९ (प्र"
१२२), २४७; "गयं § ९७।

उवचिय (उपचित), "चिण § ९५
(प्र" ५०); "चियाओ § ९४ (प्र"
४९)।

✓ उवट्टव (उप-स्थापय), "व्ह §
२०६।

✓ उवण (उप-नौ), "णंनि § २४३।

उवदंसेमाण (उपदर्शयन्त), "णी §
२४६।

✓ उवनिमन्त (उप-नि-मन्त), "नेमि
§ २२०; "नेक्काहि § १८७;

"निस्सामि § १८८; "नित्तण §
१९२।

उवभोग (उपभोग), "ग० § २२, ५१,
५२।

उवम (उपम, समामे ण्व), "मे § ९४;
"माइं § ६२, १४४, १५४,
१६२।

✓ उववज्ज (उप-पद्), "ज्जिहिइ §
६२, ९०, १२५; "ज्जिहिमि §
२५५, २५९ (प्र" १५५)।

उववन्न (उपपन्न), "न्ने § ८९, १२४,
१४४, १५४, १६२, २२०, २६६,
२७४; "न्ना § २५७।

उववाय (उपपाद), "वाओ § २७२।

उववास (उपवास), "सस्स § ५५;
"साइं § ९५ (प्र" ५२); "सेहिं
§ ६६ (प्र" २७)।

उववेय (उपपेत), "यं § ७०६।

उवसग (उपसर्ग), "गं § १४१,
१५२, २२५; "गा § ११८; "गे §
११९।

✓ उवसम्पज्ज (उप-सम्-पद्), "ज्जित्ताणं
§ ६६ (प्र" २८), ६९, ७०, ९२,
११२ (प्र" ६२), १२२, १२७,
१४३, १४५, २२३, २३८।

✓ उवागच्छ (उप-आ-गम), "च्छइ §
१०, ५८ (प्र" २४), ६९, ७७, ७८,
८०, ८२, ८६ (प्र" ४१), ९२, ९५

(घृ" ५०), १०२, १०८, १२९,
२५९ (घृ" १५५) ।

उवामग (उपासक), "ग०" § २, ७०,
७१, १२२, १४३, १७८, २५०,
२६६, २७४; "गाणं" § २७७;
समणोवासग इति द्र" ।

उवामगदस (उपासकदश), "साम्प्रि-
समाप्तिवाक्ये द्र"; "साणं" § २, २७६,
समाप्तिवाक्येऽपि द्र" ।

उव्वट्टण (उद्धर्तन), "ण०" § २६; "णे
§ २७७" ।

उव्विग (उद्धिग), "गा" § २५६ ।

✓ उव्विह (उद्-वह), "हृद" § १०५;
"हामि" § १०१ ।

उस्सेह (उत्सेध), "हे" § ७६; सत्तुस्सेह
इति द्र" ।

जरु (जरु), "रु" § ९४ (घृ" ४९) ।

ए (इयत् वा एवं, समासे एव), ए० §
८४ ।

✓ ए (इ), एह § ८१; एहिइ § १८७ ।

एक (एक), "के" § १८२; "का" १८२;
"काए" § १६; एग इति द्र" ।

एकसरग (एकसरक एकसर्ग वा), "गा
समाप्तिवाक्ये द्र" ।

एक्कारम (एकादशन्), § ८९, १२४,
१४३, १७८, २५०, २६६, २७४ ।

एक्कारमम (एकादश), "मं" § ७१;

एक्केक (एकैक), "के" § १४७, २२५ ।
एगमेग इति द्र" ।

एग (एक), "गे" § ९२, ११८, १२८,
१४६, १५६, १६५, १७२, १८६,
१९२, २०४, २२४; "गो समाप्ति-
वाक्ये द्र"; "गा" § २०४; "गं" § ९४
(घृ" ४६), ९५ (घृ" ५०), १०१,
१०७, ११२, ११८, १२९, १४०
(घृ" ७९), १४७, २१९ (घृ" १२२),
२२५; "गेणं" § २२, २४, २६, २८,
३०; "गाए" § २२, ३२; "गेहिं" §
३४; एक इति द्र" ।

एगमेग (एकैक), "गे" § २२४; "गा" §
२२४; "गं" § २२८, २२९; एकैक
इति द्र" ।

एगयओ (एकतः वा एकतः), §
१९७ ।

✓ एज्ज (एज् वा ईय, ✓ इड्), एज्ज-
माणं (एजन्तस् वा ईयमानम्) § ८१,
२१५, २६१ ।

एत्य (अव), § ७, २०१ ।

एमहालय (एवं-महन्), "लण" § ८४;
महालय इति द्र" ।

एय (एतद्), एम (एषः) § १४१, १५२,
१९२, १९६, १९७, १९८; एयं
(एतम्) § ६७, ८६, ८७, ११२
(घृ" ६२), १२०, १२८, १४०

(घृ" ८१), १४२, १५१, १६१,
१७५, १९४, २०५, २२१, २२०,
२४३, २४७, २६०, २६३; ण्यं
(एताम्) § २०६; ण्यं (एतत्) § १२,
८०; एणं (एतेन) § ६६ (घृ" २८);
ण्यस्स (एतस्य) § ८४, ८५, १४१,
२५९ (घृ" १५६); एण (एते) §
२७७^१; एयाओ (एताः) § २३८;
ण्याण (एतेषाम्) § २७७^६; ण्यामिं
(एतासाम्) § २३८ ।

एयाह्व (एतद्रूप), "वे § ८०, ९४
(घृ" ४६), १६१; "वा § १६७,
१६९; "वं § ५८ (घृ" २४), २३५;
"वेणं § ७२ ।

एलय (एलक वा एडक), "यं § २१९
(घृ" १३३ ।

एव (एव), § २१९ (घृ" १३३);
ण्वामेव ड" ।

एवं (एवम्), § २, १०, १२, ४४, ५८
(घृ" २२), ५९, ६२, ६६, ६८,
७१, ७२, ७४, ७७, ७९, ८०,
८१, ८३, ८४, ८५, ८६, ९२,
इत्यादि ।

एवमेयं (एवम्-एतद्), § १२; एवं च
ण्य च ड" ।

एवामेव (एवम्-एव), § २१९ (घृ"
१३३); एवं च एव च ड" ।

एस, ण्य इति ड" ।

एमण (एषण), "णं § ८६ (घृ" ४१) ।

एमणिज्ज (एषणीय), "ज्जेणं § ५८
(घृ" २४) ।

ओग्गहियय (अवगृहीतक), "हि

यण्दिं § २०६ ।

✓ ओगिण्ह वा ओगिण्ह (अव-ग्रह),

"णित्ताणं § १९३, १९४, २२०,
२२१ ।

ओदन (ओदन), "ण० § ३५; णेणं
§ ३५ ।

ओयण (ओदन), "ण० § २७७^६ ।

ओमह (ओषध), "ह० § ५८ (घृ"
२४) ।

ओमहि (ओषधि), "हि० § ५१
(घृ" २०) ।

ओहय (अवहत), "य० § २५६ ।

ओहि (अवधि), "हि० § ७४, ८३,
२५२; "हिं § २५५, २५९ ("घृ"
२५५); "हिणा § २५५, २५९
(घृ" १५५); णाण वा नाण इति
ड" ।

क (क, किम्), के § २, ९१, २१७,
२१८; किं § ८६, १६७, १६९,
१९८, २००; केण § २१८, २१९,
२५६; किणा § १६७; कओ (कुतः),

११६; कचिं (कस्मिन्), १०,

१२५; केद, केवि किंचि, केणद

.. इति ड" ।

कदवय (कतिपय), "वण्हिं ११४ ।

कओ, क इति ड" ।

कक्कस (कर्कश), "म० १०७ ।

कक्खिय (काङ्क्षित), "क्खिण ८६ ;

०"क्खिया (मम्बोधने) १५ (प्र" ५१),

२४६ ।

कक्खा (काङ्क्षा), ४४ ।

कज्ज (कार्य), "ज्ज० ५, १२७ ;

"ज्जेस ५, ६८ ।

कज्जन्ति, ✓कर इति ड" ।

कच्चण (काञ्चन), "ण० १०१ ;

"०ण० २०६ ।

कट्ट, ✓कर इति ड" ।

कट्ट (कट), "ड० २२ ।

कडाहय (कटाहक), "यंसि १२९,

१३२, १३५, १४७, २२७ ।

कडिल्ल (कडिल्ल), "ल्लं १४ (प्र"

४८) ।

कणग (कनक), "ग० ७६ ; ०"ग०

२०६ ।

कणीयस (कनीयस), "सं १२४,

१२८, १४० (प्र" ८०, ८१), १४७,

१५१, १५२, १५६, १६१, २२५,

२२० ।

कण (कर्ण), "ण० १५ (प्र" ४९,

५०); ०"ण० २१ ; "णा १४

(प्र" ४७) ।

कण्णपूर (कर्णपूर), "रे १५ (प्र"

४९, ५०) ।

कण्णैज्जय (कर्णैज्जक), ०"ण्हिं २१ ।

कत्तर (कर्त्तर), ०"रं १४ (प्र" ४७) ।

कन्त (कान्त), ०"न्ते १५४ ।

कन्तार (कान्तार), ०"रेणं ५८ (प्र"

२४); ०"राओ २१८ (प्र" १२१) ।

कन्दप्प (कन्दर्प), "प्पे ५२ ।

कप्प (कल्प), ०"प्पं ७० ।

कप्प (कल्प, देवलोकस्य प्रदेशविशेषः),

"प्पं ७४ ; "प्पे ६२, ८९, १२४,

१४४, १५४, १७९, २६६, २७४ ।

✓कप्प (क्लृप्), "प्पद ५८ (प्र" २२),

१५ (प्र" ५२), २२५, २५९ (प्र"

१५५, १५६), २६२ ; "प्पेमाणा १

१८४ ।

कभल्ल (कपाल), ०"ल्ल० १४ (प्र"

४७) ।

कम्म (कर्मन्), ०"म्म० ४२, १८७,

१८८, १९२, २१८ (प्र" १२८) ;

"म्म० ५१ ; ०"म्मे ५१ ; "म्मे ७२,

१६६ ; ०"म्मं ८४, ८५ ;

०"म्मणं ७२, ७६ ; "म्मओ ५१ ;

"म्मइं १२८ ; "म्मणं ७४ ।

कम्पिल्लपुर (काम्पिल्यपुर), "रे १६२ ;

"रं २७७ ।

कम्बल (कम्बल), ०"ल० § ५८
(घ" २४) ।

कय (कत), ०कय० § ८५ (घ" ४८, ५०),
२०६; कय० ११२ (घ" ६१);
कए § १३८, १३९, १४० (घ" ८१),
१५१, १५२; कयं § १३८ ।

कयत्य (कतार्थ), "त्ये § ११२ (घ"
६१) ।

कयाइ (कदापि कदाचित् वा), §
६३, ६६, ७३, ७४, ८८, १२२,
१६४, १७८, १८५, १९५,
२१२, २२८, २३९, २४१,
२५२, २५४, २६५ ।

✓ कर (क), "रेइ § १०, १६-४२,
७७, ९९, १३२, १३४, १४१,
१४७, १५३, १९०, २१४, २१९
(घ" १३३), २२५; "रेमि § १३,
१४, १५, ९५ (घ" ५२), १२९,
१३५, १४७, २२७; "रेइ §
१२, ७७, २१०, २२०; "रेमि
§ १७४, १८४; "रेमाणे § १७,
२२, २१६; "रेमि § १७४;
"रेमि § २१९; किचा (कला)
§ ८९, १२४, २५५, २५७,
२६६; कडु (कला) § १२, ५८,
११३ (घ" ६३), ११४, ११६,
१३८, १४० (घ" ८१), १५१,
१६१, २१४, २३०, २५६; काडिइ

(करिष्यति) § १७९; कज्जन्नि (कि-
यन्ते) § १९७, १९८; कारवेमि §

१३, १४, १५; कय इति द्र" ।

कर (कर), ०"रं § १०१ ।

करग वा करय (करक), "गा §
१९७; "रण § १८४ ।

करकड (कर्कर वा कर्कट, कठिन
इत्यर्थे), "डोओ § ९४ (घ" ४९) ।

करण (करण), ०"ण० § ५९, १०७,
२०६; ०"णे § ४६, ४८ ।

करणया (करणता), "याए § ११३
(घ" ६३) ।

करिम (करीष), "सेण § १९७ ।

कलन्द (कलन्द, कुण्डविशेषः), ०"न्द०
§ ९४ (घ" ४८) ।

कलम (कलम), "म० § ३५ ।

कलमय (कलशक), "सर § १८४ ।

कलाय (कलाय), "य० § ३६ ।

कलाव (कलाप), ०"व० § २०६

कलुम (कलुष), "स० § १७० ।

कल्लं (कल्यम् वा काल्यम्), § ६६ (घ"
२८), ७३, १७३, १८७, १८८,
१८९, १९२ ।

कल्लाकल्लिं (काल्यं काल्यम्, प्रतिकाल्यम्),
§ १८७, २३५, २४२, २४३ ।

कल्लाण (कल्याण), "णं § १८७ ।

कवाड (कवाट), ०"ड० § ९४ (घ"
४८) ।

कविञ्जल (कपिञ्जल), "लं" § २१९
(घृ" १३३)।

कविल (कपिल), "ल०" § ९४ (घृ"
४७); "लं" § ९४ (घृ" ४८);
०"लाइं" § ९४ (घृ" ४७)।

कवोय (कपोत), "यं" § २१९ (घृ" १३३)।

कंसपाई (कांस्य-पात्री), "पाई" § २३५।

✓ कह (कथय्), "हेइ" § ६०, ८६,
१४३, १६१, २०९।

कहा (कथा), ०"हा" § ११७, १७२।
"हाण" § १०, ११६, १७२, १९०,
२१४।

कहि (कथिन), ०"हौ" § २१८ (घृ"
१३०, १३९)।

कहिं (कस्मिन्), क इति प्र"।

काम (काम), "म०" § ४८।

कामदेव (कामदेव), "व०" § २७४;
"वे" § १, ९२, ९५ (घृ" ५०), ९६,
९८, १००, १०२, १०३, १०६,
१०८, १०९, १११, ११३ (घृ"
६२), ११४, ११६, १२१, १२३,
१२४, १२५; "वो" § १०९,
१२९, १४४, १४५, १५५, १६३,
१७२, १७३, १७८, २७४; "वा"
§ ९५ (घृ" ५०), ९७, १०२,
१०४, १०८, ११३ (घृ" ६१),
११८; "वं" § ९५ (घृ" ५०), ९७,
९९, १०१, १०२, १०४, १०५,

१०७, १०८, ११०, ११२, ११३
(घृ" ६१), ११८; "वस्स" § ९३,
११०, ११३ (घृ" ६१), ११७,
१२४, १२७।

कामभोग वा कामभोय (काम-भोग),
"ग०" § ५७; "भोए" § ६; "गा" ४८।

कामय (कामक, समासे एव), ०"या"
(सम्बोधने) § ९५ (घृ" ५१),
२४६।

काय (काय), "य०" § ५३; ०"यं" §
१०७; "यं" § १०८, ११०; "एणं"
§ ७०, ८९, १२४, २६६; "यसा"
§ १२, १४, १५।

कार (कार), ०"रेणं" § ८१।

कारण (कारण), "णेहि" § १७४।

कारवेमि, ✓कर इति प्र"।

कारिया (कारिका), ०"या" § १२५,
१३८। कारक इत्यस्य स्त्रीलिङ्गे ॥

काल (काल), ०"ल०" § ६६, ९३,
११८, १२८, १४६, १५६, १६४,
१७३, १८५, १९२, २२८;
"ल०" § ५६, ८९, १२४, २५५,
२५७, २६६; "लं" § ७३, ८९,
१२४, २५२, २५५, २५७,
२५९ (घृ" १५४), २६६; "लेणं"
१, २, ३, ९, ७५, ७६, ९२,
११५, १२६, इत्यादि; ०"ले" §
२२३, २२४, २५२।

कालग (कालक), ०"गं § १०७ ।
 कालमासे § ८९, १२४, २४४,
 २५७, २६६ ।
 काम (काश), "से § १४८ ।
 कामाई (काषायी), ०"ईए § २२ ।
 काहिइ ✓कर इति द्र" ।
 किं, क इति द्र" ।
 किंचि (किञ्चित्), § १७० ।
 किच्चा, ✓कर इति द्र" ।
 किणा, क इति द्र" ।
 किष् (किष्), "ख० § ९४ (प्र"
 ४९) ।
 किष् (किं नम्), § १२९, १५२,
 २४६ ।
 ✓कित्त (कृत्), "जेइ § ७० ।
 कित्तण (कीर्तन), ०"णं § २१६,
 २२० ।
 कित्ति (कीर्ति), ०"ति० § ९५ (प्र"
 ५१) ।
 किलञ्ज (किलिञ्ज), ०"ञ्ज० § ९४
 (प्र" ४७) ।
 किम (कश), "से § ७२, २५१ ।
 कीडा (क्रीडा), ०"डा § ४८ ।
 कील (कील), "ले § २७७; ०"ले
 § २७४ ।
 कुकुड (कुकुट), "डं § २१९ (प्र"
 १२२) ।
 कुकुय (कुटत कौकृत्य वा, विवरण-

कारमते तु कौकुय), "कृण § ५९
 (पुस्तकान्तरे कुकुदण) ।
 कुकुम (कुकुम), ०"म० § २९ ।
 कुच्छि (कुत्ति), ०"च्छिं § १०१ ।
 कुडाल, कुडाल इति द्र" ।
 कुडिल (कुटिल), ०"ल० § १०७;
 "ल० § ९४ (प्र" ४९); "लाइं
 § ९४ (प्र" ४९) ।
 कुडुम्ब (कुटुम्ब), "म्ब० § २२८;
 "म्बस्स § ५, ६६ (प्र" २८, २९);
 "म्बे § ६६ (प्र" २८), ६८ ।
 कुडुम्ब (कौटुम्ब), "म्बेस्स § ५ ।
 कुडाल वा कुडाल (कूटक), ०"ल०
 § ९४ (प्र" ४८) ।
 कुण्डकोलिय (कुण्डकोलिक), "लिए
 § ९, १६२, १६४, १६७, १६९,
 १७६; "लिया § १६६, १७२;
 "लियं § १६६, १६८, १७२;
 "लिण्णं § १७०; "लियस्स § १६४,
 १७०, १७८ ।
 कुमार (कु-मार), "रेणं § २४६ ।
 कुम्भकार (कुम्भकार), "र० § १८४,
 १९२, १९४; "रे § १८२ ।
 कुम्भार (कुम्भकार), "र० § २२०,
 २२१ ।
 कुम्भ (कूर्म), "म्भ० § १०२ ।
 कुल (कुल), ०"ले § ६९; ०"लमिं §
 ६६ (प्र" २८); "लाइं § ७७, ७८ ।

कुविय (कृष्ण), "य० § ४९।

कुविय (कुपित), "विण § ९५ (घ" ५०)।

कुसुम (कुसुम), "स० § २०, ९५, (घ" ५०)।

कूड (कूट), "ड० § ४६, ४७; "ड० § ४७।

कूणिय (कूणिक), "णिण § ९।

केइ वा केवि (कथित् कोऽपि वा), § ६८, १४० (घ" ७९), १४१, २०० (घ" ११६, ११७), २१९ (घ" १३३)।

केणइ (केनचित् केनापि वा), § ११३ (घ" ६२)।

केवली (केवलिन), § १८७।

केस (केश), "स० § ५१; "सा § ९४ (घ" ४७)।

केसी (केशी), "सी § २४६।

कोट्टय (कोष्ठक), "ट्टए § १२६, १४५, २६७, २७२; "ट्टओ § ९४ (घ" ४८)।

कोट्टिया (कोष्ठिका), "या० § ९४ (घ" ४८); "या० § ९४ (घ" ४९)।

कोडी (कोटि), "डी § १८२, २०४, २३४; "डिं § २३८, २३९; "डीओ § ४, ९२, १२७, १५५, १५८, १६१, १६३,

२३२, २३४, २३५, २६८, २७२; "डीओ § २७७; "डीचिं § १७।

कोडुम्विय (कोटुम्बिका), "य० § १२; "य० ५९, २०६, २०७।

कोठ (कोठ), "ठे § १४८।

कोरेण्ट (कुरण्ट), "ण्ट० § १०।

कोलघरिय (कोलगट्टिक, कुलगट्ट-सम्बन्धिन), "रिण § २४२; "रियं § २३९; "रियाओ § २३४; "रिया § २३४, २४३; "रिण-चिंतो § २४२, २४३।

कोलाल (कौलाल), "ल० § १९५, १९६, १९८, २०० (घ" ११६, ११७)।

कोलाहल (कोलाहल), "ल० § १२९; "ले § १३८, १३९, १४० (घ" ८१), १५१, १५२; "लं § १५२, २३०।

कोलाय (कोलाक), "लाए § ७, ६९, ८०; "यस्स § ७९; "लाए § ८, ६६ (घ" २८)।

कोसी (कोशी), "सी० § १०१।

खइय (खचित), "य० § २०६।

खओवममेणं, खय इति द्र"।

खज्जमाण (खाद्यमान), "णे § ११८ (घ" ११८)।

खज्जय (खायक), ० "ज्जहिं" § २४।

खड्ड (खण्ड, गन्ताकार), "डुं" § ८४
(पृ" ४८)।

✓ खण्ड (खण्ड), "ण्डित्त" § ८५
(पृ" ५२)।

खण्ड (खण्ड), "ण्ड०" § २४।

खण्डाखण्डिं (खण्डं खण्डं) § ८५
(पृ" ५२), ८८।

खन्ध (स्वन्ध), "न्धे" § ८४ (पृ" ४८);
० "न्धो समाप्तिवाक्ये द्र"।

✓ खम (क्षम), खामेद (क्षमयति) § ८७,
११२ (पृ" ६२); "मेमि" § ११२
(पृ" ६२); "मेहि" § ८६।

खमण (क्षमण), ० "ण०" § ७७;
० "णस्स" § ७७।

खमा (क्षमा), "मं" § ११२ (पृ"
६२)।

खम्भ (स्वम्भ), "म्भे" § १२८, १४०
(पृ" ८१), १५१।

खय (क्षय), "य०" (खञ्जोवसमेणं इति
पदे) § ७४, २५२; "एणं" § ८०,
१२५।

खलु (खलु) § २, २, १०, १२,
४४, ५८, ६६, ७२, ७८, ८१,
८२, ८६, ८२, ८५, ११२,
११६, १२६, इत्यादि।

खादम (खादिमन्), ० "म०" § ५८
(पृ" ९४); "मं" § ५८ (पृ" ९२)।

खामेद, "मेमि, "मेहि, क्षमधातो-
र्णिज्जन्ते, ✓ खम इति द्र"।

खिद्धिणिय (किद्धिनीक), ० "यारं" §
११२ (पृ" ६१), १८७।

खिद्धिणी (किद्धिनी), ० "णिं" §
१६६।

खिप्प (क्षिप्र), "पं" ("प्पामेव इति
पदे) § ५८, २०६।

खीर (क्षीर), "र०" § २४।

✓ खुभ (क्षुभ), खोभित्त (क्षोभयितुम्)
§ ८५ (पृ" ५२), १०१, ११२,
११२ (पृ" ६२), २२२।

खुर (क्षुर), "र०" § ८५ (पृ" ५०)।

खुर (खुर), ० "र०" § २०६; "रंसि" §
२१८ (पृ" १२२)।

खेत्त (क्षेत्त), "त्त०" § १८, ४८, ५०;
"त्तं" § ७४, २५२।

खोभित्त, क्षुभधातोर्णिज्जन्ते, ✓ खुभ
इति द्र"।

खोम (क्षौम, कार्पासिक इति अभय-
देवः), § ९८।

✓ गच्छ (गम्), "क्कामि" § १०, ८०,
१८०, २१४; "क्क" § ५८ (पृ"
२४), २५८ (पृ" १५६); "क्काहि
§ २०४; "क्कह" § २२०;
"क्कहिद" § ८०; ✓ गम इति
द्र"।

गण (गण), "ण० § ५८ (प्र" २२);

०"णस्स § २७७।

गणि (गणि गणिन् वा), "णि० § ११८,

१७४।

गन्ध (गन्ध), "न्ध० § २२, २६।

गन्धव्व (गन्धव्व), "व्वेण § ११२ (प्र"

६२)।

✓गम (गम), "मिह्दिद § १२५;

✓गच्छ इति द्र"।

गम (गम), ०"मेणं § २७४।

गमण (गमन), "ण० § ८६।

गंय (गत), गण § ११; ०गण ११३

(प्र" ६२)।

गल्ल (गल्ल), "ल्ल० § ८४ (प्र" ४८)।

गव (गव), "वे § २७७।

०"वे § २७१।

गवल (गवल), ०"ल० § ८५ (प्र"

५०)।

गहाय (गह्दीत्वा), ✓गिण्ह इति द्र"।

गहिय (गह्दीत्वा), "य० § १८१।

गाय (गात्र), "घं § १२८, १२९,

१२५, १२८, १४० (प्र" ७८),

१४७, २२७।

गाहावद् (गह्दपति), "वद्० § २;

"वद् § २, ५, १०, १२, १२,

५८ (प्र" २२), ८२, १२७, १४५,

१५५, १६२, २२२, २६८,

२७२; "वदणा § ६; "वदस्स §

४, ६, ८, ११।

गाहावदणी (गह्दपत्नी), "दणी §

२२८, २४०, २४२, २४४,

२४६, २४८, २४९, २५४,

२५६, २५७, २५८ (प्र" १५५),

२६२; "दणिं § २५५, २५८

(प्र" १५५); "दणीए २२८, २४२,

२५५, २५८ (प्र" १५५)।

✓गिण्ह वा गेण्ह (ग्रह्), गिण्हद §

२१८ (प्र" १३२); गेण्हद §

१६६; गिण्हेद § १०५; गिण्हमि

§ १०२; गिण्हित्तण § १२८,

१४० (प्र" ८१), १५१, १६१,

२२०; गेण्हवित्तण § २१४;

गहाय० § ८५ (प्र" ५०), ११८,

१२८, १४० (प्र" ७८), १४७,

१५६, २२५।

गिह (गह्), "हे § ५८ (प्र" २४),

२०४, २५६, २६०; "हाओ §

१०, ६८, ११६, १२८, १२९,

१२४, १२५, १२८, १४०

(प्र" ८१), १४७, १५६, १५८,

१६१, १८०, २२७, २२०।

गिहि (गह्दिन्), "हि० § १२, ५८

(प्र" २५), ६१, ८२, ११८,

१२७, १४५, १५५, १७४, २०४,

२६८, २७४; "हिणी § ८२,

८४; "हिणी ११८, १७४।

गौवा (गौवा), "वं" १०८, ११०।

गुट्ट (गुत्त वा), "ङ" १४ (घ" ४६); पाठान्तरे गुच्छ ।

गुण (गुण), "ण" १६६ (घ" २७), २७१; "ण" २१६, २२०, २२१; "णे" ७६ ।

गुणमिल (गुण-शिल), "ले" २२१ ।

गुरू (गुरू), "रू" १२५, १२८; "रू" ५८ (घ" २२), १४०, (घ" ८०) ।

गुलगुल (गुलगुल, गर्जने), "लेनं" १०२ ।

गुलिया (गुलिका गुटिका वा), "य" ६५ (घ" ५०) ।

✓गेण्ह च गेण्हाव च, ✓गिण्ह इति ३" ।

गो (गो), "गो" ४, १८, ६२, ६४, १२७, १४५, १५५, १६२, १८२, २०४, २२२, २२४, २६८, २७२; गो० ३७, ६४ (घ" ४७) ।

गोण (गोण), "ण" २४२, २४२, २४४; "ण" २०६ ।

गोत्त (गोत्त), "ते" ७६ ।

गोयम (गौतम), "म" ७६, १२७; "मे" ७७, ७८, ७९, ८२, ८४, ८६, ८७, २६०, २६२, २६४; "मा" ६२, ८६, ९०, १२५,

२५९ (घ" १५४); "मं" ८१, ८६, २६१; "मस्स" ८०, ८२, २६२ ।

गोर (गौर), "रे" ७६ ।

गोमाल (गोमाल), "ले" १८८, २१४, २१६, २१८ (घ" १२७), २२१, २२२; "लं" १६२, २१५, २१७, २२०; "लस्स" १६६, १६७, १६९, १८५ ।

घडय (घटक), "डर" १८४; "डरुहिं" २७ ।

घडी (घटी), "डि" ६४ (घ" ४७) ।

घण्टा (घण्टा), "ण्ट" २०६ ।

घण्टिया (घण्टिका), "या" २०६ ।

घय (घृत), "य" ३४; "य" ३७; "घर" २७७ ।

घर (गृह), "र" ७७, ७८ ।

✓घाए (घातय्, हन्धातोर्णिज्जने), "ए" १२२, १२८, १४१, २२५; "एमि" १२९, १२४, १२५, १४७, २२७; "एत्तए" १२८, १४० (घ" ८१), २२० ।

घाय (घात), "घाए" २४१ ।

घुट्ट (घुट्ट), "ङ" २४१ ।

घोडय (घोटक), "य० § ८४ (घ" ४७) ।

घोर (घोर), "र० § ७६, १०७ ।

घोस (घोष), "सं § १०८ ।

च (च), § १४-४६, ४५-५७, ६६ (घ" २८), ८६, ८४ (घ" ४८), ११२ (घ" ६२), १२८, १६४, १६६, १७०, १७२, २२५, २४०, २५६ (घ" १५६), २६२, २७७, य चेव इति द्र" ।

चइत्ता, ✓चय इति द्र" ।

चउ (चतुर), "उ० § १८, ४२, २७७, २७७^{१२}; "उ० § ४६; "उहिं § १७, १८, २१; चत्तारि § ४, ६२, ८६, १२४, १४४, १५४, १६२, २६६, २६८, २७२, २७४ ।

चउत्थ (चतुर्थ), "त्थं § ७१, १२५, १४० (घ" ८०), १४५, १४८, १५८, २२७; "त्थस्स § १४५ ।

चउप्पय (चतुष्पद), "य० § १८; "य० § ४६ ।

चउपलिय (चतुष्पल्य), "या § २७७^{१२} ।

चउरंस (चतुरस्र), "स० § ७६ ।

चउरामौद्द (चतुरशीति), "मौद्द० § ७४, २५२, २५५, २५७, "मौद्दं § ११२ (घ" ६२) ।

चउवीस (चतुर्विंशति), "सं § २७७^१ ।

चउव्विहि (चतुर्विध), "हिं § ४२ ।

चक्क (चक्र), "क्के § १६७ ।

चक्कवाल (चक्रपाल), "ल० § २०८ ।

चक्खु (चक्षुस्), "क्खु § ५ ।

चच्चल (चञ्चल), "ल० § १०७ ।

चण्ड (चण्ड), "ण्ड० § १०७; "ण्ड० १०८ ।

चण्डिक्किय (चण्डीकत), "क्किय § ८५ (घ" ५०) ।

चत्ता (चत्तारिणत्), § २७७^१; चाली इति द्र" ।

चन्दण (चन्दन), "ण० § २६ ।

चम्पा (चम्पा), "म्पा § १, ८२, २७७^१; "म्पं § ११६; "म्पाए § ११२ (घ" ६२); "म्पाञ्चो § १२२ ।

✓चय (चु), चइत्ता (चुत्ता) § ८०, १२५ ।

चय (चव चवन वा), "यं § ८०, १२५; ✓चय इति द्र" ।

चय (चय), चए § २७७^१ ।

चलणं (चलन), "णं § १०१ ।

चाउद्दमिय (चातुर्दशिक), "या (सम्बोधने) § ८५ (घ" ५०) ।

चाउरन्त (चातुरन्त), "न्ताञ्चो § २१८ (घ" १२१) ।

चार (चार), "रेणं § १० ।

✓चाल (चालय्), "ल्लिय § ८५

(प्र" ५२) १०१, ११२, ११२,
(प्र" ६२), २२२ ।

चाली (चलारिंशत्), § १७७^१; चला
इति द्व" ।

चाव (चाप), ०"व० § १०१ ।

चिंध (चिह्न), ०"धे § ८५ (प्र" ४८) ।

✓ चिन्त (चिन्ता), "नोद § १२८,
१६१, २२० ।

चिन्ता (चिन्ता), § २७५ ।

चिन्तिय (चिन्तित), "न्ति § ६६
(प्र" २७); "न्तियं § ६६ (प्र"
२८) ।

चुलणीपिय (चुलणीपिट), "या §
९, १२७, १२०, १२२, १२६,
१२८, १४० (प्र" १७८), १५२,
१४२, १४४, १५२, १६१,
२२०; "या (सम्बोधने) § १२८,
१२१, १२४, १२५, १२७, १४०
(प्र" ७८, ८०); "यं § १२८,
१२१, १२२, १२४, १२५, १२७,
१२८, १४१, १५६; "यस्स §
१२८, १२२, १२८, १४७, १५२,
१५४, १६२, २२५ ।

चुल्ल (चुल्ल जुट वा), "ल्ल० § ९, ७४,
१५५, २५२; चुल्लमयग च चुल्ल-
हिमवन्त च इति द्व" ।

चुल्लमयग वा चुल्लमयय (चुल्ल-गतक),
"यण § ९, १५५, १५७, १५८;

"यगा § १५८; "यगं § १५८,
१६०; "यगस्स § १५६, १६१ ।

चुल्लहिमवन्त (चुल्ल-हिमवत्), "न्तं § -
७४, २५२ ।

चुल्ली (चुल्ली), ०"ल्ली० § ८४ (प्र"
४७) ।

चेदय (चैत्य), "दण § १, २, १०,
८६, ८२, ११६, १२६, १४५,
२२१, २६७, २७२; "दयं §
१८७; "दयाओ § ५८ (प्र" २४),
७८ ।

चेडिय (चेटिका), "या० § २०८ ।

चेव (चैव), § ८१, ८४, ८६, ८५
(प्र" ५९), १०९, १०८, ११०,
१२८, १२१, १२५, १४७,
१५८, १६२, २०० (प्र" ११७),
२०८, २४८ ।

चोद्दस (चतुर्दशन), "स § ६६, १७८,
२२२, २४५, २७१ ।

चोव्वीस (चतुर्विंशति), ०"सं § २७७ ।

छ (षट्), § ८२, १४५, १५५,
१५८, १६१, १६२, २२८ ।

कडु (षष्ठ), "ड० § ७७; "डे §
२७७^१; "डं § ७१, ७६; "डेणं
§ ७६; "डस्स § २, १६२ ।

✓ कडु (कडु, चालने), "डमि §
८५ (प्र" ५९) ।

कृत्त (कृत्त), "त्तेणं" § १० ।
 कृवि (कृवि), "वि०" § ४५ ।
 कृत्त (कृत्त), "रेण" § १६७ ।
 कृज्जमाण (कृज्जमाण), "णे" § २१८
 (पृ" १२८) ।

कृद्दि (कृद्दि), "दाणि" § २३८ ।
 ✓ कृन्दि (कृन्दि), कृदेत्ता (कृदेत्ता) §
 ८६, १२४, २६६ ।

कृदेत्ता, ✓ कृन्दि इति द्र" ।
 कृये (कृये), "या" § २१६ (पृ"
 १२२) ।

कृय (कृय), "केण" § ४५ ।

ज (यद्), जा § १२५, १२८,
 १४० (पृ" ८०), २२७, २३०;
 जां (जामेव इति पदे) § ६१,
 ११३ (पृ" ६३), १२१, १७०,
 १७६, १८७, २११, २४६; जं §
 ६५ (पृ" ५२), १६६, २००;
 जेणं § १२८, १४० (पृ" ८१),
 १५१, २३०; जेणवे (येन एव)
 § १०, ५८ (पृ" २४), ६६,
 ७७, ७८, ८०, ८२, ८६, ८२,
 ८५, (पृ" ५०), १०२, १०८,
 ११६, १३६, इत्यादि; जेणामेव
 (जेणं एव, येन एव) § १०; जम्हा
 (यस्मान्) § २२०; जम्स § ११३
 (पृ" ६१); जहिं (यस्मिन्) §

२१६ (पृ" १३३); जाहे (यस्मिन्)
 § १०१, १०७, ११२, २२२; जे
 § १५१; जाओ § १५८, १६१;
 जेसि १६६ ।

जद्द (यद्दि), § २, ८३, ८५, ८९,
 ८५ (पृ" ५२), ८७, ११६;
 १२५, १४० (पृ" ७६), २००
 (पृ" ११६, ११७) ।

जद्दण (जयन), "ण०" § १०२ ।

जद्दा (जद्दा), "द्दाओ" § ८४ (पृ" ४६) ।

जडिल (जडिल), "ल०" § १०७ ।

जण (जन), "ण०" § ५१, ७६;
 "ण० ८८, १२२, १७७, २१२,
 २२२, २३७, २६५; "णो §
 ७६; "णस्स § ८० ।

जणण (जनन), "णइं" § २४६ ।

जणणी (जननी), "णी" § १३५,
 १३८ ।

जस्स (यद् नम्), § २४६ ।

जन्त (यन्त्र), "न्त०" § ५१ ।

जमग-समग (यमक-समक, यौगपद्येन),
 "गं" § १४८, १५३ ।

जमल (यमल), "ल०" § ८४ (पृ"
 ४७); "ल०" § ८४ (पृ" ४६),
 १०७ ।

जम्बु (जम्बु), "म्बू" § २, २, ८२,
 १२६, १४५, २२१, २६७, २७२,
 २७६ ।

जम्बुद्विप (जम्बु-द्वीप वा जम्बू-द्वीप),
"वे" § ११३ (प्र" ६२) ।

जम्बूणय (जाम्बूनद), "या-मय" § २०६ ।

जम्बूलय (जम्बूलक, उदकभाजनविशेषः,
योगरुदिशब्दः), "लए" § १८४ ।

जम्भ (जम्भन्), "म्भ०" § ११३ (प्र"
६१) ।

✓जल (जल्), "न्ने" § ६६ (प्र"
२८), ७२, १८६ ।

जह (यथा), § ६४ (प्र" ४७) ।

जहा (यथा), "हा" § २, ८, १२,
४२-५७, ६६ (प्र" २६), ७६,
८२, ८५ (प्र" ५२), १०२,
१०८, ११६, १२७; "हा०" §
२५६ (प्र" १५६) ।

जहारिद् (यथार्ह), "हं" § २५६
(प्र" १५६) ।

जहेयं (यथा एतत्) § १२, २१०;
जहा च एय च द्र" ।

जा (यावत्) § ८१; जाव इति
द्र" ।

✓जागर (जागृ), "रमाणस्स" § ६६
(प्र" २७), ७२, २५२ ।

जागरिय वा जागरिया (जागरित
वा जागर्था), "रियं" § ६६ (प्र"
२७), ७२, २५२ ।

✓जाण (जा), "णद्" § ७४, २५२;
"णामि" § ८२, १४० (प्र" ७६);

"णियन्वा" § ४४-५७; "णिता" §
२२६ ।

जाण (यान), "ण०" § ६१, २०६-
२०८, २११; "णाओ" § २०८ ।

जाणय (ज्ञानक ज्ञानिक वा), "णए"
§ १८७ ।

जाणु (जानु), "णूद्" § ६४ (प्र" ४६) ।

जाणुय (जानुक), "णुए" § ६५ (प्र"
४६) ।

जामेव (यामेव), ज इति द्र" ।

जाय (जात), "य०" § २०६;
"ए" § ६४, ७२, ७२, ८१, २१२,
२२६, २५१, २७०; "यं" §
१०१; "या" § ६५ ।

जाल (जाल), "ल०" § २०६ ।

जाव (यावत्), "व" § ७२, ७४,
२५२; (वाचनक्रमादेशाय रक्तमसी-
मुद्रणेन) § २, २, ५-१२, ४४,
५८-६६, ६८, ७१-७२, ७५,
७६, ८१, ८२-८७, ८६, इत्यादि;
"व०" (जावज्जीवार इति पदे) §
१२, १४, १५ ।

जाहे, ज इति द्र" ।

जिण (जिन), "ण०" § ८५; "णे" §
७२, १८७ ।

जिष्णा (जिष्णा), § ६४; जीह इति द्र" ।

जिमिय (जिमित), "य०" § ६६
(प्र" २६) ।

जियसत्तु (जितशब्द), "वू § ३, ८,
८२, १२६, १४५, १५५, १६२,
२००, २६७, २७२ ।

जीव (जीव), "व० § ४४, ६४,
२१२, २२६; "वाण § १२,
१४, १५; "वे § २१८ (प्र"
१२८, १२९, १२०, १३१);
"वाणं § १६८ ।

जीविय (जीवित), "य० § ५७;
"य० § ११३ (प्र" ६१);
"याच्चो § ८५ (प्र" ५२), १०२,
१०८, ११८, १२९, १३५,
१४७, १५८, २०० (प्र" ११७),
२३८ ।

जीह (जिह्वा, बज्जवीहिंसमासे), "हे
§ ८५ (प्र" ४९); "हं § १०७;
जिह्वा इति द्र" ।

जुइ (युति), "जुई § १६७ ।

जुग (युग), "ग० (मानविशेषः) §
७८; "ग० (यूपः) § २०६ ।

जुगवन्त (युगवत्), "वं (युगवान्) §
२१९ (प्र" १२३) ।

जुत्त (युक्त), "त्त० § १०१, २०६
(प्र" १२०, १२१); "त्तां § २०६ ।

जुयल (युगल), "ल० § १०७;
"लेणं § २८ ।

जुवाणय (युवक वा युवन्), "णण्णिं
§ २०६ ।

जेठ (जेष्ठ), "ठ० § ६६-६९
८२, १७८; "ठे § ७६; "ठं §
१२९, १३२, १३४, १३८,
१४० (प्र" ८१), १४७, १५१,
१५६, २२०, २४५, २७१,
२७४ ।

जेणामेव (येन एव), ज इति द्र" ।

जेणेव (येन एव), ज इति द्र" ।

जेमण (जेमन), "ण० § ४०;
"ण० २७७^६ ।

जोइय (योजित), "यं § २०६ ।

जोणिय (योनिक), "णिण् § ११९ ।

जोत्त (योक्ता), "त्त० § २०६ ।

जोयण (योजन), "ण० § ७४,
८३; "ण० २५३ ।

भाण (ध्यान), "ण० § ८६, ८७,
८८, २४७; "णं § ७७ ।

झय (ध्वज), "भण § १७९, २७७^६ ।

✓ झिया (धै वा धी), "याद (ध्या-
यति वा ध्याति) § ७७, २५६ ।

झुमिर (शुषिर, महारम्भ), "रा० §
८४ (प्र" ४७) ।

✓ झूस (जूष् यूष् वा), "सित्ता §
८९, १२४, २६६ ।

झसण (जूषण जोषण वा), "णा०
§ ५७, ७६ ।

झूमिय (जूषित यूषित वा), "य० §

२५२, २५६ (घृ" १५४, १५६);
०"मियस्स § ७२।

✓ ठव (स्थापय, ✓ स्था), "वेद §
६८, १६४, १७०, २४५, २७१;
"वेत्ता § ६६ (घृ" २८), १७८,
२७४।

ठाण (स्थान), "णस्स § ८४, ८५,
८६, ८७, १४१, १४२, २५६
(घृ" १५६), २६२, २६२।

ठिद (स्थिति), "द० § १२५;
"इ § ६२, ८६, १२४, १४४,
१५४, १६२, २६६, २७४।

ठिदय (स्थितिक), ०"यं § ७४,
२५२; ०"एस्स § २५५, २५७।

ठिदया (स्थितिका, स्थितकपदस्य स्त्री-
लिङ्गे), § २०८।

ठां (वाक्यालङ्कारे, प्राकृतलक्षणं एव),
§ २, २, ४, ५, ६, ७, ८, १०,
११, १२, १३, १४, १५, १६,
१७, १८-५७, ५८-८६, इत्यादि।

णाण (ज्ञान), ०"ण० § १८७, १८८,
१८९, २१८ (घृ" १२७), २७७;
०"णे § २५२; ०"णं §
२७७'।

ण्हाय (स्नात), "ण § १०, १६०;
"या § २०८।

ण्हाविय (नापित), "य० § ६४
(घृ" ४८)।

त (त, तद्), त० (तप्प० इति समासे)
§ १२, ४७; तद्द० (तदावर०
इति समासे) § ७४; से (सः)
§ ५, १०, १२, १२, ५८ (घृ"
२२), ६४, ६८-७९, ७७, ७८,
८१-८७, ८६, ८४, ८६-१०१,
१०२-१०७, १०८-११२, ११२
(घृ" ६२), ११४, ११६, ११८,
१२१, १२२, १२४, १२६-
१२८, १४० (घृ" ७८, ७८,
८०, ८१), १५१, १४२-१४४,
१४७-१४८, १५१, १५२, इत्यादि;
सो (सः) § १०४, १०६, १२१,
२४८; सा (सा) § ५६, ६१, ६५,
८२, १२६, १४१, १५२, २०८,
२११, २२६, २४०, २४२, २४४,
२४६, २४८, २४९, २५४, २५६,
२५७; तं (तत्) § ९, १०,
४२-५७, १६६, १६९, २००
(घृ" ११८); तं (तम्) § ६६
(घृ" २८, २६), १२६, १६७,
१६८, १८७, १८८, २०० (घृ"
११६, ११७, ११८); तं (ताम्) §
१००, १०६, १११, १२२, १२५,
१२८, १४० (घृ" ८०), २२७,

२२०; तामेव (ताम् एव) § ६१,
 ११२ (प्र" ६२), १२१, १७०,
 १७६, १८७, २११, २४६; तं
 (तत्) § १२१, २२६, २४८;
 तमेव (तम् एव) § ६१; तं (तत्,
 वाक्योपन्यासे, प्राद्यतल्लक्षणमेव), §
 ५८ (प्र" २४), ६६ (प्र" २८,
 २९), ७३, ८०, ८४, ८५, ८६,
 ८५ (प्र" ५२), ११२ (प्र" ६२),
 ११८, १३८, १४० (प्र" ८१),
 १७३, १८०, १८३, २०० (प्र"
 ११८), २०४, २१४, २२०,
 २३०, २३८, २५६ (प्र" १५६),
 २६२; तेण (तेन) § १५१,
 २१८ (प्र" १२८, १२९, १३०,
 १३१, १३२), २१९ (प्र" १३३);
 तेणं (तेन) § १, २, ३, ९, ७५,
 ७६, ८२, ८६, ८८, १०२, १०९,
 ११५, ११८, १२६, १३०, १३६,
 १३८ (प्र" ७६, ७८), १४० (प्र"
 ७९, ८०), १४५, १५५, १५९,
 १६२, १८८, १९२, इत्यादि;
 तेणैव (तेन एव) § १०, ५८ (प्र"
 २४), ६९, ७७, ७८, ८०, ८२,
 ८६, ८२, ८५ (प्र" ५०), १०२,
 १०८, १२९, इत्यादि; तिण० वा
 तिणा० (तेन०) § ६२, २१९
 (प्र" १३२); तन्हा (तस्मात्) §

२२०; ताओ (तस्मात्) § ९०,
 १२५; तओ (ततः) § ११६,
 १२०, १२५, १९७, २२७,
 २६०, समाप्तिवाक्येऽपि; तए (ततः,
 वाक्योपन्यासे एव) § १०, ११,
 १२, १३, ५८-६१, ६३-७४,
 ७७-८६, ९३, इत्यादि; तस्स
 (तस्य) § ३, ४, ६, ७, ६६
 (प्र" २७), ७३, ७४, ८०, ८६,
 ८७, ९३, ९४ (प्र" ४६, ४७,
 ४८, ४९), १२८, इत्यादि;
 तस्सेव (तस्य एव) § ६६ (प्र" २९),
 ६८; तौसे (तस्याः) § ११, ६०,
 ११७, १९१, २०२, २०९,
 २३८; से (तस्य तस्या वा) § ९४
 (प्र" ४७, ४८, ४९), १८४;
 तच्चिं (तस्मिन्) § २१९ (प्र"
 १३३); ताच्चे (तस्मिन्) § १०१,
 ११२, २२२; ते (ते) § १५१,
 १६९, २०७, २४३; ताओ (ताः)
 § १५८, १६१; तेच्चिं (तैः) §
 १८४, २४४; तेसिं (तेषाम्) §
 ५८ (प्र" २२); तासिं (तासाम्)
 § २३८, २३९। से इति द्र"।

तइय (तृतीय), "यं § १२६, १४४
 (समाप्तिवाक्ये); "यस्स § १२६;
 "याए § ७७।

तए (ततः), त इति द्र"।

तच्चो (ततः वा त्रयः), त च ति च ड"।

तक्कर (तक्कर), § ४७।

तच्च (तय्य), "च० § १८७, १८८,
१८९, २१८ (घ" १२८);
०"चं § ७०; "चंदिं § २२०,
२५८ (घ" १५६); "चाणं § ८५।

तच्च (द्वितीय), "चं § ७१, ८७,
८८, १०४, १०८, १२१, १२४,
१३७, १४० (घ" ७८, ८०),
१५०, १५१, १६०, १६१, १८७,
२२८, २२०, २४८, २४४, २५५,
२५८ (घ" १५५)।

✓तज्ज (तर्ज), "ज्जेज्ज § २०० (घ"
११७)।

तत्त (तप्त), "त० § ७६।

तत्थ (तत्त), "त्था § २५६। तत्थिय
इति अतत्थ इत्यपि च ड"।

तत्थ (तत्त), § ३, ८, ५१, ६२,
८८, १२४, १२७, १८१, १८४,
१८९, २२२, २६८, २७३।

तन्त (तान्त), "न्ते § १०१, २२२।

तम (तमः), ०"म० § २१८ (घ"
१३०)।

तम्बोल (ताम्बूल), "ले § २७७;
"लेणं § ४२।

तया (तदा), "या० § १४-५७।

तरुण (तरुण), "णं § २१८ (घ"
१६३)।

तल (तल), ०"लंमि § १०२, १०५।

तलवर (तलवर), ०"र० § १२।

तलाव (तडाक), ०"व० § ५१।

तलिय (तलित), "लिण्दि § २४०।

तव (तपस्), "वो० § ७२, ७६,
८४, ८५; ०"वे § ७६; "वसा §
७६, २६४।

तवस्मि (तपस्मिन्), ०"स्मो § ७६।

तमिय (तस्म), "या § २५६। तय्य
इति ड"।

तह (तथा), § ६७, ८७, १२०,
१४२, १७५, २०५, २४२, २६०,
२६३, २७७, २७७; तहेव
(तथा एव) § ६६ (घ" २८), ८२,
१०२, १०४, ११८, १२७, १३४,
१३७, १३८, १४० (घ" ७८,
८०, ८१), १४५, १४७, इत्यादि।

तहं (तथा, तद्वमेयं इति पदे), § १२।

तहा (तथा), § ८, १२, ७८, ८२,
१२७, १३८, इत्यादि।

तहिं, त इति ड"।

तहिय (तय्य), "याणं § ८५; "हि-
ण्दिं § २२०, २५८ (घ" ११६)।

तहेव, तच्च इति ड"।

ता (तावत्), § ७३।

ताओ (तस्मात् वा ताः), त इति ड"।

✓ताल (तड), "लेज्जा § २००
(घ" ११७)।

ताव (तावत्), § ७२, ११९, १७४।

तामिं, न इति द्र"।

नाहे, न इति द्र"।

ति (त्रि), ति० § १०, ५८ (घ"

२४), ८१, ८२, ९९, १०२,

१०५, १०८, ११०, १२१, १९०,

२०८, २७०, २७७; तस्यो (वयः)

§ १२९, १२२, १२५; तिषि

(त्रीणि) § ११८।

ति (इति), ति इति द्र"।

तिक्ख (तीत्ण), "क्खेहिं § १०२,

१०५; "क्खाहिं § १०८, ११०।

तिक्खुत्तो (त्रिकलः वा त्रिष्कलः) §

१०, ५८ (घ" २४), ८१, ८२,

१०२, १०५, १०८, ११०, १२१,

१९०, २०८।

तिण वा तिणा, न इति द्र"।

तिण्ठे (तेन अर्थः वा सोर्थः) § ६२,

८५।

तिष्णि, ति (त्रि) इति द्र"।

तित्तिर (तित्तिर), "रं § २१९ (घ"

१२२)।

तिदिमिं (त्रिदिशं), § २७७^०।

तिरिक्ख (तिर्यञ्च), "क्खं § ११९;

तिरिय इति द्र"।

तिरिय (तिर्यञ्च), "यं § ५०;

तिरिक्ख इति द्र"।

तिवल्लिय (त्रिवल्लिक), "यं § ९९।

तिविह (त्रिविध), "हं § २७७^०;

"हेणं § १२, १४, १५।

तिव्व (तीव्र), "व्वं § ४८; "व्वं

१०८।

तीय (अनीत), "यं § १८७।

✓तीर (तीर), "रेद § ७०।

तीर (तीर), "रं § २१८ (घ"

१२२)।

तीसे, न इति द्र"।

तुच्छ (तुच्छ), "च्छं § ५१।

तुट्ठ (तुष्ट), "ट्ठं § १२, २०४;

"ट्ठा § ५९, २१०।

तुमं (त्वम्), § ५८ (घ" २४), ६८,

९५ (घ" ५२), ९७, १०२,

१०८, ११२ (घ" ६२), ११८,

१२९, १२५ (घ" ७५, ७६),

१४० (घ" ७९), १४१, १४७

(घ" ८५, ८६), १७२, १८७,

१९२, २०० (घ" ११६, ११७,

११८), २०४, २२७, २४६,

२५५, २५९ (घ" १५६), २६२

(घ" १५७, १५८); तुमं (त्वाम्)

§ ६६ (घ" २९), ११२ (घ"

६२), ११८; तुमं (त्वया) §

१२९, १६७ (पाठान्तरे); तुमे

(त्वया) § १४१, १६७, १६९,

२५९ (घ" १५६); तुम्भ (तव)

§ १७२, २०० (घ" ११७);

तुम्भं (तव) § ११८, १५३,
 १७३ (पाठान्तरे), १८२, २००
 (घ" ११६), २०० (घ" ११७,
 पाठान्तरे), २४६ ; तुम्भे (तव)
 § १५३, १७३, १८२, २४६
 (चतुर्थे स्थलेषु पाठान्तरे) ; तुमं
 (तव) § ११८, १८२, २०० (घ"
 ११६) (त्रिषु स्थलेषु पाठान्तरे) ;
 तव (तव) § ८५ (घ" ५२),
 ११३ (घ" ६१), १२८, १३४,
 १३५, १४१, २१८ (घ" १३३),
 २२७ ; ते (तव) § ८५ (घ" ५२),
 १०२, १०८, १२८, १३४,
 १३५, १४० (घ" ८०), १४७,
 १४८, १५६, १५८, १६८,
 २०० (घ" ११८), २२७ ; तुम्भे
 (युयम्) § १२, ६८, ८१, ८५,
 १८३, २१०, २१८ (घ" १३२),
 २२०, २४२ ; तुम्भे (युष्मान्) §
 १४० (घ" ८१), २२० ; तुम्भेहि
 (युष्माभिः) § ७७, ८६, १५२ ;
 तुम्भं (युष्माकम्) § २०२ ।

तुरुक्क (तुष्क), "क्क" § ३२ ।

तुल्ल (तुला तोल वा), "ल्ल" § ४७ ।

तुमिणौय (तुम्हणौय), "णौय" § ८६,

२१५, २४७ ।

ते (ते वा तव), त च तुमं च द्र" ।

तेण (तेन), "ण" § ४७ ।

तेय (तेजम्), "तेज" § ७६ ; "तेण्णं"
 § ८४ (घ" ४७) ।

तेरम् (त्रयोदशन्), "म्" § २३३ ;
 "महिं" § २३५ ।

तेल्लोक्क (त्रैलोक्य), "क्क" § १८७ ।

तेल्ल (तेल), "ल्लेहिं" § २५ ।

तेमिं, त इति द्र" ।

तेहिं, त इति द्र" ।

तो (ततः, तस्य इति प्राकृतशब्दरूपस्य

सङ्क्षेपः, जइ तो इत्येतौ वाक्यसंबन्ध-

लक्षणे प्रयुज्यते), § ८५ (घ" ५२),

१०२, १०८, १२८, १३४, १४०

(घ" ८०), १४७, १४८, १५६,

१५८, १६८, २०० (घ" ११८) ।

त्ति (इति, स्वरात्परं ति अनुस्वारात्परं तु

ति इति प्रयुज्यते), § १२, ५८,

६२, ६७, ८७, ११३ (घ" ६३),

११६, १२०, १३८, १४० (घ"

४१), १४२, १५१, १६१, १७५,

१८१, २०५, २१४, २२०, २३०,

२४२, २५६, २६०, २६३ ; इ इइ

इय इत्येते त्रयो द्र" ।

थणय (सनक), "था" § ८४ (घ" ४८) ।

थिमिय (स्तिमित), "थि" § ७ ।

थूलग (स्थूलक), "गं" § १३, १४,

१५ ; "गस्स" § ४५-४७ ।

दक्खिण (दक्षिण), "णेणं § ७४,
२५३।

दक्ख (दक्ष), "क्खं § १०७।

दण्ड (दण्ड), "ण्डं § ४३, २००
(पृ" ११६); "ण्ड § ५२; "ण्डेणं
§ ११८ (पृ" १२८)।

दन्त (दन्त), "न्तं § १०१; "न्ता §
८४ (पृ" ४७); "न्तं § २२,
५१, २७७^८।

दब्भ (दर्भ), "ब्भं § ६८, ११२
(पृ" ६२)।

दरिसणिज्ज (दर्शनीय), "ज्जं § ११२;
दंसणिज्ज इति द्र"।

दरिसी (दर्शिन्), "सी § १८७।

✓ **दलय** वा **दल** (दा), "यद §
१८५।

दवग्गि (दवाग्नि), "ग्गिं § ५१।

दस (दश), "सं § ४, १८, ८२,
११२, १२७, १४५, १५५, १६३,
१८२, २०४, २३२, २३४, २६८,
२७३, २७७^{१०}; "स § २, २७७^६,
समाप्तिवाक्ये ऽपि द्र"; "सण्ह §
२७५; "साणं § २, ८१; "ससु
समाप्तिवाक्ये द्र"।

दंसण (दर्शन), "णं § १८७, १८८,
१८३, २१८ (पृ" १२७); "णं
२७७^{१२}; "णादं § ८४ (पृ" ४७,
४८); "णाचो § ८४ (पृ" ४७)।

दंसणिज्ज (दर्शनीय), "ज्जा § ८४
(पृ" ४७, ४८); दरिसणिज्ज
इति द्र"।

दसम (दशम), "मं § ७१; "मसु §
२७२, २७६।

दह (हृद), "हं § ५१।

✓ **दा** (दा), "दाजं § ५८ (पृ" २३)।

दाढा (दंष्ट्रा), "ढाहिं § १०८, ११०।

दाणव (दानव), "वेण § ११२ (पृ" ६२)।

दाम (दामन्), "मेणं § १०, २०।

दार (दार), "रं § १६, ४६, ४८।

दावण्या (दावनता), "या § ५१।

दालिया (दालिका), "यं § ४०।

दिट्ठ (दृष्ट), "ट्ठे § १४१; "ट्ठा § ११२
(पृ" ६३)।

दिट्ठि (दृष्टि), "ट्ठिं § २१४; "ट्ठीए
§ ७८।

दिट्ठि (दृष्टिन्), "ट्ठी § ८३।

दिस्स (दत्त), "स्सं § १८४; अदिस्स
इत्यपि द्र"।

दित्त (दीप्त), "त्तं § ७६; "त्ते §
२७३।

दिप्पमाण (दीप्यमान), "णा § ८४
(पृ" ४७)।

दिव्वस (दिवस), "सेसु समाप्तिवाक्ये द्र"।

दिव्व (दिव), "व्वं § ११८; "व्वे §
१६७; "व्वा § १६७, १६८, १६९;
"व्वं § १०१, १०७, ११२।

दिसा (दिशा), "सा० § १०, २१;
"सं § ६१, ११२ (प्र" ६२), १२१,
१७०, १७६, १८७, २११, २४९;
०"साओ § ११२ ।

दिसी (दिशा दिग् वा, संयुक्तव्यञ्जने परे
दिशि), "सि० § ५०; "सी० §
२, ७ ।

दीव (द्वीप), ०"वे § ११२ (प्र" ६२) ।

दु (द्वि), दु० § १२, १४, १५,
४९, ५१; दो (द्वौ) § ९४
(प्र" ४७, ४८, ४९); दुवे (द्वे) §
२४२, २४२, २७७; दोन्नि (द्वे)
§ २७७, २७७; दोस (द्वयोः)
समाप्तिवाक्ये द्र" ।

दु वा दुर् (दुस् वा दुर्, व्यञ्जने परे
तद्वाञ्जनान्त एव, खरे परे तु दुरिति),
दुक्० § १२५, १२८; दुप्० §
५१, ५२, ५५; दुव्० § २७७;
दुर० § ९५ (प्र" ५०), १०० ।

दुक्कर (दुष्कर), "र० § १२५, १२८ ।

दुक्ख (दुःख), ०"क्ख० § २२७,
२२०; दुह इति द्र" ।

दुपय (द्विपद), "य० § ४९ ।

दुप्पउलिय (दुष्प्रवृत्तित), "य० §
५१ ।

दुर्, दु इति द्र" ।

दुरन्त (दुरन्त), "ना० § ९५ (प्र"
५०) ।

दुरहियाम (दुरधिवास), "सं § १०० ।

✓दुरुह (उद-रुह), "रुह § ६१,
६९, ११०, २०८, २११; "हामि०
§ १०८ ।

दुवालस (द्वादश), "स० § १२, ५८
(प्र" २२, २५), ११९, १७४,
२०४, २१०, २११; "स २२८;
"सण्हं § २२४, २२८, २२९ ।

दुविह (द्विविध), "हे § ५१; "हं §
१२, १४, १५ ।

दुवे, दु (द्वि) इति द्र" ।

दुव्वय (दुर्व्रत), "या § २७७ ।

दुह (दुःख), ०"ह० § ९५ (प्र" ५२),
१०२, १०८, १२९, १२५,
१५८, २२७, २५५, २५७;
दुक्ख इति द्र" ।

दूदपलाम (दूतिपलाश, चैत्यस्य नाम),
"से § ८६ ।

दूदपलामय (दूतिपलाशक), "सण §
२, १०; "साओ § ५८ (प्र" २४),
७८ ।

देव (देव), ०"व० § १८७; "व० §
९०, ११२, ११२, १२५, १६७,
१६८, १६९ (देवानुप्पिय-शब्दे ऽपि
द्र"); "वे § ९०, ९२, ९४ (प्र"
४६), ९७, ९९, १०१, १०४,
१०५, १०७, ११०, ११२,
११८, १८६, १८७, १९२,

२२४, २२५, २२७, २२९;
 "वो" ११८, १५०, २२४;
 "वा (एकवचनस्य संबोधने)" १६७,
 १६९; "वं" १६७, १६९;
 "वेणं" ९६, ९८, १०३, १०९,
 ११८, १२०, १२६, १८८,
 १९२, २२८, २२०; "वस्स" १
 ८९, ९४ (प्र" ४६), १२४; "वा
 १६९; "वा (बहुवचनस्य संबोधने)
 ११२ (प्र" ६२); "वाण" ११२
 (प्र" ६२); "वाणं" ६२, ८९,
 १२४।

देवत्त (देवत्त), "त्ताए" ६२, ८९,
 १२४, १४४, २६६, २७४।

देवय (देवत्त वा देवता), "य०" ५८
 (प्र" २२), १३५, १३८; "यं"
 १८७; "याणि" ५८ (प्र"
 २२)।

देवाणुप्पिय (देवानुप्रिय), "या (एक-
 वचनस्य संबोधने, पुंलिङ्गे), १२,
 ६८, ७७, ७९, ९५ (प्र" ५२),
 ११२, १५२, १६८, १८७, २१०,
 २१६, २१७, २१८; "प्पिए (एक-
 वचनस्य संबोधने, स्त्रीलिङ्गे) ५८
 (प्र" २४), १५२, २०४; "यस्स"
 ८१; "या (बहुवचनस्य संबोधने)
 २०६, २४२; "याणं" १२,
 ६२, ८१, २१०।

देविद्धी (देवेद्धि), देव च इद्धि च द्र"
 देविन्द (देवेन्द्र), "न्दे" ११२ (प्र"
 ६१); "न्दस्स" ११२ (प्र"
 ६२)।

देवी (देवी), "वीण" ११२ (प्र"
 ६२)।

देस (देश), "स०" ५४।

दो, दु (दि) इति द्र"।

दोच्च (द्वितीय), "च्चं" ७१, ९७,
 ९८, १०४, १०९, १२१, १२४,
 १२७, १४० (प्र" ७९, ८०), १५०,
 १५१, १६०, १६१, १८७, २२९,
 २३०, २४८, २५४, २५५,
 २५९ (प्र" १५५); "च्चस्स" ९१;
 विद्ध्य च बीय च द्र"।

दोणिय (द्वौणिक), "याए" २२५।

दोन्नि, दु (दि) इति द्र"।

दोसु, दु (दि) इति द्र"।

धण (धन), "ण०" ४९; "ण०"
 २७७"।

धन्न (धान्य, शस्यार्थे), "न्न०" ४९;
 "न्नेण" २७७"।

धन्न (धन्य, भाग्यवदर्थे), "न्ने" ११२
 (प्र" ६२), १७२।

धन्ना (धन्या, स्त्रियो नाम), "न्न०"
 २७७"; "न्ना" १४५, १५२,
 १५२; "न्नं" १५२।

धमणि (धमनि), "णि० § ७२, ७३,
८१, २५१ ।

✓धमधमे (धमधमाय्), ० "मेत् ०
("मायमान) § १०८ ।

✓धम्म (भा), ० "म्मान् ० (भाय-
मान) § १०८ ।

धम्म (धर्म), ० "म्म० § २१८ (घृ"
१२०, १२१); "म्म० § ६६ (घृ"
२७, २८), ६६, ७३, ८२, ८५
(घृ" ५१), ८६, ८७, ८८, ११२
(घृ" ६२), ११७, १२७, १८५,
२१६, २२०, २२२, २२७, २४५,
२४६, २४७, २५२, २७१, २७४;
"म्मे § ५८ (घृ" २४); "म्मो § २२०;
० "म्मं § १२, ५८ (घृ" २५), ८२,
१२७, १४५, १५५, १६२, २२५,
२६६, २७४; "म्मं § ६०, ६१,
२०२, २०३, २०४, २०६, २१०;
"म्मेण § २४६ ।

धम्मकहा (धर्मकथा), § ११, ११७,
१६१ ।

धम्मकही (धर्मकथिन्), ० "ही § २१८
(घृ" १२०, १२१) ।

धम्ममय (धर्ममय), "मरणं § २१८
(घृ" १२६); "मईए § २१८ (घृ"
१२१) ।

धम्मायरिय (धर्माचार्य), "रिए § ७२,

१८८; "रिएणं § २१६ (घृ"
१६२); "रियस्स § २२० ।

धम्मिय (धार्मिक), "यं § ६१, २०६,
२०८, २११; "यान्त्तो § २०८ ।

धम्मोवएसय (धर्मोपदेशक), "सए §
७२, १८८; "सएणं § २१६ (घृ"
१६२) ।

✓धर (धृ), "रेइ § २१६ (घृ" १२३);
"रिज्जमाणेणं (भ्रियमानेन) § १० ।

धर (धर), ० "रे § १८७, १८८,
१८३, २१८ (घृ" १२७) ।

धरणि (धरणि), "णि० § १०२,
१०५ ।

धरणी (धरणी), "णी० § १०७ ।

धरिज्जमाण, ✓धर इति द्र" ।

धवल (धवल), ० "ल० § १०१ ।

धारा (धारा), ० "रं (वज्जवीहिसमासे)
§ ८५ (घृ " ५०) ।

धिइ (धृति), ० "इ० § ७२, ८५
(घृ " ५१) ।

धूव (धूप), ० "व० § २२; "व० §
२७७ ।

धवण (धूपन), "ण० § २२ ।

न (न), न § १२, १४, १५, ४४-५७,
८१, ८५, १०२, १०८, १२६,
१२४, १२५, १४०, १४१, १५२,
इत्यादि; न० १६-४२, २०८ ।

नउल (नकुल), "ल० § ९५ (घ"
४९) ।

लकुल (नख), "क० (बहुव्रीहिसमासे)
§ १०१ ; "क० § ९४ (घ" ४८) ।

नगर (नगर), "रं § २०८ ; "राओ
§ २२२ ; "रस्स § १८४ ; नयर
इति द्र" ।

नगरी (नगरी), "रिं § ११६ ; नयरी
इति द्र" ।

नज्जइ, ✓जाण इति द्र" ।

नत्या (नस्ता), "त्या० § २०६ ।

नत्थि (नास्ति, न-अस्ति), § १६६,
१६७, १६९, १९९, २०० (घ"
११७, ११८) ।

नन्दिणीपिय (नन्दिनीपिड), "था §
२, २६८, २७० ; "यस्स § २७१ ।

✓नमंस (नमस्स), "सइ § १०, ५८
(घ" २३), ६२, ७७, ८१, ८२, ८६,
१२१, १७६, १९०, १९२, २०२,
२०४, २०८, २१०, २११,
२६१, २६४ ; "सामि § ८१ ;
"सित्तए § ५८ (घ" २३) ; "सित्ता
§ ११६, १९२ ।

नय (नय), "य० § २१९ (घ"
१२२) ।

नयण (नयन), "ण० § १०७ ।

नयर (नगर), "रे § २, ५८ (घ" २४),
७८, १६२, १८०, २०४, २२१ ;

"रं § १०, ६९, १९०, २०४,
२६०, २६४ ; "राओ § २६५ ;
"रस्स § २, १९२ ; "रे § ६६
(घ" २८), ७७, ७८, ७९, १८१,
२४१, २५९ (घ" १५४) ; "रा §
२७७^१ ; नगर इति द्र" ।

नयरी (नगरी), "री § १, ९२,
१२६, १४५, १५५, २६७,
२७२ ; "रीए § ११२ (घ" ६२),
१२७, १५८, १६१, २६८, २७२,
२७७^१ ; नगरी इति द्र" ।

नरय (नरक), "यं ७४, ८२, २५२ ;
"ए § २५५, २५७ ।

नव (नवन्), "व § २२५, २२७ ।

नवम (नवम), "मं § ७१ ; "मस्स
§ २६७ ।

नवरं (नवरम्), § १४७, १५६,
२०४, २२५, २२०, २२२,
२२५, २७४ ।

नस्समाण (नश्यन्), "णे § २१८
(घ" १२८, १२९, १३०, १३१) ।

नाइ (ज्ञाति), "इ० § ८ ; "इं §
६९, ९२ ।

नाइं (नञ्चर्थे, प्राकृत एव दृश्यते), §
११२ (घ" ६२) ।

नाण (ज्ञान), "णे § ७४, ८२ ;
णाण इति द्र" ।

नाणत्त (नानात्त), "त्तं § २७१ ।

नाणा (नाना), "णा०" § ८५ (घ" ५०), २०६।

नाम (नामन्) "म०" § २१, १६४, १६६, १७०, १७२; "मं" § १, २, ६, ७, ७६, ७८, ८२, १२६, १२७, इत्यादि; "माइ" § २७७^१।

नाय (जाट), "य०" § ६६ (घ" २८), ६८; "या०" § २।

नायाधर्मकथा (जाताधर्मकथा सा एव जाटधर्मकथा, न्यायाश्च धर्मकथा-स्येति त्वन्ये), "चाण" § २।

नाराय (नाराच), "य०" § ७६।

नावा (नौ नौका वा), "वाए" § २१८ (घ" १३२)।

नासा (नासा), "सा" § ८४ (घ" ४७); "सा०" § ८४ (घ" ४७)।

नाही (नामी), § ८४ (घ" ४८)।

नि वा निर् (निम् वा निर्, व्यञ्जने परेतद्वाञ्जनान् एव नौ वा, खरे परे तु निरिति), निग्० § ८, १०, १२, १६, ७५, ८२, १०१, ११२, ११३ (घ" ६१), ११६, ११८, १२०, १२७, १७२, १७४, १७५, १८८, १८०, २०८, २१०, २१४, २२२, २३५, २६४; निच० § ५, २०० (घ" ११७), २६८ (घ" १३३); नित् § २१८ (घ" १३१); निप्० § १७४, २१८

(घ" १३३); निब० § २०० (घ" ११७); निम्० § २०६; निर० § ११४, १५४, २७४, २७७^२; निल्० § ५१, ८५ (घ" ४८); नौ० § १०२, १२८, १३२, १३४, १३५, १३८, १४० (घ" ८२), १४१, १४७, १५६, १५८, १६१, १८५, २२७, २२०।

निउण (तिपुण), "ण०" § २१८ (घ" १३३); "ण" § २१८ (घ" १३३)।

✓निकुट्ट (निकुट् वा नि-कृत्), "ट्टेइ" § ११२; "ट्टेमि" § १०८।

निकलेत्र (निलेप), "वो" § ८०, १२५, १४४, १५४, १६२, २२०, २६६, २७१; "वं" § २१४।

निकलेत्रण्या (निलेपनता), "था" § ५६।

निकर (निकर), "र०" § १०७।

✓निग्गच्छ (निर्-गम्), "च्छइ" § ८, १०, ६८, ११६, १७२, १८०, २०८, २३५, २६४।

निग्गय (निर्गत), "ओ" § ८२, १२७; "था" § ८, ७५, १२७, १८८, २३५।

निग्गन्य (निर्गन्य), "न्या" § १२०, १७५; "न्ये" § ५८ (घ" २४), ११८, १७४; "न्येहिं" § ११८, १७४; "न्याणं" § २१४।

निगन्थ (निर्घन्थ), "न्थ" § १२, २१० ;

"न्याञ्चो § १०१, ११२, ११३ (घृ"

८ ६२), २२२ ; "न्ये § ११३ (घृ" ६१) ।

निगन्थी (निर्घन्था वा निर्घन्थिका),

"न्यौञ्चो § १२०, १७५ ; "न्यौञ्चो

§ ११९, १७४ ।

निगह (निग्रह), "हेणं § ५८ (घृ" २३) ।

निघस (निखस), "स० § ७६ ।

निच्चल (निखल), "लं § २१९ (घृ"

१३२) ।

निच्छय (निखय), "णसु § ५ ।

✓ निच्छोड (निस्कोटय्), "डेज्जा

§ २०० (घृ" ११७) ।

निडाल (ललाट), "लं § ९४ (घृ"

४७) ; "ले § ९९ ।

✓ नित्यार (निस्तारय्), "रेद §

२१८ (घृ" १३१) ।

निप्पट्ट (निःस्पट्), "ड० § १७४,

२१९ (घृ" १३३) ।

निप्पन्द (निष्पन्द), "न्दं § २१९

(घृ" १३३) ।

✓ निब्भच्छ (निर्भर्त्त), "खेज्जा §

२०० (घृ" ११७) ।

✓ निर्मिज्ज (नि-मज्ज), "ज्जइ § १९७ ।

निम्मिय (निर्मित), "यं § २०६ ।

नियग (निजक), "ग० § ८ ।

नियत्तण (निवर्त्तन), "ण० § १९ ।

नियय (नियत), "या § १६६, १६७,

१६९, १९९, २०० (घृ" ११७) ।

निर, नि इति द्र" ।

निरवसेस (निरवशेष), "सं § १५४ ।

निरुवसग्ग (निरुपसर्ग), "गं § ११४ ;

"ग्गा § २७४ ।

निरुवसग्गय (निरुपसर्गक), "या §

२७७" ।

निस्सञ्खण (निर्लोञ्जन निर्लक्षण वा),

"ण० § ५१ ।

निस्सालिय (निर्लालित), "य० §

९५ (घृ" ४९) ।

निवुडुमाण (निवुडन्), "णे § २१८

(घृ" १३१) ।

निव्वाण (निर्वाण), "ण० § २१८

(घृ" १२९) ।

निसन्त (निशान्त, ✓ निशम्), "न्ते

§ ५८ (घृ" २४) ।

निसम्मा (निशम्य), § १२, ६१, ८०,

१३९, १५२, २०४, २१० ;

✓ निसाम इति द्र" ।

निसा (दृषद् शिला इति विवरणकारः),

"सा० § ९४ (घृ" ४८) । पालि-

भाषार्थं निसदा इति ॥

✓ निसाम (नि-शामय्, निशम्-धातोर्णि-

जन्ते), "मेइ § ७९ ; "मेत्तण § २०२ ।

निहाण (निधान), "ण० § ४, १७,

९२, १२७, १५८, १६१, १६३,

१८२, २०४, २३२, २६८, २७३ ।

✓ नौणे (निरुणी), "णेद § १२२,
१२८, १४१, १६५; "णेमि §
१०२, १२६, १२४, १२५,
१४७, १५६, १५८, २२७;
"णेत्ता § १२८, १४० (घ" ८१),
१६१, २२० ।

नीय (नीच), "य० § ७७, ७८ ।

नील (नील), "ल० § ६५ (घ"
५०), ६६, ११८, १२६, १४०
(घ" ७६), १४७, २०६, २२५ ।

नूणं (नूनम्), § ११८, १७२, १८२ ।

नेत्त (नेत्र), "ने § ६४ (घ" ४६) ।

नेय (ज्ञेय), "यं § २७७ ।

नेयव्व (नेतव्य), "व्वं § २७४ ।

नेरदय (नैरयिक), "इएस् § २५५,
२५७ ।

नेरदयत्त (नैरयिकल), "त्ताए § २५५,
२५७ ।

नो (नो), § १२, ५८ (घ" २२),
६२, ६६ (घ" २८), ८४, ८५,
८५ (घ" ५१), १०१, १०७,
११२, ११२ (घ" ६२), १४१,
१५२, १७०, १८२, २०० (घ"
११७), २१०, २१५, २१६
(घ" १२२, १२२), २२०, २२२,
२२८, २४६, २४७, २५६ (घ"
१५५, १५६), २६२; न इति ८" ।

पइड्डिय (प्रतिष्ठित), "यं §
१०१ ।

पइविसिड्डय (प्रतिविशिष्टक), "इएहिं
§ २०६ ।

✓ पउञ्ज (प्रयुज्), "अद § २५५,
२५६ (घ" १५५) ।

पउत्त (प्रयुक्त प्रवृत्त वा), "त्ता §
१८२, २०४; "त्ताओ § ४, ६२,
१२७, १५८, १६१, १६२, २२२,
२६८, २७२; "त्ताहिं § १७ ।

पउम (पद्म), "मेणं § २० ।

पउलिय (प्रज्वलित), "य० (अप्पउ-
लिओ०, दुप्पउलिओ० इति पदयोः)
§ ५१ ।

पओग (प्रयोग), "गे § ४७, ५४,
५७; "गेणं § २२८, २२९ ।

पक्केलय (पक्क, प्रकृत एव दृश्यते), "यं
§ २०० (घ" ११६) ।

✓ पक्खिव (प्रक्षिप्), "वइ § १५२;
"वामि § १४८; "वित्तए § १५१ ।

पक्खेव (प्रक्षेप), "वे § ५४ ।

पगास (प्रकाश), "सं § ६५ (घ" ५०),
१०७ ।

पगह (प्रग्रह), "ह० § २०६ ।

पगहिय (प्रग्रहिक, प्रगृहीत इत्यर्थे),
"हिणं § ७२ ।

✓ पच्चक्खा (प्रत्याख्या), "क्खाइ § १२,
१४, १५, ४२, २२५; "क्खामि

- § १६-४९; "क्वाणमाणे § २२ ।
पच्चक्वाण (प्रत्याख्यान) ० "ण० § ६६
 (घ" २७); "णादं § ८५ (घ" ५२) ।
पच्चणुभवमाणी (प्रत्यनुभवन्ती), § ६ ।
पच्चत्थिम (प्रत्यस्तमय पाश्चात्त्य वा),
 "मेणं § ७४, २५३ ।
 ✓ **पच्चप्पिण** (प्रति-अर्पय्) "णह §
 २०६; "णन्ति § २०७ ।
 ✓ **पच्चोरुह** (प्रति-अव-आ-रुह्), "हद
 § २०८ ।
 ✓ **पच्चोसक्क** (प्रति-अव-ह, प्राकृत एव
 दृश्यते), "कद § १०१, १०७, ११२,
 २५६ ।
पच्छा (पश्चात्), § १६७ ।
पच्छिम (पश्चिम), "म० § ११०;
 ० "म० § ५७, ७२, ७६, २५२,
 २५६ (घ" १५४, १५५, १५६),
 २६२; "मेणं § १२८ ।
पज्जन्त (पर्याप्त), ० "त्तं § ७६ ।
 ✓ **पज्जुवास** (परि-उप-आस्), "सद
 § ६, १०, ५६, ११६, १७२,
 १८६, १९०, २०८; "सामि §
 १०, १९०; "साहि § ५८ (घ"
 २५), २०४; "सिस्सामि § १८८,
 १९९; "सेज्जाहि § १८७;
 "समाणे § २; "सण्णज्जे § १८७ ।
पच्च (पञ्च), ० "च्च० § ६५ (घ" ५०);
 "च्च० § ६, ४२, ७४, ८२, ११४

- (घ" ६१), २७७; "च्च § ४४-५७
 १४७, १८४, १९३, १९४;
 "च्चिं § १९, २० ।
पच्चम (पञ्चम), "मं § ७१; "मस्स §
 १५५ ।
पच्चाणुव्वदय (पच्चाणुव्रतिक), "यं §
 १२, ५८ (घ" २५), २०४, २१०,
 २११ ।
पच्चलि (प्राञ्जलि), "लि० § ११२
 (घ" ६३), २०८ ।
पट्टण (पट्टन पत्तन वा), ० "ण० §
 २१८ (घ" १२०) ।
पट्टय (पट्टक), ० "ट्टण § १६४, १७०;
 ० "याच्चो § १६६ ।
पडल (पटल), ० "ल० § २१८ (घ"
 १२०) ।
पडिउच्चारयेव्व (प्रति-उच्चारितव्य),
 "व्वा § ११८ ।
पडिक्कन्त (प्रतिक्रान्त), ० "न्ते § ८६,
 १२४, २६६ ।
 ✓ **पडिक्कम** (प्रति-कम्), "मद § ८६ ।
पडिगय (प्रतिगत), "गण § ११३
 (घ" ६३), १२१, १७०, १७३,
 १७६, १८७; "गच्चो § ११८;
 "गथा § ११, ६१, ७५, २११,
 २४६, २५८ ।
पडिगह (प्रतिग्रह), ० "ह० § ५८
 (घ" २४) ।

✓ पडिगाहे (प्रति-ग्राह्य), "हेद
 § ७६।

✓ पडिच्छ (प्रति-दृष्ट), "च्छद § १०५;
 "क्कामि § १०२।

पडिच्छिय (प्रतीष्ट प्रतीप्सित वा),
 "क्खिण § ५८ (पृ" २४); "क्खियं
 § १२।

पडिजागरमाणी (प्रतिजाग्रती), §
 २२८।

✓ पडिणिक्वम (प्रति-नि-क्रम), "मद
 § १०, ५८ (पृ" २४), ६९, ७८,
 ८६, १०१, १०७, ११२, ११६,
 १२२, १८०, २२२; "मामि § ८६।

✓ पडिणिगच्छ वा पडिनिगच्छ
 (प्रति-नि-गम), "च्छद § ७९, २१२।
 पडिणियत्त (प्रतिनिवृत्त), "त्तस्स §
 ११६।

✓ पडिदंसे (प्रति-दर्शय, प्रतिदृष्ट-
 धातोर्णिजन्ते), § ८६।

✓ पडिपुच्छ (प्रति-प्रक्ष), "क्कउ §
 ६८; "क्कणिज्जे § ५।

पडिपुच्छणिज्ज, पडिपुच्छ इति द्र"।

पडिपुष् (प्रतिपूर्ण), "प्प० § १०१।

पडिवद्ध (प्रतिबद्ध), "द्ध० § ५१।

पडिवन्ध (प्रतिबन्ध), "न्धं § १२, ७७,
 २१०।

✓ पडिभण (प्रति-भण), "णद §
 १५२।

पडिमा (प्रतिमा), "मा० § २७७";
 "मं § ७०, ७१, १२२, १४२,
 २५०; "मं § ११४; "माओ
 § ७०, ८९, १२४, १७८, २६६,
 २७४; "माओ § २७७^{१२}।

पडियाडक्खिय (प्रत्याख्यात), "क्खिण
 § २५२, २५९ (पृ" १५४);
 "क्खियस्स § ७२, २५९ (पृ" १५६)।

पडिरूव (प्रतिरूप), "वं § ११२।

पडिरूवग (प्रतिरूपक), "ग० § ४७।

पडिलाभेमाण (प्रतिलाभयन्त् वा प्रति-
 लभयन्त्), "णे § ६४, १६२; "णी
 § ६५; "णस्स § ५८ (पृ" २४)।

✓ पडिलेहे (प्रति-लेख्य, प्रतिलिख-
 धातोर्णिजन्ते), "हेद § ६९, ७७;
 "हिता § ६६ (पृ" २८)।

पडिलेहिय (प्रतिलेखित), "य०
 § ५५।

✓ पडिवज्ज (प्रति-पद्), "ज्जद §
 ५८ (पृ" २२), ६१, ८७, ९२,
 १२७, १४२, १४५, १५५, १६२,
 २०४, २११, २२५, २२९,
 २६२, २६९, २७४; "ज्जाहि §
 ५८ (पृ" २५), ८४, ८६, १४१,
 २०४, २५९ (पृ" १५६), २६२;
 "ज्जद § ८५; "ज्जिस्सामि § १२,
 २१०; "ज्जिज्जद § ८५; "ज्जेयव्वं
 § ८६।

पडिवत्ती (प्रतिपत्ति), § ११२ (घ" ६१) ।

पडिवन्न (प्रतिपन्न), ०"ने § ११२ (घ" ६१), १६६, १८७, १९२, २१८ (घ" १२०) ।

✓ पडिमुण (प्रति-श्रु), "णेइ § ६७, ८७, १४२, १९४, २०५, २२१, २६०, २६२ ; "णन्ति § १२०, २४२ ; "णन्ति § १७५ ।

पडिहाण (प्रतिधान), ०"णे § ५२ ।
विवरणे पणिहान (प्रणिधान) इति पाठः ।

पडुप्पन्न (प्रत्युत्पन्न), ०"न्न० § १८७ ।

पडोच्छन्न (प्रत्यवच्छन्न), ०"न्ने § २१८ (घ" १२०) ।

पढम (प्रथम), "मं § ७०, १२२, १४२, २५० ; "मस्स § २, ९१ ; "माण § ७७ ।

पढमया (प्रथमता), ०"याए § १२ ।

✓ पणिहा (प्र-नि-धा), "हाय § १९२ ।

पणिहाण (प्रणिधान), पडिहाण इति द्र" ।

पसुत्त (प्रज्ञप्त), "त्ते § २, ५१, ९१, ९४ (घ" ४७), २७६ ; "त्ता § ६२, ८९, १२४, १४४ ।

पसुत्ती (प्रज्ञप्ति प्रज्ञप्ती वा), ०"त्ती § १६६, १६७, १६९ ; ०"त्तिं §

६६ (घ" २८), ६९, ९२, ११२ (घ" ६२), १२७, १४५, १७८, १८५, २२२, २४५, २७१, २७४ ; "त्तीए § ७९ ।

पसरस (पञ्चदश), § ५१ ।

पसरसम (पञ्चदशम), "मस्स § ६६ (घ" २७), १७८, २२२ ; "मे § २७५ ।

पसवणा (प्रज्ञापन प्रज्ञपन वा), "णाहि § २२२ ।

✓ पसवे (प्र-ज्ञपय), "वेइ § २६२ ।

पत्त (प्राप्त), ०"त्ते § ८९, १२४, २६६ ; "त्ते १६७ ; "त्ता § ११२ (घ" ६१), १६८, १६९ ; ०"त्ता २१९, २५५ ।

✓ पत्तिय (प्रतीत, देशभाषायां वा पतीति इति नामधातुः), "यामि § १२ ।

पत्ती (पत्री), ०"त्तिं § ७७ ।

पत्थिय (प्रार्थिक), ०"या (पुँल्लिङ्गसंवाधने), § ९५ (घ" ५०), ९७, १२४, १२५, १४० (घ" ७९, ८०), १४७, १४८, १२७ ; ०"ये (स्त्रीलिङ्गसंवाधने) § २५५ ।

पन्त (प्राप्त), ०"न्त० § ७५ (घ" ५०) ।

पन्थ (पथिन्), "थेणं § २१८ (घ" १२९) ।

पभ (प्रभ, बज्जवीहिसमासान्ते), ०"भे § १४४ ; ०"भाए § ७४, २५२, २५५ ।

पभासेमाण (प्रभासयन्), "णं" § ११२।

पभिद् (प्रभृति), "दं" § ५८ (घ" २२), ई८; "दया" § १२।

पभु (प्रभु), "भू" § २१९ (घ" १२२, १२२)।

✓पमज्ज (प्र-मज्ज प्र-मार्ज वा), § ६९, ७७।

पमज्जिय (प्रमार्जित), "य०" § ५५।

पमाण (प्रमाण), "ण०" § ४९, १०१; "णं" § ५।

पमाय (प्रमाद), "य०" § ४२।

पम्ह (पक्षन्), "न्ह०" § ७६।

पयत्त (प्रयत्त), "त्तेणं" § ७२।

पयाण (प्रदान), "णं" § ४२।

पयाहिण (प्रदक्षिण), "णं" § १० १९०।

पर (पर), "र०" § ४४, ४८, ५६, ५७।

परक्कम (पराक्रम), "मे" § ७२, १६६, १६९, १९९, २००; "मेणं" § १६७, १६८, १६९, १९८, १९९।

परम (परम), "म०" § १८१।

परलोग (परलोक), "ग०" § ५७।

✓परिकह (परि-कथ), "हेद्" § २०३।

परिक्खत्त (परिच्छिन्न), "त्ते" § १०, ११६।

परिकिस्स (परिकीर्ण), "ब्बा" § २०८।

परिगय (परिगत), "गण" § १९०; "गयं" § २०६; "गयाहिं" § १०८, ११०।

परिगहि्य (परिगृहीत), "य०" § ४८; "याणि" § ५६ (घ" २२)।

✓परिच्चय (परि-त्यज्), "यसि" § १४८; "च्चइत्तण" § ९५ (घ" ५२)।

परिजण (परिजन), "णे" § ८।

✓परिजाण (परि-जा), "णद्" § २१५; ✓परियाण इति द्र"।

✓परिट्टवे (परि-स्थापय्, परिस्था-धातोर्णिजन्ते), "वेद्" § २०० (घ" ११७); "वेज्जा" § २०० (घ" ११६)।

परिणद्ध (परिणद्ध), "द्ध०" § ९५ (घ" ४९)।

परिणाम (परिणाम), "मेणं" § ७४।

परितन्त (परितान्त), "न्ते" § १०१, २२२।

परिभोग (परिभोग), "ग०" § २२, ५२; "गे" § ५१।

परिमाण (परिमाण), "णं" § १७-४२; "णं" § १६; "णस्स" § ४९।

परियाग (पर्यायक), "गं" § ६२, ८९, १२४; "गं" § २७१; परि-याय इति द्र"।

परियाय (पर्याय), "याओ" § २७५; "याओ" § २७७^{१९}; "यायं" §

२६६; परिधाग इति द्र" ।

✓परियाण (परि-ज्ञा), "णाद § २४७; ✓परिजाण इति द्र" ।

परिलोयण (परिलोचन, बज्रव्रीहिसमा-
सान्ते), "णाए § ७८ ।

परिवर्ज्जिय (परिवर्जित), "या
(संबोधने) § ६५ (घृ" ५१) ।

✓परिवस (परि-वस्), "सद § २,
८, १२७, १८१, २२२, २६८,
२७२ ।

परिवुड (परिवृत), "डा § २०८ ।

परिमा (परिषद्), § ६, ११, ७५,
१२७, १८६, २२५, २५८; "साए
§ ११ ।

परिहिय (परिहित), "हिण § ११२
(घृ" ६१), १८७ ।

✓परुव (प्र-रूप), "वेद § २६२ ।

परो (परस्), § २५६ (घृ" १५६) ।

पलम्ब (प्रलम्ब), "म्ब० § १०१ ।

पलित्रोवम (पल्योपम), "मादं § ६२,
८६, १२४, १४४, १५४, १६२,
२६६, २७४ ।

पलिय (पल्य), "या § २७७^१ ।

पवण (पवन), "ण० § १०२ ।

पवर (प्रवर), "र० § ११२ (घृ" ६१),
२०६; "रं ६१, २०६, २०८,
२११ ।

पविट्ट (प्रविष्ट), "ड० § १०१ ।

पवित्थर (प्रविस्तर), "र० § ४, १७,
६२, १२७, १५८, १६१, १६२,
१८२, २०४, २२२, २६८, २७२ ।

पव्वडय (प्रव्रजित), "या § १२, २१० ।

✓पव्वय (प्र-व्रज्), "इत्तए § १२,
६२ ।

पव्वय (पर्वत), "यं § ७४, २५२ ।

पसत्थ (प्रशस्त), "त्थ० § २०६ ।

पसन्ना (प्रसन्ना), "न्नं § २४० ।

पसंसा (प्रशंसा), "सा § ४४ ।

पसिण (प्रश्न), "ण० § १७४, २१६
(घृ" १२२); "णा (बज्रव्रीहि-
समासान्ते) § १७४; "णादं § ५८
(घृ" २४), १२१, १७६; "णेहि
§ १७४ ।

पसेवय (प्रसेवक), "वओ § ६४
(घृ" ४८) ।

पह (पथ), "हेसु § १५८ ।

पज्ज (प्रसु), "ह्ज § ६२ ।

पाउ (प्रादुस्), पाउ० § ६२, ११२ (घृ"
६२), इत्यादि ।

✓पाउण (प्र-आ-ष्ट), "णिहिद § ६२;
"णिता § ८६, १२४, २६६ ।

✓पाउब्भव (प्रादुर्भू), "वित्था §
१४६, १६५, १७२, १८६, १९२,
२२४; "विताणं § ८१ ।

पाउब्भूय (प्रादुर्भूत), "भूए § ६२,
११२ (घृ" ६२), ११८, १२८,

१७०, १७६, १८७; "ब्रूया" § ६१,
२११, २४८ ।

पाग (पाक), "ग०" § २५; "गेहिं"
§ २५ ।

पाडिहारिय (प्रातिहारिक), "यं" §
१८३, १८४, २२०, २२१;
"रिणं" § १८७, १८८, १८३,
२२० ।

पाण (पान), "ण०" § ५८ (घृ"
२४), ७३, २५२, २५८ (घृ"
१५४, १५६); "ण०" § ८४ (घृ"
४८); "णं" § ७८, ८६; "णं" §
५८ (घृ" २३); "णे" § २७७ ।

पाण (प्राण), "ण०" § १३, ४५ ।

पाणाद्वाय (प्राणातिपात), "य०" §
४५; "यं" § १३ ।

पाणिय (पानीय), "य०" § ४१ ।

पामोक्ख (प्राप्त्य, विवरणकारमतेन तु
प्रमोक्ष उत्तरमिति), "क्खं" § १७०;
"क्खाओ" § २३३; "क्खाहिं" §
२३५ ।

पाय (पाद), "य०" § १०, ११३
(घृ" ६३); "य०" § ५८ (घृ" २४);
"यंसि" § २१८ (घृ" १३३); "य" §
८१; "या" § ८४ (घृ" ४८); "यसु"
§ ८१, ८३, ८४ (घृ" ४८), १०९,
१०५ ।

पायच्छित्त (प्रायश्चित्त), "त्ते" § १८०;

"त्ता" § २०८; "त्तं" § २५८ (घृ"
१५६), २६३ ।

पायपुञ्जण (पाद-प्रोज्जन), "णेणं" §
५८ (घृ" २४) ।

✓ पारे (पारय, घ-धातोर्णिजन्ते), "रेदु"
§ ११४; "रित्तण" § ११६ ।

पारणग (पारणक), "गंसि" § ७७ ।

पालङ्गा (पालङ्गा), "ङ्गा०" § ३८ ।

✓ पाले (पालय, पा-धातोर्णिजन्ते),
"लेदु" § ७० ।

पाव (पाप), "व०" § ४३; "वाइ" §
१३८ ।

पावयण (प्रवचन), "णं" § १२, २१०;
"णाओ" § १०१, ११२, ११३
(घृ" ६२), २२२; "णे" § ११३
(घृ" ६१) ।

पावेस (प्रवेग्य), "साइ" § १०, ११६,
१८०, २०८; सुइप्पावेसाइ इति पदे,
अन्यमतेन तु सुइप्पा वेसाइ (शुद्धात्मा
वेष्णाणि) इति पृथग् अनुगन्तव्यम् ।

✓ पास (पश्, दृश् वा), "सइ" (पश्यति)
§ ७४, ८१, ८७, ८८, १०१,
१०४, १०५, ११०, ११२, १३१,
१३४, १३५, १३७, १४० (घृ"
७८, ८०), २१५, २५३, २६१,
इत्यादि; "सामि" § ८०, ८३;
"सित्ता" § १३२, १६०, २२७ ।

पासण्ड (पापण्ड), "ण्ड०" § ४४ ।

पासवण (प्रसवण), ०"ण० § ५५, ६६ ।

पासाईय वा पासदीय (पासादीय),

"दीए § ७ ; "ईयं § ११२ ।

पाहाण (पाषाण), ०"ण० § ६४

(घ" ४८) ।

पि (अपि), § ६७, ६८, १०४, १०६,

१२१, १२४, १२७, १२८, १४०,

१४८, १५०, १५१, १५८, १६०,

१६१, १८७, २२७, २२९, २२०,

२४८, २५४, २५५, २५६ (घ"

१५५); इ च वि च द्र" ।

पिच्छ (पिच्छ), "च्छंसि § २१९

(घ" १३३) ।

पिठ्ठ (घृष्ट), "ठ्ठो § १०१ ।

पिडग (पिटक), ०"गं § ११९, १७४ ।

पिवासिय (पिपासित), ०"या (संबोधने)

§ ६५ (घ" ५१), २४६ ।

पिसाय (पिशाच), "य० § ६४

(घ" ४६), ६६, ६७, ६९, १०१,

११८ ; ०"साए § २७७ ।

पिहडय (पिठरक), "डए § १८४ ।

पौठ (पौठ), "ठ० § ५८ (घ" २४),

१८७, १९३, १९४, २१६, २२०,

२२१ ।

पीलण (पीडन), ०"ण० § ५१ ।

पुच्छ (पुच्छ), ०"च्छं § १०१ ;

"च्छंसि § २१९ (घ" १३३); पुंक्

इति द्र" ।

✓ पुच्छ (प्रक्ष), "च्छइ § ५८ (घ"

२४), १२१, १६१, १७६ ।

पुच्छा (घृच्छा), ०"च्छा § १२७ ।

पुच्छिय (घृष्ट), "य० § १८१ ।

पुंक् (पुच्छ), ०"क् § ६४ (घ" ४७) ;

पुच्छ इति द्र" ।

पुञ्जण (प्रोज्जन), ०"ण्णं § ५८

(घ" २४) ।

पुञ्ज (पुञ्ज), ०"ञ्ज० § १०७ ।

पुड (पुट), ०"ड० § ६४ (घ" ४७,

४९) ।

पुडग वा पुडय (पुटक), ०"ग० §

६४ (घ" ४८); ०"या § ६४

(घ" ४७) ।

पुठवी (घृथवी वा घृथिवी), "वि

(समासे) § १६४, १६६, १७० ;

"वीए § ७४, २५३, २५५ ।

पुणरवि (पुनर अपि), § २१४ ।

पुणाइं (पुनर), § ११९, १७४ ।

पुण्ण (पुण्ण), ०"ण्ण० § ६५ (घ" ५०);

"ण्ण० § १, ६२, ६५ (घ" ५१),

११६, २४६ ; "ण्णेण § २४६ ।

पुण्ण (पूर्ण), ०"ण्णं § १०७ ; ०"ण्णं

§ २४ ।

पुण्णभइ (पूर्णभद्र, चैत्यस्य नाम), "दे §

१, ६२, ११६ ।

पुत्त (पुत्र), ०"त्ते § ६७ ; "त्ता

(संबोधने) § ६६ (घ" २९), १२९,

१४१; ०"जं § ६६ (घ" २८, २९),
 ६९, ८२, १७८; "जं § १२९,
 १३२, १३४, १३८, १४० (घ"
 ८१), १४१, १४७, १५६, २३०,
 २४५, २७१, २७४; ०"नस्स §
 १६६, १६७, १६९; "ने §
 २२५।

पुष्प (पुष्प), "प्फ० § २०, ६६; "प्फे §
 २७७^८।

पुर (पुर), "र० § ९४ (घ" ४८);
 ०"रे § १६२, १८०, २०४,
 २१४; ०"रं § १९०, २०४, २०८,
 २७७^८; ०"राओ § २१२, २२२;
 ०"रस्स § १८४, १९२; ०"रे §
 १८१।

पुरओ (पुरतः), § ६६ (घ" २९),
 ६८, ७८, १०१।

पुरत्यिम (पुरस्ताद्धूत), "मेणं § ७४,
 ८२, २५२; ०"मेणं ८९, १२४,
 १४४।

पुरवर (पुरवर), "र० § ९४ (घ"
 ४८)।

पुरवरी (पुरवरी), "री § २७७^८।

पुरिम (पुरुष), ०" स० § २६८,
 २६९; "स० § १६६, १६७,
 १९८; "से § १२८, १४०
 (घ" ७९, ८०, ८१), १४१, १५१,
 १५२, १६१, २०० (घ" ११६,

११७), २१९ (घ" १२२); "सं
 § १२८, १४० (घ" ८१),
 १५१, १६१, २०० (घ" ११६,
 ११७), २२०; "सेणं § १४०
 (घ" ७९, ८०); "सस्स § २००
 (घ" ११६); "सा § १८४,
 २४२; ०"सा § २०७; "से §
 २४२; ०"से § ५९, २०६।

पुरिमक्कार (पुरुषात्कार अर्थात् पुरुष-
 कार), "र० § ७२, १६६, १६७,
 १९८; ०"र० § १६८, १६९।

पुरी (पुरी), "रीए § २७७^८।

पुलग (पुलक), ०"ग० § ७६।

पुव्व (पूर्व), "व्व० § ६६ (घ" २७),
 ७२, ८२, ११८, १२८, १४६,
 १५६, १६४, १७२, १८५, १९२,
 २२२, २२४, २२८, २५२।

पुव्विं (पूर्व), § ५८ (घ" २२), १९७।

पूइय (पूजित), ०"ए § १८७, २१८
 (घ" १२८)।

पूरण (पूरण, कस्यचित्पुरुषस्य नाम), "णो
 § ६६ (घ" २८)।

पूसा (पुष्या, कस्याश्चित् स्त्रियो नाम),
 § १६२; ०"स० (समासे) §
 २७७^८।

पेज्ज (पेय), "ज्ज० § २२; ०"ज्जाए
 § २२; ०"ज्जाइ § २७७^८।

पेम (प्रेमन्), ०"म० § १८१।

पेयाल (प्रायोभूत), "ला § ४४,
४५।

पेस (प्रेष्य), "स० § २७७"; "स०
§ ५४।

पेसवण (प्रेष्य-पण), "ण० § ५४।

पेहणया (पिधानता), "या § ५६।

पोगल (पुङ्गल), "ल० § ५४।

पोट्ट (पुट, जठर इत्यर्थे), "ट्टं § ६४
(घृ" ४८)।

पोयय (पोतक), "यए § २४९, २४३।

पोरिसी (पौरुषी), "सीए § ७७।

पोलास (पोलास), "सं § २७७^२;
पोलासपुर इति द्र"।

पोलासपुर (पोलासपुर, नगरस्य नाम),
"रे § १८०, २०४, २१४; "रं §
१६०, २०४, २०८; "राखी §
२१२, २२९; "रस्स § १८४,
१६२; "रे § १८१।

पोसणया (पोषणता), "या § ५१।

पोसह (पोषध वा उपवसथ), "स०
§ ६६ (घृ" २७), २७७";
"ह० § ५५, ६६ (घृ" २८), ६६,
७६, ८०, ८२, ८५ (घृ" ५०, ५२),
१०१, १०२, १०७, १०८, ११२,
११३ (घृ" ६१, ६२), १२७,
२१२, २४५, २४६, २५४, २५६
(घृ" १५४, १५५), २७४; "हं
§ ११६।

पोसहिय (पोषधिक), "हिए § ६६,
११२ (घृ" ६२), १२७।

फग्गुणी (फलगुनी, स्त्रियो नाम),
§ २७२, २७७^१।

फरुस (परुष), "सं § ६४ (घृ" ४८)।

फल (फल), "ल० § २४; "ले §
११२ (घृ" ६२), २७७^२।

फलग (फलक), "ग० § ५८ (घृ"
२४), १८७, १८२, १८४, २१६,
२२०।

फाल (फाल), "ल० § ६४ (घृ" ४७)।

✓फास (सृष्ट), "सिद् § ७०; "सित्ता
§ ८६, २६६; "सेत्ता § १२४।

फासुएसणिज्ज (प्राशुकैषणीय वा
स्पर्शकैषणीय), "ज्जं § १६४; फा-
सुय इति द्र"।

फासुय (प्राशुक अशनाई इति विव-
रणकारः, प्राथस्तु स्पर्शक स्पर्शनाई
इति), "एणं § ५८ (घृ" २४)।

फुगफुग (देशी शब्दः, विकीर्णरोमिक
इत्यर्थे), "ग्गाखी § ६४ (घृ" ४७)।

फुट्ट (स्फुट), "ट्टं § ६४ (घृ" ४८); फुड
इति द्र"।

फुड (स्फुट), "ड० § १०७; फुड्ड
इति द्र"।

फोडी (स्फोटी स्फोड वा), "डी०
§ ५१।

बन्ध (बन्ध), "ब्धे" § ४५ ।

बन्धचारि (बन्धचारिन्), "री" § ११२
(प्र" ६२), १२७ ।

बन्धचेर (बन्धचर्य), "रं" § ७६ ।

बल (बल), "लं" २१८ (प्र" १२०);
"लं" § ५८ (प्र" २२); "ले" §
७२, १६६ ।

बहिया (बहिस् बहिष्ठात् वा) § २,
७, ५४, ६२, ८८, १२२, १७७,
१८४, १८२, १८५, २१२, २२२,
२२७, २६५, २६६ ।

बज्र (वज्र), "जं" § ७६, ८०, २४०;
"जवे (वज्रवः) § १२, ११६, १२०,
१८४, १८७, २१०; "जवे (वज्रन्)
§ १८४, २१८ (प्र" १२८, १२६,
१२०, १२१); "ज्रं (वज्रनि) §
६२; "ज्रिं § ८६, १२४, १७८,
१८४, २१८ (प्र" १२१), २१६
(प्र" १२२), २२२, २२२, २४५,
२६६, २७१; "ज्रणं § ५, ६६
(प्र" २८), ११२ (प्र" ६२); "ज्रसु
§ ५, ६८ ।

बज्रय (वज्रक), "ज्र" § ८ ।

बज्रला (वज्रला, स्त्रियो नाम), "ला
§ १५५; "ल (समासे) § २७७ ।

बाणारमी (वारणसी), "मी" § १२६,
१४५; "मीर" § १२७, २७७ ।

बारस (दादश), § २७७ ।

बह् (बाह्), "हा" § ६४ (प्र" ४८) ।

बिदय (द्वितीय), "यार" § ७७; बीय
च दोष इति द्र" ।

बीभच्छ (बीभत्स), "ब्धं" § ६४
(प्र" ४७, ४८, ४९) ।

बीय (द्वितीय), "यं" § ६१, १२५;
बिदय च दोष इति द्र" ।

बुद्धि (बुद्धि), "द्धी (बद्धव्रीद्धिसमासान्ते)
§ १२८ (प्र" ७७) ।

वेदोणिय (वैदोणिक), "यार" § २२५ ।

बोद्धव्य (बोद्धव्य), "ब्धं" § २७७; "ब्धा
§ २७७ ।

भइ (भृति), "इं" § १८४ ।

भक्व (भक्त), "क्व" § २४, २७७ ।

भक्वणया (भक्त्यता), "या" § ५१ ।

भगवं (भगवन्), "वं (भगवान्) § ६,

१०, ११, ४४, ६०, ६२, ६२,

७२, ७५, ७७, ७८, ७९, ८२,

८४, ८६, ८७, ८८, ११५, ११७,

११८, ११९, १२२, १७२, १७४,

१८६, १८०, १८१, १८२, १८३,

१८४, १८६, १८८, २०० (प्र"

११६), २०२, २०४, २०८,

२०९, २१२, २१८ (प्र" १२७,

१२८, १२९, १३०, १३१),

२१६ (प्र" १२२), २५८, २५९

(प्र" १५४), २६२, २६४, २६५;

"वं (भगवन्तम्) § ५८ (घृ" २३,
२४, २५), ई२, ७७, ८१, ८५,
८६, ११६, १२१, १७६, १८०,
१८२, १८७, १८८, २०२, २०४,
२१०, २११, २६१, २६४; "वया
§ २, ७८, ८१, १८२, २१८ (घृ"
१२२); "वयो § १२, १२, ५८
(घृ" २२, २४, २५), ई१, ई६
(घृ" २८), ई८, ७६, ७८, ७९,
८२, ८६, ८७, ८२, ११२ (घृ"
६२), १२०, १२७, १४५, १६४,
१६६, १६७, १६८, १७५, २०४,
२१०, २११, २२२, २६०, २६२।

भग (भग्न), "ग० § ८५ (घृ" ४८)।

भज्जा (भार्जा), "ज्जा § २७७^१; "ज्जाण
§ २७७^१; भारिया इति द्र"।

भज्जिय (भर्जित), "रच्चि § २४०।

✓ **भञ्ज** (भञ्ज), "ञ्जसि § १२८, १२४,
१२५, १४० (घृ" ८०), १४७,
१५६, १५८, २२७; "ञ्जसि §
८५ (घृ" ५२), १०२, १०८;
"ञ्जिए § ८५ (घृ" ५२)।

✓ **भण** (भण), "णइ § १०२, १०८,
१२१, १२४, १५०, १५२, १६०,
२२८, २२०, २४८, २५४।

भण्ड (भाण्ड), "ण्डे § १८६, १८८;
"ण्डे § १८५, २०० (घृ" ११६,
११७)।

भण्डग (भाण्डक), "ग० § २१४।

भत्त (भक्त), "त्त० § १८४; "त्त० §
४५, ७२, ७८, ८६, २५२, २५८
(घृ" १५४, १५६); "त्ताइ § ८८,
१२४, २६६।

भद्दा (भद्रा, कामदेवस्य भार्याया नाम),
"दा § ८२; "द (समासे) § २७७^१।

भद्दा (भद्रा, चुल्लणीपितुर्मातुर्नाम), "दा
§ १२५, १२८, १२८, १४१;
"दं § १४० (घृ" ७८); "दाए §
१४२।

भद्दन्ते (भद्दन्ते वा भद्दन्ते इत्यस्य सङ्क्षेपः,
भद्रं ते इत्यर्थे, आचार्यस्य आमन्त्रण
एव प्रयुज्यते), § २, १२, ५८ (घृ"
२२), ई२, ७७, ८१, ८२, ८५,
८६, ८०, ८१, १२५, १८२,
१८७, १८८, २०० (घृ" ११६),
२१०। पालिभाषायां भद्दन्ते भन्ते
इत्युभयं दृश्यते।

भय (भय), "या § २५६।

भरिय (भृत), "यंसि § १२८, १२२,
१२५, १४७, २२७; "याए §
२२५।

✓ **भव** (भू), "वे § २७७^२; "वित्ता
§ १२, २१०; भावेत्ता (णिज्जन्ते),
§ ८८, १२४, २६६; ✓ **हो**
इति द्र"।

भव (भव), "व० § १२५।

भवक्वय (भव-क्वय), "एणं § १२५ ।

भसेल्ल (भश, दल्ल इति प्रत्ययः स्वार्थे),

०"ल्ल० § ८४ (प्र" ४७) ।

भाडो (भाटि), "डो० ५१ ।

भाणियव्व (भाणितय्य), "व्वं § २२० ;

"व्वाओ § २७४ ; √भण इति द्र" ।

भाय (भाग), ०"एणं § १०८, ११० ;

०"ए § ३, ७ ।

भायण (भाजन), "ण० § ७७ ; "णाइं

§ ७७ ।

भारह (भारत), "हे § ११३ (प्र" ६२) ।

भारिया (भार्या), "या § ६, ५९, ६५,

९२, १२७, १४५, १५२, १५५,

१६१, १६३, १८३, २०४, २०५,

२०८, २१०, २११, २२७, २३०,

२६८, २७३ ; "यं § ५८ (प्र" २४),

१५३, २०४ ; "याए § १६, २००

(प्र" ११६, ११७), २३४ ; "याओ

§ २३३ ; "याहिं § २३५ ; "याणं

§ २३४ ; भज्जा इति द्र" ।

भाव (भावे), ०"वा § १६६, १६७,

१६९, १९९, २०० (प्र" ११७) ;

०"वाइं § २४६ ; "वेहिं § २२० ;

"वाणं § ८५ ।

भावेमाण (भावयमान), "णे § ७६, ..

१८१, २६४ ; "णस्स § ६६ (प्र"

१७), १७८, २२३, २४५,

२७१ ।

भावेत्ता, √भव इति द्र" ।

√भास (भाष), "सइ § २६२ ।

भिउडि (भूकुटि), "डिं § ९९ ।

भिक्षा (भिक्षा), "क्खा० § ७७, ७८,

७९ ।

भिक्षायरिया (भिक्षाचर्या), "याए §

७७, ७८, ७९ ।

भिज्जमाण (भिद्यमान), "णे § २१८

(प्र" १२८) ।

√भिन्द (भिद्), "न्देज्जा (भिन्द्यात्)

§ २०० (प्र" ११६) ।

भौम (भौम), "म० § ९५ (प्र" ५०) ।

भौय (भौत), "या § २५६ ।

भुग (भुग्न), ०"ग० § ९५ (प्र"

४९) ।

भुज्जो (भूयस्), § ११२ (प्र" ६२) ।

भुज्जमाण (भुज्जन् भुज्जान वा), "णे §

२०० (प्र" ११७), २४६ ; "णो

§ २३८, २३९ ।

भुत्त (भुक्त), ०"त्त० § ६६ (प्र" २९)

भुमगा (भू), "गाओ § ९४ (प्र" ४७) ;

भुमय इति द्र" ।

भुमय (भुवक, वज्रवीहिंसमासान्ते),

०"मए § ९५ (प्र" ४९) । भू इति

शब्दस्य भुमया भुमगा वा (भुवका)

इति रूपं प्राकृते दृश्यते ।

भूय (भूत), "य० § २७७ ; ०"ए §

५, २२० ; ०"यं १०७ ।

भूमि (भूमि), ०"मौ § ५५; "०मिं
§ ६६ ।

भेय (भेद), ०"ए § ४६ ।

भिसज्ज (भेषज्य), ०"ज्जेण § ५८
(घ" २४) ।

भो (भोस्), ६५ (घ" ५०), ६७, १०२,
१०४, १०८, ११३ (घ" ६१),
११८, १२६, १२९, १३४, १३५,
१३७, १४० (घ" ७६, ८०),
२०६ इत्यादि ।

भोग वा भोय (भोग), ०"ग० § ५७;
"ग० § २०० (घ" ११६, ११७),
२३८, २३९; ०"गा § ४८;
०"ए § ६ ।

भोग (भोग, जातिविशेषः), "गा §
२१०; उगम इत्यपि द्र" ।

भोगभोग (भोगभोग), "गाइं § २००
(घ" ११६, ११७), २३८,
२३९ ।

भोयण (भोजन), "ण० § ३३; "णञ्चो
§ ५१ ।

म (म, मद्), मए (मया) § ५८ (घ"
२४), ८६, १४० (घ" ८१), १६८,
२४६; मम(मम) § ६६ (घ" २६),
६८, ८२, ११६, १२८, १४०
(घ" ८१), १५१, २०६, २१६
(घ" १२२), २२०; ममं (मम,

षष्ठार्थे) § ६६ (घ" २८), ६८,
१३८ (घ" ७७, ७८), १४० (घ"
८१), १५१, १६१, १८८, १९२,
२२०, २२८, २५६ (घ" १५४),
(द्वितीयार्थे) १४० (घ" ७६, ८०),
२१६ (घ" १२२), (चतुर्थार्थे) २४२,
(सप्तम्यर्थे) २५६; मे (मम) § ५८
(घ" २२, २४), ७२, २३५; मज्झ
(मम) § ११२ (घ" ६२) ।

मउल (सकुल), ०"ल० § १०१ ।

मग (मार्ग), ०"गं § ७०; ०"गंसि §
१८४ ।

मङ्गलिपुत्त (मङ्गलिपुत्र), "त्ते § १८८,
२१४, २१६, २१८ (घ" १२७),
२२१, २२२; "त्तं § १६२, २१५,
२१७, २२०; "त्तस्स § १६६,
१६७, १६९, १८५ ।

मङ्गल (मङ्गल), "लं § १८७ ।

मङ्गुली (मङ्गुली), § १६६, १६७,
१६९ ।

मच्छरिया (मत्सरिता), § ५६ ।

मज्ज (मद्य), "ज्जं § २४० ।

मज्जण (मज्जन), "ण० § २७ ।

मज्झ (मम), म इति द्र" ।

मज्झ (मध्य), "ज्झ० § ११२ (घ"
६२); "ज्झं § १०, ६६, ११६,
१६०, २०४, २०८, २६०,
२६४; "ज्झेणं § १०, ६६, ११६,

१८०, १०४, १०८, ११०, ११४;
 ०"ञ्जा § ८३, ११८, १०४।
 मञ्जिम (मध्यम), "मं § ११४, ११८;
 ०"माहं § ७७, ७८।
 मञ्जिमय (मध्यमक), "यं § १४७,
 ११०।
 मट्टिया (मृत्तिका), § १८७।
 मट्ट (मृष्ट), "ट्ट० § ३१।
 मडह (देशीयशब्दः, शब्दानुकरणे,
 लडह-मडह इति पदे), § ८५
 (घ" ४८)।
 मण (मनः), "ण० § ५३, १०९;
 "णो० § ६६ (घ" २७); "णसा §
 १३, १४, १५।
 मणि (मणि), ०"णि० § २०६।
 मणुय (मनुज), ०"य० § १८७।
 मणुस्स (मनुष्य), "स्स० § १०, ११६,
 १८०।
 मणोगय (मनोगत), "गए § ६६
 (घ" २७)।
 मण्ड (मण्ड), ०"ण्डेणं § ३७।
 मण्डुक्किया (मण्डूकिका), "य (समासान्ते)
 § ३८।
 मत्त (मत्त), "त्तं § १०९; "त्ता §
 १४६, १५४, १५८ (घ" १५५)।
 मन्त (मन्त), ०"न्त० § ४६।
 मय (मय, प्रत्ययः), ०"य० § २०६।
 मरण (मरण), "ण० § ५७।

मल्ल (माल्य), ०"ल्ल० § १०।
 मल्लिया (मल्लिका), ०"या० § १०१।
 मंस (मांस), "स० § ११८, १२९,
 १३५, १५६, १२५, १२७, १४०,
 १४९; "सेण § १२८, १२९,
 १३५, १४७, १२७; "सेहि §
 १४०; ०"सेहिं § १४४; "सेसु §
 १४०, १४९।
 मसी (मसी), "सी० § १०७।
 मांसु (मनुष्य), "स्सुदं § ८४ (घ" ४७)।
 ✓ मह (मय), "हेज्जा § २०० (घ"
 ११७)।
 मह (महन्), "हं (महन्तम्) § ८५
 (घ" ५०), ११८, १४० (घ" ७८),
 १४७, ११८ (घ" १२२), १२५;
 "हं (महत्) § ८४ (घ" ४६), १०१,
 १०७, ११२, ११८; "हया
 (महता) § १२८, १२८, १४०,
 (घ" ८१) १५१, १५२।
 महद्द (महद्दमहालय इति प्राकृतसमास-
 पद एव दृश्यते, तद्गुण्यन्तिश्च सांशयिकी,
 अर्थस्तु महा० इति), "ह० § ११,
 ६०, १८१, ११८ (घ" १२०);
 महालय इति ह"।
 महग्घ (महाघ), ०"ग्घ० § १०, ११६,
 १८०, १०८।
 महल्ल (महन्त, ल इति प्रत्ययः स्वार्थे, प्राकृत
 एव दृश्यते), "ल्ल० § ८४ (घ" ४७);

”लं” § ८४ (घ” ४८); मच्च च
महालय इति द्र” ।

महा० (महा०), § १०, ७६, १०७,
१२४, १२५, इत्यादि ।

महाकाय (महाकाय), ”यं” § १०७ ।

महागोव (महागोप), ”वे” § २१८
(घ” १२८) ।

महातव (महातपस्), ”वे” § ७६ ।

महाधम्मकही (महाधर्मकथिन्), §
२१८ (घ” १२०) ।

महानिज्जामय (महानिर्धामक), ”मण”
§ २१८ (घ” १२२) ।

महापट्टण (महापट्टन), ०”ण० §
२१८ (घ” १२०) ।

महाफल (महाफल), ”लं” § १० ।

महामाहण (महात्राहण), ”णे” § १८७,
१८८, १८२, २१६, २१७,
२१८ (घ” १२७, १२८) ।

महालय (मच्चन्, लय इति प्रत्ययः स्वार्थे,
प्राकृत एव दृश्यते), ०”लण § ८४;
०”लयंसि § २१८ (घ” १२०); मच्च
च मच्चल च महालिया इति द्र” ।
मच्च इति प्राकृतपदात् ल इति प्रत्यय-
योजनेन मच्चल इति सम्पद्यते, तस्मात्
क इति प्रत्यययोजनेन मच्चलक इति
पालिभाषाशब्दः, तस्मादेव महालय
इति प्राकृतभाषाशब्दः । इमे सर्वे
प्रत्ययाः स्वार्थ एव प्रयुज्यन्ते ॥

महालिया (मच्चत्तौ), ०”यण § ११ ।

महालय (मच्चलक वा महालक)
इत्यस्य स्त्रीलिङ्गं महालिया (मच्च-
लिका) । महालय इति द्र” ॥

महावाड (मच्चवाट), ०”डं § २१८
(घ” १२८) ।

महाविदेह (मच्चविदेह), ”हे” § ८०,
१२५, १४४, १५४, १६२,
१२०, २६६, २७१, २७४;
”हम्मि § २७७” ।

महाविमाण (मच्चविमान), ”णस्स §
८८, १२४, १४४ ।

मच्चवीर (मच्चवीर), ०”रे § ८, १०,
११, ४४, ६०, ६२, ७२, ७५,
७७, ८६, इत्यादि; ”रं” § ५८
(घ” २२, २४, २५), ६२, ७७,
१२१; ”रेण § ७८; ”रेणं §
२, ८१, २१८ (घ” १२२, १२४);
”रस्स § १२, १२, ५८ (घ” २२,
२४, २५), ६१, ६६ (घ” २८),
६८, ७६, ७८, ८६, ८७, ८२,
१२७, १४५, २०४, २०८, २११,
२२०, २२२, २६०, २७४ ।

महासत्यवाह (मच्चसार्थवाह), ”हे” §
२१८ (घ” १२८) ।

महासमुद् (मच्चसमुद्र), ०”हे § २१८
(घ” १२१) ।

महासयग वा महासायय (मच्चश-

तक, श्रावकस्य नाम), "यण § ९,
 १२२, १२६, १४६, १४७, १५०,
 १५१, १५४, १५५, १५६, १५८
 (घ" १५४, १५५), १६१, १६२;
 "या (संबोधने) § १४६; "यं §
 १४८, १५४, १५८ (घ" १५६),
 १६२; "एणं § १२८, १२८,
 १५६; "यस्स § १५२; "गस्स §
 १२२, १२४, १४५, १५२,
 १५८ (घ" १५५), १६०, १६४ ।

महिय (महित), "य० § १८७,
 ११८ (घ" १२७) ।

मज्ज (मधु), "जं § २४० ।

मज्जय (मधुक), "एणं § १३ ।

मा (मा), § १२, ६८, ७७, ११० ।

माडम्बिय (माडम्बिक), "य० § १२ ।

माण (मान), "णे § ४७ ।

माणुस (मानुष), "स० § ११८ ।

माणुस्सय (मानुष्यक), "स्सए § ११२
 (घ" ६१); "स्सए § ६; "स्सयादं §
 १२८ ।

माया (माता), § १२५, १२८, १४०
 (घ" ८०), १७७ ।

मायी (मायिन्), § ८२ ।

मारणन्तिय (मारणान्तिक), "य० §
 ५७, ७२, १५१, १५८ (घ" १५४) ।

✓मारे (मारय, स्र-धातोर्णिजन्ते),
 "रिज्जिस्सामि § १५६ ।

मालई (मालती), "लि० (समासे)
 § २० ।

माला (माला), "ला० § ८५ (घ"
 ४८) ।

मालियाय (मालिका-क, बह्व्रीद्धि-
 समासे, इति विवरणकारः), "याए
 § ८५ (घ" ४८) । मेत्तय इति द्र" ।
 प्रायो मालियाय मेत्तय इत्युभयं प्रा
 कृतशब्दरूपं एकस्मादेव माल्यक इति
 संस्कृतशब्दरूपात् सम्पन्नमस्ति ।

मास (माष), "स० § २६ ।

मास (मास), "से § ८८, १२४,
 १५५, १५७, १६६; "से १७७" ।

मासिय (मासिक), "याए § ८८, १२४,
 १६६ ।

माज्जर (माधुर), "र० § १७७" ।

माज्जरय (माधुरक), "य० § २८;
 "एणं § २८ ।

मिच्छत्त (मिथ्यात्व), "त्त० § ११८
 (घ" १२०) ।

मिच्छा (मिथ्या), "च्छ० (समासे) §
 ८२; "च्छ § १६८, २०० (घ"
 ११८) ।

मिंजा (मज्जा), "ज० (समासे) § १८१ ।
 मिज्जा इति रूपं तु मिज्जिकामिज्जिक
 इति संस्कृतनान्नि दृश्यते ॥

मित्त (मित्र), "त्त० § ८, ६६ (घ"
 १८, १८), ६८, ६८, ८१ ।

मिसिमिसीयमाण (मिषमिषायमान,

कोपातिशयप्रदर्शनार्थः शब्द इति विवरणकारः), § ८५ (घ" ५०) ।

✓ मौस (मिश्र), "सिज्जद § १८७ ।

मुदङ्ग (म्दङ्ग), "ङ्ग० § ८४ (घ" ४८) ।

मुक्क (मुक्त), "क्क० § ८५ (घ" ५०) ।

मुगुंसा (मुगुंसा, भुजपरिसर्पविशेष इति विवरणकारः), "स० (समासे) § ८४ (घ" ४७) ।

मुग (मुद्र), "ग० § ८६ ।

मुक्किय (मूर्च्छित), "या § १४०, १४१ ।

मुण्ड (मुण्ड), "ण्डे § १९, ६९; "ण्डा § १९, ११० ।

मुद्गा वा मुदया (मुद्रका), "गं § १६४; "यं § १७० ।

मुद्दा (मुद्रा), "दं § १६६, १७२; "दाए § २१ ।

मुद्धाण (मूर्धन्), "ण्णं § ८१, ८२ ।

मुसल (मुसल मुसल वा), "लेचिं § १०९, १०५ ।

मुसा (म्षा), "सा० § १४, ४६; मोसा इति द्र" ।

मुह (मुख), "ह० § ४९, ७७ ।

मुहपत्ती (मुखपत्ती), "त्तिं § ७७ ।

मसा (म्षा), "सा० § १०७ ।

मैढौ (मैढौ मेथि वा), § ५ ।

मेरग (मैरेयक), "गं § १४० ।

मेल्लय (माल्यक), "एचिं § १०६ ।

मालियाय इति द्र" ॥

मेह (मेघ), "हं § १०९ ।

मेज्जण (मैथुन), "ण० § १६, १२५ ।

मोक्ख (मोक्ष), "क्ख० § ८५ (घ" ५१), १४६; "क्खेण § १४६ ।

मोसा (म्षा), "सा० (मोसावणसे इति पदे) § ४६; मुसा इति द्र" ।

मोह (मोह), "ह० § १४६, १५८ (घ" १५५) ।

मोहरिय (मौख्य), "रिए § ५९ ।

य (च), § २, ५, ११, २१, ५१, ५८ (घ" १४), ६०, ६६ (घ" २८), ७२, ७४, ८८, ११२ (घ" ६२), ११७, ११८, १२८, १२९, १२५, १२८, १४० (घ" ८१), १५१, १६१, १८१, १८४, १८१, १८७, २०२, २०८, २१८ (घ" १२१), २१८ (घ" १२२), २२२, २२७, २२०, २२४, २२८, २४०, २४४, २५८ (घ" १५६), २७७'; च चेव यावि इति द्र" ।
स्वरात्पर एव य भवति, सनुस्वारात् परे तु च ॥

यत्तिय (याचिक), "एचिं § १०, ११ ।

यल (तल), "ल० § १०७ ।

यावि (चापि अर्थात् च अपि, स्वरात्पर
एव), § ५, १९७, १४१; य इति द्व"।

रज्ज (राज्य), °"ज्ज० § ४७।

रज्जुग (रज्जुक), °"ग० § ९०६।

रक्षो, राय इति द्व"।

रत्त (रात्र, रात्रि शब्दस्य रूपं, समासान्ते),

°"त्त० § ६६ (घ" ९७), ७२,

८२, ११८, १२८, १४६, १५६,

१९२, २९४, २२८, २५२;

°"त्तस्य § २५५, २५७।

रत्त (रत्त), °"त्त० § १०७; °"त्ता §
१२७।

रयण (रत्न), °"ण० § ७४, १५२,
१५५।

रयय (रजत), °"या० (समासे) § ९०६।

रययामय० (रजतमय), °"य० §
९०६।

रस (रस), °"स० § ५१।

रह (रहस), °"सा० (द्वितीयायां) § ४६।

रहिय (रहित), °"या § ११८।

रा (राजन), रा० § ५, १९, ६६
(घ" ९८), १९७; राया इति द्व"।

राईसर (राजेश्वर), °"र० § १९७।

राय (राजन्), °"य० § ५८ (घ"
९२), १८४; °"या § २, ८, ११,
८९, १२६, १४५, १५५, १६६,
१८०, १९१, २६७, २७२;

°"य० § ११२ (घ" ६१); °"रक्षो
(राजः) § ११२ (घ" ६२)।

रायगिह (राजगृह, नगरस्य नाम), °"हे

§ १२१; °"हं (प्रथमायां) § २७७;

°"हं (द्वितीयायां) § १६०, १६४;

°"हायो § १६५; °"हे § १२२,

१४१, १५८ (घ" १५४)।

रिद्ध (रिद्ध), °"द्ध० § ७।

रिमह (रिषभ), °"ह० § ७६।

रुद्ध (रुद्ध), °"द्धे § ८५ (घ" ५०),
१५६।

✓ रुह (रुह), °"हन्ति § ११२ (घ"
६२)।

रुव (रूप), °"व० § ५४; °"वे
§ ६६ (घ" ९७), ८०, ८४

(घ" ४६), ८७, ८८, १०१,

१०४, १०५, १०७, ११०,

११२, १२८, १४० (घ" ८१),

१५१, १६२, १८८, १८९,

१२८; °"वा § ११२ (घ" ६१),

१६०, १६८, १६९; °"वं §

५८ (घ" ९४), ८४ (घ" ४६),

१०१, १०७, ११२, ११८,

१२५; °"वेणं § ७२, ८६,

१०२, १०८; °"वस्स § ८४

(घ" ४६)।

रेवई (रेवती, स्त्रियो नाम), °"द०
(समासे) § २७७; °"ई० § १२२,

२४५; "ई" § २३८, २४०,
२४२, २४४, २४६, २४८,
२४९, २५४, २५६, २५७, २५८
(घ" ६५५, १५६), २६२; "ई
(संवाधने) § २५५; "इ" § २५५,
२५८ (घ" १५५); "ईए" § २३४,
२३८, २४२, २५५ ।

✓ रौए (रौचयू, रुचधातोर्णिजने),
"रमि" § १२ ।

रौग (रौग), "ग०" § १४८, १५१,
१५२ ।

रौम (रौमन्), "मंसि" § २१८ (घ"
१३२); लौम इति द्र" ।

रौस (रौष), "स०" § १०७; "सं" §
१०८ ।

लकखण (लक्षण), "ण०" § २०६;
"णे" § ११२ (घ" ६१); "णा"
§ ८५ (घ" ५०) ।

लकवा (लक्षा), "क्वा०" § ५१ ।

लट्टि (यटि), "ट्टौ० (समासे) § २३ ।

लडह (लडह-मडह इति समास ण्व,
काष्ठस्य स्रष्टुसन्निवन्धनलायस्कृष्टलद-
नुकरणे), § ८५ (घ" ४८); मडह
इति द्र" ।

लड्ड (लब्ध), "ड०" § १०, ११६,
१७९, १८१, १८०; "डे" §
११२ (घ" ६१); "डे" § १६७;

"डा" § ११२ (घ" ६२), १६८,
१६९; "डा" § २१८ (घ"
१३२) ।

लड्डट्ट (लब्धार्थ), "ट्टे" § १०, ११६,
१७२ ।

✓ लम्ब (लम्ब), "म्बन्ति" § ८४ (घ"
४८) ।

लम्ब (लम्ब), "म्ब०" § १०१; "म्बा"
§ ८४ (घ" ४७) ।

लम्बोदर (लम्बोदर), "र०" § १०१ ।

ललिय (ललित), "य०" § १०१ ।

लवण (लवण), "ण०" § ७४, ८२,
२५२ ।

लज्ज (लज्ज), "ज्ज०" § ५८, २०६ ।

लावय (लावक), "यं" § २१८ (घ"
१३२) ।

लिहियं (लिखित), "य०" § २०६ ।
लुप्यमाण (लुप्यमान), "णे" § २१८
(घ" १२८) ।

लुलिय (लुलित), "या" § २४६ ।

लेमा (लेम्या), "से" (वज्रवीहिसमा-
सान्ने) § ७६; "साहिं" § ७४ ।

लेह (लेख), "ह०" § ४६ ।

लोग (लोक), "ग०" § ५७; "गाव्यो"
§ ८०, १२५; "गस्स" § १८७ ।

लोढ (लोढ), § ८४ (घ" ४८) ।

निसालोढ णिलापुषक इति विव-
रणकारः ॥

लोम (लोमन्), "मेहिं § ८४ (प्र" ४८), ८५ (प्र" ५०); रोम इति द्र"।

लोयण (लोचन), "णं § १०७।

लोलुय (लोलुप), "या § १४०, १४१; पाठान्तरे लोलया (लोलिका, लोला इति विवरणकारः)।

लोलुय (लोलुप, नरकस्य नाम), "ए § १०७; लोलुयचुञ्च इति द्र"।

लोलुयचुञ्च (लोलुपाचुत्, नरकस्य नाम), "ञ्च § ७४, ८२, १५३; "ए § १५५, १५७; लोलुय इति द्र"।

लोलुया (लोलुपा), "अ० (समासे) § ७४, ८२, १५३, १५५, १५७।

✓ लोले (लोलय्, लुलु-धातोर्णिजन्ते), "लेद § १०५; "लेमि § १०२।

लोह (लोह), "ह० § १०८।

लोहिय (लोहित), "य० § १०७।

व (इव), § ८४ (प्र" ४७, ४८); व्व इव इति द्र"। व्यङ्गनात्परे इव, स्तरात्परे व्व, अनुस्तरात्परे व इति प्रयुज्यते ॥

वदक्कन्त (यत्तिक्रान्त), "ना § १२३, १४५; "नादं § ६६ (प्र" २७), १७८, १७९। पाठान्तरे तु विदक्कन्त इति दृश्यते ॥

वदय (वतिक), "यं § १९, ५८ (प्र" १३, १५), १०४, ११०, १११।

वदेवयमाण (यतिव्रजन्), "णे § ७८।

वक्खेव (व्याक्षेप), "वेणं § ६६ (प्र" २८)।

वग्गुरा (वागुरा), "रा० § १०, ११६, १८०।

वच्छ (वक्षस्), "च्छे § ८४ (प्र" ४८); "च्छं (वज्जनीहिममासे) § ११२।

वज्ज (वज्र), "ज्ज० § ७६।

वज्जय (वर्जक), "ए § १०७"।

वज्जिय (वर्जित), "या (संबोधने) § १४० (प्र" ७८)।

वट्ट (टत्त), "ट्टं § ८४ (प्र" ४८)।

वट्टमाण (वर्तमान), "णस्स § ६६ (प्र" २७), १७८, १२३; "णाणं § १०५।

वट्टय (वर्तक), "यं § ११८ (प्र" १२३)।

वडिय (पतित), "ए § ११३ (प्र" ६३)।

वडिंस (अवतंस वतंस वा), "से § १०७"।

वडिंसग वा वडिंसय (अवतंसक वतंसक वा), "गस्स § ८८, १४४; "यस्स § १२४।

वड्ढावय (वर्धापक वर्धक वा), "वए § ५, १२७।

वड्ढि (वृद्धि), "ड्ढि० § ४, १७, ८९, १२७, १५८, १६१, १६३, १८९, १०४, १२९, १६८, १७३।

वण (वन), "ण० § ५१; "ण० §

१३, १७७; ०"णे § १५५,
१६३, १८० ।

वण (पण, पेसवणपञ्चोगे इति पदे),
०"ण० § ५४ ।

वणिया (वणिका), ०"या § १६४,
१८५, १९२; ०"याए § १७२ ।

वण (वर्ण वा वर्णक), "ण० § ९४ (घ"
४६) ।

वण (वर्ण), ०"णाइं § ११२ (घ"६१);
०"णाइं § ९५ (घ" ५०) ।

वणग वा वणय (वर्णक), "ग० § ११८;
"घो § १, २ ।

वत्तव्य (वत्तयक), "या § ९२, १६२,
१३० ।

✓वत्ते (वर्तय, वृत्-धातोर्णिजन्ते),
"तेज्जासि § २०० (घ"११६) ।

वत्य (वत्त), "त्य० § २८, ५८ (घ"
१४), १७७; ०"त्याइं § ७७;

"त्याइं § ११३ (घ"६१), ११६ ।

वत्यु (वत्तु), ०"त्यु० § १९, ४९ ।

वत्य (वास्तु, शाकविशेषः), "त्यु० § ३८ ।

✓वद वा वय (वद्), "यद § १८७;
"दसि § १६९, २०० (घ"११८);
"याहि § २५९ (घ" १५६); "यह
§ १२, २१०; "यासी § २, १२,
४४, ५८ (घ" २२, २४), ५९,
६२, ६६ (घ" २९), ६८, ७७,
८१, ८२, ८४, ८५, ८६, इत्यादि ।

✓वन्द (वन्द), "न्द § १०, ५८
(घ" १२, १४), ६२, ७७, ८१,
८२, ८६, १२१, १७६, १९०,
१९२, २०२, २०४, २०८, २१०,
२११, २६१, २६४; "न्दामि §
८१, १९०; "न्दाहि § ५८ (घ"
२५), २०४; "न्देज्जाहि § १८७;
"न्दिस्सामि § १८८; "न्दिता §
११६, १९२; "न्दितए § ५८
(घ" २२); "न्दिण्णिजे § १८७ ।

वन्दणिज्ज (वन्दनीय), ✓वन्द इति द्र" ।

✓वन्ध (बन्ध), "न्धेज्जा § २००
(घ" ११७) ।

✓वम (वम्), "मिता § २१४;
वासेत्ता (णिजन्ते) § २१४ ।

✓वय (वद्), ✓वद इति द्र" ।

वय (पद), ०"य० § ८८, १२२,
१५७, २१२, २२२, २२७, २६५ ।

वय (व्रत), ०"य० ६६ (घ" २७),
२७१, २७७; "याइं § ९५ (घ"
५२); "एहिं § ८९ ।

वय (व्रज), "ए § १८२, २०४, २२४;
"यं § २२८, २२९; "एणं § ४,
१८, ९२, १२७, १४५, १५५,
१६२, १८२, २०४, २२२, २२४,
२६८, २७२; "या § ४, ९२,
१२७, १४५, १५५, १६२, २२२,
२२४, २२५, २६८, २७२; "एहिं

१८; "वह्निं तो १४९, १४९।

वय (वचस्), "य० ५२; "यसा

(द्वितीयायां) १२, १४, १५।

वयण (वदन), "ण० ६५ (प्र" ४६)।

वयण (वचन), "णे ८५।

वर (वर), "र० ६४ (प्र" ४८),

२०६।

ववदेस (व्यपदेश), "से ५६।

✓ ववरोवे (वि-व्यप-रोपय, व्यपवृद्ध-

धातोर्णिजन्ते), "वेसि २०० (प्र"

११८); "वेज्जा २०० (प्र"

११७); "वेज्जसि २०० (प्र"

११७); "विज्जसि ६५ (प्र"

५२), ६७, १०९, १०८, ११८,

१२६, १२५, १२७, १४० (प्र"

७६, ८०), १४७, १४८, २२७;

"विता २२८।

ववहार (व्यवहार), "रे ४७; "रेसु

५।

वस (वश), "स० ६५ (प्र" ५२),

१०९, १०८, १२६, १२५, १५८,

२५५, २५७।

वसण (वृषण), "णा ६४ (प्र" ४६)।

वसन्त (वसन्त), "न्तस्स ८२; "न्ता ११६, १७४।

वह (वध वध वा), "हे ४५।

वहिय (वह्नि), "य० १८७।

✓ वहे (वधय् वधय् वा, वध् वा वध्

इति धातोर्णिजन्ते), "हेन्ति २४९।

वा (वा), २०, २४, २६, २८, ५८,

६८, ६५ (प्र" ५२), १०१, ११२,

११३ (प्र" ६२), १६६, १६७,

१६८, १६९, २००, २१६ (प्र"

१२२), २२२, २२८, २४६।

✓ वागर (वि-व्या-कृ), "रितए २५६

(प्र" १५६), २६२।

वागरण (व्याकरण), "णं २१६

(प्र" १२२); "णे १७४;

"णेहि १७४, २१८ (प्र" १२१),

२१६ (प्र" १२२); "णेहिं २५६

(प्र" १५६)।

वागरिय (व्याकृत), "या २५६ (प्र"

१५६), २६२।

वाणिज्ज (वाणिज्य), "ज्जे ५१।

वाणियगाम (वाणिज्याम, नगरस्य

नाम), "मे २, ५८ (प्र" २४),

७८, २७७; "मं १०, ६६;

"माच्चो ७६; "मस्स ७; "मे

६६, ७७, ७८, ७९, १।

वादि (वादिन्), "दी २१६ (प्र"

१२२)।

वामेत्ता, ✓ वम इति द्र"।

वाय (वाद), "यं १४; "वाय०

४६।

वाय (वात), "य० १६५, २००

(प्र" ११६)।

वायस (वायस), "सं § ११८ (घ)"
१६२)।

वारय (वारक, गडुकार्थे), "ए § १८४।

वाग्राह (दाराह), "हं § १०१।

वालिहाण (वालिधान, पुष्कार्थे),
०"ण० § २०६।

वास (वास) ०"स० § ४२।

वास (वर्ष), "स० (वृष्ट्यर्थे) § ७४,
१५२; "साइं § ६९, ८९, १२४,
२६६, २७१, २७५; ०"स०
(वत्सरार्थे) § २५५, २५७; "से
(देशार्थे) § ८०, ११२ (घ" ६९),
१२५, १४४, १५४, १६९, २२०,
२६६, २७१, २७४।

वासधर (वर्षधर, मेघार्थे), "र० §
७४; वासहर इति द्र"।

वासहर (वर्षधर), "र० § २५२।

वासि (वासिन्), ०"सौ § ७६।

वाहण (वाहन), "ण० § २१; "णेहिं
§ २१।

वाहि (वाधि), "हि० § २७७;
"हिणा § २५५, २५७।

वि (अपि), § ५, ५८ (घ" २४), ६६
(घ" २८), ८२, ८९, ९४ (घ"
४७, ४८, ४९), १०४, १०९,
११८, १२७, १२८, १४० (घ"
८१), १४२, १५१, १५२, १६१,
२२०, २२८, २४८, २५०, २५६,

२७४, २७५; अवि इ पि इति
द्र"। इ अवि इत्येते रूपे समास एव
दृश्येते, वि इति रूपं खरात्परे, पि
इति लनुखरात्परे दृश्यते।

विदक्कन्त (व्यतिक्रान्त), वदक्कन्त इति द्र"।

विदगिच्चा (विचिकित्सा), "च्चा §
४४; "क्क० § ८६।

विदज्जिया (विविदुषिका, क-प्रत्यययुक्तस्य
विविदस् इति शब्दस्य स्त्रीलिङ्गे),
०"था § २२७। प्राकृते विदस् इति
विज्ज भवति ॥

विदुष्ण (विकीर्ण), "ण० § २४६।

विउल (विपुल), ०"ल० § ७६; "लं
§ ६६ (घ" २८, २९); "लेणं §
६६ (घ" २९), ७२; "लाइं §
२०० (घ" ११६, ११७)।

✓ विउव्व (वि-कृ, प्राकृत एव दृश्यते),
"व्वइ § ९४ (घ" ४६), १०१
१०७, ११२, ११८। विकुर्वन्त
इत्यस्माद् विउव्व इति नामधातुः
प्राकृत एवात्ययते ॥

विकड्डमाण (विकर्षन्), "णो § २४६,
२५४, २५९ (घ" १५५)।

✓ विकिखर (वि-कृ वा विसृ-कृ), "रेज्जा
§ २०० (घ" ११६)।

विगय (विहन्त), "य० § ९४ (घ" ४७),
९५ (घ" ४९)।

विघाय (विघात), "रणं § २२८।

विणय (विनय), "णं" § ६७, ८७,
१२०, १४२, १७५, २०५,
२४२, २६०, २६२ ।

विणस्समाण (विनयस्सन्), "णे" § २१८
(पृ" १२८, १२९, १३०, १३१) ।

विणिग्गय (विनिर्गत), "यादं" § ८४
(पृ" ४७) ।

विणिच्चिय (विनिश्चित), "य०" §
१८१ ।

विण्वणा (विज्ञापना वा विज्ञपना),
"णाहि" § २२२ ।

विष्णाण (विज्ञान), "ण०" § २१९
(पृ" १२२) ।

वित्ति (वृत्ति), "त्ति०" § ५८ (पृ" २४);
"त्ति" § १८४ ।

विदरिण (विदर्शन), "णे" § १४१ ।

विदेह (विदेह), "हे" § ८०, १२५,
१४४, १५४, १६२ ।

✓ विपरिणामे (वि-परि-नामय्, विप-
रिणम्-धातोर्णिजन्ते), "मित्तण" §
१०१, ११२, ११२ (पृ" ६२)
२२२ ।

✓ विप्पदर (वि-प्र-कृ), "रामि" §
१५८; "रित्तण" § १६१ ।

✓ विप्पजह (वि-प्र-हा), "हद" § १०१,
१०७, ११२ ।

विप्पणट्ठ (विप्रनष्ट), "ट्ठे" § २१८
(पृ" १३०) ।

विमल (विमल), "ल०" § १०१ ।

विमाण (विमान), "णे" § ६९, ८९,
१२४, १४४, १५४, १६२, १७९,
२३०, २६६, २७१, २७४;
"णस्स" § ८९, १२४, १४४ ।

वियड (विकट), "ड०" § १०७ ।

विरइय (विरचित), "य०" § २०६ ।

विरह (विरह, एकान्त इत्यर्थे), "हाणि"
§ २२८ ।

विराइय (विराजित), "य०" § ११२ ।

विरुद्ध (विरुद्ध), "द्ध०" § ४७ ।

विलुप्पमाण (विलुप्यमान), "णे" §
२१८ (पृ" १२९) ।

विलेवण (विलेपन), "ण०" § २९,
२७७ ।

विवर (विवर), "र०" § ८५ (पृ"
४९) ।

विवाद (विवाद), "दं" § २१९ (पृ"
१२२, १२४) ।

विवाह (विवाह), "ह०" § ४८ ।

विस (विष), "स०" § ५१, १०८,
२२८, २२९; "सं" § १०७ ।

विसाण (विषाण), "णंसि" § २१९
(पृ" १२२) ।

विमुज्जमाण (विमुञ्चन्), "णीहिं"
(स्त्रीलिङ्गे) § ७४ ।

विह (विध), "ह०" § ८५ (पृ"
५०), २१८ (पृ" १३०); "हं"

११२, १२, १४, १५, ५८ (घ"
२२), २०४, २१०, २११; ०"हेणं
११२, १४, १५; "हे ११२; १
०"हेहिं ११२० ।

✓ विहर (विह), "रह ११२, १०,
१२-१५, १६, १०, १२, १६,
१६, १८, १२, १६, १८, इत्यादि;
"रसि ११२, १२२, २४६;
"रसि १४० (घ" १६, १८);
"रह १२२, २२०; "रसि ११२;
"रज्जा १२०० (घ" ११६);
"रसि १५८ (घ" २४), १६ (घ"
२८, २९), १२, २२८; "रमाणं
१२७, १६, १०१, १०४, १०५,
१२७, १४० (घ" १६) ।

विहार (विहार), ०"र० ११०; ०"रं
१२८, १२२, १०७, २१२, २२२,
२२७, २६५ ।

विहि (विधि), ०"हि० ११०, ४२;
०"हिं १६-४२, ४२, २२५ ।

वीरिय (वीर्य), "ए १०२, १६६ ।

वौस (विंशति), "सं १२८, १२४,
२६६, २७१, २७५, २७७^{१२};
वौसद इति द्र" ।

वौसद (विंशति), "द० ११०१; वौस
इति द्र" ।

✓ वुच्च (उच्च, वच्-धातोर्भावप्रयोगे),
"चद ११२ (घ" १२७, १२८,

१२९, १२०, १२१, १२२),
२१९ (घ" १२२) ।

वुड्डमाण (वुड्ढ), "णे ११२
(घ" १२२) ।

वुड्ढि (वुड्ढि), ०"ड्ढी १५० ।

वुत्त (उत्त), "त्ते १२६, १६, १८,
१०२, १०६, ११८, १२०, १२६,
१५६, १७०, १२२, २२८, २५५,
२५६ (घ" १५५); "त्ता १५६,
२५६; "त्तस्स १२८ (घ" १६),
१४० (घ" १२), १५१, १६१,
१८८, १२२, २२० ।

वेग (वेग), ०"गं १०२ ।

वेगच्छ (वैकच्छ), ०"च्छे १५ (घ"
४९) ।

✓ वेढे (वेद्य, वेद्य इति धातोर्णिजन्ते),
"ढेद ११०; "ढेसि १०८ ।

वेणि (वेणि), ०"णि० १०७ ।

वेयण (वेतन), ०"णा (बज्जोद्दिस्समासे)
१२४ ।

वेयणा (वेदना), "णं १०० ।

वेरमाण (वैरमाण, विरमाण इत्यर्थे),
०"ण० १६६ (घ" २७); ०"मणस्स
१५५-४७, ५२; "मणादं १५५
(घ" ५२) ।

वेस (वेद्य, वेपे साधु इत्यर्थे), "सादं
११०, ११६, १२०, १०८;
पावेस इति द्र" ।

वेद्यास (विद्यायस्), "सं § १०२, १०५

वोच्चेय (व्यवच्चेद), "ए § ४५ ।

व्व (इव), § ८४ (प्र" ४८); व इव इति द्र" ।

स (स, सच्च इत्यर्थे), § १० (सकारेण्ट० इति पदे), १६६ (सखिङ्खिणिं इति पदे), इत्यादि ।

स (सत्, व्यञ्जने परे तद्व्यञ्जनान् एव भवति), सक्० § ६६ (प्र" १८), १८७ (✓सकारे इति द्र"); सप्० § ११८ (प्र" १२०, सप्पच्च इति द्र"); सव्० § ८५ (सव्भूय इति द्र"); सन्न इति द्र" ।

स (स्व), स० § ८ (०सयण० इति पदे), १६ (सदार० इति पदे), इत्यादि; साओ § १२८, १२४, १२५, १२८, १४०, १४७, १५६, १५८, १६१, १८०, १९७, २२० ।

सद् (स्मृति), "इ० § ५०, ५२ ।

सदय (शक्ति), "एणं § १८ ।

सए, सय इति द्र" ।

सकंस (सकांस्य), "साओ § २२२, २२५ ।

सक्क (शक्), "के § ११२ (प्र" ६१); "कस्स § ११२ (प्र" ६२); "कंसि § ११२ (प्र" ६१) ।

सक्का (शक्यम्, अय्यशब्द एवास्ति त्रिपुण्येषु वचनेषु च तदेकमेव रूपं

भवति), § ११२ (प्र" ६१), ११८, १७४ । पालिभाषायामपि तदेव शब्दरूपं दृश्यते ॥

सक्कारणिज्ज (सत्कारणीय'), "ज्जे § १८७; ✓सकारे इति द्र" ।

✓सक्कारे (सत्कारय, नामधातुः), "रेद § ६६ (प्र" १८) ।

सखिङ्खिणियाइं, खिङ्खिणिय इति द्र" ।

सखिङ्खिणीं, खिङ्खिणी इति द्र" ।

सगड (शकट), "ड० § २० ।

सग्ग (स्वर्ग), "ग्ग० § ८५ (प्र" ५१), २४६; "ग्गेण § २४६ ।

सङ्कप्प (सङ्कल्प), "प्पे § ६६ (प्र" १७) ।

सङ्का (शक्का), § ४४ ।

सङ्किय (शक्ति), "ए § ८६, १७० ।

सङ्ख (सङ्ख, यावकस्य नाम), "ङ्गे § ११६ ।

सङ्खवण (शङ्खवन, उद्यानस्य नाम), "णे § १५५ ।

सङ्खिन्त (सङ्खिन्त), "त्त० § ७६ ।

सङ्गोवेमाण (सङ्गोपयन्), "णे § २१८ (प्र" १२८) ।

सङ्ग (सङ्ग), "ङ्ग० § २१४ ।

सङ्गयण (सङ्गतन, संहनन इत्यर्थे), "णे § ७६ ।

✓संचाय (शक् इति धात्वर्थे, प्राकृत एव दृश्यते), "एद (शक्तीति) § १०१, १०७, ११२, १७०, २२२; "एमि § १२, ६६ (प्र" १८), ८१, २१०,

१३८। व्युत्पत्तिः सांशयिका, सम्भवतः
संत्याग संच्याव वा इत्यस्माद् व्युत्पन्नो
नामधातुरस्ति, प्राकृते हि त्यजतेः
शक्नोतेरित्युभयस्य एकमेव चयद् इति
रूपं भवति ॥

✓ संचिद्रु (संस्था), "इद्रु (संतिष्ठते) §
२१५।

सचिन्त (सचिन्त), "त्त० § ५१, ५६;
पाठान्तरे सच्चिन्त इति, तदेव द्र"।

सच्चिन्त (सचिन्त), "त्ते § २७७";
सचिन्त इति द्र"।

संजम (संयम), "मेणं § ७६, २६४।

सज्जाय (स्वाध्याय), "यं § ७७।

सज्जाय (सज्जात), "य० § २५६।

सञ्जुत्त (संयुक्त), "त्त० § ५२।

संठाण (संस्थान), "ण० § ७६, ८४
(प्र" ४७, ४८, ४९)।

सठि (षष्टि), § २७७^६; सठि इति
द्र"।

संठिय (संस्थित), "ए § ७६, ८४
(प्र" ४९); "या § ८४ (प्र" ४७,
४८, ४९); "यं § ८४ (प्र" ४७);
"यं § १०१; "याञ्चो § ८४ (प्र"
४८, ४९)।

सठ्ठि (षष्टि), "ठ्ठि § २७७^६; "ठ्ठि §
८९, १२४, २६६; "ठ्ठो § २७७^६;
सठि इति द्र"।

सणाण (ज्ञान), "णे § २७७^६।

सणियं (शनिकं, शनैरित्यर्थे), § १०१,
१०७, ११२, २५६।

सण्वणा (संज्ञापना संज्ञपना वा),
"णाहि § २२२।

सन्त (सप्त), "त्त० § १२, ५८ (प्र"
२२, २५), ७६, १०१, २०४,
२१०, २११, २५५, २५७; "त्त
§ १५६।

सन्तम (सप्तम), "मं § ७१, २२०;
"मस्स § २, ८१, २७७।

सन्तुस्सेह (सप्तोत्सेध), "हे § ७६।

सत्य (शस्त्र), "त्य० § २२८, २२९।

सत्यवाह (सार्थवाह), "ह० § १२;
"हाणं § ५।

सत्यवाहो (सार्थवाहो), "हो § १२५,
१२८ (प्र" ७७), १२९, १४१;
हिं § १४० (प्र" ७८); "होए
§ १४२।

✓ संथर (संस्तृ), "रद् § ६९।

संथव (संस्तव), "वे § ४४; पाठान्तरे
संथवो।

संथार (संस्तार), "र० § ६९, ११२
(प्र" ६२), २१६; "रे § ५५।

संथारय (संस्तारक), "यं § ६९,
१२२, १२४; "एणं § ५८
(प्र" २४), १८७, २२०।

सद् (शब्द), "ह० § ६, ५४; "हं §
७९, १२९; "हेणं § १२८, १२९,

१४० (घ" ८१), १५१, १५२ ।

✓ सद्दह (अद्दह), 'हामि' § १२, २१० ।

सद्दालपुत्त (सद्दालपुवः, आवकस्य नाम),

'ने' § २, १८१, १८५, १८०,

१८५, १८७, १८८, २०१, २०२,

२०४, २०६, २१४, २१५, २१७,

२१८ (घ" १३२), २२०, २२६,

२२८; "ता (सम्बोधने) § १८२,

१८६, १८८, २०० (घ" ११६,

११७), २१८ (घ" १२७, १२८,

१२०), २१८ (घ" १२२); "तं

§ १८७, १८९, १८६, १८८,

२०० (घ" ११६), २१४, २१६,

२१८ (घ" १२७), २२२, २२५,

२२७, २२८; "तेषां § २१६;

"तस्मात् § १८२, १८३, १८४,

१८६, १८८, १८९, १८२, १८४,

२०२, २०५, २२१, २२३, २२४,

२२० ।

✓ सद्दवे (अद्दवे), "वेद § ५८,

६६ (घ" २८), २०६, २४२ ।

सद्दहा (अद्दहा), "हा० § ७३ ।

सद्द्वि (सार्ध), § ६, २०० (घ" ११६,

११७), २१४, २१८ (घ" १३२,

१३४), २२८, २२८, २४६ ।

सन्त (शाल), "ने § १०१, ११२,

२२२ ।

सन्त (सन्), "नेहि § २२०, २४८

(घ" १५६), २६२; "नाणं § ८५;

समाण इति द्र" । स (सन्) इत्यपि द्र" ।

सन्तय (सन्तत), "ए § ७२, ७३,

८१, २५१ ।

सन्तोसि (सन्तोषि सन्तोषि वा), "सीए

§ १६, ४८ । पाठान्तरे सन्तोसिय

(सन्तोषिक) इति ॥

सन्निभ (सन्निभ), "भा § ८४

(घ" ४७) ।

सन्निवेस (सन्निवेश), "से § ७, ६८,

८०; "सस्स § ७८; "से § ८, ६६

(घ" २८) ।

सप्प (सर्प), "प्प० § ८५ (घ" ४८),

१०७, १०८, १०९, ११०, ११२ ।

सप्पह (सत्य), "ह० § २१८ (घ" १२०) ।

सभा (सभा), "भा § २१४; "भाए

§ २१४ ।

सद्दय (सद्दूत), "एहिं § २२०, २५८

(घ" १५६); "याणं § ८५ ।

सम् (सम्, उपसर्गस्तस्य च योजनं संस्कृत-

रौत्यैव, कदाचित्तु प्राकृतनियमानुसारे-

णापि भवति), संस्कृतवत्, यथा सम्०

§ ४४-५७ (समाययिष्य इति पदे),

सङ्० § ७६ (सङ्घित इति पदे),

सञ्० § २५६ (सञ्जाय इति पदे),

सण्० § २२२ (सणवणाहि इति पदे),

सन्० § ७ (सन्निवेशे इति पदे),

सम्० § २ (सम्पत्तेः इति पदे),
सं० § ५७, २१८, २७५ (०संले-
हणा० संवच्छरे संसार० इति पदेपु);
प्राकृतनियमानुसारेण, यथा सं० § १२
(संचारमि इति पदे), ५५ (०संथारे
इति पदे) ८४ (०संठियं इति पदे),
इत्यादि ।

सम (सम), "म० § ७६, २०६,
२२७, २२० ।

समग (जमग-समग इति समास एव,
योगपद्येनेत्यर्थः), "गं § १४८, १५३ ।

समट्ट (समर्थ), "ट्टे § ६२, ८५, ११८,
१७२, १८२, २१८ (प्र" १२२) ।
पाठान्तरे समत्य इति ॥

समण (अमण), "णे § ८, १०, ११,
४४, ६०, ६२, ७२, ७५, ७७,
८६, इत्यादि; "णं § ५८ (प्र"
२२, २४), ६२, ७७, ८६, १२१,
इत्यादि; "णेणं § २, ७८, ८१,
२७६; "णस्स § १२, १२, ५८
(प्र" २२, २४, २५), ६१, ६६
(प्र" २८), ६८, ७६, ७८, ७८,
८६, ८७, ८९, इत्यादि; "णा §
१२०, १७५; "णे § ५८ (प्र"
२४), ११८, १७४; "णेहिं §
११८, १७४; "णाणं § २१४ ।

समणभूय (अमणभूत), "ए § २७७" ।

समणोवासग वा **समणोवासय** (अम-

णोपासक), "ग० § ६२, ८८,
१२४, २६६; "य१ § २७५; "ए
§ ६२, ६४, ६८-७२, ७८, ८०,
८१, ८२, ८३, ८८, इत्यादि; "या
(संबोधने) § ८५ (प्र" ५०), ८७,
१०२, १०८, ११२ (प्र" ६२),
१२८, १२९, १२४, १२५, १२७,
१४० (प्र" ७८, ८०), इत्यादि;
"यं § ८०, ८४, ८६, ८७, ८५
(प्र" ५०), १२८, १२९, १२२,
१२४, इत्यादि; "गं § ४४; "एणं
§ ४४, ४५, ४८, ५१-५६, ५८,
८६, इत्यादि; "गस्स § ६२, ६६
(प्र" २७), ६७, ७२, ७४, ८६,
८२, इत्यादि; "यस्स § ११२ (प्र"
६१), ११७, १२८, १२८ (प्र"
७६), १४६, १५६, इत्यादि; "गा
§ ११८ ।

समाणोवासिया (अमणोपासिका), §
६५ ।

समत्त (समाप्त), "त्तं § ८०, १२५,
१४४, १५४, १६२, १७८, २२०,
२६६, २७१, २७७ (सर्वत्र समा-
प्तिवाक्ये); "त्ता § ११७, १८१;
"त्ताच्चो § २७७ (समाप्तिवाक्ये) ।

समन्त (समन्त), "न्ता § १५८ ।

समय (समय), "ए (मतार्थे) § १८१;
"यं § २१४; "एणं § १८१;

"यंसि § १८१; "णं (कालार्थे)
 § १, २, ३, ८, ७५, ७६, ८२,
 ११५, १२६, इत्यादि; ० "यंसि
 § ६६ (प्र" २७), ८२, ११८,
 १२८, १४६, १५६, १६४, १७२,
 १८५, १९२, २३८ ।

समाण (सत्, प्राकृत एव दृश्यते), "णे
 § १०, ७८, ८६, ८६, ८८, १०२,
 १०८, ११६, ११८, १२०, १३६,
 १५८, १७०, १८०, २१४, २२८,
 २५५, २५८ (प्र" १५५); "णा §
 ५८; "णी § २५५, २५६; "णस्स
 § १२८, १४०, १५१, १६१,
 १८८, १९४, २२० । स्त्रीलिङ्गे
 समाणा च समाणी च इत्युभयमेव रूपं
 पाठान्तरेषु दृश्यते ॥ सन्त इति द्र" ॥

✓ **समायर** (सम्-आ-चर्), "रइ §
 १२८ (प्र" ७७), १४० (प्र" ८१),
 १५१ ।

समायरियञ्च (समाचरितञ्च), "व्वा §
 ४४-५७ ।

समावन्न (समापन्न), ० "त्रे § ८६, १७० ।

समाहि (समाधि), "हि० § ८८,
 १२४, २६६; ० "हि० § २५५ ।

समुद् (समुद्र), ० "हे § ७४, ८२,
 २५३ ।

समुद्वाण (समुदान), ० "णस्स § ७७,
 ७८ ।

✓ **समुद्दिम** (सम्-उद्-दिग्), "स्सइ
 (समुद्दिश्यते) समाप्तिवाक्ये द्र" ।

✓ **समुप्यज्ज** (सम्-उत्-पद्), "ज्जइ
 § ८२, ८४; "ज्जित्वा" § ६६ (प्र"
 २७) ।

समुप्यन्न (समुत्पन्न), "त्रे § ७४, ८२,
 १८८, २२०, २५२ ।

समोसठ (समवसूत, प्राकृत एव दृश्यते),
 "ठे (पाठान्तरे "ढो) § १२७, १४५,
 १५५, १६२, १७१, २०४, २२५,
 २६८, २७४; समोसरिय इति द्र" ।

समोसरण (समवसरण), "णं § ८२,
 २५८ ।

समोसरिय (समवसूत), "रिण § २, ८,
 ७५, १८८; समोसठ इति द्र" ।

सम्यउत्त (सम्ययुक्त), "त्ते § १८७,
 १८८, १९२, २१८ (प्र" १२८) ।

सम्यत्त (सम्यत्त), "त्तेण § २, ८१,
 २७६ ।

सम्यथा (सम्यद्), ० "था० § १८७,
 १८८, १९२, २१८ (प्र" १२८) ।

सम्यग्विउड (सम्यग्विउड), ० "डे § २१४ ।

✓ **सम्पावे** (सम्-प्र-आपय, सम्पाप् इति
 धातोर्णिजन्ते), "वेइ § २१८
 (प्र" १२८) ।

सम्पुण (सम्पूर्ण), "प्पे § ११२ (प्र" ६१) ।

✓ **सम्पेह** (सम्-प्र-इच्छ), "हेइ § १०,
 ६६ (प्र" २८), ७२, ८०, ११६,

१८०, १८२, ११४, १२८ ।

सम्बन्धि (सम्बन्धिन्), ०"न्धि० § ८ ।

सम्बुद्ध (सम्बुद्ध), "द्धे § २०१ ।

सम्भ (सम्भक्), § ५५, ७०, ७८, ८८,
१००, १०१, ११८, १२४,
२६६ ।

सम्भन्त (सम्भन्त), "न्तस्स § ४४ ।

सम्मानणिज्ज (सम्माननीय), "ज्जे §
१८७ ।

✓सम्मानणे (सम्मानय, सम्मान-धातो-
र्णिज्जन्ते), "णेद § ६६ (घ" २८) ।

सय (शत), "य० § २५; "ए §
२७७"; ०"या § १८४, १८२;
०"याइं § ७४, ८२; ०"एहिं §
१८, २०; "एसु § १८४ ।

सय (स्वक), "ए § ५८ (घ" २४),
२०४, २५६; "याओ § १०, ६८,
११६; "यस्स § ५, ६६ (घ" २८);
स (स्व) इति द्र" ।

सयं (स्वयम्, सयमेव इति परे), § २२८,
२२९ ।

सयण (स्वजन), ०"ण० § ८ ।

सयय (शतक), ०"ए § १५५, इत्यादि ।

चुल्लसयय च महसयय च इति नाम-
द्वये दृश्यते ॥ सय (शत) इति द्र" ।

सर (सरस्), "र० § ५१ ।

सरड (शरट), "ड० § ८५ (घ" ४८) ।

सरसरस्स (सरसरस्स, लौकिकानुकरण-

भाषा इति विवरणकारः), § १०८,
११० ।

सरिस (सट्ठ), ०"सा § ८४ (घ" ४७) ।

सरीर (शरीर), ०"रे (बज्जवीहिंसमासे),
§ १०, ७६, १८०, २५२, २५८
(घ" १५४); ०"रा (बज्जवीहिंसमासे
स्त्रीलिङ्गे) § २०८; ०"रस्स §
२५८ (घ" १५६); "रंसि § १४८,
१५२ ।

सरीरग (शरीरक), "गंसि § १५१ ।

✓संलव (सम्-लप्), "वित्तए § ५८
(घ" २२) ।

संलेहणा (संलेखना), ०"णा० § ५७,
७२; "णाए § ८८, १२४, २६६;
०"णाए § २५२, २५८ (घ"
१५४) ।

संवच्छर (संवत्सर), "रस्स § ६६ (घ"
२७), १७८, २६२; "रे § १७५;
"रा (प्रथमाबज्जवचने) § १२२, २४५;
"राइं § ६६ (घ" २७), १७८,
२७१ ।

सवत्तिया (सपत्निका), "याओ § २२८ ।

सवत्ती (सपत्नी), "नीओ § २२८;
"नीणं § २२८, २२९ ।

✓संववहर (सम्-वि-चव-ह), "रित्तए
§ २२५ ।

संवाहणिय (संवादनिक), "णिएहिं §
२०, २१ ।

संविभाग (संविभाग), ०"गस्स § ५६।

संविस्त्रिय (संवेक्षित), ०"य० § १०१।

संवेग (संवेग), ०"गे § ७२।

सव्व (सर्व), "व्व० § ५, १२७, १६६,

१६७, १६८, १८७, १८८, २००

(घृ" ११७, ११८); "व्वं § १४०

(घृ" ८०), १८२, २२०, २२५;

सव्वा (सव्वेव इति पदे) § १६२;

"व्वं § १६-२२, ८६।

सव्वत्तो (सर्वतः), § १५८।

सव्वत्तु (सर्वज्ञ), "त्तु § १८७।

सव्वेव, सव्व इति द्र"।

संसार (संसार), "र० § २१८ (घृ"

१२८, १२९, १२१); "रंसि §

२१८ (घृ" १२०)।

✓सह (सह), "हइ § १००; "हन्ति

§ ११८; "हन्ति § ११८।

सह (सहस्र), "सा० § ४६।

✓संहर (संह), साहट्टु (संहृत्य) § ८८।

सहस्र (सहस्र), ०"स्स० § २५, ७४,

२५२, २५५, २५७; "स्स १६२,

१८०, १८०, २०८, २१२; "स्सा

§ २७७; "स्साणं § २७७।

सहस्रस्रवण (सहस्रास्रवण), "णे §

१६२, १८०, १८०, २०८;

"णाओ § २१२।

सहाइया (सहायिका), § २२७,

२२०।

सा, त इति द्र"।

साइम (खादिमन्), "मं § ५८ (घृ"

२२); ०"मेणं § ५८ (घृ" २४)।

साओ, स (स्व) इति द्र"।

साग (शाक), "ग० § २८; "गे २७७;

०"एण § २८।

साडो (शकट इति विवरणकारः, प्रायस्तु

शाटी), "डो § ५१।

सामन्त (सामन्त), ०"न्ते § ८६;

०"न्तेणं § ७८।

सामा (श्यामा, स्त्रियो नाम), "मा §

१२७; ०"मा § २७७।

सामादय (सामायिक), ०"य० §

२७७; "यस्स § ५२।

सामाणिय (सामानिक), "य० § ११२

(घृ" ६२)।

सामि (सामिन्), "मी § १२७, १४५,

१५५, १६२, १७१, १७७, २२५,

२६८, २७४।

सारदय (शारदिक), "एणं § २७।

सारकवमाण (संरक्षन्), "णे § २१८

(घृ" १२८)।

साला (शाला), ०"ला § ६८, ८०,

८२, ८५ (घृ" ५०), १०२, १०८,

२४६, २५४, २५८ (घृ" १५५);

०"लं § ६६ (घृ" २८), ६८,

११२ (घृ" ६१); ०"लाओ §

१०१, १०७ ११२; ०"लाण §

६९, ७९, ११२ (घ" ६२),
१२७, १७८, २२३, २४५, २५९
(घ" १५४), २७४; "लाक्षितो
§ १९५।

सालि (शालि), ०"लि० § २५;
"लि० ९४ (घ" ४७)।

सालिहीपिय (सालिही-पिठ, आवकस्य
नाम), "या § २, २७३। पाठान्तरे
तु सालिदनीपिया वा लेतियापिया
इति ॥

सावग वा सावय (आवक), "ग० §
२११; "य० § ५८ (घ" २३),
९२, १६३, २३५।

सावत्यी (आवस्त्री, नगरस्य नाम), "त्यी
§ २६७, २७२; "त्यीण (षष्ठ्याम्)
§ २७७^२; "त्यीण (सप्तम्याम्) §
२६८, २७३।

साम (स्वाम), "से § १४८।

साहदु, ✓संहर इति द्र"।

साहत्थिं (सहसं सहस्तेन वा, साक्षा-
दित्यर्थः), § २१८ (घ" १२९,
१२०, १२१, १२२)।

साहस्मिय (साहसिक), ०"यं § २५३;
०"णं § ४, १८, ९२, १२७,
१४५, १५५, १६३, १८२, २०४,
२२२, २२४, २६८, २७३।

साहस्सी (साहसी), ०"सीणं § ११३;

सि (असि, ✓अम), § ११३ (घ" ६२),

१७३।

सिक्कग (शिकक शिक्क वा), § ९४
(घ" ४९)।

सिक्खा (शिक्षा), ०"क्खा० § १२,
५८, २०४, २१०, २११।

सिङ्ग (शृङ्ग), "ङ्गंसि § २१९ (घ"
१३२)।

सिङ्गय (शृङ्गक), ०"एङ्गिं § २०६।

सिङ्गारिय (शृङ्गारिक), "याङ् § २४६।

सिङ्गाडग (शृङ्गाटक), "ग० § १५८,
१६१।

सिज्जा (शय्या), ०"ज्जा० § ५५।
५८ (घ" २४), १८७, २१६।

✓सिज्ज (सिध्), "ज्जिद्धि § ९०,
१२५, १४४, १५४, १६२, २३०,
२६६, २७१, २७४, २७७^२।

सिट्ठ (शिट्ठ), ०"ट्टे § २७७^४। सिद्धे
इति पाठान्तरे।

सिद्ध (सिद्ध), सिद्ध इति द्र" § १६२।

सिप्प (शिल्प), ०"प्प० § २१९ (घ"
१३३)।

सिप्पि (शिल्पिन्, शक्ति इत्यर्थः), "प्पि०
§ ९४ (घ" ४८)।

सिरी (श्री), ०"रि० (ह्रस्वः समासे) §
९५ (घ" ५०)।

सिला (शिला), ०"ला० § १६४,
१६६, १७०।

सिवनन्दा (शिवनन्दा, स्त्रियो नाम),

"न्दा" १६, ५८, ६१, ६५; "न्द०
(ह्रस्व समागे) १७७^१; "न्दं १
५८ (प्र" २४); "न्दाए १६,
६०। पाठान्तरे सिवाणन्दा इति ॥

सीधु (सीधु), "धु" १४०।

सील (शील), "ल०" ६६ (प्र" १७),
८८, १७८, २२२, २४५, २६६,
२७१; "लाइ" ८५ (प्र" ५२),
१४७।

सीस (शीर्ष), "स०" ८४ (प्र" ४७);
"सं" ८४ (प्र" ४७)।

सीह (सिंह), "ह०" ११२ (प्र" ६१)।

सु (स इत्ययम), "सु०" ८५ (प्र"
४८), २०६; सु० ६, १०१,
११२ (प्र" ६१), २०६, २२२,
२७७^१, इत्यादि।

सुक (शुक्ल), "के" ७२।

सुजाय (सुजात), "य०" २०६;
"यं" १०१।

✓ सुण (शु), "णिता" २२०; सोच्चा
(शुत्वा) १२, ६१, ८०, १२८,
१५२, २०४, २१०।

सुत्त (सूत्र), "त्त०" २०६; "त्तं"
७०, १४२, २५०।

सुद्ध (शुद्ध), "द्ध०" १०, २०, ११६,
१६०, २०८।

सुन्दरी (सुन्दरी), १६६, १६७,
१६८।

सुप्प (शुर्ष), "प्प०" ८४ (प्र" ४७)।

सुभ (शुभ), "भेणं" ७४, २५२।

सुय (शुत), "य० समाप्तिवाक्ये द्र"।

सुरहि (सुरभि), "हिणा" १६६।

सुरा (सुरा), "रं" २४०, २४४।

सुरादेव (सुरादेव, आवकस्य नाम), "वे"
२, १४५, १४८, १५२; "वो"
१६१; "वा (संबोधने) १४७,
१४८; "वं" १४७; "वस्स" १४६,
१५२।

सुख (सुख), "वा" ६; "वाओ" १२२।

सुलद्ध (सुलब्ध), "द्धे" ११२ (प्र"
६१)।

सुवण (सुवर्ण), "ण०" १७, ४८।

सुव्वया (सुव्वता), १७७^१।

सुह (सुख), "ह०" २२७, २३०;
"हं" १२, ७७, २१०।

सुहत्थि (सुहस्तिन्), "त्थी" ७२।

सुहम्म (सुधर्मन्, पुण्यस्य नाम), १।

सूय (सूय), "य०" २७७^१; सूव
इति द्र"।

सुयर (शुकर), "रं" २१८ (प्र"
१२२)।

सुव (सूय), "व०" २६; "वेणं" २६;
सूय इति द्र"।

से (सः), त इति द्र"।

से (तस्य), त इति द्र"।

से (वाक्योपन्यासे, प्राकृतलक्षणमेव), §
 १२, ११८, १२५, १६२, २१०,
 २१८ (घृ" १२७, १२८, १२९,
 १२०, १२१, १२२), २१९ (घृ"
 १२२, १२३); त इति द्र" ।

सेट्टि (येष्टिन्), ०"ट्टि० § १२ ।

सेणय (शेनक), "यं § २१९ (घृ"
 १२२) ।

सेणिय (श्रेणिक, राज्ञो नाम), "ए § २२१ ।

सेय (श्रेयस्), "यं § ६६ (घृ" २८),
 ७२, १२८, १४० (घृ" ८१), १५१,
 १६१, १६२, २२०, २२८ ।

सेस (शेष), "सं § १२७, १५२, १५४,
 १५५, १६२, २२०, २२५; "से
 § १८१ ।

सेह (सेध), "ह० § ४०; सेहंव (से-
 धाम्न्) इति पदे ।

सेा (सः), त इति द्र" ।

सेागन्धिय (सौगन्धिक), ०"रणं §
 ४२ ।

सेाच्चा, ✓ सुण इति द्र" ।

सेाणिय (शोणित), "रण § १२९,
 १२२, १२५, १२८, १४७, २२७ ।

सेाण्डा (शुण्डा), ०"ण्डं (बज्रव्रीहि-
 समासे) § १०१; "ण्डाए § १०२,
 १०५ ।

सेालस (षोडशन), § १४८, १५१,
 १५२ ।

सेाल्ल (श्लल्य), ०"ल्ले § १२९; "ल्लेहि
 § २४०, २४४ ।

सेाल्लय (श्लल्यक), "था § १४७, १५६;
 "ए § १४७; ०"ए § १२२,
 १२५, २२५, २२७ ।

सेासणया (शोषणता), ०"था § ५१ ।

सेाहम्म (सौधर्म, कल्पस्य नाम), "म्म०
 § ८९, १२४, १४४, २७७^१; म्मं
 § ७४; "म्मो § ६२, ८९, १२४,
 १४४, १५४, १६२, १७९, २६६,
 २७४, २७७^२ ।

✓ सेाहे (शोभय्, शुभ-धातोर्णिजन्ते),
 "हेइ § ७० ।

सेाहेमाण (शोभयन्), "णे § ७८ ।

हं (हम् इत्यययं, क्रोधे), § ९५ (घृ"
 ५०), ९७, १०२, १०४, १०८,
 ११८, १२९, १२१, १२४,
 १२५, १२७, १४० (घृ" ७९,
 ८०), १४७, १४८, १५६, १५८,
 २२७, २२९, २५५; (आसुर्ये)
 § ११२, (घृ" ६१); (आमन्तणे)
 § १६६, १६२; (अवच्छेपने) §
 २४६, २४८, २५४ । सर्वत्र हं भो
 इत्येव संयोगो दृश्यते ॥

हट्ट (हृष्ट), "ड० § १२, ५९, ६१,
 ८१, १२१, १७२, २०४, २१०,
 २६१ ।

✓ हण (हन्), "णेज्जा § २०० (घ)"
११७); "णेज्जसि § २०० (घ)"
११७)।

हणुय (हनुक), "या § ८४ (घ)" ४८)।

हत्य (हत्त), "त्थंसि § २१८ (घ)"
१२२); "त्थ्या § ८४ (घ)" ४८);
"त्थेसु § ८४ (घ)" ४८)।

हत्यि (हत्तिन्), "त्थि० § १०१, १०२,
१०४, १०५, १०७।

हन्ता (हन् इत्यय्यसभ्यपगमे सत्ये वा),
§ ८२, ११८, १७२, १८९।
प्रायो हन्तावत् (हं तावत्) इत्यस्मा-
त्सुत्यन्नम् ॥

हल (हल), "ल० § १८, ८४ (घ)"
४८); "लेणं § १८।

हव्यं (शीघ्रमित्यर्थकमव्ययम्), § ८६,
११२ (घ) ६२), १८८; खिप्यं इति
द्र" व्युत्पत्तिः सांशयिकी, प्रायो भव्यं
हव्यं वा, ऋत्वा युष्टी वेत्युपमित्या
सिद्धम् ॥

हार (हार), "र० § ११९।

हाम (हाम), "मे § ८५ (घ)" ५०)।

हिमवन्त (हिमवन्त्, पर्वतस्य, नाम),
० "नं § ७४, २५२; "न्ने §
२७७"।

हियय (हृदय), "ए § ८१, २०४,
२६१।

हिरण्ण (हिरण्य), "ण० § ४, १७,
४८, ८९, १२७, १५५, १५८,
१६१, १६२, १८२, २०४, २२२,
२२४, २२५, २२८, २२९, २६८,
२७२।

हिरी (ह्री), "रि (ह्रस्वः समासे) § ८५
(घ)" ५०)।

हिंसा (हिंसा), "स (ह्रस्वः समासे) §
४२।

हीण (हीन), "ण० § ८५ (घ)" ५०);
"णे § २५६।

हेउ (हेतु), "जहि § १७४, २१८
(घ)" १२२)।

✓ हो (भू), होन्ति § २७७; होत्या
§ १, २, ४, ५, ६, ७, ८२, १२७,
१८२, १८४, २३२, २२४,
२४१। ✓ भव इति द्र" ॥

ADDITIONAL CRITICAL NOTE.

Containing variae lectiones from MSS. F, G and H, in those portions of the book for which they could not be consulted while the edition was being prepared.

Page १, footnote ५, F साल्लणीपिया, G लेतिकापिता, H लेतियापिया to which there is a marginal gloss सा० (*i. e.*, साल्लेतियापिया).

Page २, f. ७, F H वड्डि०, G बुड्डि। १४ H om. रा।

Page ४, f. ८, F चक्खु, G चक्खू। ९ F G H om.। १४ H इड्डे सद्धं ख्वं। १५ F पच्चणुभवमाणी (as in text).

Page ५, f. २, F पासादय, H पासादिण।

Page ६, f. ५, G H om. जाव, but F gives the phrase in full, G adds वत्थाइं

Page ७, f. ७, H गच्छो।

Page ८, f. १०, H करेहि।

Page ९, f. ८, F ०संतोसिए, G ०संतोसिय, H ०संतोसिते. It may be better to read संतोसियपरिमाणं as a compound. F adds मणसा वयसा कायसा throughout, at the end of every one of the paragraphs 16-12.

Page ११, f. २०, F G खीरा० (as in text)।

Page १२, f. ६, F G गंधवट्टरणं, H गंधट्टरणं।

Page १२, f. १, F G ०सादएहिं, H ०सादिएहिं।

Page १५, f. २, F चुच्च०, G वुच्च०, H चुचु०। ४ F G H सुत्थिय०।

Page १६, f. १५, G H only जाव, om. the formula. In MS. F the whole portion, from after तथाण्णरं in § 42 down to भगवं गीयमे in § 62, is wanting.

Page १७, f. ९, G H वन्ने, वच्चे (as in text)। ११ G H om. insertion of D E.

Page १८, f. १०, G ०संतोसिए, but H ०संतोसीए (as in text); but see remark above। १५ G ०भोगति० (as in comm.), H. ०भोए ति० (as in C)।

Page १९, f. २, G agrees with A B, but H with C, in the order of the offences। ७ G दिसिविदिसिवयस्स। ११ G खेत्तवुड्डिपमाणाइक्कमे, H खेत्तवुड्डि. No MS. adds पमाणाइक्कमे to सच्चन्तरद्धा, nor does the addition seem appropriate in the case of खेत्तवुड्डि, though it was probably suggested by the anomalous short-vowel termination of ०वुड्डि।

Page २०, f. ८, G H लकखवा० ; G places रस०, लकख०, केस०, विस०, H रस०, केस०, लकख०, विस०. In fact, the order varies in every MS.

Page २१, f. २, G H om. insertion of D E। ५ G H om. insertion of E। ७ G ०द्दिगरणे (as in text)। ८ G ०गादरित्ते (as in text)। ११ G H ०प्पणिहाणे ।

Page २२, f. १४, G H परववदेसे (as in text).

Page २२, f. ८, G ०भिईउ, but H ०भिई (as in text)। ९ H om. अन्नउ-
त्यिर वा, but G अन्नउत्तिया। १० G H interpolate अरिहंतचेइयाईं। १३ G
gives the phrase in full, H only the numeral.

Page २५, f. ५, G H read समणी ; the unusual fem. समणा, though
given in the text, on the authority of all the MSS. A B C D E, is,
therefore, probably an error

Page २७, f. १२, F G give the phrase in full, as in text ; but H
reads like A B D E.

Page २८, f. १३, G पूरणो, F H पूरणे। १७ F G give the phrase in
full, H om. जाव.

Page २९, f. १०, F G H read पढसं उवासगपडिसं उवसम्पज्जित्ताणं विहरइ,
equally with A B C D E ; and this reading had perhaps better be
restored in the text। १२ and १४ F gives the phrases in full (as in
comm.), G H as in A B C D E.

Page २२, f. २, F H om. the clause तं जाव down to ०वेगे। ५ and
६ H om. धम्मी० स० भ० म०, replacing it by जाव। ७ F H सुहत्ति,
G सुहत्थी (as in text)। १९ F G H समुप्पन्ने (as in text).

Page २४, H om. from अन्तेवासी इन्दभूई in § 76 down to नयरे in
§ 79 on page 36, recommencing with जहा पसत्तीर।

Page २५, f. २, F G om. the insertion of D E। १५ F भायणाईं, G
भायणा ; this reading had better be restored in the text instead of
भायणवत्याईं।

Page २६, f. ६, G ०समुदाणस्स (as in text), but F ०समुदा०। १८ F G
०समुदा०।

Page २७, f. १, G omits जहा पसत्तीर तहा, reading नयरे भिक्खा० जाव
अडमाणे ; H as in text, only transferring जाव after भिक्खा०। २ F H
पडिग्गाहेइ (as in text), but G पडिगिणहइ। ६ F वीइवय०, G H वीतीवय०।

Page ४१, f. २, F G in full तवोकम्म (as in text)। १२ H substitutes
जाव, in § 86, for the passage from तेणैव उवागच्छ down to आलोएइ २ ता।

Page ४२, f. १५, F पडिकमच्च, G in full पायच्छित्तं पडिवज्जाच्चि।

Page ४४, f. ९, F G H अक्षणाभे । ४ F G give the phrase in full, H om. numeral.

Page ४६, f. ४, G सामो समीसरणं, H समणे भगवं महावीरे समीसरणं । ८ G आणन्दो (as in text), H आणन्दे ।

Page ४७, f. ९, G कविल्ल तेरणं, H कविल्लतेरणं (as in text) । ७ G भसुका-
ओ, H भसकाओ ।

Page ४८, f. १, G ०कुडाल०, H ०कुडाल० ; the reading ०कुडाल० is probably preferable । ३ F खंडं, G खंडं, H खंडुं (as in text) । १३ and १६ G H ख (as in text).

Page ५१, f. १, G सिरिद्धिरिधिदपरिवज्जिया व जाव ।

Page ५२, f. १, G H om. जं (as in D E).

Page ५२, f. २, G H अणुव्विगे (as in text) । १ G H अक्खुभिण (as in text).

Page ५४, f. २, G आसुत्ते, H आसुत्ते । ८ G H अद्वियासेद (as in text)
११ G जाहे, H जाव ।

Page ५७, f. ५, G देवे (as in text), H दिव्वे । ७ F G आसुत्ते, H आसुत्ते ।

Page ५८, f. २, G H दिट्ठीविसं । H substitutes जाव for the passage from महाकायं in § 107 down to ०चण्डरीसं in § 108 । ८ G ०धमधमिंत० ।

Page ६७, f. १, H ०पिडगं (as in text), G पडगेहं । ८ G H पडिसुणेति ।
१८ H पडिगए (as in text).

Page ७९, f. १, G कामदेवो (as in text), H ०देवे । ११ H आसिंचामि and so throughout.

Page ७२, f. १०, H आसुत्ते । १४ H ०सीक्खए (as in text).

Page ७४, f. १, H अद्वेद (as in text) and so throughout । ८ H adds तच्चं पि ।

Page ७६, f. ८, H देवेणं । १० H पुरिसे (as in text).

Page ८०, f. २ and ११, H देवे । १० H देवेणं ।

Page ८८, f. १०, H तुम्हेणं ।

Page ८८, f. १, H तुम्हे । ५ H भदा ।

Page ८९, f. ५, H om.

Page ८४, f. ८, H से वुच्छद ।

Page ८५, f. २, H om. the addition of A B F G.

Page ८७, f. १२, H देवाणु ।

Page ८८, f. ५, H देवा (as in text).

Page ८८, f. २ and १०, H देवाणु । ८ H देवा (as in text).

Page १०७, f. २ and ६, H exactly as in text । ४ H पिठरए । ८ H om. से
Page १०८, f. ६, H एदौ ति णं । ८ H reads as G ।

Page १०९, f. १, H om. as in D E G ।

Page १११, f. ४, H ०मौलएहिं ।

Page १२४, f. ४, H पडिवज्जामि । ६ H om. मा पडि० क० ।

Page १२५, in § 214, bottom line, H om. आजौवियसभा तेणेव उवागच्छइ

२ ता ।

Page १२६, f. ११, H as in text । १५ H as B D E । १६ H as A B ।

Page १२७, f. १२, H reads like A B D E G ।

Page १२९, f. ११, H adds जाव विलुप्यमाणे ।

Page १३४, f. २०, H reads ओगि० उवसंप० वि as A B D E F G ।

Page १३५, f. ४, H ओगिहिंता ।

Page १४४, f. ६, H इहं ।

Page १४५, f. १४, H कस्सुवत्तीओ ।

Page १४६, f. ६, H inserts थ (as in text and comm.)

Page १४९, f. ९, H as in B E F G । १० and १४ H as in B D E F G ।

१५ H om., as in B F G ।

Page १६१, f. २, H आणन्दे तद्देव । ११ H वडकंता ।

Page १६५, f. ६, H om. all the *gāthā* verses ।

शुद्धिपत्रम् ।

अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।	पृष्ठे ।	पङ्क्तौ ।
मूसावायं ...	मुसावायं ...	८ ...	१२
दिसिवयस्स ...	दिसिव्वयस्स ...	१९ ...	४
संथवे ...	संथवो ...	१७ ...	२
अभिगिह्लइ ...	अभिगिषहइ ...	२४ ...	५
न ...	नो ...	३८ ...	१३
९१ ...	९० ...	४४ ...	९
५३† ...	५३† ...	५४ ...	३
सहडु ...	साहडु ...	५४ ...	३
निगन्यहिं ...	निगन्येहिं ...	६७ ...	१
६ ...	१६ ...	६८ ...	९
अणन्दी ...	आणन्दी ...	७२ ...	२
परिवज्जइ ...	पडिवज्जइ ...	९१ ...	१
न वरं ...	नवरं ...	९२ ...	८
०सिद्धे ...	०सिद्धे ...	९४ ...	६
०पडुपन्न० ...	०पडुप्यन्न० ...	१०८ ...	८
अजौवि० ...	आजौवि० ...	११० ...	१०
वाह्मिणा ...	बह्मिणा ...	११४ ...	७
समखर० ...	समखर० ...	१२० ...	१३
नाणमणि० ...	नाणामणि० ...	१२१ ...	४
उगसग्गं ...	उवसग्गं ...	१२६ ...	११
विहराणि ...	विरहाणि ...	१४५ ...	५
जनवय० ...	जणवय० ...	१५९ ...	२

ERRATA IN FOOTNOTES.

Page 28, line 17, read ६ for १.
 „ 57, „ 13, „ 95, 96, „ 97, 98.
 „ 90, „ 13, „ होत्या „ हित्या ।

॥ सप्तमाङ्गस्य विवरणम् ॥

प्रथममध्ययनम् ।

श्रीवर्द्धमानमानस्य व्याख्या काचिद्विधीयते ।

उपासकदशादीनां प्रायो ग्रन्थान्तरेखिता ॥

तत्रोपासकदशाः सप्तममङ्गम्^१ । इह चायमभिधानार्थः । उपासकानां अमणोपासकानां सम्बन्धिनो ऽनुष्ठानस्य प्रतिपादिका दशाध्ययनरूपा^२ उपासकदशाः । वज्रवचनान्तमेतद्ग्रन्थनाम । आसां च सम्बन्धाभिधेयप्रयोजनानि नामान्वर्थसामर्थ्येनैव प्रतिपादितान्यवगन्तव्यानि^३ । तथा हि । उपासकानुष्ठानमिहाभिधेयं, तदवगमश्च श्रोतृणामनन्तरप्रयोजनं, शास्त्रकृतां तु तत्प्रतिबोधनमेव तत्, परस्परप्रयोजनं त्वभ्येषामप्यपवर्गप्राप्तिरिति । सम्बन्धस्तु द्विविधः^४ शास्त्रे-
ष्वभिधीयते । उपायोपेयभावलक्षणो गुरुपर्वक्रमलक्षणश्च । तत्रोपायोपेयभावलक्षणः शास्त्रनामान्वर्थसमर्थ्येनैवासामभिहितः । तथा हि । इदं शास्त्रमुपाय एतत्साध्योपासकानुष्ठानावगमश्चोपेयमित्युपायोपेयभावलक्षणः सम्बन्धः । गुरुपर्वक्रमलक्षणं तु सम्बन्धं^५ साक्षाद्दर्शयन्नाह ॥

॥ १, २ ॥ **तेषां कलेषां तेषां समरणमित्यादि । सर्वं चेदं ज्ञाता-**

१ c c सप्तमाङ्गम् । २ e has दशा दशाध्ययनरूपा । ३ a • पादितामेव शक्तः ।
४ e द्विधा । ५ c c सम्बन्धः । ६ a om. तेषां समरणं ।

धर्मकयाप्रथमाध्ययनविवरणानुसारेणानुगमनीयम् । नवरं **प्राणन्दे-**
त्यादिरूपकम् ॥ तत्रानन्दाभिधानोपासकवक्तव्यताप्रतिबद्धमध्ययन-
मानन्द एवाभिधीयते । एवं सर्वत्र ॥ **गाहावद** त्ति गृहपतिर्ह्यधि-
मद्विशेषः **कुण्डकोलिए-**त्ति-रूपान्तः^१ ॥

॥ ४ ॥ **प्रविस्त्रो** धनधान्यद्विपदचतुष्पदादिविभूतिविस्तरः ॥
प्रजा^२ गोकुलानि । दशगोसाहस्रिकेण गोसहस्रदशकपरिमाणेनेत्यर्थः ॥

॥ १३ ॥ **तप्पढमया** त्ति तेषामणुव्रतादीनां^३ प्रथमं तत्प्रथमं,
तद्भावस्तत्प्रथमता, तथा ॥ **यूलगं** ति त्रसविषयम् ॥ **जावज्जीवा**
त्ति यावती चासौ जीवा च प्राणधारणं यावज्जीवा । यावान्वा
जीवः प्राणधारणं यास्यां प्रतिज्ञायां सा यावज्जीवा, तथा ॥
दुविहं ति करणकारणभेदेन द्विविधं प्राणातिपातम् ॥ **तिविहेणं**
ति मनःप्रवृत्तिना करणेन ॥ कायस त्ति सकारस्यागमिकत्वात्काये-
नेत्यर्थः । न करोमीत्यादिनैतदेव व्यक्तीकृतम् ॥

॥ १४ ॥ **स्थूलमृषावाद** स्त्रीब्रसंक्षेपशस्त्रीब्रस्यैव संक्षेपस्योत्पादकः^४ ॥

॥ १५ ॥ **स्थूलकमदत्तादानं** चौर इति व्यपदेशनिबन्धनम् ॥

॥ १६ ॥ **खदारैः** सन्तोषः खदारसन्तोषः । स एव खदार-
सन्तोषिकः, खदारसन्तोषिर्वा^५ खदारसन्तुष्टिः । तत्र परिमाणं
वज्रभिर्दारैरूपजायमानस्य सङ्क्षेपकरणं कथम् । **नन्नत्येति**^६ न मैथुन-
माचरामि अन्यत्र एकस्याः स्त्रियाः, किमभिधानायाः शिवनन्दायाः,

१ ce read तिरूपकं ततः । २ ace प्रजाः । ३ ce अनुव्रतादीनां । ४ ce
•पादकम् । ५ ce सन्तोषो वा । ६ e तथेति ।

किम्भूतायाः भार्यायाः । स्वस्येति गम्यते । एतदेव स्पष्टयन्नाह
अवशेषं तद्वज्रं । मैथुनविधिं तत्प्रकारं तत्कारणं वा । वृद्धव्याख्या तु
नन्नत्य^१ त्ति, अन्यत्र तां वर्जयित्वेत्यर्थः ॥

॥ १७ ॥ हिरण्यं^२ ति रजतम् । सुवर्णं प्रतीतम् । विधिः प्रकारः ।
नन्नत्य^३ त्ति ननैव करोमीच्छां हिरण्णादौ, अन्यत्र चतसृभ्यो हिरण्य-
कोटीभ्यः, तां^४ वर्जयित्वेत्यर्थः । अवसेमं^५ ति शेषं तदतिरिक्तमित्येवं
सर्वत्रावसेयम् ॥

॥ १८ ॥ खेत्तवस्तु^६ त्ति इह चेन्नमेव वस्तु चेन्नवस्तु^७ । ग्रन्थान्तरे
तु चेन्नं च वास्तु च गृहं चेन्नवास्तु इति व्याख्यायते ॥ नियन्तणम-
रण्यं^८ ति निवर्त्तनं भूमिपरिमाणविशेषो देशविशेषप्रसिद्धः, ततो
निवर्त्तनशतं कर्षणीयत्वेन यस्यास्ति तन्निवर्त्तनशतिकां^९, तेन ॥

॥ २० ॥ दिमायन्तिर्हि^{१०} ति दिग्यात्रा देशान्तरगमनं प्रयोजनं
येषां तानि दिग्यात्रिकानि, तेभ्यो ऽन्यत्र ॥ संवाहण्यर्हि^{११} ति
संवाहनं^{१२} चेत्वादिभ्यस्तृणकाष्ठधान्यादेर्गृहादावानयनं, तत्प्रयोजनानि
संवाहनिकानि,^{१३} तेभ्यो ऽन्यत्र ॥

॥ २१ ॥ वाहणेर्हि^{१४} ति यानपात्रेभ्यः ॥

॥ २२ ॥ उवभोगपरिभोग^{१५} त्ति उपभुज्यते पौनःपुन्येन सेव्यत इत्यु-
पभोगो भवनवसनवनितादिः । परिभुज्यते सकृदासेव्यत इति परिभोग
आहारकुसुमविलेपनादिव्यत्ययो^{१६} व्याख्येयः^{१७} इति ॥ उज्जणिय^{१८} त्ति

१ e णस्येति । २ a हिरण्यं । ३ c नन्नत्यं ति, e णस्येति । ४ c e तां । ५ c om.
६ e शतकं । ७ a e दिमायन्तिर्हि । ८ a c e संवाह० । ९ a संवाहनिकानि, c
संवाहनिकानि । १० a वाहणेर्हि । ११ e ० विलेपनादिव्यत्ययो । १२ a वा व्या-
ख्येय । १३ a उज्जणिय, c उज्जणिय, e उज्जणियम् ।

स्नानजनाद्र्शरीरस्य जललूषणवस्त्रं ॥ **गन्धकासाईए** ति । गन्धप्रधाना
कषायेण रक्ता श्राटिका गन्धकाषायी, तस्याः ॥

॥ २३ ॥ **दन्तवण** ति दन्तपावनं दन्तमलापकर्षणकाष्ठम् ॥
अमलट्टीमऊएणं ति आर्द्रेण यष्टीमधुना मधुररसवनस्पतिविशेषेण ॥

॥ २४ ॥ **खीरमलएणं** ति अबद्धास्थिकं क्षीरमिव मधुरं वा
यदामलकं तस्मादन्यत्र ॥

॥ २५ ॥ **सयपागसहस्रपागेहिं**^१ ति द्रव्यशतस्य कायशतेन सह
यत्पच्यते, कार्षापणशतेन वा, तच्छतपाकम् । एवं सहस्रपाकमपि ॥

॥ २६ ॥ **गन्धदृएणं**^२ ति गन्धद्रव्याणामुपलकुटादीनाम्, **अदृओ**^३
ति चूर्णं, गोधूमचूर्णं वा गन्धयुक्तम्, तस्मादन्यत्र ॥

॥ २७ ॥ **उद्विहं उदगस्र घडएहिं** ति उद्विका वृहन्मृन्मय-
भाण्डं, तत्पूरणप्रयोजना ये घटास्त^४ उद्विका उचितप्रमाणा नाति-
लघवो महान्तो वेत्यर्थः ॥ इह च सर्वत्रान्यत्रेति शब्दप्रयोगे ऽपि
प्राकृतत्वात्पञ्चम्यर्थे तृतीया द्रष्टव्येति ॥

॥ २८ ॥ **खोमजुयलेणं** ति कार्पासिकवस्तयुगलादन्यत्र ॥

॥ २९ ॥ **अगरु**^५ ति अगरुर्गन्धद्रव्यविशेषः ॥

॥ ३० ॥ **सुद्धपउमेणं** ति कुसुमान्तरवियुतं पुण्डरीकं वा शुद्ध-
पद्मं, ततो ऽन्यत्र ॥ **मालदकुसुमदाम** ति^६ जातिपुष्पमाला^७ ॥

॥ ३१ ॥ **मट्टकजेजएहिं**^८ ति मृष्टाभ्यामचित्रवज्रां कर्णाभरण-

१ a ० पागेणं ति । २ e गन्धव्यदृएणं, e गन्धवदृएणं । ३ ee ० कुटादीनामुद्वि-
चर्णे । ४ ace घटास्ते उ० । ५ ace अगरु । ६ ace मालती० । ७ a ० पुष्प० ।
८ a ० कट्टेज्येहिं, e e कट्टेज्येहिं ।

विशेषाभ्याम् ॥ **नाममुद्र** ति नामाङ्किता मुद्रा अङ्गुलीयकं नाम-
मुद्रा ॥

॥ ३२ ॥ **तुरक्कधूव**^१ ति सेल्हकलचणो^२ धूपः ॥

॥ ३३ ॥ **पेज्जविहिं** ति पेयाहारप्रकारम् ॥ **कट्टपेज्ज**^३ ति मुद्रा-
दियूषो घृततलिततण्डुलपेया^४ वा ॥

॥ ३४ ॥ **भक्ख** ति खरविशदमभ्यवहार्य^५ भक्षमित्यन्यत्र^६ रुढम्,
इह सुपकान्नमात्रं^७ तद्विवक्षितम् ॥ **घयपुण**^८ ति घृतपूराः प्रसिद्धाः ॥

खण्डखज्ज ति खण्डलिप्तानि खाद्यानि अशोकवर्त्तयः खण्डखाद्यानि ॥

॥ ३५ ॥ **ओदण**^९ ति ओदनः कूरं ॥ **कलमसालि**^{१०} ति पूर्व-
देशप्रसिद्धः ॥

॥ ३६ ॥ **सूव**^{११} ति सूपः कूरस्य द्वितीयाशनं प्रसिद्ध एव ॥

कलायसूवे ति कलायाश्चणकाकारा^{१२} धान्यविशेषा मुद्राश्च
प्रसिद्धाः ॥

॥ ३७ ॥ **सारदण**^{१३} गोघयमण्डेणं ति शारदिकेन शरत्कालो-
त्पन्नेन गोघृतमण्डेन गोघृतसारेण ॥

॥ ३८ ॥ **साग**^{१४} ति शाको वस्तुलादिः ॥ **चूचुसाए**^{१५} ति चूचु-
शाकः^{१६} । सौवस्तिक शाको मण्डूकिकाशाकश्च लोकप्रसिद्धा एव ॥

१ a तुरक्क २ Commonly spelt सिल्हक, = सज्जकी or शज्जकी । ३ c c
कट्टपेज्ज । ४ c c तलितः तं, a c c तन्दुलं । ५ c अयवहार्यं । ६ c भक्षमित्यत्र,
c भक्षमित्यत्र । ७ e om. सु । ८ a पुत्र । ९ a c चोयण । १० c c कलिमं ।
११ a c सूय । १२ a चणकारो, c चनकाकारो । १३ c सारदिणं । १४ a e
शाकं ति, c शाक ति १५ e चूचू, c भूभु, । after this c c insert तुम्बसाए
ति तुम्बशाकः ।

॥ ३८ ॥ **माञ्जरय** त्ति अनस्तरमानि शालनकानि ॥ **पालङ्ग**^१
त्ति वल्लीफलविशेषः ॥

॥ ४० ॥ **जेमण**^२ त्ति जेमनानि^३ वटकपूरणादीनि ॥ **सेहंव-**
दालियंवेहिं ति सेधे सिद्धौ^४ सति यानि अस्तेन तीमनादिना
संस्क्रियन्ते, तानि सेधाम्भानि । यानि दात्या मुद्गादिमय्या^५ निष्पा-
दितानि अम्भानि च, तानि दालिकाम्भानीति सम्भाव्यन्ते ॥

॥ ४१ ॥ **अन्तलिक्वोदयं** ति यज्जलमाकाशात्पतति तदेव^६
गृह्यते, तदन्तरिचोदकम् ॥

॥ ४२ ॥ **पञ्चसौगन्धिणं** ति पञ्चभिः एलालवङ्गकपूर्कक्कोल-
जातीफललक्षणैः^७ सुगन्धिभिर्द्रव्यैरभिसंस्कृतं पञ्चसौगन्धिकम् ॥

॥ ४३ ॥ **अनट्टा**^८ **दण्डं** ति अनर्थेन धर्मार्थकामव्यतिरेकेण दण्डो
ऽनर्थदण्डः ॥ **अवज्झाणाधारियं**^९ ति अपथ्यानमार्त्तरौद्ररूपं, तेनाचरित
आसेवितो यो ऽनर्थदण्डः स, तथा तं । एवं प्रमादचरितमपि, नवरं
प्रमादो विकथारूपो^{१०} ऽस्य गिततैलभाजनधरणादिरूपो वा ॥ **हिंसं**
हिंसाकारिणस्त्यादि, तत्प्रदानं परेषां समर्पणम् ॥ **पापकर्मापदेशः**
“क्षेचाणि कृषत” इत्यादिरूपः^{११} ॥

॥ ४४ ॥ **आणन्दा** इ त्ति हे आनन्द इत्येवंप्रकारेणामन्तणवच-
नेन अमणो भगवान्महावीर आनन्दमेवमवादीदिति । एतदेवाह
एवं खलु आणन्देत्यादि ॥ अदयारा पेयाल त्ति अतिचारा^{१२}

१ ea पालङ्ग, c पालक । २ a om., c तेमण । ३ c तेमणानि । ४ c om.,
e सिधे । ५ e मुद्गादिमय्यानि, c मुद्गादितानि om. दिमय्या निष्पा । ६ a ० पतति
तेदवं, e ० पतदेव । ७ e ० कक्कोल । ८ ce णारियं । ९ a c e रूपः अस्स ।
१० c कृषन्तेत्या० । ११ e अतिचारी ।

मिथ्यात्वमोहनीयोदयविशेषादत्मनो ऽशुभाः परिणामविशेषा ये
सम्यक्तमतिचरन्ति^१ ते चानेकप्रकारा गुणिनामुपवृंहादयः । तत-
स्तेषां मध्ये पेयालंति साराः प्रधानाः स्थूलत्वेन शक्यव्यपदेशत्वाद्ये ते ॥
तथा तत्र शङ्का संशयकरणम् । काङ्क्षा अन्यान्यदर्शनग्रहः । विचि-
किंसा फलं प्रति शङ्का, विद्वज्जुगुप्सा वा साधूनां जात्यादिहील-
नेति । परपाषण्डाः परदर्शनिनस्तेषां प्रशंसा गुणोत्कीर्तनम् । पर-
पाषण्डसंस्तवस्तत्परिचयः ॥

॥ ४५ ॥ तथा बन्धे^२ ति बन्धो द्विपदादीनां रज्ज्वादिना
संयमनम् ॥ वहे^३ ति वधो यश्चादिभिस्ताडनम् । क्विच्छे^४ ति
शरीरावयवच्छेदः ॥ अदभारं^५ ति अतिभारारोपणं तथाविधशक्ति-
विकलानां महाभारारोपणम् ॥ भत्तपाणवोच्छे^६ ति अशनपानौया-
प्रदानम् ॥ इहायं विभागः पूज्यैरुक्तः ।

बन्धवहं क्विच्छेदं अदभारं भत्तपाणवोच्छेयम् ।

कोहा इ दूषियमाणो गोमणुयाईण णो कुज्जा ॥

तथा ।

न मारयामीति कृतव्रतस्य विनैव मृत्यु क इहातिचारः ।

निगद्यते^७, यः कुपितः करोति व्रते ऽनपेक्षस्तदसौ व्रती स्यात् ॥

कायेन भग्नं न ततो व्रतं^८ स्यात्कोपादयाहीनतया तु भग्नम् ।

१ a यैः स० अतिचरति, c यैः स० अतिचरन्ति, e यैः स० विभवत्यतिचरन्ति ।
२ a ०च्छेदे ति, c e ०च्छेद ति । ३ a ०वोच्छेदे ति । ४ c reads निगद्यते यकु-
पितो बधान् (वधानः ?) करोत्यसौ स्यान्नियमानपेक्षः ॥ मृत्योरभावान्नियमोऽस्ति
तस्य कोपादयाहीनतया तु भग्नम् । तद्वेश्याभङ्गोदनुपालनाच्च (तद्वेश्याभङ्गोदनु-
पत्या अतिचारमुदाहरन्ति । ७ e व्रती ।

तद्देशभङ्गादतिचार इष्टः, सर्वत्र योज्यः क्रम एष, धीमन् ॥
इति ॥

॥ ४६ ॥ **सहसा^१ अन्धक्वाणे** त्ति सहसा अनालोच्याभ्या-
ख्यान्नसंदोषाध्यारोपणं सहसाभ्याख्यानं, यथा “चौरस्त्वम्” इत्यादि ।
एतस्य चातिचारत्वं सहसाकारेणैव, न तीव्रसंक्लेशेन भणनादिति
॥ १ ॥ **रहसा अन्धक्वाणे** त्ति रह एकान्तस्तेन हेतुनाभ्याख्यानं
रहो ऽभ्याख्यानम् । एतदुक्तं भवति रहसि मन्त्रयमाणानात् । वक्ति
“एते ह्येदं चेदं च राजापकारादि मन्त्रयन्ते” इति । एतस्य
चातिचारत्वमनाभोगभणनात् । एकान्तमात्रोपधितया च पूर्वस्मा-
द्विशेषः^२ । अथवासम्भाव्यमानार्थभणनादतिचारो न तु भङ्गो ऽय-
मिति ॥ २ ॥ **सदारमन्त्रभे^३** त्ति स्वदारसम्बन्धिनो मन्त्रस्य विश्र-
म्भजल्पस्य भेदः प्रकाशनं स्वदारमन्त्रभेदः । एतस्य चातिचारत्वं
सत्यभणने ऽपि कलत्रोक्ताप्रकाशनीयप्रकाशनेन^४ लज्जादिभिर्मरणा-
द्यनर्थपरम्परामन्त्रवात्परमार्थतो^५ ऽसत्यत्वान्त्येति ॥ ३ ॥ **मोक्षोव-
एसे** त्ति मृषोपदेशः परेषामसत्योपदेशः । सहसाकारानाभोगादिना
व्याजेन वा, यथा “अस्माभिस्तदिदमिदं वासत्यमभिधाय परो
विजितः” इत्येवंवार्त्ताकथनेन परेषामसत्यवचनव्युत्पादनमतिचारः
साक्षात्कारेणामत्ये ऽप्रवर्त्तनादिति^६ ॥ ४ ॥ **कूडलेहकरणे** त्ति अस-
ङ्गुतार्थस्य लेखस्य विधानमित्यर्थः । एतस्य चातिचारत्वं प्रमादादिना

१ ० सहसा । २ ० ० मन्त्रयते । ३ ० पूर्वस्मादिति विशेषः । ४ ० ० भेदः । ५ ०
कलत्रोक्तीप्र० । ६ ० ० सम्भवत् । ७ ० ० सत्ये अप्रवर्त्तनादिति, ८ ० ० सत्ये प्रवर्त्तना-
दिति ।

दुर्विवेकत्वेन, “मया मृषावादः प्रत्याख्यातो, ऽयं तु कूटलेखो^१, न मृषावादनम्” इति भावयत इति ॥ ५ ॥ वाचनान्तरे तु कञ्चालियं गवालियं भूमालियं नासावहारे कूडसक्खे सन्धिकरणे त्ति पथते । आवश्यकादौ पुनरिमे स्थूलमृषावादभेदा उक्ताः । ततो ऽयमर्थः सम्भाव्यते । एत^२ एव प्रमादमहमाकारानाभोगैरभिधीयमाना मृषावादविरतेरतिचारा^३, भवन्त्या कुश्या च भङ्गा इति । एतेषां चेदं स्वरूपम् । कन्या अपरिणीता स्त्री, तदर्थमलीकं कन्यालीकम् । तेन वा^४ लोके ऽतिगर्हितत्वादिहोपात्तेन सर्वत्र मनुष्यजातिविषयमलीकमुपलक्षितम् । एवं गवालीकमपि चतुष्पदजात्यलीकोपलक्षणम् । भूम्यलीकमपादानां^५ सचेतनाचेतनवस्तुनामलीकस्योपलक्षणम् । न्यासो द्रव्यस्य निक्षेपः परैः समर्पितं द्रव्यमित्यर्थस्तस्यापहारो ऽपलपनं न्यासापहारः । तथा कूटममद्भूतमसत्यार्थसंवादेन साक्ष्यं सात्त्विकं कूटसाक्ष्यं, कस्मिन्नित्याह सन्धिकरणे द्वयोर्विवदमानयोः सन्धानकरणे विवादच्छेद इत्यर्थः । इह च न्यासापहारादिद्वयस्य आद्यत्रयान्तर्भावे^६ ऽपि प्रधानविवक्षयापक्कवसाक्षिदानक्रिययोर्भेदेनोपादानं^७ द्रष्टव्यमिति ॥

॥ ४७ ॥ **तेषाहउ** त्ति स्तेनाहृतं^८ चौरानीतं, तत्समर्थं^९ मितिलोभात्काणक्येण गृह्णतो ऽतिचरति तृतीयव्रतमित्यतिचारहेतु-

१ c adds वा after it. २ a c कूटलेखे । ३ a एते, c एतद् । ४ a विरतिर् । ५ e तत्तु for तेन वा । ६ c लीकोपादानं, e लीकमपादानं । ७ c आदि । ८ a अपक्कव । ९ a c तेनाहृतं । १० c तत्सर्वमिति-लोभात्, e तत्सामर्थ्यमिति-लोभात् ।

त्वात्सेनाहतमतिचार उक्तम्^१ । अतिचारता चास्य साक्षाच्चौर्यप्रवृत्तेः^२
 ॥ १ ॥ **तक्काप्यश्रोगे^३** त्ति तस्करप्रयोगश्चौरव्यापारणं^४, “हरत
 यूयम्” इत्येवमभ्यनुज्ञानमित्यर्थः^५ । अस्याप्यतिचारतानाभोगादि-
 भिरिति ॥ २ ॥ **विरुद्धरज्जादक्रमे** त्ति विरुद्धनृपयो राज्यं विरुद्ध-
 राज्यं, तस्यातिक्रमो ऽतिलङ्घनं^६ विरुद्धराज्यातिक्रमः । न हि ताभ्यां
 तत्रातिक्रमो ऽनुज्ञातश्चौर्यबुद्धिरपि तस्य तत्र नास्तीत्यतिचारतास्या-
 नाभोगादिना^७ चेति ॥ ३ ॥ **कूडतुल्लकूडमाणे^८** त्ति तुला प्रतीता,
 मानं कुडवादि^९, कूटत्वं न्यूनाधिकत्वम् । ताभ्यां न्यूनाभ्यां ददतो
 ऽधिकाभ्यां गृह्यतो ऽतिचरति व्रतमित्यतिचारहेतुत्वादतिचारः कूट-
 तुलाकूटमानमुक्तम्^{१०} । अतिचारत्वं चास्यानाभोगादेः, अथवा “नाहं
 चौरः चत्रखननादेरकरणाद्^{११}” इत्यभिप्रायेण व्रतसापेक्षत्वात् ॥ ४ ॥
तप्पडिखवगववहारे त्ति तेनाधिकृतेन^{१२} प्रतिरूपकं सदृशं तत्प्रति-
 रूपकं, तस्य विविधमवहरणं^{१३} व्यवहारः प्रक्षेपस्तत्प्रतिरूपकव्यवहारः ।
 यद्यत्र घटते ब्रीद्विघृतादिषु पलञ्जीवसादि^{१४} तस्य प्रक्षेप इति
 यावत्, तत्प्रतिरूपकेन वा वसादिना^{१५} व्यवहरणं तत्प्रतिरूपकव्यव-
 हारः । अतिचारता चास्य पूर्ववत् ॥ ५ ॥

॥ ४८ ॥ **सदारमन्तोसौए^{१६}** त्ति स्वदारमन्तुष्टेरित्यर्थः ॥ **इत्तरिय-**
परिगहियागमणे^{१७} त्ति इत्तरकालपरिगृहीता, कालशब्दलोपादि-

१ a om. अतिचार उक्तः ce उक्तः । २ a चौर्याप्रवृत्तेः । ३ ace तस्करप्रयोग
 त्ति । ४ ce तस्करः प्र० । ५ a ० अर्थो ऽस्या०, c अर्थो सा०, e ० अर्थे सा० । ६ c
 अतिलङ्घनं । ७ ce ० अतिचारता तस्या० । ८ a कूडतुल्लकूडमाणे, e कूडतुल्ल
 कूडमाणे । ९ c कुडवादि । १० ace कूडतुल्लकूडमानम् । ११ ce चात्र० ।
 १२ e om. अधिकृतेन । १३ e विविधम् । १४ ace ० वशादि । १५ ce वशा-
 दिना । १६ ace ० सन्तोसिय त्ति । १७ a इत्तरिय० ।

स्वरपरिगृहीता, भाटीप्रदानेन कियन्तमपि कालं दिवसमादि-
 खवशीकृत्येत्यर्थः, तस्यां गमनं मैथुनामेव नमित्वरपरिगृहीतागमनम् ।
 अतिचारता चास्यातिक्रमादिभिः ॥ १ ॥ अपरिगृह्ययागमणे ति
 अपरिगृहीता नाम वेश्यान्यसक्तापरिगृहीतभाटिका^१ कुलाङ्गना वा
 अनाथेति । अस्याप्यतिचारतातिक्रमादिभिरेव ॥ २ ॥ अणङ्गकीड^२
 ति अनङ्गानि मैथुनकर्मापेक्षया कुचकुक्षोरुवदनादीनि, तेषु क्री-
 डनमनङ्गक्रीडा । अतिचारता चास्य स्वदारेभ्योऽन्यत्र मैथुनपरि-
 हारेणानुगागादालिङ्गनादि विदधतो व्रतमालिन्यादिति ॥ ३ ॥ पर-
 विवाहकरणे^३ ति परेषामात्मन^४ आत्मीयापत्येभ्यश्च व्यतिरिक्तानां
 विवाहकरणं परविवाहकरणम् । अयमभिप्रायः । स्वदारमन्तोषिणो
 हि न युक्तः^५ परेषां विवाहादिकरणेन मैथुननियोगोऽनर्थको वि-
 शिष्टविरतियुक्तत्वादित्येवमनाकलयतः परार्थकरणोद्यततयातिचारो-
 ऽयमिति ॥ ४ ॥ कामभोगा^६ तिव्वाभिलाषे ति कामौ शब्दरूपे^७;
 भोगा गन्धरमस्पर्शास्तेषु तीव्राभिलाषोऽत्यन्तं तदध्ववसायित्वं काम-
 भोगतीव्राभिलाषः । अयमभिप्रायः । स्वदारमन्तोषी हि विशिष्ट-
 विरतिमान्, तेन च तावत्येव^८ मैथुनासेवा^९ कर्तुमुचिता यावत्या
 वेदजनिता^{१०} बाधोपशम्यति । यस्तु वाजिकरणादिभिः कामशास्त्र-
 विहितप्रयोगैश्च तामधिका मुत्पाद्य मतनं सुरतमुखमिच्छति, स
 मैथुनविरतिव्रतं परमार्थतो मलिनयति । को हि नाम सकर्णकः

१ वेश्या०; a ० अन्यस्यक्ता०, e ० अन्यस्यक्ता०; i. e. वेश्यानि असक्ता अपरि-
 १ a c c अनङ्गकीड ति । २ a c ० वीवाह० । ४ a ० आतान, e ० आत्मान । ५ c
 युक्तं (scl. परविवाहकरणम्); a c युक्तः (scl. मैथुननियोगः) । ६ a c c काम-
 भोगतिव्वाभिलाषे । ७ c c शब्दरूपौ । ८ c c तावत्येव । ९ c c only मैथुन-
 कर्तुं om. आ. वा । १० c वेदजनितबाधोऽपशम्यति ।

पामामुत्पाद्याग्निसेवाजनितसुखं वाञ्छेदिति । अतिचारत्वं कामभोग-
तीव्राभिलाषस्येति ॥ ५ ॥

॥ ४८ ॥ **खेत्तवत्युपमाणादक्कमे**^१ त्ति चेव्वस्सुनः प्रमाणातिक्रमः ।
प्रत्याख्यानकालगृहीतमानोल्लङ्घनमित्यर्थः । एतस्य चातिचारत्वमना-
भोगादिनातिक्रमादिना वा । अथवा एकचेत्रादिपरिमानकर्तुस्तदन्य-
चेत्रस्य वृत्तिप्रभृतिमीमापनयनेन पूर्वचेत्रे^२ योजनात्चेत्रप्रमाणाति-
क्रमः । अतिचार एव व्रतसापेक्षत्वात्तस्येति^३ ॥ १ ॥ **हिरणसुवण-**
पमाणादक्कमे त्ति प्राग्वत् । अथवा राजादेः सकाशात्तत्त्वं^४ हिरण्माद्यभि-
ग्रहावधि^५ यावदन्यस्मै^६ प्रयच्छतः^७ “पुनरवधिपूर्त्तौ^८ ग्रहीष्यामि” इत्य-
वसायवतो ऽयमतिचारस्तथैवेति ॥ २ ॥ **धणधनपमाणादक्कमे** त्ति
अनाभोगादेः । अथवा लभ्यमानं धनाद्यभिग्रहावधिं यावत्परगृह^९ एव
बन्धनवद्धं कृत्वा धारयतो ऽतिचारो ऽयमिति ॥ ३ ॥ **दुपयचउप्प-**
यपमाणादक्कमे त्ति अयमपि तथैव । अथवा गोवड्वादिचतुष्पद-
योषित्सु यथा अभिग्रहकालावधिपूर्त्तौ^८ प्रमाणाधिकवत्सादिचतु-
ष्पदोत्पत्तिर्भवति, तथा खण्डादिकं प्रक्षिपतो ऽतिचारो ऽयम् । तेन
हि । जातमेव वत्सादिकमपेक्ष्य^{१०} प्रमाणातिक्रमस्य परिहृतत्वाद्गर्भग-
तापेक्षया तस्य सम्पन्नत्वादिति ॥ ४ ॥ **कुवियपमाणादक्कमे** त्ति कुप्यं
गृहोपस्करः^{११} चालकचोलकादि^{१२} । अयं चातिचारो ऽनाभोगा-

१ ae °पमना°, c °परिमाणा° । २ ce पूर्वचेत्रयोजनात् । ३ c अस्य for
तस्य । ४ ce °ल्लङ्घि° । ५ a अवधि, c अवधेर्, e अवधिर् । ६ e अन्यस्मिन् ।
७ c प्रयच्छति । ८ ace °गेह । ९ c °कालावधेः । १० ac अपेक्ष । ११ e
गृहोपस्करं । १२ a चालक°; the words are modern; *thāla* (Skr.
sthāla) is a large, and *kacholā* (or *kancholā*, Marāṭhī *kacholē*) is
a small metal vessel.

दिना । अथवा पञ्चैव स्थालानि परिगृहीतव्यानीत्याद्यभिग्रहवतः
कस्याप्यधिकतराणां तेषां सम्यक्तौ प्रत्येकं द्वादिमेलनेन^१ पूर्वसंख्या-
वस्थापनेनातिचारो ऽयमिति ॥ ५ ॥ आह च ।

^१ खेत्ता ^२ द्वादि ^३ धणादि ^४ दुपयादि ^५ कुप्यमाणकमे^२ ।

^१ जायण ^२ पयाण ^३ बन्धन ^४ कारणभावेहि ^५ नो कुञ्जा ॥

॥ ५० ॥ दिग्ब्रतं शिष्टाव्रतानि च यद्यपि पूर्वं नोक्तानि, तथापि
तत्र तानि द्रष्टव्यानि । अतिचारभणनस्थान्यया निरवकाशता
स्यादिहेति । कथमन्यथा प्रागुक्तं “दुवालमविहं सावगधमं पडि-
वज्जिस्सामि” इति, कथं वा वक्ष्यति “दुवालमविहं सावगधमं
पडिवज्जद” इति^२ । अथवा सामायिकादीनामित्तरकालीनत्वेन
प्रतिनियतकालकरणीयत्वात् तदैव तान्यमौ प्रतिपन्नवान्, दिग्ब्रतं
च विरतेरभावाद्, उचितावसरे तु प्रतिपत्स्यते^३ इति । भगवत्सुदति-
चारवर्जनोपदेशनमुपपन्नं, यच्च वक्ष्यति “द्वादशविधं आवकधमं
प्रतिपद्यते”, तद्यथाकालं तत्करणाभ्युपगमनादनवद्यमवसेयमिति ॥
तत्र **उड्ढुदिषिपमाणादक्कमे** त्ति^४ कचिदेवं पाठः, कचित्तु उड्ढुदिमा-
दक्कमे त्ति ॥ एते चोर्ध्वदिगाद्यतिक्रमा अनाभोगादिनातिचारतया-
वसेयाः ॥ १-३ ॥ **खेत्तवुड्ढि** त्ति एकतो योजनशतपरिमाणमभि-
गृहीतमन्यतो दशयोजनान्यभिगृहीतानि, ततश्च यस्यां दिशि दश-
योजनानि तस्यां दिशि समुत्पन्ने कार्ये योजनशतमध्यादपनीयान्यानि

^१ a c c मौलनेन । ^२ a c खेत्तादि, धणादि, दुपयादि । ^३ a c c त्ति ।
^४ a c c प्रतिपत्स्यते । ^५ a o m.

दशयोजनानि तत्रैव स्वबुद्ध्या प्रक्षिपति संवर्धयत्येकत इत्यर्थः । अयं चातिचारो व्रतसापेक्षत्वादवसेयः ॥ ४ ॥ **मदग्रन्तरद्व** त्ति सत्यन्तर्धा^१ सत्यन्तर्धानं^२ सतिभ्रंशः । “किं मया व्रतं गृहीतं, शतमर्यादया^३ पञ्चाशन्मर्यादया वा” इत्येवमस्मरणे योजनशतमर्यादायामपि पञ्चाशतमतिक्रामतो ऽयमतिचारो ऽवसेय इति ॥ ५ ॥

॥ ५१ ॥ **भोयणश्चो कम्भश्चो य** त्ति भोजनतो^४ भोजनमाश्रित्य वाह्याभ्यन्तरभोजनीयवस्तुन्यपेक्षेत्यर्थः^५ । कर्मतः क्रीयां जीवनवृत्तिं वाह्याभ्यन्तरभोजनीयवस्तुप्राप्तिनिमित्तभूतामाश्रित्येत्यर्थः ॥ **सचित्ता-**
हारे त्ति सचेतनाहारः पृथिव्यप्कायवनस्पतिजीवशरीराणां सचेतना-
नामभ्यवहरणमित्यर्थः । अयं चातिचारः कृतमचित्ताहारप्रत्याख्यानस्य कृततत्परिमाणस्य वानाभोगादिना प्रत्याख्यातं सचेतनं भक्षयतस्तदा प्रतीत्यातिक्रमादौ वर्तमानस्य ॥ १ ॥ **सचित्तपडिवद्धाहारे** त्ति सचित्ते वृक्षादौ प्रतिबद्धस्य गुन्दादेरभ्यवहरणम् । अथवा सचित्ते ऽस्थिके प्रतिबद्धं यत्पक्वमचेतनं खर्जूरफलादितस्य “सास्थिकस्य कटाहमचेतनं भक्षयिष्यामीतरत्यरिहरिष्यामि” इति भावनाया मुखत्वेपणमिति । एतस्य चातिचारत्वं व्रतसापेक्षत्वादिति ॥ २ ॥ **अपउलिश्चोसहिभक्त्व-**
णय त्ति^६ अपक्वाया^७ अग्निनासंस्कृताया ओषधेः^८ शाल्यादिकाया भक्षणता भोजनमित्यर्थः । अस्याप्यतिचारतानाभोगादिनैव, न तु सचित्ताहारातिचारेणैव । अस्य सङ्गृहीतत्वात्किं भेदोपादानेनेति ।

१ e om. २ a om. ३ e adds वा after it. ४ e om. ५ c अपेक्षयेति ।
६ e अपक्वोसहिं । ७ The reading of e is utterly corrupt here. ८ c
ओषधेः ।

उच्यते, पूर्वोक्तपृथिव्यादिसचित्तसामान्यापेक्षया, ओषधीनां मुदाभ्य-
वहरणत्वेन प्राधान्यव्यापनार्थं, दृश्यते च सामान्योपादाने सत्यपि
प्राधान्यापेक्षया विशेषोपादानमिति ॥ ३ ॥ **दुष्पक्षोऽपि ओषधिभक्ष-**
णया^१ दुःपक्षा अस्विना^२ ओषधयस्तद्भक्षणता । अतिचारता चास्य
पक्वबुद्ध्या भक्षयतः ॥ ३ ॥ **तुच्छोऽपि ओषधिभक्षणे** न तुच्छा अमारा
ओषधयो ऽनिष्पन्नमुद्गफलीप्रभृतयः । तद्भक्षणे हि महती विरा-
धना स्वल्पा च तत्कार्यवृत्तिरिति । विवेकिनाचित्ताशिना ता^३
अचिन्तीकृत्य न भक्षणीया भवन्ति । तत्करणेनापि भक्षणे ऽतिचारो
भवति व्रतसापेक्षत्वात्तस्येति ॥ ५ ॥ इह च पञ्चातिचारा इत्युपलक्षण-
मात्रमेवावश्यं, यतो मधुमद्यमांसरात्रिभोजनादिव्रतिनामनाभोगा-
तिक्रमादिभिरनेके ते^४ सम्भवन्तीति ॥ **कस्मिन्** एमित्यादि कर्मतो
यदुपभोगव्रतं^५ “खरकर्मादिकं कर्म प्रत्याख्यामि” इत्येवंरूपं,
तत्र श्रमणोपासकेन पञ्चदशकर्मादानानि वर्जनीयानि ॥ **दङ्गाल-**
कस्मि न्ति अङ्गारकरणपूर्वकस्तद्विक्रय एवं यदन्यदपि वक्तुमशक्य-
पूर्वकं जीवनमिष्टकाभाण्डकादिपाकरूपं तदङ्गारकर्मेति ग्राह्यं समान-
स्वभावत्वात् । अतिचारता चास्य कृतैतत्प्रत्याख्यानस्यानाभोगादिना,
अत्रैव वर्त्तनादिति । एवं सर्वत्र भावना कार्या ॥ १ ॥ नवरं **वनकर्म**
वनस्पतिच्छेदनपूर्वकं तद्विक्रयजीवनम् ॥ २ ॥ **शकटकर्म** शकटानां
घटनविक्रयवाहनरूपम् ॥ ३ ॥ **भाटकर्म** मूल्यार्थं गन्ध्यादिभिः

१ c दुष्पक्षोऽपि । २ c अचित्ता, c अग्निना अचित्ता । ३ a c om.
४ e om. ५ So c; but a उपभोगपरिभोगव्रतं, c उपरिभोगव्रतं । ६ See
note 66 in the Translation.

परकीयभाण्डवहनम् ॥ ४ ॥ **स्फोटकर्म** कुदालहलादिभिर्भूमिदारणेन
जीवनम् ॥ ५ ॥ **दन्तवाणिज्यं**^१ हस्तिदन्तशङ्खपूतिकेशादीनां तत्कर्म-
कारिभ्यः क्रयेण तद्विक्रयपूर्वकं जीवनम् ॥ ६ ॥ **लाक्षावाणिज्यं**^२
सञ्जातजीवद्रव्यान्तरविक्रयोपलक्षणम् ॥ ७ ॥ **रसवाणिज्यं**^३ सुरादिवि-
क्रयः ॥ ८ ॥ **विषवाणिज्यं**^४ जीवघातप्रयोजनशस्त्रादिविक्रयोपलक्षणम् ॥
९ ॥ **केशवाणिज्यं**^५ केशवतां दासगवोद्वहस्यादिकानां विक्रयरूपम् ॥
१० ॥ **यन्त्रपीडनकर्म** यन्त्रेण तिलेक्षुप्रभृतीनां यत्पीडनरूपं कर्म
तत् ॥ ११ ॥ तथा **निर्लाञ्छनकर्म** वर्धितकरणम् ॥ १२ ॥ **दवाग्निदे-**
नाग्निर्दानं^६ वितरणं चेचादिशोधननिमित्तं दवाग्निदानमिति^७ ॥ १३ ॥
सरोद्धतडागपरिशोषणता, तत्र सरः स्वभावनिरूप्यन्तं, हृदो नद्या-
दीनां निम्नतरः प्रदेशः, तडागं खननसम्यन्त्रमुत्तानविस्तीर्णजल-
स्थानम् । एतेषां शोषणं गोधूमादीनां वपनार्थम् ॥ १४ ॥ **असती-**
जनपोषणता असतीजनस्य दासीजनस्य पोषणं, तद्भाटिकोपजीवनार्थं
यत्तत् । तथा एवमन्यदपि क्रूरकर्मकारिणः प्राणिनः पोषणमसती-
जनपोषणमेवेति ॥ १५ ॥

॥ ५२ ॥ **कन्दर्पे** त्ति कन्दर्पः कामस्तद्धेतुर्विशिष्टो वाक्प्रयोगो
ऽपि कन्दर्प उच्यते । रागोद्रेकात्प्रहासमिश्रं मोहोदीपकं^८ नामेति
भावः । अयं चातिचारः प्रमादाचरितलक्षणानर्थदण्डभेदव्रतस्य^९
सहसाकारादिनेति ॥ १ ॥ **कुक्कुडए**^{१०} त्ति कौक्कुचमनेकप्रकारा मुख-

१ a c e वाणिज्यं । २ e inserts दवाग्निदानं before it. ३ e दावाग्निदानम्
४ c e लक्षणा जन्यम् । ५ e कुक्कुड त्ति, either an error for कुक्कुड त्ति, or
shortened for कुक्कुड त्ति ।

नयनादिविभोरपूर्विका परिहासादिजनिका^१ भाण्डानामिव विड-
म्बनक्रिया । अयमपि तथैव ॥ २ ॥ **मोहरिण** त्ति मौख्यं धार्ष्ट्यप्राय-
मसत्या सम्बद्धप्रलापित्वमुच्यते । अयमतिचारः प्रमादव्रतस्य पाप-
कर्मापदेशव्रतस्य वानाभोगादिनैव ॥ ३ ॥ **सञ्जुक्तादिगरे** त्ति संयुक्त-
मर्थक्रियाकरणवममधिकरणमुदूखलमुमलादि । तदतिचारहेतुत्वा-
दतिचारो हिंस्रप्रदाननिवृत्तिविषयः, यतो ऽमौ साक्षाद्यद्यपि हिंस्रं
शकटादिकं न समर्पयति परेषां, तथापि तेन संयुक्तेन ते याचि-
त्वाप्यर्थक्रियां कुर्वन्ति, विसंयुक्ते तु तस्मिंस्ते स्वत एव विनिवारिता
भवन्ति ॥ ४ ॥ **उपभोगपरिभोगादिरित्ते**^२ त्ति उपभोगपरिभोगविषय-
भूतानि द्रव्याणि । स्नानप्रक्रमे उष्णोदकोद्वर्तनकामलकादीनि ।
भोजनप्रक्रमे अशनपानादीनि । तेषु यदतिरिक्तमधिकमात्मादी-
नामर्थक्रियासिद्धावप्यवशिष्यते तदुपभोगपरिभोगातिरिक्तम् । तदुप-
चारादतिचारः, तेन ह्यात्मोपभोगातिरिक्तेन परेषां स्नानभोजनादि-
भिरनर्थदण्डो भवति । अयं च प्रमादव्रतस्यैवातिचार इति ॥ ५ ॥

उक्ता गुणव्रतातिचाराः । अथ शिवाव्रतानां तानाह ॥

॥ ५३ ॥ **सामादयस्सु** त्ति समो रागद्वेषवियुक्तो^३ यः सर्वभूता-
न्यात्मवत्पश्यति, तस्य^४ यः प्रतिक्षणमपूर्वापूर्वज्ञानदर्शनचारित्रपर्या-
याणां निरुपमसुखहेतुभूतानामधःकृतचिन्तामणिकल्पद्रुमोपमानां^५
लाभः समायः सः । प्रयोजनमस्थानुष्ठानस्येति सामायिकं, तस्य

१ c ० जनिता । २ a c ० परिभोगातिरित्ते, e ० परिभोग om. अदिरित्ते । ३ c
० विप्रमुक्तो । ४ a c तस्या । ५ e ० मोपमानलाभः ।

सावद्यधोगनिषेधरूपस्य निरवद्ययोगप्रतिषेधास्वभावस्य^{१८} च ॥ **मण-**
दुष्पणिहाणे त्ति सनसो दुष्टं प्रणिधानं प्रयोगो मनोदुःप्रणिधानम् ।
 कृतसामायिकस्य गृहे ऽतिकर्तव्यतायां सुकृतदुःकृतपरिचिन्तनमिति^{१९}
 भावः ॥ १ ॥ **वद्यदुष्पणिहाणे**^{२०} त्ति कृतसामायिकस्य निष्ठुरसावद्यवाक्-
 प्रयोगः^{२१} ॥ २ ॥ **कायदुष्पणिहाणे** त्ति कृतसामायिकस्याप्रत्युपे-
 क्षितादिभृतलादौ करचरणादीनां देहावयवानामनिभृतस्थापनमिति
 ॥ ३ ॥ **सामादयस्स सदश्रकरणय** त्ति सामायिकस्य सम्बन्धिनी^{२२} या
 स्यति “अस्यां वेलायां मया सामायिकं कर्तव्यं, तथा कृतं तन्न^{२३} वा^{२४}”
 इत्येवंरूपं स्मरणं, तस्याः^{२५} प्रबलप्रमादतयाकरणं स्मृत्यकरणम् ॥ ४ ॥
अणवद्वियस्स करणय त्ति अनवस्थितस्याल्पकालीनस्यानियतस्य वा
 सामायिकस्य करणमवस्थितकरणमल्पकालकरणानन्तरमेव^{२६} त्यजति
 यथाकथञ्चिदा तत्करोतीति^{२७} भावः ॥ ५ ॥ इह चाद्यत्रयस्याना-
 भोगादिनातिचारत्वमितरद्वयस्य तु प्रमादवज्जलतयेति ॥

॥ ५४ ॥ **देशवगासियस्स** त्ति दिग्ब्रतगृहीतदिक्परिमाणस्यैक-
 देशो देशस्तस्मिन्नवकाशो गमनादिचेष्टास्थानं देशावकाशस्तेन निर्वृत्तं
 देशावकाशिकं, पूर्वगृहीतदिग्ब्रतसङ्क्षेपरूपं सर्वव्रतसङ्क्षेपरूपं चेति ॥
आणवणप्पओगे^{२८} त्ति इह विशिष्टावधिके भूदेशाभिग्रहे^{२९} परतः स्वयं-
 गमनायोगाद्यदन्यः सचित्तादिद्रव्यानयने प्रयुज्यते, सन्देशकप्रदाना-

१८ e प्रतिषेधाभावस्य, e प्रतिषेधस्वभावस्य । १९ e दुःकृतचिन्तनम् । २० a
 वदुः । ४ e निष्ठुरं ; e वाक्ययोगः । (a c spell निष्ठुरं) । ५ e सम्बन्धिनी ।
 ६ a तन्ने, c तत्र । ७ e च । ८ e तस्य, e तस्या । ९ a करणानांतरमेव, c कर-
 णांतरमेव । १० e om तत् । ११ a c e पञ्चाए । १२ e अवग्रहे ।

दिना “त्वयेष्टमानेयम्” इत्यानयनप्रयोगः ॥ १ ॥ **पेसवसुप्पन्ने** ति
बलादिनियोज्यः प्रेथ्यस्तस्य प्रयोगो, यथाभिगृहीतप्रविचारदेशव्यति-
क्रमभयात्^१ “त्वयावश्यमेव^२ गत्वा मम गवाद्यान्नेयमिदं^३ वा तत्र
कर्तव्यम्” इत्येवंभूतः प्रेथ्यप्रयोगः ॥ २ ॥ **सदाणुवाए** ति स्वगृहवृत्ति-
प्राकाराद्यवच्छिन्नभूतप्रदेशाभिग्रहे^४ वहिः प्रयोजनोत्पत्तौ, तत्र स्वयं-
गमनायोगाद्वृत्तिप्राकारादिप्रत्यामन्नवर्तिनो बुद्धिपूर्वकमभ्युक्ताशिता-
दिशब्दकरणेन^५ समवमितकान्बोधयतः^६ शब्दानुपातः शब्दस्थानुपा-
तनमुच्चारणं तादृशेन परकीयश्रवणविवरमनुपतत्यभाविति ॥ ३ ॥

रूपाणुवाए ति अभिगृहीतदेशादहिः प्रयोजनभावे शब्दमनुच्चारयत
एव परेषां स्वममीपानयनार्थं स्वशरीररूपदर्शनं रूपानुपातः ॥ ४ ॥

बहियापोगलपक्वेवे ति अभिगृहीतदेशादहिः प्रयोजनसद्भावे
परेषां प्रबोधनाय लेष्टादिपुद्गलप्रक्षेप इति भावना ॥ ५ ॥ इह चाद्य-
द्वयस्थानाभोगादिनातिचारत्वं, इतरस्य तु त्रयस्य व्रतसापेक्षत्वादिति ॥

॥ ५५ ॥ **पोसहेववाससु** ति इह पोषधशब्दो ऽष्टम्यादिपर्वसु
रूढः, तत्र पोषधे उपवासः पोषधोपवासः, स चाहारादिविषय-
भेदाच्चतुर्विध इति, तस्य ॥ **अप्पडिलेहिये**त्यादि अप्रत्युपेक्षितो जीव-
रक्षार्थं चक्षुषा न निरीक्षितः । **दुःप्रत्युपेक्षित** उद्भ्रान्तचेतोवृत्तितया-
मन्यग्निरौक्षितः । **शय्या** शयनं तदर्थं संस्तारकः कुशकमलफलकादिः
शय्यामंस्तारकः । ततः पदत्रयस्य कर्मधारये भवत्यप्रत्युपेक्षितदुःप्र-
त्युपेक्षितशय्यामंस्तारकः^७ । एतदुपभोगस्यातिचारहेतुत्वादयमतिचार

१ अ० प० योगे । २ अ० प० प्रविचार० । ३ अ० प० अवश्यम् । ४ अ० प्रकाराद्य० ।
५ अ० प० अभ्युक्ताशिता० । ६ अ० बोधयन् । ७ अ० अ०, दुःप्रत्युपेक्षित ।

उक्तः ॥ १ ॥ एवमप्रमार्जितदुःप्रमार्जितशय्यासंस्कारकेऽपि, नवरं प्रमार्जनं वसनाञ्चलादिना ॥ २ ॥ एवमितरौ द्वौ, नवरमुच्चारः पुरीषं, प्रसूवणं मूत्रं, तयोर्भूमिः^१ स्थण्डिलम् ॥ ३, ४ ॥ एते चत्वारोऽपि प्रमादितयातिचाराः ॥ पोमहोववामस्म समं अणुपालणय त्ति कृतपोषधोपवासस्यास्थिरचित्ततयाहारशरीरसत्काराब्रह्मव्यापाराणामभिलषणादननुपालना पोषधस्येति । अस्य चातिचारत्वं भावतो विरतेर्बाधितत्वादिति^२ ॥

॥ ५६ ॥ अद्यासंविभागस्म त्ति अह त्ति यथासिद्धस्य स्वाद्यै^३ निर्वर्तितस्तेत्यर्थः, अशनादेः समितिसङ्गतत्वेन पश्चात्कर्मादिदोषपरिहारेण विभजनं साधवे दानद्वारेण विभागकरणं यथासंविभागः । तस्य ॥ सचित्तनिक्वेवणयेत्यादि^४ सचित्तेषु ब्रौह्मादिषु निक्षेपणमन्नादेरदानबुद्ध्या मातृष्ठानतः सचित्तनिक्षेपणम् ॥ १ ॥ एवं सचित्तेन फलादिना स्थगनं सचित्तपिधानम् ॥ २ ॥ कालातिक्रमः कालस्य साधुभोजनकालस्यातिक्रम उल्लङ्घनं कालातिक्रमः । अयमभिप्रायः, “कालमूनमधिकं वाज्ञात्वा^५ साधवो न गृहीयन्ति^६, ज्ञास्यन्ति च यथायं ददाति” एवं विकल्पतो दानार्थमभ्युत्थानमतिचार इति ॥ ३ ॥ तथा परथपदेशः “परकीयमेतत्तेन साधुभ्यो न दीयते” इति साधुसमचं भणनं, “जानन्तु साधवो यद्यस्यैतद्भक्तादिकं भवेत्तदा कथमस्मभ्यं न दद्याद्” इति साधुसम्प्रत्ययार्थम्^७ । अथवा “अस्माद्दानान्मम मात्रादेः

१ c e insert निमित्तं after तयोर् । २ c बोधित्वाद् । ३ a स्वर्थं । ४ a •निक्विण्णयेत्यादि, c e •निक्वेवणयेत्यादि । ५ c वाज्ञात्वा । ६ a गृहीयन्ते, c e गृहीयन्ति । ७ c •सम्प्रत्ययार्थभणनम्

पुणमस्ति^१ इति भणनमिति ॥ ४ ॥ मत्सरिता^२ “अपरेणेदं दत्तं,
किमहं तस्मादपि कृपणो ह्रीनो वातो ऽहमपि ददामि” इत्येवंरूपो
दानप्रवर्तकविकल्पो मत्सरिता ॥ ५ ॥ एते चातिचारो एव, न
भङ्गा, दानार्थमभ्युत्थानपरिणतेश्च^३ दूषितत्वाद्भङ्गस्वरूपस्य चेहैवमभि-
धानाद्, यथा ।

दाणन्तराय दोषा न देद, दिज्जन्तयं च वारेद ।

दिष्टे^४ वा परितप्पद इति किवणत्ता भवे भङ्गो ॥

आवश्यकटीकायां हि न भङ्गातिचारयोर्विशेषो^५ ऽस्माभिरवबुद्धः,
केवलमिह भङ्गादिवेकं कुर्वद्भिरस्माभिरतिचारा व्याख्याताः । सम्प्र-
दायान्नवपदादिषु तथा दर्शनात् ।

जारिमओ जदभेओ जह जायद जह व तत्थ^६ दोसगुणा ।

जयणा जह अइयारा भङ्गा तह भावणा नेया ॥

इत्यस्या आवश्यकचूष्यो^७ पूर्वगतगाथाया दर्शनादतिचारशब्दस्य
सर्वभङ्गे प्रायो ऽप्रसिद्धत्वाच्च । ततो नेदं^८ शङ्कनीयं^९, य एते ऽतिचारा
उक्तास्ते भङ्गा एवेति । तथा^{१०} य^{११} एते प्रतिव्रतं पञ्चपञ्चातिचारास्त^{१२}
उपलवणमतिचारान्तराणामवसेया, न त्ववधारणम् । यदाहुः पूज्याः ।

पञ्चपञ्चादयारा ओ सुत्तम्मि जे पदंसिया ।

ते नावधारणट्ठाए किन्तु ते उवलक्खणं ॥

इति^{१३} । इदं चेह तत्त्वं । यत्र व्रतविषये ऽनाभोगादिनातिक्रमा-

१ c मत्सरिता, e मत्सरिता । २ c c दानार्थमभ्युत्थानं दानपरिणतेश्च । ३ a c c
दिष्टे । ४ c c नवभङ्गः । ५ c वदच्छ for व तत्थ । ६ c नेवं । ७ c c शङ्कनीयं एते ।
८ c c यथा । ९ c c हे, ते । १० a e ति, c om. ति ।

दिपदत्रयेण वा स्वबुद्धिकल्पनया वा व्रतसापेक्षतया व्रतविषयं परि-
हरतः^१ प्रवृत्तिः सो ऽतिचारो, विपरीततायां तु 'भङ्ग' इत्येवं
सङ्कीर्णातिचारपदगमनिका कार्या । अथ सर्वविरतावेवातिचारा
भवन्ति, देशविरतौ तु भङ्गा एव । यदाह ।

सञ्चे वि य अदयारा सञ्जलणाणं तु उदयत्रो ङ्गन्ति ।

मूलच्छेज्जं पुण होइ बारसण्हं कसायाणं ॥

अत्रोच्यते इयं हि गाथा सर्वविरतावेवातिचारभङ्गोपदर्शनार्था^२,
न देशविरत्यादिभङ्गदर्शनार्था । तथैव वृत्तौ व्याख्यातत्वात् । तथा
सञ्ज्वलनोदयविशेषे सर्वविरतिविशेषस्यातिचारा एव भवन्ति, न
मूलच्छेद्यम् । प्रत्याख्यानान्तरादीनां तृदये पश्चानुपूर्व्या सर्वविर-
त्यादीनां मूलतः क्वेदो भवतीत्येवंभूतव्याख्यानान्तरे ऽपि न देश-
विरत्यादावतिचाराभावः सिध्यति । यतो यथामंयतस्य चतुर्था-
नामुदये यथाख्यातचारित्रं भ्रश्यति, इतरचारित्रं^३ सम्यक्त्वं च साति-
चारमुदयविशेषान्निरतिचारं च^४ भवतीति । एवं तृतीयोदये सरा-
गचरणं^५ भ्रश्यति, देशविरतिसम्यक्त्वे सातिचारे निरतिचारे^६ च प्रत्येकं
तथैव स्याताम् । द्वितीयोदये देशविरतिर्भ्रश्यति, सम्यक्त्वं तु तथैव
द्विधा स्यात् । प्रथमोदये तु सम्यक्त्वं भ्रश्यतीति । एवं चैतत्,
कथमन्यथा सम्यक्सातिचारेषु दैशिकेषु प्रायश्चित्तं तप एव निरूपितं,
सार्विकेषु तु^७ मूलमिति । अथानन्तानुबन्ध्यादयो द्वादश कषायाः
सर्वघातिनः, सञ्ज्वलनास्तु देशघातिन इति । ततश्च सर्वघातिना-

१ e परिहारः । २ e °दर्शनार्थं । ३ e इतरचारित्रं । ४ e om. च । ५ e
सरागावरणं प्रणश्यति । ६ e निरतिचारेषु om. च । ७ e om. तु ।

सुदये मूलमेव, देशघातिनां त्वतिचार इति मत्तं, किन्तु यदे-
तत्सर्वघातित्वं द्वादशानां कषायाणां, तत्सर्वविरत्यपेक्षमेव शतक-
चूर्णिकारेण व्याख्यातं, न तु सम्यक्काद्यपेक्षमिति । तथा हि तद्वाक्यं
“भगवत्पण्णौयं^१ पञ्चमहस्वयमइयं अट्टारसमीलङ्गमइस्सकलियं चारित्तं
घाएन्ति त्ति सञ्चघाइणो” त्ति । किञ्च प्रागुपदर्शितायाः^२ “जारी-
सओ” इत्यादि गाथायाः सामर्थ्यादतिचारभङ्गौ देशविरतिमस्य-
क्त्वयोः प्रतिपत्तय्याविति ॥

॥ ५७ ॥ **अपश्चिमे**त्यादि पश्चिमैवापश्चिमा, मरणं प्राणत्याग-
लक्षणं, तदेवान्तो मरणान्तः, तत्रभवा मारणान्तिकी^३, संलिख्यते
कृशीक्रियते शरीरकषायाद्यन्त्येति **संलेखना** तपोविशेषलक्षणा, ततः
पदत्रयस्य कर्मधारयः, तस्या **जोषणा**^४ सेवना, तस्या **आराधना**
अखण्डकालकरणमित्यर्थः, अपश्चिममारणान्तिकसंलेखनाजोषणारा-
धना, तस्याः ॥ **इहलोके**त्यादि इहलोको मनुष्यलोकः, तस्मिन्नाशंसा-
भिलाषः, तस्याः प्रयोग इहलोकाशंसाप्रयोगः । “अेष्टी स्हां जन्मान्तरे
ऽमात्यो वा” इत्येवंरूपा^५ प्रार्थना ॥ १ ॥ एवं **परलोकाशंसाप्रयोगो**,
“देवो ऽहं स्याम्” इत्यादि ॥ २ ॥ **जीविताशंसाप्रयोगो** जीवितं
प्राणधारणं तदाशंसायास्तदभिलाषस्य प्रयोगो, “यदि वज्रकालमहं
जीवेयम्” इति । अयं हि संलेखनावान्कश्चिद्वस्तमात्यपुस्तक-
वाचनादिपूजादर्शनाद्वज्रपरिवारावलोकनाल्लोकज्ञावाश्रयणाच्चैवं मन्येत,
यथा “जौवितमेव अेयः, प्रतिपन्नानशनस्यापियत एवंविधा मदुद्देशेन

१ a भगवत्पण्णौयं, ce भगवत्पण्णौयं । २ c प्रागुक्तापिदर्शितायाः, e प्रागुक्तापि-
र्शितायाः । ३ e अन्तिका । ४ e जोषणा । ५ a एवंरूपप्रार्थना ।

विभूतिर्वर्तते” इति ॥ ३ ॥ **मरणाशंसाप्रयोग** उक्तस्वरूपपूजाद्यभावे
भावयत्यसौ “यदि शीघ्रं म्रियेऽहम्” इति स्वरूप इति ॥ ४ ॥
कामभोगाशंसाप्रयोगो, “यदि मे मानुष्यकामभोगादिव्यापाराः^१
सम्पद्यन्ते तदा साधु” इति विकल्परूपः^२ ॥ ५ ॥

॥ ५८ ॥ **नो खलु** इत्यादि नो खलु मम भदन्त भगवन्कल्पते युज्यते ।
अद्यप्रभृति इतः सम्यक्प्रतिपत्तिदिनादारभ्य निरतिचारसम्यक्त्वा-
परिपालनार्थं तद्यतनामाश्रित्य । **अन्नउचिए व** न्ति जैनयूयाद्यदन्यदूयं
सङ्घान्तरं तीर्थान्तरमित्यर्थः, तदस्ति येषां ते अन्ययुधिकाश्चरकादिकु-
तीर्थिकाः, तान् । **अन्ययुधिकदैवतानि** वा हरिहरादीनि । **अन्ययुधिक-**
परिगृहीतानि वा चैत्यानि^३ अर्हत्प्रतिमालक्षणानि, यथा भौतप-
रिगृहीतानि वीरभद्रमहाकालादीनि । **वन्दितुं वा** अभिवादनं
कर्तुम् । **नमस्यितुं^४** वा प्रणामपूर्वकं प्रशस्तध्वनिभिर्गुणोत्कीर्तनं
कर्तुम्^५ । तद्भक्तानां मिथ्यात्वस्थिरीकरणादिदोषप्रसङ्गादित्यभिप्रायः ॥
तथा **पूर्वं प्रथममनालप्तेन** सता अन्यतीर्थिकैः, तानेव । **आलपितुं वा**
सकृत्सम्भाषितुम् । **संलपितुं वा** पुनःपुनः संलापं कर्तुम् । यतस्ते
तत्पतरायोगोलकल्पाः^६ खत्वासनादिक्रियायां नियुक्ता भवन्ति, तत्प्र-
त्ययश्च कर्मबन्धः स्यात् । तथालापादेः सकाशात्परिचयेन तस्यैव
तत्परिजनस्य वा मिथ्यात्वप्राप्तिरिति । प्रथमालप्तेन त्वसम्भ्रमं लोका-
पवादभयात् “कीदृशस्त्वम्” इत्यादि वाच्यमिति ॥ तथा तेभ्योऽन्य-
युधिकेभ्यो **ऽज्ञादि दातुं** वा सकृत्, **अनुप्रदातुं** वा पुनःपुनरित्यर्थः ॥

१ a मानुष्यकाः कामभोगादिव्यावा सम्पद्यन्ते । २ a विकल्परूप, c e विकल्परूपा । ३ c
e अर्हच्चैत्यानि । ४ a नमःस्यितुं, c नमस्यितुं, e नमस्यितुं । ५ c c c योगोलकल्पाः ।

अयं च निषेधो धर्मबुध्येव, करुणया तु दद्यादपि ॥ किं सर्वथा न कल्पत इत्याह । नन्नत्य रायाभिओगणं ति न इति न कल्पत इति यो ऽयं निषेधः, सो ऽन्यत्र राजाभियोगात्, तृतीयायाः पञ्चम्यर्थत्वाद्राजाभियोगं वर्जयित्वेत्यर्थः । राजाभियोगस्तु राजपरतन्त्रता । गणः समुदायस्तदभियोगो वश्यता गणाभियोगस्तस्मात् । बलाभियोगो नाम राजगणव्यतिरिक्तस्य बलवतः पारतन्त्र्यम् । देवताभियोगो देवपरतन्त्रता । गुरुनिग्रहो मातापितृपारवश्यं, गुरुणां वा चैत्यसाधूनां निग्रहः प्रत्यनीककृतोपद्रवो गुरुनिग्रहः, तत्रोपस्थिते तद्रक्षार्थमन्ययूथिकादिभ्यो दददपि^१ नातिक्रामति सम्यक्कमिति ॥ वित्तिकन्तारेणं^२ ति वृत्तिर्जीविका, तस्याः कान्तारमरणं तदिव कान्तारं चेन्न कालो वा वृत्तिकान्तारं निर्वाहाभाव इत्यर्थः । तस्मादन्यत्र निषेधो दानप्रणामादेरिति प्रकृतमिति ॥ पडिगहं ति पात्रम् । पौडं ति पट्टादिकम् । फलगं ति अवष्टम्भादिकं फलकम् । भेसज्जं^३ ति पथ्यम् ॥ अट्टादं ति उत्तरभूतानर्थानाददाति ॥

॥५८॥ लङ्गकरण इत्यत्र यावत्करणाङ्गकरणजुत्तजोदयमित्यादिर्यानवर्णको व्याख्यास्यमानसप्तमाध्ययनवदवसेयः ॥

॥६६॥ महावीरस्म अन्तिद्यं ति अन्तेभवा आन्तिकी^४ महावीरसमीपाभ्युपगतेत्यर्थः^५ । तां धम्मपण्णित्तिं धर्मप्रज्ञापनामुपसम्पद्याङ्गीकृत्यानुष्ठानद्वारतः^६ । जहा पुरणोत्ति भगवत्यभिहितो

१ acf। ददपि । २ ace वित्तिकन्तारेणं । ३ a भेसज्जं ति । ४ c आन्तिका । ५ af० पाभ्युपगमेत्य० । ६ c प्रज्ञापनम् ।

बलतपस्वी^१ । स यथा स्वस्थाने पुत्रादिस्थापनमकरोत्, तथायं कृत-
वानित्यर्थः । एवं चासौ कृतवान्, विउलं असणपाणखाइमसाइमं
उवक्खडावित्ता, मित्तनाइनियगसम्बन्धिपरिजणं आमन्तेत्ता, तं
मित्तनाइनियगसम्बन्धिपरिजणं विउलेणं ४ वत्थगन्धमल्लालङ्कारेण य^२
सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता, तस्सेव मित्तनाइनियगसम्बन्धिपरिजणस्स पुरओ
जेट्ठपुत्तं कुडुम्बे^३ ठावित्तं त्ति ॥ **नायकुलंसि** त्ति स्वजनगृहे ॥

॥ ६८ ॥ **उवक्खडेउ**^४ त्ति उपस्करोतु राध्यतु । **उवकरेउ** त्ति
उपकरोतु, सिद्धं सद्^५ द्रव्यान्तरैः कृतोपकारमाहितगुणान्तरं विद-
धातु ॥

॥ ७० ॥ **पढमं** त्ति एकादशानामाद्यामुपासकप्रतिमां श्रावकोचि-
ताभिग्रहविशेषरूपासुपसम्पद्य विहरति । तस्याश्चेदं स्वरूपम् ।

सङ्कादिसल्लविरहियसम्मदंसणजुओ^६ उ^७ जो जन्तू^८ ।

सेसगुणविप्पमुक्को, एसा खलु होइ पढमा ओ^९ ॥

सम्यग्दर्शनप्रतिपत्तिश्च तस्य पूर्वमप्यासीत् । केवलमिह शङ्कादि-
दोषराजाभियोगाद्यपवादवर्जितत्वेन तथाविधसम्यग्दर्शनाचारविशेष-
पालनाभ्युपगमेन च प्रतिमात्वं सम्भाव्यते । कथमन्यथासूत्रेकमासं
प्रथमायाः प्रतिमायाः^{१०} पालनेन, द्वौ मासौ द्वितीयायाः पालनेन,
एवं^{११} यावदेकादश मासानेकादश्याः पालनेन पञ्चसार्धानि वर्षाणि

१ c e बालतपस्वी । २ e om य । ३ c कुटम्बे, e कुटम्बे । ४ See footnote
to the translation. ५ a f सत (error for सत्), c तु, e स च । ६ a c e f h
•विरहितं । ७ e om उ; see Hemachandra ii, 203, 211; it is a shorter
form of ओ or उच्च । ८ c जुत्ता, om. जो । ९ a f उ; see footnote ७
१० a f om. ११ a om.

पूरितवानित्यर्थतो^१ वक्ष्यतीति । न चायमर्थो दशाश्रुतस्कन्धादावुप-
लभ्यते अद्वामात्ररूपायास्तत्र तस्याः प्रतिपादनात् ॥ **अहासुत्तं** ति
सूत्रानतिक्रमेण । **यथाकल्पं** प्रतिमाचारानतिक्रमेण । **यथामागं**
चायोपशमिकभावानतिक्रमेण । **अहातच्चं** ति यथातत्त्वं दर्शनप्रतिमेति
शब्दस्यान्वर्थानतिक्रमेण । **फासेद** त्ति स्पृशति प्रतिपत्तिकाले विधिना
प्रतिपत्तेः । **पालेद** त्ति सततोपयोगप्रतिजागरणेन रक्षति । **सोहेद**
त्ति शोभयति गुरुपूजापुरस्सरपारणकरणेन सोधयति वा निरति-
चारतया । **तीरेद** त्ति पूर्णं ऽपि कालावधावनुबन्धात्यागात्^२ । कीर्त-
यति तत्समाप्तौ “इदमिदं चेहादिमध्यावसानेषु कर्त्तव्यं तच्च मया
कृतम्” इति कीर्तनात् । आराधयति एभिरेव प्रकारैः सम्पूर्णैर्निष्ठां
नयतीति ॥ **दोच्चं** ति द्वितीयां व्रतप्रतिमाम् । इदं चास्याः स्वरूपम् ।

दंसणपडिमाजुत्तो पालेन्तो^३ ऽणुव्वए निरदयारे ।

अणुकम्पादगुणजुओ जीवो^४, इह होइ वयपडिमा ॥

तच्चं ति तृतीयां सामायिकप्रतिमाम् । तत्स्वरूपमिदम् ।

वरदंसणवयजुत्तो सामदयं^५ कुणइ जो उ सज्झासु ।

उक्कोसेण तिमासं, एसा सामादयप्पडिमा ॥

चउत्थं ति चतुर्थी^६ पोषधप्रतिमामेवंरूपाम् ।

पुव्वोदियपडिमजुओ पालइ जो पोसहं तु सम्पुणं^७ ।

अट्ठमिचउद्दमाइसु चउरो मासे^८, चउत्थी^९ सा ॥

१ e अर्थः ततो । २ a ०त्यागन । ३ e e h पालन्तो । ४ e ०जुत्तजीवो ।
५ e e h सामादयं । ६ e चतुर्थी पोषधप्रतिमैवंरूपा । ७ e सम्पत्तम् । ८ e मासा ।
९ e a f h चउत्थे ।

पञ्चमं ति पञ्चमीं प्रतिमाप्रतिमां^१ कायोत्सर्गप्रतिमामित्यर्थः । स्वरूपं चास्याः ।

सम्पन्नगुणव्यगुणवयसिक्त्वावयवं थिरो य नाणी य ।

अट्टमिचउद्दमीसुं पडिमं ठा एगराईयं^२ ॥

असिणाणवियडभोई मउल्लिकडो^३ दिवसवम्भयारी य ।

राइं परिमाणकडो पडिमावज्जेसु दियहेसु ॥

झायइ पडिमाए ठिओ^४ तिलोयपुज्जे जिणे^५ जियकसाए ।

नियदोसपच्चणीयं अणं वा पञ्च जा मासा ॥

अस्मानो ऽरात्रिभोजी चेत्यर्थः । मुकुलकच्छ^६ इत्यर्थः ॥

छठं ति षष्ठीं अन्नह्रवर्जनप्रतिमाम् । एतत्स्वरूपं चैवम् ।

पुव्वोदियगुणजुत्तो विसेसओ विजियमोहणिज्जो^७ य ।

वज्जइ अबम्भमेगन्तओ उ राइं पि थिरचित्तो ॥

सिङ्गारकहाविरओ इत्थीए समं रहम्मि^८ नो ठाइ ।

चयइ य अदप्पसज्जं तहा विभूसं च उक्कोसं ॥

एवं जा^९ क्कमासा एसो हि गओ उ^{१०} इयरहा दिट्ठं ।

जावज्जीवं पि इमं वज्जइ एयम्मि लोगम्मि ॥

सप्तमं ति सप्तमीं सचित्ताहारवर्जनप्रतिमामित्यर्थः । इयं चैवम् ।

सच्चित्तं आहारं वज्जइ असणाइयं निरवसेसं ।

सेसपयसमाउत्तो^{११} जा मासा सत्त विहिपुव्वं ॥

१ e has only प्रतिमां omitting प्रतिमा, e प्रतिमां प्रातिमं । २ e गगराईयम् । ३ e मउडोक्को । ४ a f h ट्टिउ । ५ e om. जिणे । ६ a मुकुलकच्छ ; ee मुत्कलकच्छ ; cf. सुत्तकच्छ । ७ ee विजय० । ८ e रहंसि । ९ ee जावच्छमा । १० ee om. उ । ११ e ०वय० ।

चतुर्थम ति अष्टमीं स्वयमारम्भवर्जनप्रतिमाम् । तद्रूपमिदम् ।

वज्रं सयमारम्भं सावज्जं, कारवेद पेसेहिं ।

वित्तिनिमित्तं पुव्वयगुणजुत्तो अट्ट जा मासा ॥

नवम ति नवमीं मृतकप्रेष्यारम्भवर्जनप्रतिमाम्^१ । सा चेयम् ।

पेसेहिं आरम्भं सावज्जं कारवेद नो गुरुयं ।

पुव्वोदयगुणजुत्तो नव मासा जाव विहिणा ओ^२ ॥

दशम ति दशमीं उद्दिष्टभक्तवर्जनप्रतिमाम् । सा चैवम् ।

उद्दिष्टकडं भत्तं पि वज्जए किमुय सेसमारम्भं ।

सो होइ य^३ खुरमुण्डो मिहलिं वा धारए^४ कोइ ॥

दव्वं पुट्ठो जा^५ णं जाणेइ इ^६ वयइ नो इ नो वेइ ।

पुव्वोदयगुणजुत्तो दस मासा जालमाणेणं^७ ॥

एकादशम ति एकादशीं अमणभूतप्रतिमाम् । तत्स्वरूपं चैतत् ।

खुरमुण्डो लोएण^८ व^९ रयहरणं^{१०} ओगहं^{११} च घेत्तूण ।

समणभूओ विहरइ धम्मं काएण फासेन्तो^{१२} ॥

एवं उक्कोसेणं एक्कारस मास^{१३} जाव विहरेइ ।

एक्काहाइपरेणं^{१४} एवं सव्वत्थ पाएणं ॥

इति ॥

॥ ७२ ॥ **उगालेणमि** त्यादिवर्णको मेघकुमारतपोवर्णक इव
व्याख्येयः । यावद्नवकाङ्गविहरतीति ॥

१ This clause and verse is very corrupt in e. २ a उ। ३ e om. य।
४ a e धारते कीति e धारण कीति। ५ a जो णं, e जाणे। ६ a इ वयइ नो वेति,
e वयइ तो य नो वेइ, e वयइ नो वेति। ७ e o मासेणं। ८ e लोए, h लोएणं।
९ a f च। १० e यरहरणं e यवरहरण। ११ a c f h उगहं, e पडिमाहं।
१२ e e h फासन्ता। १३ a सामल जाव, f सामभ जाव। १४ एक्काहाइण।

॥ ८३ ॥ निहन्त्या वापि न त्ति गृहमध्यावसत्, गेहे वर्त्त-
मानस्येत्यर्थः ॥

॥ ८५ ॥ यत्तान्नित्यादय^१ एकार्थाः शब्दाः ॥

॥ ८६ ॥ गोखरा ॥ त्ति हे गौतम इत्येवमामन्त्येति१ ॥

तिष्ठेयम्" इति निगमनं, यथा "एवं खलु जम्बू समणेणं जाव
उवासगदसाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमद्वे पस्सत्ते इति वेमि" ॥

॥ उपासकदशानां प्रथमाध्ययनं समाप्तम् ॥

द्वितीयमध्यधनम् ॥

अथ द्वितीये किमपि लिख्यते ॥

॥ ८३ ॥ पुनरुक्तं तत्रापररात्रः^१ ति पूर्वरात्रश्च। भावपररात्र-
इति पूर्वरात्रापररात्रः^२, स एव कालसमयः^३ कालविशेषः ॥

॥ ८४ ॥ तत्र विधादरे वधानाये एवमिति वर्णकव्यासो वर्ण-
कविस्तरः ॥ यामं ति शिरः । से तस्य । योक्तिरुचः ति गवां
चरणार्थं यदंशदलमयं महद्भाजनं, तद्भोक्किलञ्चं डल्ले ति यदु-
च्यते, तस्याधोमुखीकृतस्य यत्संस्थानं, तेन संस्थितं तदाकारमित्यर्थः ।
पुस्तकान्तरे विशेषान्तरमुपलभ्यते । विगयकप्पयनिभं ति विहृतो

१ a f h सव्वाणम्, c e सत्वाणम् । २ f इत्येदं व्यामं० । ३ e पूर्वरान्नावपररात्रः ।
 ४ e कालः समयः । ५ a e f गोकिलिंज, but immediately afterwards गोकिलि-
 लंज, as in A B D E F; Skr. गोकिलिञ्ज or गोकिलिञ्च, cf. Marāṭhī किलच
 or किलीच । ६ e ० दलमयमहद्भजनं ।

योऽलञ्जरादीनां^१ कल्प एव कल्पकः क्लेशः खण्डं कर्परमिति तात्पर्यं,
तन्निभं तत्सदृशमिति ॥ क्वचित्तु वयडकोप्परनिभं ति दृश्यते, तच्चो-
पदेशगम्यम् ॥ **सालिभमेक्षमरिमा** ब्रौहिकणिगशूकसमाः^२ से तस्य
केमा वालाः । एतदेव व्यनक्ति, **कविलतेएणं दिप्पमाणा**^३ पिङ्गलदीप्ता^४
रोचमानाः ॥ **उट्टियाकभञ्जमंठाणमंठियं** उट्टिका मृण्मयो महा-
भाजनविशेषस्तस्याः कभञ्जं कपालं, तस्य^५ यत्संस्थानं तत्संस्थितम् ।
निडालं ति ललाटम् ॥ पाठान्तरे । महञ्जउट्टियाकभञ्जमरिमोवमे^६
महोद्विकाकपालमदृशमित्येवमुक्तेखेनोपमा^७ उपमानवाक्यं यत्र त-
त्तथा ॥ **मुगुंसपुंक्**^८ व भुजपरिमर्पविशेषो मुर्गुमा, मा^९ च खाड-
हिस त्ति सम्भाव्यते, तत्पुच्छवत् । तस्येति पिशाचरूपस्य **भुम-**
गाओ^{१०} त्ति भ्रुवौ प्रस्तुतोपमार्थमेव व्यनक्ति, **फुग्गफुग्गाओ**^{११} त्ति
परस्परामम्बद्वारोमिके विकीर्णविकीर्णरोमिके^{१२} इत्यर्थः ॥ पुस्तका-
न्तरे तु **जडिलजडिलाओ**^{१३} त्ति प्रतीतम् ॥ **विगयवीभच्छदंमणाओ**
त्ति विकृतं वीभत्सं च दर्शनं रूपं ययोस्ते तथा ॥ **सीमघडिविणिग्ग-**
याणि शीर्षमेव घटी तदाकारत्वात् शीर्षघटी^{१४}, तस्या विनि-
र्गते इव विनिर्गते शिरोघटीमतिक्रम्य व्यवस्थितत्वात् । **अविणी**
लोचने, विकृतवीभत्सदर्शने प्रतीतम् ॥ **कर्णौ** अवणौ यथा शूर्प-

१ a e f अलञ्जरादीनां । २ e f ब्रौह्मी० । ३ a f दिप्पमाणे, apparently
intended as a nom. plur. ending in ए, see E. Müller's *Beiträge zur*
Jaina Grammatik, p. 50, Bhag., p. 418. ४ a f पिंपल० । ५ e तत्संस्थानं ।
६ e महिञ्ज० । ७ e ममदृशमित्येव समुक्तेखेनोपमा । ८ e मुगुंसपुच्छं, f मुगुंस० ।
९ e om. मा । १० e भूमगाउ, f भुमगाउ । ११ a फुग्गाओ । १२ e om. one
विकीर्ण । १३ a f जडिलजडिलाउ, e जडिलजडिलाउ । १४ e ० घटिः ।

कर्त्तरमेव शूर्पखण्डमेव नान्यथाकारौ टप्पराकारावित्यर्थः । विकृते-
 त्यादि तथैव ॥ **उरब्धपुडसन्निभा** उरब्ध उरणस्तस्य^१ पुटं नामा-
 पुटं, तत्सन्निभा तत्सदृशौ नासा नासिका ॥ पाठान्तरेण^२ ऊरब्ध-
 पुडसंठानसंठिया, तत्र ऊरब्धा^३ वाद्यविशेषस्तस्याः पुटं पुष्करं
 तत्संस्थानसंस्थिता^४ अतिचिपिटत्वेन^५ समत्वादिति ॥ **सुसिर** त्ति
 महारन्ध्रा, जमलचुल्लौसंठाणसंठिया यमलयोः समस्थितद्वयरूपयो
 चुल्लोर्यत्संस्थानं^६ तत्संस्थिते द्वे अपि तस्य नामापुटे नासिकाविवरे ॥
 वाचनान्तरे महत्कुब्जसंठिया^७ दो वि से^८ कपोला, तत्र क्षौण-
 मांसत्वादुन्नतास्थित्वाच्च^९ कुब्जं^{१०} ति निम्नं क्षाममित्यर्थः । तत्सं-
 स्थितौ द्वावपि से तस्य कपोलौ गण्डौ ॥ तथा **घोडय**^{११} त्ति
 घोटकपुच्छवदश्वबालधिवत्तस्य पिशाचरूपस्य श्मश्रूणि^{१२} कूर्चकेशाः ।
 तथा कपिलकपिलानि अतिकडाराणि विकृतानौत्यादि तथैव ॥
 पाठान्तरेण घोडयपुंक्^{१३} व तस्मै कविलफरुमाओ उड्डलोमाओ^{१४}
 दाडियाओ^{१५}, तत्र परुषे^{१६} कर्कशस्पर्शे ऊर्ध्वरोमिके^{१७} न तिर्यगव-
 नते इत्यर्थः । दंष्ट्रिके उत्तरौष्ठरोमाणि^{१८} ॥ **ओष्ठौ**^{१९} दशनच्छदौ

८

१ a e f जरण० । २ e पाठान्तरे । ३ e ऊरब्धो । ४ e ०संस्थाने संस्थिता ।
 ५ e चिपिटत्वेन । ६ a f तुल्यार, e चुल्लोर । ७ So e here, while afterwards
 it has कुच्चं ; but a f have ०कुच्चं here, but afterwards कुब्जं ; Skr. कुत्रम्
 'a hole', 'a cavity' ; the Marāṭhī has a word कुचा or कुचा (or गुचा)
 'a dint', 'a depression'. ८ e ते । ९ a e f ०मांसत्वात् उन्नता० । १० a f
 कुब्जं, e कुच्चं । ११ a f om. घोडय त्ति । १२ a श्मश्रूणि, f श्रूणि । १३ a
 e f ०पुंक् । १४ e उड्डलोमाओ, f उड्डलोमा । १५ So e ; but a f दाडियाओ
 (see Hem. II, 139). १६ e परुषे । १७ a e f ऊर्ध्वं । १८ a e f उत्तरौ-
 ष्ठ० । १९ a e f ओष्ठौ ।

उद्गस्येव लम्बौ^१ प्रलम्बमानौ ॥ पाठान्तरेण उद्गा से घोडगस्य
जहा दो वि लम्बमाणा ॥ **तथा** फाला^२ लोहमयकुशाः, तत्स-
दृशा दीर्घत्वात्, से तस्य दन्ता दशनाः^३ ॥ **जिह्वा यया** शूर्पकर्त्तरु-
मेव नान्यथाकारा, विहृतेत्यादि तदेव ॥ पाठान्तरे हिङ्गुलुयधाउ-
कन्दरविलं व^४ तस्स वयणं इति दृश्यते । तत्र हिङ्गुलुको वर्ण-
द्रव्यं तद्रूपो धातुर्यत्र तत्, तथाविधं यत्कन्दरविलं गुहालक्षणं
रन्ध्रं तदिव तस्य वदनम् ॥ **हलकुडाल**^५ हलस्योपरि ततो
भागः, तत्संस्थिते तदाकारे अतिवक्रदीर्घे से तस्य हणुय त्ति दंष्ट्रा-
विशेषौ^६ ॥ **गल्लकडिक्कं च तस्स** त्ति गल्ल एव कपोल एव कडिक्क
मण्डकादिपचनभाजनं गल्लकडिक्कं, चः^७ समुच्चये, तस्य पिशा-
चरूपस्य । खड्डु^८ ति गर्त्ताकारं^९ निम्नमध्यभागमित्यर्थः । **फुट्टं** ति
विदीर्णं, अनेनैव साधर्म्येण^{१०} कडिक्कमित्युपमानं कृतम् । **कविलं**
ति वर्णतः । **फहसं** ति स्पर्शतः । **महसं** ति महत् ॥ तथा
मृदङ्गाकारेण मर्दलाकृत्या उपमा यस्य स मृदङ्गाकारोपमः । से
तस्य स्कन्धोऽङ्गदेशः ॥ **पुरवरे**^{११} त्ति पुरवरकपाटोपमं से तस्य वक्ष-
उरःस्थलं विस्तीर्णत्वादिति ॥ तथा **कोष्ठिका**^{१२} लोहादिधातुधमनार्थं
मृत्तिकामयी कुशूलिका^{१३}, तस्या यत्संस्थानं तेन संस्थितौ तस्य
द्वावपि बाह्वु भुजौ स्थूलावित्यर्थः ॥ तथा **निषापाहाणे** त्ति मुद्रा-

१ e inserts प्रलंबौ । २ a f फालाः । ३ a f दशनं । ४ a e f व । ५ a f
कुड्डा, e कुडाल त्ति । ६ e विशेषौ । ७ a v ङे च । ८ e खड्डं, Marāṭhī
खड्डा । ९ e गर्त्ता रंध्राकारं । १० e f साधर्म्येण । ११ a f om. १२ a e f
कोष्ठिका । १३ a e f कुशूलिका ।

दिदलनःशिला, तत्संस्थितौ पृथुलत्वमूलत्वाभ्यां, दावपि अग्रहस्तौ
 भुजयोरग्रभूतौ करावित्यर्थः^१ । तथा **निमालोढे**^२ त्ति शिला-
 पत्रकः, तत्संस्थानसंस्थिता हस्तयोरङ्गुल्यः स्थूलत्वदीर्घत्वाभ्याम् ॥ तथा
मिप्पिपुडं ति शुक्तिसम्पुटस्यैकं दलं, तत्संस्थितास्तस्य नख त्ति नखा
 हस्ताङ्गुलिसम्बन्धिनः ॥ वाचनान्तरे तु इदमपरमधीयते । अड-
 यालगसंठिओ^३ उरो तम्म रोमगुविलो^४ त्ति अत्र अडयालग^५ त्ति
 अट्टालकः प्राकारावयवः^६ सम्भाव्यते तत्साधर्म्यं चोरसः क्षामत्वादि-
 नेति ॥ तथा **एहावियपसेवओ**^७ व्व त्ति नापितप्रसेवक^८ इव
 नखशोधकक्षुरादिभाजनमिव, उरसि वल्लमि, लम्बेते^९ प्रलम्बमानौ
 तिष्ठतः^{१०}, दावपि तस्य स्तनकौ वल्लोजौ ॥ तथा **पोट्टं** जठरं,
 अयःकोष्ठकवल्लोहकुशूलवदृत्तं^{११} वर्तुलम् ॥ तथा **पानं** धान्यरससंस्कृतं
 जलं येन कुविन्दाश्चीवराणि पाययन्ति तस्य कलन्दं कुण्डं पान-
 कलन्दं, तत्सदृशी गम्भीरतया मे तस्य नाभिर्जठरमध्यावयवः ॥
 वाचनान्तरेऽधीतं भग्नकडी विगयवंकपट्टी^{१२} असरिसा दो
 वि तस्स फिसगा । तत्र मय्यकटिर्विहृतवक्रपृष्ठः^{१३}, फिमकौ^{१४}
 पुतौ ॥ तथा **सिक्कं**^{१५} दध्यादिभाजनानां दोरकमयमाकाशे^{१६} अव-
 लम्बनं^{१७} लोकप्रसिद्धं^{१८}, तत्संस्थानसंस्थितं मे तस्य नेत्रं मथिदण्डा-

१ a f करो इत्यर्थः । २ e निमालोढो । ३ e अडालग० । ४ e रोम विलो ।
 ५ a e f अडयालग । ६ e प्रकारावयवः । ७ a f ० पसेवउ व्व त्ति, e ० पसेवउ त्ति ।
 ८ e नापित तत्प्रसेवक । ९ e लम्बेति त्ति । १० a f तिष्ठतः । ११ a e f ० कोष्ठक० ।
 १२ e ० पिट्टी (see Hem. I, 35, 129). १३ a f ० पृष्ठः, e पृष्टिः । १४ Skr.
 properly स्फिचौ । १५ a f सिक्कां, e सिक्कं । १६ a e f दवरकमयम् । १७ a
 f अवलम्बनं । १८ e लोके प्रसिद्धं ।

कर्णरज्जुः^१, तद्वद्दीर्घतया^२ तन्नेत्रं श्रेफ^३ उच्यते ॥ तथा
 किष्पुडसंठाणमंठिय^४ त्ति सुरागोणकरूपतण्डुलकिण्वमृतगोणी-
 पुटद्वयसंस्थानसंस्थिताविति^५ सम्भाव्यते । द्वावपि तस्य वृषणौ
 पोत्रकौ ॥ तथा जमलकोट्टिय^६ त्ति समतया व्यवस्थापितकुशू-
 लिकाद्वयसंस्थानसंस्थितौ^७ द्वावपि तस्य ऊरू^८ जङ्घे ॥ तथा
 अज्जणगुट्टं^९ व त्ति अर्जुनसृणविशेषस्तस्य गुट्टं^{१०} स्तम्बस्तद्वनस्य^{११}
 जानुनी । अनन्तरोक्तोपमानस्य^{१२} साधर्म्यं व्यनक्ति । कुटिलकुटिले
 अतिवक्त्रे विहृतवीभत्सदर्शने ॥ तथा जङ्घे^{१३} जानुनोरधोवर्तिन्यौ^{१४} ।
 करकडीओ^{१५} त्ति कठिने निर्माणे इत्यर्थः । तथा रोमभिर्हृप-
 चिते ॥ तथा अधरी^{१६} पेषणशिला, तत्संस्थानसंस्थितौ द्वावपि तस्य
 पादौ ॥ तथा अधरीलोष्टः^{१७} शिलापुत्रकः, तत्संस्थानसंस्थिताः पादयो-
 रङ्गुल्यः ॥ तथा^{१८} शुक्तिपुटसंस्थिताः^{१९} से तस्य पादाङ्गुलिनखाः ॥

॥ ८५ ॥ केशायान्नखाग्रं यावद्वर्णितं पिशाचरूपमधुना सामान्येन
 तद्वर्णनायाह । लडहमडहजाणुए^{२०} त्ति इहप्रस्तावे लडहशब्देन
 गन्ध्याः पश्चाद्भागवर्ति तदुत्तराङ्गरक्षणार्थं^{२१} यत्काष्ठं^{२२} तदुच्यते, तच्च
 गन्ध्यां स्रयबन्धनं भवति, एवं च स्रयसन्धिवन्धनत्वाल्लडह^{२३} इव,
 लडहे मडहे च स्रयत्वात्पदीर्घत्वाभ्यां जानुनी यस्य तत्तथा ॥ विकते

१ e मिथि० । २ a f तद्वद्दीर्घतया । ३ a f मेफा । ४ a ० तंडुलं ; a f
 विद्र० । ५ a f व्यवस्थापित० । ६ a f ऊरूजङ्घे, e उरू जङ्घे । ७ a f अज्जण० ;
 a f ० गुट्टं, e ० गुच्छं । ८ a f गुट्टं, e गुच्छं । ९ e स्तवकः । १० e ० पमानसाधर्म्यं ।
 ११ e जान्वोरधो० । १२ a e करकडीउ त्ति । १३ a e f om. १४ a f ० जानुण् ।
 १५ a । नदुत्तंगनरक्षणार्थं, e तदुत्तंगरक्षणार्थं । १६ a f यत्काष्ठं । १७ e स्रयसंबन्ध-
 नत्वाल्लडह ।

विकारवत्यौ, भुग्रे^१ विसंष्टुलतया^२, भुग्रे^३ वक्त्रे भुवौ यस्य पिशाचरूपस्य
 तत्तथा ॥ इहान्यदपि विशेषणचतुष्टयं वाचनान्तरे^४ अधीयते । मसि^५
 मूमगमहिंसकाल^६ मषीमूषिकामहिषवत्कालकम् । भरियमेहवले^७
 जलभृतमेघवर्णं कालमेवेत्यर्थः । लम्बोद्रे निग्गयदन्ते प्रतीत-
 मेव^८ तथा ॥ **अवदारितं** विवृतीकृतं वदनलक्षणं विवरं येन तत्तथा ।
 तथा निर्लालिता निष्कासिता^९ अग्रजिह्वा जिह्वाया अग्रभागो येन
 तत्तथा । ततः कर्मधारयः ॥ तथा **शरटैः**^{१०} कृकलामैः कृता^{११}
 मालिका स्रक् मुण्डे वक्षसि वा येन तत्तथा ॥ तथा^{१२} उन्दुरमा-
 लया^{१३} मूषिकस्रजा^{१४} परिणद्धं परिगतं सुकृतं सुष्टु^{१५} रचितं चिह्नं
 स्वकीयलाञ्छनं येन तत्तथा ॥ तथा **नकुलाभ्यां** बभ्रुभ्यां कृते
 कर्णपूरे आभरणविशेषौ येन तत्तथा ॥ तथा^{१६} **सर्पाभ्यां** कृतं वैकल्य-
 सुत्तरासङ्गो येन तत्तथा^{१७} ॥ पाठान्तरेण मूमगकयचुंभल^{१८} विच्छुय-
 कयच्छे^{१९} सप्पकयज्जोवद^{२०}, तत्र चुंभल^{२१} त्ति^{२२} शेखरः^{२३}, विच्छुय
 त्ति वृश्चिकाः, यज्ञोपवीतं ब्राह्मणकण्ठसूत्रम् । तथा अभिन्नमुह-
 नयणनक्खवरवग्घचित्तकत्तिनियंसणं^{२४} अभिन्नाः अविशीर्णा मुखनयन-

१ e भुग्रे । २ af विसंष्टुलतया, e विसंस्थलतया । ३ e भुग्रे । ४ af
 •न्तरे अधीयते, e •न्तरे तु अधीयते । ५ af यत्काष्ठं । ६ e •मूसंगं (see
 Hem. I, 88); e •माहिसं । ७ af •मेहे वक्त्रे, e •मेहवक्त्रे । ८ e प्रतीतं
 तत्तथा । ९ af निःकाशिता । १० af सरटैः । ११ a कृता मालिका अक् मुंडे
 वा वक्षसि वा, e कृतमालिस्रमुण्डे वक्षसि वा । १२ e om. १३ e उंदुरं, af
 •माला । १४ e मूषकं । १५ af सुष्टु । १६ e om. १७ e om. तत् ।
 १८ af •भंभल, e •भूंभल, but see afterwards; the Marāṭhī has
 चुंभल or चूंभल । १९ e विच्छुयच्छे । २० af •जज्जोवद । २१ af चंभलउ
 त्ति, e भंभलउ त्ति । २२ af शेखरः । २३ e •कित्ति (see Nām. 110).

नखा यस्यां सा तथा, सा चामौ वरव्याघ्रस्य चित्रा कर्बुरा कृत्तिश्च
चर्मैति कर्मधारयः, सां निवसनं परिधानं यस्य तत्तथा । सरस-
रुहिरमंसावलिगते सरसाभ्यां रुधिरमांसाभ्यामवलिप्रं गात्रं यस्य
तत्तथा ॥ **आस्फोटयन्** करास्फोटं कुर्वन् । अभिगर्जन् घनध्वनिं
मुञ्चन् । भीमो मुक्तः कृतो ऽदृष्टहासे हामविशेषो येन तत्तथा ॥
नानाविधपञ्चवर्णैरोमभिरुपचित^१ एकं महन्नीलोत्पलगवलगुलि-
कातमीकुसुमप्रकाशमसिं क्षुरधारं गृहीत्वा, यत्र पोषधशाला^२ यत्र
कामदेवः श्रमणोपासकस्तत्रोपागच्छतिस्मेति । इह गवलं महिष-
शृङ्गं, गुलिका नीली, अतमी धान्यविशेषः, असिः^३ खड्गः, क्षुरस्येव
धारा यस्यातिच्छेदकत्वादमौ क्षुरधारः ॥ **आसुरस्ते रुद्रे कुवि**
चण्डिहिए मिमिमिमौयमाणे^४ त्ति एकार्थाः शब्दाः कोपातिशय-
प्रदर्शनार्थाः ॥ **अप्यत्ययपत्यिया** अप्रार्थितप्रार्थिक^५ ॥ **दुरन्तानि**
दुष्टपर्यवमानानि प्रान्तान्यसुन्दराणि लक्षणानि यस्य स तथा ॥
हीनपुण्यचाउद्मिच^६ त्ति हीना असम्पूर्णा पुण्या चतुर्दशी तिथि-
जन्मकाले यस्य स हीनपुण्यचतुर्दशीकः, तदामन्त्रणं श्रीह्री-
ष्टतिकीर्त्तिवर्जितेति व्यक्तम् ॥ तथा धर्मं श्रुतचारित्रलक्षणं काम-
यतेऽभिलाषयति यः स धर्मकामः, तस्यामन्त्रणं **हे धम्मकामया** ।
एवं सर्वपदानि । नवरं पुण्यं शुभप्रकृतिरूपं कर्म, स्वर्गस्तत्फलं,
मोक्षो धर्मफलं, काङ्क्षा अभिलाषातिरेकः^७, पिपासा काङ्क्षाति-

१ a उपचितं ण्कं. e उपचितमेकं । २ e पोषधशालायां । ३ e अस्मिं खड्गं ।
४ a f मिमिमिममाणे । ५ a f °प्रार्थिक, e °प्रार्थिकः । ६ a f °चाउद्मि त्ति,
e °चाउद्मि त्ति । ७ e °अतिरेकाः ।

रेकः^१ । एवमेतैः पदैरुत्तरोत्तरो^२ऽभिलाषप्रकर्ष एवोक्तः ॥ नो खलु
 इत्यादि न खलु नैव कल्पन्ते शीलादीनि चलयितुमिति वस्तु-
 स्थितिः^३ । केवलं यदि त्वं तान्यद्य न चलयसि, ततोऽहं त्वां खण्डा-
 खण्डं करोमीति वाक्यार्थः ॥ तत्र **शीलान्यणुव्रतानि**, व्रतानि
 दिग्ब्रतादीनि, विरमणानि रागादिविरतयः, प्रत्याख्यानानि नम-
 स्कारसहितादीनि, पोषधापवामान् आहारादिभेदेन चतुर्विधान् ।
चालित्तए भङ्गकान्तरकरणतः, क्षोभयितुं एतत्पालनविषयं क्षोभं
 कर्तुं, खण्डयितुं देशतो, भङ्गं सर्वतः^४, उज्झितुं सर्वस्या^५ देशविरते-
 स्यागतः, परित्यक्तुं सम्यक्कस्यापि त्यागादिति ॥ **अदृदुहद्ववसद्वे** चि
 आर्तस्य ध्यानविशेषस्य यो दुहद्व चि दुर्घटो दुःस्वागो^६ दुर्निरोधो
 वशः पारतन्त्र्यं तेन चेतः पौडितः आर्तदुर्घटवशतः । अथवा
 आर्तेन दुःखार्तः आर्तदुःखार्तः, तथा वशेन^७ विषयपारतन्त्र्येण
 चेतः परिगतो वशतः, ततः कर्मधारय इति ॥

॥ ८६ ॥ **अभीते**^८ इत्यादीन्येकार्थान्यभयप्रकर्षप्रदर्शनार्थानि^९ ॥

॥ ८८ ॥ **तिवलियं** ति त्रिवलीकां भूकुटिं^{१०} दृष्टिरचनावि-
 शेषम् ॥ ललाटे मंहत्य विधायेति ॥

१ e ० अतिरेकाः । २ e उत्तरोत्तराभिलाषः । ३ Instead of वस्तुस्थितिः
 e reads मेयितुं देशतो भङ्गं सर्वतः, which has probably wrongly
 crept in here from the subsequent part of the comm. ४ a f सर्वतः ।
 उज्झितुं; but e सर्वत उज्झितुं, evidently, though wrongly, construct-
 ing सर्वतः with the preceding clause. ५ e सर्वस्य । ६ e दुःस्वगो ।
 ७ e adds च । ८ a f अभीत । ९ e अतिभय for अभय । १० a f भूकुटिं,
 e भूकुटी ।

॥ १०१ ॥ **चलयितुमन्यथा**^१ कर्तुम् । चलनं च द्विधाः संशय-
द्वारेण विपर्ययद्वारेण च । तत्र लोभयितुमिति संशयतो, विपरि-
णमयितुमिति^२ च विपर्ययतः ॥ **आन्तादयः** समानार्थाः ॥ **सत्तङ्ग-**
पदद्वयं ति सप्ताङ्गानि चत्वारः पादाः करः पुच्छं शिश्नं^३ चेति,
एतानि प्रतिष्ठितानि^४ भूमौ लग्नानि यस्य तत्तथा ॥ **सम्**^५ मांसोप-
चयात्संस्थितम् ॥ गजलक्षणोपेतसकलाङ्गोपाङ्गत्वात्सुजातमिव । **सुजातं**
पूर्णदिनजातम् ॥ **पुरतो** ऽग्रतः^६ उदयं उच्चं समुच्छ्रितशिर इत्यर्थः ॥
पृष्ठतः^७ पृष्ठदेशे^८ वराहः शूकरः, स इव वराहः । प्राकृतत्वान्नपुंसक-
लिङ्गता ॥ **अजाया** इव कुक्षिर्यस्य^९ तदजाकुक्षि ॥ **अलम्बकुक्षि**^{१०}
बलवत्त्वेन^{११} ॥ **प्रलम्बो** दीर्घो, लम्बोदरस्येव गणपतेरिव, अधरः^{१२}
ओष्ठः, करश्च हस्तो यस्य तत्प्रलम्बलम्बोदराधरकरम् ॥ **अभ्युद्गतसुकुला**
आयातकुङ्कुला या^{१३} मल्लिका विचकिलस्तद्वत्, विमलधवलौ^{१४}
दन्तौ । अत्र^{१५} वा प्रकृतत्वान्मल्लिकामुकुलवदभ्युद्गतावुन्नतौ विमल-
धवलौ^{१६} च दन्तौ यस्य तदभ्युद्गतसुकुलमल्लिकाविमलधवलदन्तम् ॥
काञ्चनकोशौप्रविष्टदन्तं,^{१७} कोशौ^{१८} प्रतिमा ॥ **आनामितमीषन्नामितं**
यच्चापं धनुस्तदद्या ललिता च विलासवती, संवेक्षिता च वेक्षन्तौ
सङ्कोचिता वा, अग्रशुण्डा शुण्डायं यस्य तत्तथा ॥ **कूर्मवक्त्रकूर्माकाराः**
प्रतिपूर्णश्चरणा यस्य तत्तथा ॥ **विंशतिनखम्** ॥ **आलीनप्रमाणयुक्त-**
पुच्छमिति कथ्यम् ॥

१ e चलयितुम् । २ e विपरिणामयितुम् । ३ af शिश्नं, e शिश्न । ४ af प्रतिष्ठितानि । ५ aef सम् । ६ af पुरतो । ७ af पृष्ठतः । ८ af पृष्ठदेशे । ९ aef कुक्षौ यस्य । १० e अलम्बकुक्षौ । ११ e प्रलम्बत्वेना । १२ e अधरौष्ठः । १३ e वा । १४ e विमलोधवलौ । १५ e अथवा for अत्र वा । १६ ae विमलधवलदन्तौ । १७ e प्रतिष्ठ । १८ e कोशौति ।

॥ १०७ ॥ **उग्रविषं** इत्यादीनि सर्परूपविशेषाणि कचिद्या-
वच्छब्दोपात्तानि, कचित्साक्षादुक्तानि^१ दृश्यन्ते ॥ तत्र उग्रविषं
दूरधिसह्यविषम् । **चण्डविषं** अल्पकालेनैव दृश्यशरीरव्यापकविषत्वात् ।
घोरविषं मारकत्वात् । **महाकायं** महाशरीरम् । **मषीभूषाकालकम्** ।
नयनविषेण दृष्टिविषेण रोषेण च पूर्णं नयनविषरोषपूर्णम् । **अञ्जन-**
पुञ्जानां कज्जलोत्करणानां यो निकरः समूहस्तद्वत्प्रकाशो यस्य
तदञ्जनपुञ्जनिकरप्रकाशम् । **रक्ताक्षं** लोहितलोचनम् । **यमलयोः**
समस्ययोर्युगलं द्वयं चञ्चलं^२ चलन्त्योरत्यर्थं चपलयोर्जिह्वयोर्यस्य
तद्यमलयुगलचञ्चलजिह्वम् । **धरणीतलस्य** वेणीव केशबन्धविशेष इव
कृष्णत्वदीर्घत्वाभ्यामिति धरणीतलवेणिभूतम् । **उत्कटो** ऽनभिभव-
नीयत्वात्, **स्फुटो** व्यक्तो भासुरतया दृश्यत्वात्, **कुटिलो** वक्रत्वात्,
जटिलः केशसटायोगात्, **कर्कशो** निष्ठुरो^३ नम्रताया अभावात्,
विकटो विस्तीर्णो यः **स्फुटाटोपः** फणाडम्बरं तत्करणे दत्तं उत्कट-
स्फुटकुटिलजटिलकर्कशविकटस्फुटाटोपकरणदत्तम् ॥

॥ १०८ ॥ तथा **लोहाग्रधम्ममाणधमधमेन्नघोसं**^४ लोहाकरस्येव
धायमानस्य भस्त्राका^५ तेनाद्दीप्यमानस्य धमधमायमानस्य धम-
धमेत्येवं शब्दायमानस्य घोषः शब्दो यस्य तत्तथा । इह च विशेष्यस्य^६
पूर्वनिपातः प्राकृतत्वादिति ॥ **अणागलियतिव्वपयण्डरोसं** अनाकलितो
ऽपरिमितो^७ ऽनर्गलितो वा निरोद्धुमशक्यस्तीव्रः प्रचण्डो ऽतिप्रकटो
रोषो यस्य तत्तथा ॥ **सरसरस्स** त्ति लौकिकानुकरणभाषा ॥ **पच्छि-**

१ a f om. कचित्साक्षादुक्तानि । २ e f चञ्चलंत्योः । ३ a f निष्ठुरो । ४ a f
० धमधमधमेत्त० । ५ a f भस्त्रावा, e भस्त्रावा । ६ e विशेषणस्य । ७ f अप्रिमितो ।

मेणं भाएणं^१ ति पुच्छेनेत्यर्थः ॥ निकुट्टेभि त्ति निकुट्टयामि
प्रहण्मि ॥

॥ १११ ॥ उज्जलं ति उज्ज्वलां विपचलेशेनाप्यकलङ्किताम् ।
विपुलां शरीरव्यापकत्वात् । कर्कशां कर्कशद्रव्यमिवानिष्टाम् । प्रगाढां
प्रकर्षवतीम् । चण्डां रौद्राम् । दुःखां^२ दुःखरूपां, न सुखामित्यर्थः ।
किमुक्तं भवति, दुरहियासं ति दुरधिसह्यामिति ॥

॥ ११२ ॥ हारविरादयवच्छमित्यादौ^३ यावत्करणादिदं दृश्यम्^४ ।
कडगतुडिययम्भियभुयं^५ अङ्गदकुण्डलमट्टगण्डतलकण्णपीठधारिं [वि-
चित्तहत्याभरणं^६] विचित्तमालामउलिं कल्लाणगपवरवत्यपरिहियं
[कल्लाणगपवरमल्लाणुलेवणधरं^७] भासुरवोन्दिं^८ पलम्बवणमालाधरं
दिब्बेणं वण्णेणं दिब्बेणं गम्भेणं दिब्बेणं फासेणं दिब्बेणं सङ्खयणेणं
दिब्बेणं मंठाणेणं दिब्बाए इड्डीए दिब्बाए जुईए दिब्बाए पभाए^९
दिब्बाए ऋयाए दिब्बाए अच्चीए दिब्बेणं तेएणं दिब्बाए लेसाए
त्ति कण्ठम् । नवरं कटकानि कङ्कणविशेषासुटितानि बाज्जरत्न-
कास्ताभिरतिवज्जत्वात्सुभितौ^{१०} सुभ्यीकतौ भुजौ यस्य तत्तथा ।
अङ्गदे च केयूरे, कुण्डले च प्रतीते^{११}, मृष्टगण्डतले घृष्टगण्डे^{१२} ये
कर्णपीठाभिधाने कर्णभरणे ते च धारयति यत्तत्तथा । तथा^{१३}

१ a f भागेणं । २ e दुःख । ३ a e ० वत्यम् । ४ Compare Ov. § 33 on
this passage. ५ a f ० भजं । ६ Probably an interpolation, as it is
omitted in the following interpretation. ७ Possibly an interpolation,
as it is omitted in the version of the interpretation given by MS. f,
see below, note २ on pg. ४२ । ८ a f भासुरवोदिं । ९ e पहाए । १० a f
० रत्तिकाः । ११ e प्रतीतौ । १२ e reads घृष्टगण्डापक कर्णं । १३ e तत्र ।

विचित्रमालाप्रधानो मौलिर्मुकुटं मस्तकं वा यस्य तत्तथा । कल्याण-
कमनुपहतं^१ प्रवरं वस्त्रं परिहितं येन तत्तथा । [^२कल्याणकानि
प्रदराणि माल्यानि कुसुमानि अनुलेपनानि च धारयति यत्तत्तथा] ।
भास्वरवोन्दीकं^३ दीप्तशरीरम् । प्रलम्बा या वनमाला आभरण-
विशेषस्तां धारयति यत्तत्तथा । दिव्येन वर्णेन युक्तमिति गम्यते ।
एवं सवत्र, नवरं ऋध्या विमानवस्त्रभूषणादिकया । युक्त्या द्रष्ट-
परिवारादियोगेन । प्रभया प्रभावेन । क्लायया प्रतिबिम्बेन । अर्चिषा
दीप्तिज्वालया । तेजसा कान्त्या । लेश्यया आत्मपरिणामेन ॥ उद्यो-
तयत्प्रकाशयच्छोभयदिति ॥ प्रासादीयं चित्ताह्लादकं, दर्शनीयं
यत्पश्यच्चक्षुर्न आम्यति, अभिरूपं मनोज्ञं, प्रतिरूपं दृष्टारं^४ प्रति
रूपं यस्य ॥

॥११३॥ विकुर्य वैक्रियं कृत्वा ॥ अन्तरिक्षप्रतिपन्न आकाश-
स्थितः ॥ सकिङ्किणीकानि लुद्रघण्टिकोपेतानि ॥ सक्के देविन्दे इत्यादौ
यावत्करणादिदं दृश्यम्^५ । वज्रपाणी पुरन्दरे सयक्कज सहस्रकवे
मघवं पागमासणे दाहिणडूलोगाहिवई वत्तीसविमाणसयसहस्सा-
हिवई एरावणवाहणे सुरिन्दे^६ अरयम्बरवत्यधरे^७ आलद्वयमालम-
उडे नवहेमचारुचित्तचचलकुण्डलविलिहिज्जमाणगण्डे भासुरवोन्दी^८
पलम्बवणमाले^९ सोहम्मे कप्पे सोहम्भवडिंसए^९ विमाणे सभाए
सोहम्माए त्ति शक्रादिशब्दानां च व्युत्पत्यर्थभेदेन भिन्नार्थता द्रष्ट-

१ a f अनुपहतं । २ f omits this passage entirely. ३ a ०वोदीकं ।
४ Compare Kap. § 14. ५ a f सुरेन्दे । ६ e अरयम्बरं ७ a f भासरवोदी ।
८ e ०मालधरे । ९ a f ०वडेंसए ।

व्या । तथाहि । शक्तियोगाच्छकः । देवानां परमेश्वरत्वदेवेन्द्रः ।
 देवानां मर्त्यं राजमानत्वाच्छोभमानत्वाद्देवराजः^१ । वज्रपाणिः कुलि-
 शकरः । पुरोऽसुरादिनगरविशेषस्तस्य दारणात्पुरन्दरः । तथा क्रतु-
 शब्देनेह^२ प्रतिमा विवक्षितास्ततः कार्त्तिकश्रृष्टित्वे शतं क्रतूनामभि-
 ग्रहविशेषाणां यस्यामौ शतक्रतुरिति चूर्णिकारव्याख्या । तथा पञ्चानां
 मन्त्रिशतानां सहस्रमन्त्राणां भवतीति तद्योगादमौ सहस्राक्षः । तथा
 मघशब्देनेह मेघा विवक्षितास्ते यस्य वशवर्त्तिनः सन्ति स मघवान् ।
 तथा पाको नाम बलवांस्तस्य रिपुस्तच्छामनात्पाकशामनः । लोक-
 स्यार्द्धमर्द्धलोको, दविणो योऽर्द्धलोकः, तस्य^३ योऽधिपतिः स तथा ।
 एरावणः ऐरावतो^४ हस्तौ, स वाहनं यस्य स तथा । सुष्टु^५ राजन्ते
 ये^६ ते सुरास्तेषामिन्द्रः प्रभुः सुरेन्द्रः, सुराणां देवीनां वा इन्द्रः
 सुरेन्द्रः । पूर्वत्र देवेन्द्रत्वेन प्रतिपादितत्वादन्यथा वा पुनरुक्तपरिहारः
 कार्यः । अरजांसि निर्मलानि, अम्वरमाकाशं, तद्वदच्छत्वेन यानि
 तान्यम्बराणि तानि वस्त्राणि, तानि^७ धारयति यः स तथा ।
 आलिङ्गितमालमारोपितस्त्रगुणकुटं^८ यस्य स तथा । नवे इव नवे^९
 हेमः सुवर्णस्य मम्बन्धिनौ चारुणौ शोभने चित्र चित्रवती चञ्चले
 ये कुण्डले^{१०} ताभ्यां विलिख्यमानौ गण्डौ यस्य स तथा । शेषं
 प्रागिवेति ॥ **सामाण्यमाहस्त्रीणमिह^{११}** यावत्करणादिदं दृश्यम् ।
 तायत्तीमा^{१२} तायत्तीमगाणं^{१३} चउण्हं लोगपालाणं अट्टण्हं अग-

१ a f राजानाच्छो । २ e शतक्रतु । ३ e om. ४ e एरावणः । ५ a e f सुष्टु । ६ e एते for ये ते । ७ e om. ८ e सुकुटो । ९ e नव । १० a f कुण्डलो । ११ Compare Kap. § 14. १२ a t तायत्तीम ।

महिषीणं सपरिवाराणं तिण्हं परिमाणं सत्तण्हं अणियाणं सत्तण्हं
 अणियाहिर्वईणं चउण्हं चउरामीणं^१ आयरक्खदेवसाहस्सीणं^२ ति^३
 तूत्र चायस्तिग्गाः पूज्या महत्तरकल्पाः । लोकपालाः पूर्वादिदिग-
 धिपतयः सोमयमवरूणवैश्रवणाख्याः^४ । अग्रमहिष्यः प्रधानभार्याः,
 तत्परिवारः प्रत्येकं पञ्चसहस्राणि, सर्वमीलने^५ चत्वारिंशत्सहस्राणि ।
 तिस्रः परिषदोऽभ्यन्तरा मध्यमा बह्या च । सप्तानौकानि पदाति-
 गजाश्चरयवृषभभेदात्पञ्चसाङ्गामिकाणि गन्धर्वानीकं नाय्यानीकं चेति
 सप्त । अनीकाधिपतयश्च सप्तैवं, प्रधानः पत्तिः प्रधानो गज एव-
 मन्येऽपि ॥ आत्तरवा^६ अङ्गरत्तास्तेषां चतस्रः सहस्राणां चतुरशीत्यः ॥
आख्याति सामान्यतो, भाषते विशेषतः, एतदेव प्रज्ञापयति
 प्ररूपयतीति पदद्वयेन क्रमेणोच्यत इति ॥ **देवेण वेत्यादौ** यावत्क-
 रणादेवं द्रष्टव्यम् । जक्खेण वा रक्खसेण वा किन्नरेण वा
 किम्पुरिसेण^७ वा महोरगेण वा गन्धर्वेण वा इति ॥ **इड्ढी** इत्यादि
 यावत्करणदिदं दृश्यम् । जुई जसो बलं वीरियं पुरिसक्कारपक्कमे
 त्ति ॥ **नाइ^८ मुज्जो करणयाए**, न^९ नैव, आइ^{१०} ति निपातो
 वाक्यालङ्कारे ऽवधारणे वा, भूयः करणतायां पुनराचरणं न
 प्रवर्त्तिष्ये इति गम्यते ॥

॥ ११६ ॥ **जहा सङ्खो** त्ति यथा सङ्खः आवको भगवत्याभ-
 मिहितस्तथायमपि वक्तव्यः । अयमभिप्रायः^{११} । अन्ये, पञ्चविधमभिप्रायं

१ Kap. § 14 has चउरासिईण as well as var. lec. चउरामीणं । २ e
 ०साहस्सीणं । ३ e om. ४ e वैश्रवणा० । ५ a f om. पञ्च० सर्व० । ६ e
 आत्तरत्तार्थमङ्गरत्ताः । ७ e किंपुरसेण । ८ e नाथं । ९ e om. १० e आद्यं ।
 ११ a e f ०प्रायोऽन्ये ।

सचित्तद्रव्यव्युत्सर्गादिकं समवसरणप्रवेशे विदधति शङ्खः, पुनः पोष-
धिकत्वेन^१ सषेतनादिद्रव्याणामभावात्तत्र कृतवानयमपि^२ पोषधिक^३
इति शङ्खेनोपमितः ॥ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम् । जेणेव समणे भगवं
महावीरे तेणेव उवागच्छइ, २त्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो
आयाहिणं पयाहिणं करेइ, २त्ता वन्दइ नमंसइ, २त्ता^४ नच्चासन्ने
नाइदूरे सुस्ससमाणे^५ नमंसमाणे^६ अभिमुहे पञ्जलिउडे^७ पञ्जुवासइ
त्ति ॥

॥ ११७ ॥ तए णं समणे ३ कामदेवस्स समणोवासयस्स तौसे
य^८ इत आरभ्य औपपातिकाधीतं^९ सूत्रं तावद्वक्तव्यं यावद्धर्मकथा
समाप्ता परिषच्च^{१०} प्रतिगता । तच्चैवं सविशेषमुपदर्शते^{११} । तए णं
समणे भगवं महावीरे कामदेवस्स समणोवासयस्स तौसे य महइ-
महालीयाए,^{१२} तास्याश्च महतिमहत्या^{१३} इत्यर्थः । इमिपरिमाए सुणि-
परिमाए जइपरिमाए, तत्र पश्यन्तीति ऋषयो ऽवध्यादिज्ञानवन्तः,
मुनयो वाच्यमाः, यतयो धर्मक्रियासु प्रयतमानाः अणेगसयाए अणे-
गसयवन्दपरिवाराए,^{१४} अनेकशतप्रमाणानि यानि वृन्दानि तानि^{१५}
परिवारो यास्याः सा^{१६} तथा । तस्या धर्मं परिकथयतीति सम्बन्धः ।
किम्भूतो भगवान्, ओहवले अइवले^{१७} महव्वले, ओघवलोऽव-
व-

१ a f पोषधिक०, e पोषधक० । २ a f ०भावार्त्तनकृतवान् । ३ a f पोषधिक ।
४ a f एवं २ for २त्ता । ५ e सुस्ससमाणे । ६ e om. ७ a f पंजलियडे । ८ After
this, e adds महइमहालीयाए परिमाए । ९ See Ov. § 56. १० a e only परि-
षत् । ११ e सकलशेषम् । १२ a f ०महालीयाए । १३ e महान्नी० । १४ a f ०चन्द्र०
for ०वन्द० । १५ e om. १६ The reading of e is confused ओहवले ओघवले
यावत्करणादयवच्छिन्नवल् ।

च्छिन्नबलः, अतिबलो ऽतिक्रान्ताः^१ शेषपुरुषाः, सरति तिर्यग्बलः, महाबलो ऽप्रमितबलः । एतदेव प्रपञ्चयते । ^२अपरिमितबलविरियते-
यमाहृष्यकंतिजुत्ते, [अपरिमितानि^३ यानि बलादीनि तैर्युक्तोऽयः
स तथा, तत्र] बलं शरीरः प्राणः, वीर्यं जौवप्रभवः, तेजो दीप्तिः,
माहात्म्यं महानुभावता, कान्तिः काम्यता । सारयनवठणियमङ्ग-
रनिग्धोमदुन्दुभिसरे^४ शरत्कालप्रभवाभिजवमेघशब्दवद्गधुरो निर्घाषो
यस्य दुन्दुभेरिव च^५ स्वरौ यस्य स तथा । उरे वित्यडाए^६ सरस्वत्येति
सम्बन्धः । कण्ठे^७ पवट्टियाए^८ [गलविवरस्य^९ वर्तुलत्वात् । सिरे सङ्कि-
ष्णाए मूर्धनि सङ्कीर्णया आयामस्य मूर्ध्ना स्खलितत्वात्], अग्रलाए^{१०}
व्यक्तवर्णयेत्यर्थः^{११}, अममणाए^{१२} अनवरवचमानयेत्यर्थः^{१३} । सव्वक्खर-
सन्निवाइयाए^{१४} सर्वाक्षरसंयोगवत्या । पुसरत्ताए परिपूर्णमधुरया ।
सव्वभामाणुगामिणीए सरस्सईए भणित्य । जोयणनीहारिणा सरेणं
योजनातिक्रामिणा शब्देन ॥ अद्धमागहाए भासाए भासइ अरहा-
धम्मं परिकहेइ । अर्धमागधी भाषा यस्यां रसोर्लशौ मागध्यासि-
त्यादिकं मागधभाषालक्षणं^{१४} परिपूर्णं नास्ति । भाषते सामान्येन

१ a e f अतिक्रान्ता (e अतिक्रान्ता) शेषपुरुषा सरति (f सरति) तिर्यग्बलः ।
२ From here the text of a e f is exceedingly confused and incor-
rect; I have restored it, as well as possible, according to the text
of Ov. § 56. ३ The portion in brackets is omitted is a and f. ४ e ० घण-
णिन्नायर०, f ० वणिय० for ० वणिय० । ५ e om. च । ६ After this e inserts
wrongly the portion गलविवरस्य etc. in brackets. ७ a f कंठ, e कंठ ।
८ e पीवट्टियाए (Skr. प्रवेष्टित) । ९ a f आग्रलाए, e अग्रभाए । १० e वक्त-
वर्णयेत्यर्थः । ११ a e f अममणाए । १२ e अनवरवचमान०, f अनवरवचमा-
न० । १३ a e f ० सन्निवायाए । १४ e मागधी० (See Hem. IV, 288) ।

भणति^१ । किंविधो भगवान्, अर्हन् पूजितो^२ पूजोचितः^३, अरहस्यो
 वा सर्वज्ञत्वात् । कं धम्मं अद्वेयजेयानुष्ठेयवस्तु^४ अद्वानज्ज्ञानानुष्ठान-
 रूपम्^५ । तथा परिकथयति अशेषविशेषं कथनेनेति । तथा तेमिं
 पञ्चेमिं आरियमणारियाणं^६ अगिलाए धम्ममाइक्खद्दु । न केवलं
 अपिपर्षदादीनां ये वन्दनाद्यर्थमागतास्तेषां च सर्वेषामार्याणा-
 मार्यदेशोत्पन्नानामनार्याणां स्वेच्छानामग्लान्या अखेदेनेति ॥ मा
 वि य णं अद्दमागहा भासा तेमिं आरियमणारियाणं^७ अप्पणो
 भासाए परिणामेणं परिणमइ^८ । स्वभाषापरिणामेनेत्यर्थः^९ । धमे-
 कयामेव दर्शयति ॥ अत्यि लोए अत्यि अलोए, एवं जीवा अजीवा,
 मग्गे मोक्खे, पुण्णे पावे, आमवे संवरे, वेयणा^{१०} निज्जरा^{११} । एतेषा-
 मस्मित्वदर्शनेन शून्यज्ञाननिरात्माद्वैतैकान्तक्षणिकनित्यवादिनास्तिका-
 दिभुदर्शननिराकरणात् परिणामिवस्तुप्रतिपादनेन^{१२} सकलैहिकामु-
 शिकक्रियाणामनवद्यत्वमावेदितम् ॥ तथा अत्यि अरहन्ता^{१३} चक्खवट्ठी,
 वसुदेवा वासुदेवा, नरगा^{१४} नेरइया, तिरिक्खजोणिया तिरिक्ख-
 जोणणीओ, मायापिया रिमओ, देवा देवलोया, मिद्धी मिद्धा,
 परिणिब्बाणे^{१५} परिणिब्बुया^{१६} । मिद्धिः^{१७} कृतकृत्यता, परिनिर्वाणं
 मज्जलकर्मकृतविकारविरहादतिस्वास्थ्यमेव, मिद्धुपरिनिर्वृतानामपि

१ e भणनमिति । २ a f पजितपूजो । ३ a पूजोचितः । ४ a f नुष्ठेयं, नुष्ठान-
 नम् । ५ e आरियमणारियाणं । ६ f om. ७ f om स्वभाषा । ८ a e f
 om, supplied from Ov. § 56. ९ e निज्जरे । १० e परिणामवस्तु । ११ e
 अरहन्ता । १२ a f नरका, e om. १३ a e f परिनिब्बाणे । १४ e परिनिब्बुया ।
 १५ e मिद्धा ।

विशेषो ऽवसेयः ॥ तथा अत्थि पाणादवाए सुसावाए अदिष्णादाणे^१
 मेज्जणे परिग्गहे, अत्थि^२ कोहे^३ माणे^४ माया लोभे पेज्जे^५ दोसे
 कलहे अम्भक्खाणे अरदरई पेसुत्ते परपरिवाए मायामोसे^६ मिच्छा-
 दंसणमल्ले, अत्थि पाणादवायवेरमणे जाव^७ कोहविवेगे जाव मिच्छा-
 दंसणमल्लविवेगे । किं बज्जना^८ । सव्वं अत्थिभावं अत्थि त्ति वयद,
 सव्वं नत्थिभावं नत्थि त्ति वयद । सुचिष्णा कम्मा सुचिष्णफला भवन्ति,
 सुचरिताः क्रियादानादिकाः सुचीर्णफलाः पुण्णफला भवन्तीत्यर्थः ।
 दुचिष्णा^९ कम्मा दुचिष्णफला^{१०} भवन्ति । फुसद पुण्णपावे, बध्नात्पात्मा
 शुभाशुभकर्मणी न पुनः साङ्ख्यमतेनैव न बध्यते । पचायन्ति
 जीवा, प्रत्यायन्ते^{११} उत्पद्यन्ते इत्यर्थः । सफले कल्लणपावए, इष्टानिष्ट-
 फलं शुभाशुभं कर्मेत्यर्थः ॥ धम्ममादक्खइ, अनन्तरोक्तं ज्ञेयश्रद्धे-
 यज्ञानश्रद्धानरूपमाचष्टे^{१२} इत्यर्थः ॥ तथा इणमेव^{१३} निगग्ये पावयणे
 सच्चे, इदमेव प्रत्यक्षं नैगग्यं प्रवचनं जिनशासनं सत्यं सद्भूतं
 कषायादिशुद्धत्वात्सुवर्णवत्^{१४} । अणुत्तरे अविद्यमाणप्रधानतरम्^{१५} ।
 केवलिण अदितीयम् । संसुद्धे^{१६} निर्दोषम् । पडिपुल्ले सद्गुणभूतम् ।
 नेयाउए नैयायिकं न्यायनिष्ठम् । सल्लगतत्ते^{१७} मायादिशल्यकर्त्तनम् ।
 सिद्धिमगे^{१८} हितप्राप्तिपथः । मुत्तिमगे अहितविच्युतेरूपायः^{१९} ।

१ a f अदत्तादाणे, e अदिन्नादाणे । २ f om. ३ a f om. ४ e पिज्जे । ५ a f om. ६ a e f om., but required by Ov. § 56. ७ e बज्जणा, as if it were part of the Prākṛit quotation. ८ a f दुचिन्ना । ९ a f प्रत्याजायते । १० e om. •श्रद्धानं । ११ a f इणामेव । १२ a f कषादि० । १३ e •माणं प्रधानं । १४ a e f संशुद्धे । १५ a f सत्तगतत्ते । १६ e सिद्धिमगे । १७ e •विच्युतैर ।

निष्पन्नमगो^१ सिद्धिचेत्रावाप्तिपथः । परिनिष्वाणमगो कर्माभावप्रभ-
वसुखोपायः^२ । सञ्चदुक्खप्पहीणमगो, सकलदुःखक्षयोपायः, इदमेव
प्रवचनं फलतः प्ररूपयति ॥ इत्थं^३ ठिया जीवा सिञ्जन्ति, निष्ठि-
तार्थतया, बुज्जन्ति केवलितया^४, मुच्चन्ति कर्मभिः, परिणिष्वायन्ति^५
स्वस्वीभवन्ति । किमुक्तं भवति^६ । सञ्चदुक्खाणमन्नं करेन्ति^७ । एगच्चा
पुण एगे^८ भयन्तारो, एकार्चा अद्वितीयपूज्याः^९ संयमानुष्ठाने^{१०} वा
अमादृशी अर्चा शरीरं येषं ते एकार्चाः, ते पुनरेकैकेन^{११} वायेन
सिध्यन्ति, ते भक्तारो निग्रन्यप्रवचनसेवका भदन्ता वा भट्टारका
भयव्रतारो वा ॥ पुञ्चकम्मावसेसेणं अन्नतरेसु देवलोगेसु देवत्ताए
उव्वत्तारो भवन्ति महिड्डिएसु महज्जुडएसु^{१२} महाजसेसु महाबलेसु
महाणुभावेसु महासुक्खेसु दुरङ्गएसु चिरट्टिएसु^{१३} । ते एं तत्थ देवा
भवन्ति महिड्डिया^{१४} जाव चिरट्टिइया हारविराडयवच्चा^{१५} कडगतु-
डिययम्भियभुया^{१६} अङ्गदकुण्डलमट्टगण्डतलकण्णपीठधारी^{१७} विचि-
त्तहत्थाभरणा विदत्तमालामउली,^{१८} विदीप्तानि विचित्राणि वा
मउलि त्ति सुकुटविशेषः, [कल्लाणपवरवत्यपरिहिद्या^{१९}], कल्लाणगपव-
रमल्लाणुलेवणधरा^{२०} भासुरवोन्दी^{२१} पल्लववणमालाधरा दिव्वेणं

१ af निष्वाण० । २ af इहं । ३ e केवलितया । ४ af परिनिष्वाति, e परि-
निष्वायते । ५ e भवतीति । ६ e करेद । ७ e एग० । ८ af अद्वितीयाः पू० ।
९ e अनुष्ठानं १० af पुनरेकै केचन ये न सिध्यन्ति । ११ e महज्जुणसु । १२ a
चिरट्टितेसु । १३ af om. १४ a e f वत्या । १५ Compare the commentary f
to § 112. १६ af गण्डयल्ल० । १७ e विचित्त० ; ae मउलिमउडा, f मउलि ।
१८ a f om १९ a e f वत्याण० for मल्लाण० । २० af भासुरवांदी ।

वक्षेणं दिव्हेणं गन्धेणं दिव्हेणं फासेणं दिव्हेणं सङ्ख्येणं दिव्हेणं
 संठाणेणं दिव्वाए इड्डीए दिव्वाए जुईए दिव्वाए^१ पभाए^१ दिव्वाए
 कायाए दिव्वाए अच्चौए दिव्हेणं तेएणं दिव्वाए लेसाए दसदिमाओ^२
 उज्जोएमाणा एभासेमाणा गइकक्काणा^३ ठिइकक्काणा आगमेसिभद्दा
 पामाईया दरमणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा ॥ तमाइक्खइ, यदिह
 धर्मफलं तदाख्याति ॥ तथा एवं खलु चउहिं ठाणेहिं जीवा
 नेरइयत्ताए कम्मं पकरेन्ति । एवमिति वच्च्यमाणप्रकारेणेति । नेरइ-
 यत्ताए कम्मं पकरेत्ता नेरइएसु उववज्जन्ति । तं जहा । महारम्भ-
 याए महापरिगहयाए^४ पञ्चेन्द्रियवहेणं कुणिमाहारेणं, कुणिमं ति
 मांसम् ॥ एवं च एएणं अभिलावेणं, तिरिक्खजोणिएसु, माइल्लयाए
 अलियवयणेणं उक्कट्टणयाए वच्चणयाए । तत्र माया वच्चनबुद्धिः,
 उत्कच्चनं सुग्धवच्चनप्रवृत्तस्य^५ समीपवर्त्ति विदग्धचित्तरक्षणार्थं^६
 क्षणमव्यापारतया अवस्थानं, वच्चनं प्रतारणम्^७ ॥ मणूसेसु^८, पगइभइ-
 याए पगइविणीययाए साणुक्कोसयाए अमच्चरियाए । प्रकृतिभइ-
 कता स्वभावत एवापरोपतापिता, अनुक्रोशो दया ॥ देवेसु, सराग-
 संजमेणं संजमासंजमेणं अकामनिज्जराए बलतवोकम्मेणं ॥ तमाइ-
 क्खइ । यदेवमुक्तरूपं नारकत्वादिनिबन्धनं तदाख्यातीत्यर्थः ॥ तथा

जह नरया गम्मन्ती^९ जे नरया जायवेयणा नरए ।

सारीरमाणसाइं दुक्खाइं^{१०} तिरिक्खजोणीए । १ ।

१ e om. २ e० दिसाए । ३ a e f गई० । ४ e परिगहयाए । ५ e सुग्धवच्चनं
 प्र० । ६ e om. चित्त । ७ e विप्रतारणं । ८ So a e f for the usual मणूसेसु ।
 ९ e गमन्ती । १० a f सुक्खाइं, e दुक्खाइं ।

माणुस्मं च अणिच्चं वाहिजरामरणवेयणापउरं ।

देवे^१ य देवलोए देवेहिं देवमोक्खाइं । २ ।

देवांश्च देवलोकान्देवेषु देवमौख्यान्याख्यातीति ।

नरगं तिरिक्खजोणिं माणुमभावं च देवलोगं च ।

मिद्धिं च मिद्धवमहिं^२ क्खजीवणियं परिकहेइ । ३ ।

जह जीवा बज्झन्ती मुच्चन्ती जह य सङ्किलिस्सन्ति ।

जह दुक्खाणं अन्नं करेन्ति केई अपडिवद्धा । ४ ।

अट्ठा^३ अट्ठियचित्ता^४ जह जीवा दुक्खमागरमुवेन्ति ।

जह वेरग्गमुवगया कम्मममुगं^५ विहाडेन्ति । ५ ।

आर्त्ताः शरीरतो दुःखिताः, आर्त्तितचित्ताः शोकादिपौडिताः,
आर्त्ताद्वाध्यानविशेषादार्त्तितचित्ता इति ॥

जह रागेण कडाणं कम्माणं पावओ फनविवागो ।

जह य परिहीणकम्मा मिद्धा मिद्धालयमुवेन्ति । ६ ।

अयानुष्ठेयानुष्ठानलक्षणं धर्ममाह ॥ तमेव धम्मं दुविहमादक्खियं ।
यस धर्मेण मिद्धाः मिद्धालयमुपयान्ति^१ स एव धर्मो द्विविध
आख्यात इत्यर्थः ॥ तं जहा । अगारधम्मं^२ च^३ अणगारधम्मं च^४ ।
अणगारधम्मो । इह खलु सब्बओ, सर्वान्धनधान्यादिप्रकारानाश्रित्य,
सब्बत्ताए सर्वात्मना सर्वैरात्मपरिणामैरित्यर्थः । अगाराओ^५ अण-

१ e देवा । २ e मिद्धिवमहिं । ३ a f अट्ठा, e अट्ठा । ४ a f अट्ठियं, e
अट्ठियं । ५ a f सुमुगं । ६ a f उपयन्ति । ७ e om. ८ e आगारं ।

गारियं पव्वइयस्स^१ सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं, एवं मुसावायाओ-
 अदिष्ठादाणमेज्जणपरिग्गहराईभोयणाओ^२ वेरमणम् ॥ एवं अयमा-
 उसो^३ अणगारसामादए धम्मो पणत्ते । एयस्स धम्मस्स सिक्खाए उव-
 ट्ठिए निग्गन्थे वा निग्गन्थौ वा^४ विहरमाणे^५ आणाए^६ आराहए^७
 भवइ ॥ अणगारधम्मं^८ दुवालसविहं आइक्खइ । तं जहा । पञ्चाणुव्वयाइं
 तिप्पि गुणव्वयाइं चत्तारि सिक्खावयाइं । पञ्च अणुव्वयाइं^९ । तं जहा ।
 थूलाओ पाणाइवायाओ वेरमणं, एवं मुसावायाओ^{१०} अदिष्ठा-
 दाणाओ^{१०} सदारमन्तोसे इच्छापारिमाणे । तिप्पि गुणव्वयाइं । तं
 जहा । अणट्ठादण्डवेरमणं दिमिब्वयं उवभोगपरिभोगे^{११} परिमाणं ।
 चत्तारि सिक्खावयाइं । तं जहा । सामादयं देसावगामियं पोस-
 होववासो अतिहिंसंविभागो^{१२} । अपच्छिममारणन्तियसंलेहणाडूमणा-
 आराहणा ॥ अयमाउसो अणगारसामादये धम्मो पणत्ते । एयस्स
 धम्मस्स सिक्खाए^{१३} उवट्ठिए समणोवासए समणोवासिया वा विहर-
 माणे आणाए आराहए भवइ ॥ तए णं सा^{१४} महइमहालिया मणू-
 सपरिमा समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तिए धम्मं सोच्चा निसम्म
 हट्ठतुट्ठ^{१५} जाव हियया उट्ठाए उट्ठेइ, २त्ता समणं भगवं महावीरं
 तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, २त्ता वन्दइ नमंसइ, २त्ता

१ e पव्वइयस्संति । २ e मुसावायाओ वेरमणं अदिष्ठादाणाओ वेरमणं मेज्ज-
 णाओ वेरमणं परिग्गहराईभोयणाओ वेरमणं । ३ a अयमाओसो । ४ e adds
 २ after वा । ५ a विहरमाणा । ६ f om. ७ a f आहारए । ८ e अणगार ।
 ९ e add ति after अणुव्वयाइं । १० e adds वेरमणं । ११ a f परिभोगमाणं ।
 १२ a f अहासंविभागो । १३ e सिक्खावए । १४ a e f से । १५ a f हट्ठतुट्ठा ।

अगारा^१ सुण्डा^१ भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइया,
 अगारा^१ पञ्चाणुव्वइयं सत्तमिक्खावइयं दुवालमविहं गिहिधम्मं
 पव्विन्ना ॥ अवसेसा एं^२ परिसा समणं भगवं^३ महावीरं^४ वन्दित्ता
 नमसित्ता^५ एवं वयासी । “सुयक्खाए एं, भन्ते, निगन्थे पावयणे,
 एवं सुपण्णत्ते, भेदतः, सुभासिए, वचनव्यक्तिः, सुविणीए, सुठु
 तिथेषु विनियोजनात्, सुभाविए तत्त्वभणनात्, अणुत्तरे, भन्ते,
 निगन्थे पावयणे । धम्मं^६ तं आइक्खमाणा^७ उपसमं^८ आइक्खह,
 कोपादिनिग्रहमित्यर्थः, उपसमं आइक्खमाणा विवेगं आइक्खह,
 सायन्यत्यागमित्यर्थः, विवेगं आइक्खमाणा वेरमणं आइक्खह,
 मनीनिवृत्तिमित्यर्थः, वेरमणं आइक्खमाणा अकरणं पावाणं कम्माणं
 आइक्खह, धर्ममुपशमादिरूपं ब्रूयेति^९ हृदयम्^{१०} । नत्थि एं अन्ने केइ
 मसो वा माहणे वा जे एरिसं धम्ममाइक्खत्तए, प्रभुरिति शेषः ।
 किमङ्ग पुण एत्तो उत्तरतरं” । एवं वन्दित्ता जामेव दिमं^{११} पा-
 वइया, तामेव दिमं^{१२} पडिगय त्ति ॥

॥ ११८ ॥ अट्ठे^{१३} समट्ठे त्ति । अस्त्येषो ऽर्थ इत्यर्थः, अथवा अर्थः^{१४}
 तयोदितवस्तुसमर्थः सङ्गतः ॥ इन्ता इति कोमलामन्त्रणवचनम् ॥

॥ ११९ ॥ अज्जो त्ति आर्या^{१५} इत्येवमामन्त्र्यैवमवादीदिति ॥
 तात्ति त्ति यावत्करणादिदं दृश्यम् । खमन्ति तिइक्खन्ति ।

१ f मुडे । २ e om. ३ a f only इ । ४ a f only र । ५ e adds
 सुपहं before धम्मं । ६ e अइक्खमाणे । ७ e adds तं after उपसमं ।
 ८ e ब्रूयेति । ९ a f हृदवं । १० e दिमं । ११ a अत्थे समट्ठे । १२ e om.
 १३ अर्याः । इति रेवमं, e आर्या इति रेवमं ।

एकार्थाश्चैते विशेषव्याख्यानमप्येषामस्ति, तदन्यतो ऽवसेयमिति ॥

निकखेवओ ति निगमनवाक्यं वाच्यम् । तच्चेदं “एवं खलु, जम्बू, समणेणं जाव सम्यत्तेणं दोच्चस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते ति वेमि” ॥

॥ इति उपसकदशानां द्वितीयाध्ययनविवरणं समाप्तम् ॥

तृतीयमध्ययनम् ॥

अथ तृतीयं व्याख्यायते । तत्सुगममेव ॥ नवरं उक्खेवो^१ ति उपक्षेप उपोद्घातः तृतीयाध्ययनस्य वाच्यः । स चायम् । “जइ एं, भन्ते, समणेणं भगवया जाव सम्यत्तेणं उवासगदसाणं दोच्चस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, तच्चस्स^२ एं, भन्ते, के अट्ठे पणत्ते” इति कण्यश्चायम् ॥

॥ १२६ ॥ तथा^३ क्वचित्कोष्टकं चैत्यमधीतं, क्वचिन्महाकामवन-मिति^४ ॥

॥ १२७ ॥ श्यामा^५ नाम भार्या ॥

॥ १२८ ॥ तओ मंससोक्खे^६ ति त्रीणि मांसशूल्यकानि, शूले पच्यन्ते इति शूल्यानि, त्रीणि मांसखण्डानीत्यर्थः ॥ आदाणभरि-

१ a f उक्खेवउ, e उक्खेओ । २ a f om. from तच्चस्स up to पणत्ते । ३ e adds कोट्टए ति । ४ a e f ० धनम् ; the error is due to the great similarity of the old Nāgarī signs for *dh* and *v*. ५ e prefixes सामा नामं ति । ६ a f सोक्खए ।

॥ ति 'आदाणमार्द्रहणं', यदुदकतैलादिकमन्यतरद्रव्यपाकाया-
नावुत्ताप्यते^१ तद्भृते ॥ कडाहंसि ति कटाहे लोहमयभाजनविशेषे ॥
आर्द्रहयाम्युत्काययामि^२ ॥ आदद्यामि ति आसिञ्चामि ॥

॥ १४१ ॥ एष एं तए^३ विदरिषणे दिष्टे ति एतच्च त्वया
चिर्जनं विरूपाकारं^४ विभीषिकादि दृष्टमवलोकितमिति ॥ भग-
वत्^५ ति भगव्रतः, स्थूलप्राणातिपातविरतेर्भावतो भगवत्वात्, तद्वि-
नाशार्थं कोपेनोद्धावनात्, सापराधस्यापि व्रतविषयीकृतत्वात् ॥
भग्ननियमः कोपोदयेनोत्तरगुणस्य क्रोधाभियग्रह रूपस्य भग्नत्वात् ॥
भग्नपौषधो ऽव्यापारपौषधभङ्गत्वात् ॥ एयस्स ति द्वितीयार्थत्वात्
षष्ठ्याः, एतमर्थमालोचय गुरुभ्यो निवेदय । यावत्करणात्पडि-
कमाहि निवर्त्तस्व, निन्दाहि आत्मसाक्षिकां कुत्सां कुरु, गरिहाहि
गुरुसाक्षिकां कुत्सां विधेहि, विउट्टाहि वित्रोटय तद्भावानुबन्धच्छेदं
विधेहि, विसेहेहि अतिचारमलजालनेन, अकरणयाए अञ्जुष्टेहि
तदकरणाभ्युपगमं कुरु, अहारिहं तवोक्तं पायश्चित्तं पडिवज्जाहि
ति प्रतीतम् । एतेन^६ च निशीयादिपु^७ गृहिणः प्रतिप्रायश्चित्तस्था-
प्रतिपादनान्न तेषां प्रायश्चित्तमस्तीति ये प्रतिपद्यन्ते, तन्मतम-
पास्तां^८ साधूद्देशेन गृहिप्रायश्चित्तस्य जीवितव्यवहारानुपातित्वात्^९ ॥

॥ इति उपासकदशानां^{११} तृतीयाध्ययनस्य^{१२} विवरणं समाप्तम्^{१३} ॥

१ a c f ° साद्रहणं । २ a ° पाकायानां वुत्ताप्यते, f ° पाकायानां वुत्ताप्यते । ३ a f
आर्द्रहयाम्यु०, e आद्रयाम्यु० । ४ e तु, text तुमे (Hem III, 94). ५ f नि-
षिकाकारं । ६ e भगवद् । ७ a f एतेनिच । ८ e निषीथा० । ९ e अपास्तां ।
१० a जीतव्य०, e जीवितव्य०, f जीजव्य० । ११ a f ° दशा । १२ a f
अध्ययन । १३ a f om.

चतुर्थमध्ययनम् ॥

॥ १४५ ॥ अथ चतुर्थमारभ्यते^१ । तदपि सुगमम् ॥ नवरं चैत्यं
कोउकं, पुस्तकान्तरे काममहावनम्^२ । धन्या च भार्या ॥

॥ १४८ ॥ **जमगसमगं ति** यौगपद्येनेत्यर्थः ॥ **सासे** इत्यादौ
यावत्करणादिदं दृश्यम् । सासे १, कासे २, जरे ३, दाहे ४,
कुच्छिखले ५, भगन्दरे ६, अरिसा ७, अजीरण^३ ८, दिठ्ठी ९,
सुद्धस्रले १०, अकारण ११, अक्किवेयणा १२, कणवेयणा १३,
कण्डू १४, उदरे १५, कोठे १६ । अकारकः अरोचकः ॥

॥ इति चतुर्थमध्ययनविवरणं^४ समाप्तम्^५ ॥

पञ्चममध्ययनम् ॥

पञ्चमं कण्यम् ॥

षष्ठमध्ययनम् ॥

षष्ठे किमपि लिख्यते ॥

॥ १६६ ॥ **धम्मपण्ति ति** श्रुतधर्मप्ररूपणादशेनं मतं सिद्धान्त
इत्यर्थः ॥ **उत्थानं** उपविष्टः सन् यदूर्ध्वं भवति ॥ **कर्म** गमनादि-
कम् ॥ **बलं** शारीरम् ॥ **वीर्यं** जीवप्रभवम् ॥ **पुरुषकारः**^६ पुरुषत्वा-
भिमानः, **पराक्रमः** स एव ॥ सम्पादितस्वप्रयोजनः इति उपदर्शनैवा-

^१ e चतुर्थमध्ययनमारभ्यते । ^२ a f ० धनम् । ^३ e अजीरये । ^४ a f चतुर्थं ।
^५ a f om. ^६ e पुरुषाकारः ।

विष्णुः^१, 'नास्त्ये'तदुत्थानादि जीवानां, एतस्य पुरुषार्थप्रसाधक-
नात्^२, तदसाधकत्वं^३ च पुरुषकारसङ्गावे ऽपि पुरुषार्थसिद्ध्यनुप-
सन्नात् ॥ एवं च **नियताः सर्वभावाः** । यैर्यथा भवितव्यं; ते तथैव
भवन्ति, न पुरुषकारबलादन्यथा^४ कर्तुं शक्यन्ते^५ इति । आह च ।

प्राप्तव्यो नियतिबलाश्रयेण योऽर्थः

सो ऽवश्यं भवति नृणां शुभो ऽशुभो वा ।

भूतानां महति कृते ऽपि हि प्रयत्ने

नाभावं भवति न भाविनो ऽस्ति नाशः ॥

तथा ।

नहि भवति यन्नभावं, भवति च भावं विनापि यत्नेन ।

कर्तृलगतमपि^६ नश्यति यस्य तु भवितव्यता नास्ति ॥

इति ॥ **मङ्गलि^७ ति** असुन्दरा धर्मप्रज्ञप्तिः अतधर्मप्ररूपणा ।
किंस्वरूपमावित्याह **अस्तीत्यादि ॥ अनियताः सर्वभावाः** उत्था-
नादेर्भवन्ति, तदभावान्न भवन्तीति कृतेत्येवंस्वरूपा ॥

॥ १६७-१६८ ॥ ततो ऽसौ कुण्डिकालिकः तं देवमेवमवा-
हत् । यदि गोगालकस्य^८ सुन्दरो धर्मो, “नास्ति कर्मादीत्यतो
नियताः सर्वभावा” इत्येवंरूपो, मङ्गलश्च महावीरधर्मो “ऽस्ति
कर्मादीत्यनियताः सर्वभावा” इत्येवं स्वरूपः, इत्येवं तन्मतमनूय

१ a f इतिरूपदर्शनेऽवाविकल्पे । २ ० ० र्थप्रसाध० । ३ e तदसाधकं च । ४ e
प्राकारः । ५ e शक्यन्ते इति । ६ e reads कर्तृलगतमिव न पश्यति यस्य
न वि० ना० । ७ a f मङ्गल ति । ८ a e f गोगालकस्य ।

कुण्डकोलिकस्तन्मतदूषणाय विकल्पद्वयं कुर्वन्नाह । **तुमे णमित्या-**
 दिपूर्ववाक्ये^१ यदीति पदोपादानादेतस्य वाक्यस्यादौ^२ तदेति पदं
 द्रष्टव्यं इति । त्वयायं दिव्यो देवर्थादिगुणः केन हेतुना लब्धः,
 किमुत्यानादिना, **उदाहृति** अहोश्चित्^३ अनुत्यानादिना तपो-
 ब्रह्मचर्यादीनामकरणेनेति भावः । यद्युत्यानादेरभावेनेति पक्षो
 गोशालकमताश्रितत्वाद् भवतः, तथा येषां जीवानां नास्त्युत्या-
 नादि तपश्चरणकरणमित्यर्थः, ते इति जीवाः किं न देवाः ? ।
 पृच्छतो ऽयमभिप्रायः । यथा त्वं पुरुषकारं विना देवः संवृत्तः
 स्वकीयाम्बुपगमतः, एवं सर्वजीवा ये उत्यानादिवर्जितास्ते देवाः
 प्राप्नुवन्ति, न चैतदेवमिष्टमित्युत्यानाद्यपलापपक्षे दूषणम् । अथ
 त्वयेयं ऋधिरुत्यानादिना^४ लब्धा । ततो यद्वदमि “सुन्दरा गो-
 शालकप्रज्ञप्तिरसुन्दरा^५ महावीरप्रज्ञप्तिः” इति, तत्ते तव मिथ्या-
 वचनं भवति^६ तस्य व्यभिचारादिति ॥

॥ १७० ॥ ततो ऽसौ देवस्तेनैवमुक्तः सन् **शङ्कितः** संशयवान्
 जातः, “किं गोशालकमतं” सत्यमुत महावीरमतम्” ? । महावीर-
 मतस्य^७ युक्तितो ऽनेन प्रतिष्ठितत्वादेवंविधविकल्पवान् संवृत्त इत्यर्थः ॥
काङ्क्षितो महावीरमतमपि^८ साध्वेतद्युक्त्युपेतत्वादिति^९ विकल्पवान्
 संवृत्त इत्यर्थः ॥ यावत्करणाद्भेदमापन्नो^{१०} मतिभेदमुपागतो गोशा-
 लकमतमेव^{११} साध्विति निश्चयादपोढत्वात् ॥ तथा क्लृप्तं समापन्नः

१ a f णमित्यादौ पू० । २ e f ०श्चित् । ३ a f ऋधिरुत्यानादिना । ४ e
 गोशालक० । ५ a f भवतैव । ६ e महावीरस्य, om. मत । ७ e समापि ।
 ८ a f ०क्त्युपेतत्वादिति । ९ e ०भेदसमापन्नो ।

प्राक्निश्चयविपर्ययलक्षणं गोशालमतानुसारिणां मतेन मिथ्यात्वं
प्राप्त इत्यर्थः^१ । अथवा कलुषभावं जितो अहमनेनेति खेदरूपमापन्न
इति ॥ नो संचाद^२ ति न शक्नोति । पामोक्खं ति प्रमोक्षमुत्तर-
साख्यातुं भणितुमिति ॥

॥ १७४ ॥ गिहमज्जावसन्ता^३ णं ति गृहं^४ अध्यावसन्तो, णमिति
वाक्यालङ्कारे^५ । अन्ययूयिकान्^६ अर्थैर्जीवादिभिः सूत्राभिधेयैर्वा ।
निष्पिष्टमिष्टान्वययतिरेकलक्षणैः । प्रश्नैश्च परप्रश्ननीयपदार्थैः^७ । कारणै-
रपत्तिमात्ररूपैः । व्याकरणैश्च परेण प्रश्नितस्योत्तरदानरूपैः ॥
तिष्ठ ॥ मिषवागरणे^८ ति निरस्तानि स्पष्टानि व्यक्तानि^९ प्रश्नव्याक-
रणणि येषां, ते निःस्पष्टप्रश्नव्याकरणाः^{१०}, प्राकृतत्वाद्वा निष्पिष्ट-
प्रश्नः ॥ रणास्तान् कुर्वन्ति ॥ सक्का पुण ति शक्या एव ॥ हे
मार्थाः अमणैरन्ययूयिका निःस्पष्टप्रश्नव्याकरणाः कर्तुम् ॥

॥ इति षष्ठं विवरणतः समाप्तम् ॥

सप्तममध्ययनम् ।

॥ १८१ ॥ सप्तमं सुगममेव, नवरं आजीविओवासए ति
आजीविका गोशालकग्रिव्याः, तेषामुपासक आजीविकोपासकः ॥
अर्थः श्रवणतो, गृहीतार्था बोधतः, पृष्टार्थः संग्रहे सति, विनि-
श्चितार्थं उत्तरलाभे सति ॥

१ a f संचादण । २ f गिहमज्जावसन्ता । ३ c गृहमध्यावसन्तो । ४ a f om.
वाक्य । ५ c ० प्रश्नोच्य । ६ c निष्पिष्टमिष्टान्वय । ७ c adds वागरणानि
निरस्तानि । ८ c निष्पष्ट ।

॥ १८४ ॥ **दिग्भद्रभक्तवयण^१** ति दत्तं मृतिभक्तरूपं द्रव्य-
भोजनलक्षणं^२ वेतनं मूल्यं येषां ते तथा ॥ **कल्लाकल्लि^३** ति प्रति-
प्रभातम् ॥ **बह्वंकरकान्धारटिकाः**, **वारकांस्य** गडुकान्, **पिठरका-**
न्यालीः, **घटकाग्रतीतान्**, **अर्द्धघटकांस्य** घटार्द्धमानान्, **कलश-**
कानाकारविशेषवतो^४ वृहद्वटुकान्, **अलिञ्जराणि^५** च महदुदक-
भाजनविशेषान्, **जम्बूलकांस्य** लोकरूढ्यावसेयान्,^६ **उष्ट्रिकांस्य^७** सुरा-
तैलादिभाजनविशेषान् ॥

॥ १८७ ॥ **एहिद ति^८** एष्यति ॥ **रहं ति** अस्मिन्नगरे ॥
महामाहणे ति 'मा^९ हन्मि' न हन्मीत्यर्थः, आत्मना वा ह देनि-
वृत्तः परं प्रति 'मा हन' इत्येवमाचष्टे यः स माहनः ।^{१०} एव
मनःप्रभृतिकरणादिभिराजन्म सूक्ष्मादिभेदभिन्नजीवहनननिर्वाह-
वाहान्माहनो महामाहनः ॥ **उत्पन्ने** आवरणचयेणाविर्भूते ज्ञानद-
र्शने धारयति यः स तथा ॥ अत एवातीतप्रत्युत्पन्नानागतज्ञापकः^{११} ॥
अरह ति अर्हन्महाप्रातिहार्यरूपपूजार्हत्वात्,^{१२} अविद्यमानं वा रह^{१३}
एकान्तः सर्वज्ञत्वाद्यस्य सो ऽरहाः^{१४} ॥ **जिनो** रागादिजेद्वत्त्वात् ॥
केवलानि परिपूर्णानि शुद्धान्वनन्तानि वा ज्ञानादीनि यस्य सन्ति
स **केवली** ॥ अतीतादिज्ञानेऽपि सर्वज्ञानं प्रतिशङ्का स्यादित्याह,
सर्वज्ञः साकारोपयोगसामर्थ्यात्, **सर्वदर्शी** अनाकारोपयोगसाम-

१ a e f दिव्र० । २ e द्रव्यं भोजन० । ३ a f कल्लि ति, e कल्लि ति । ४ a e f कल्लसका० । ५ a f अरंजराणि । ६ e ० रूढ्यावसेयान् । ७ e उष्ट्रिकांस्य । ८ a e f एहि ति । ९ a f om. from मा हन्मि down to आजन्म incl., beginning with सूक्ष्मादि० । १० a f ० प्रत्युत्पन्नागत० ; a e f ज्ञायकः । ११ e reads अर्हन्महाप्रातिहार्यरूपपूजा अर्हत्वात् । १२ e रहं । १३ e ऽरहा ।

धातुः ॥ तथा तेलोक्त्वद्वियमद्वियपूरुए ति त्रैलोक्येन त्रिलो-
कवासिना जनेन, वद्विय ति समग्रैश्वर्याद्यतिशयसन्दोहदर्शनसमा-
कुलचेतसा^१ हर्षभरनिर्भरेण प्रबलकुटुहलवलादनिमिषलोचनेनाव-
लोकितः, मद्विय ति सेव्यतया वाञ्छितः, पूजितय पुष्पादिभिर्यः
स तथा ॥ एतदेव व्यनक्ति । सदेवा^२ मनुजासुरा^३ यस्मिन्स सदेव-
जासुरस्य लोकस्य प्रजायाः, अर्चणीयः पुष्पादिभिः,^४ वन्दनीयः
सुतिभिः, सत्करणीय^५ आदरणीयः, सन्माननीयोऽभ्युत्थानादिप्रति-
पत्तिभिः, कक्ष्याणं मङ्गलं दैवतं चैत्यमित्येवं बुद्ध्या पर्युपासनीय
इति ॥ तच्चकम्^६ ति तथ्यानि सत्फलाव्यभिचारतया^७ यानि^८
कर्मणि क्रियास्तत्त्वम्पदा तत्समृद्ध्या यः सम्युक्तो^९ युक्तः स
तथा ॥

॥ १८८ ॥ कक्षमित्यत्र यावत्करणात्पाउप्पभायाए रयणीए
इत्यादिर्जलन्ते^{१०} स्वरिण इत्येतदन्तः प्रभातवर्णको^{११} दृश्यः, स चो-
त्तिप्रज्ञानबुद्ध्याख्येयः^{१२} ॥

॥ १८५ ॥ वायाहयगं^{१३} ति वाताहतं वायुनेषच्छोषमानीतमि-

(१ e समय ऐश्वर्या० । २ e सदेवमनुजा० । ३ a f मनुजासुराः । ४ e inserts
पूजनीयः after पुष्पादिभिः । ५ e सत्कारणीयः । ६ a f तच्चकम् । ७ e reads
तत्फलाव्यभिचारितया । ८ e om. ९ e संप्रयुक्तः, om. युक्तः । १० e इत्यादि
जलन्ते । ११ The conclusion of the varṇaka, as here indicated, presup-
poses a somewhat different recension from that usually found in
Jain works, e. g., in Kap. § 59, Nāy. § 34, where the conclusion runs
स्वरिण सहस्ररस्मिं दिण्यरे तेयसा जलन्ते । १२ a f ०ज्ञानबुद्ध्या०, e
०ज्ञानबुद्ध्या० । १३ a वाहयगं, e वायाहयगं ।

त्यर्थः ॥ **कौलालभाण्डं** ति कुलालाः कुम्भकाराः, तेषामिदं कौलालं, तच्च तद्भाण्डं च पण्यं भाजनं वा कौलालभाण्डम्^१ ॥

॥ १८८, १८९ ॥ “**एतत्किं पुरुषकारेणेतथा वा क्रियते**” इति भगवता पृष्टे, स गोशालकमतेन नियतिवादलक्षणेन^२ भावितत्वात्पुरुषकारेणेत्युत्तरदाने च स्वमतक्षतिपरमताभ्यनुज्ञाप्रसङ्गं दोषमाकलयन् “अपुरुषकारेण” इत्युवाच ॥

॥ २०० ॥ ततस्तदभ्युपगतनियतिमतनिरासाय पुनः प्रश्नश्चाह “**सद्दालपुत्त**” इत्यादि । यदि तव कश्चित्पुरुषो वाताहतं वा आममित्यर्थः, **पक्वेक्षयं व त्ति** पक्वं वा अग्निना क्षतपाकं **अवहरेद्वा**^३ चोरयेत्, **विकिरेद्वा**^४ इतस्ततो विक्षिपेत्, **विच्छिन्द्याद्वा**^५ काण्ताकरणेन, **आक्खिन्द्याद्वा**^६ हस्तादुद्दालनेन, पाठाक्षरेण **विच्छिन्द्याद्वा** विविधप्रकारैश्चेदं कुर्यादित्यर्थः, **परिष्ठापये**^७ बहिर्भावात्त्यजेदिति । **वत्तेज्जासि**^८ त्ति निर्वर्त्तयसि ॥ **आओशयामि** वा **आओशयामि** वा ‘मृतोऽसि त्वम्’ इत्यादिभिः शापैरभिप्रेयामि, **हन्मि** वा दण्डादिना, **बध्नामि** वा रज्ज्वादिना, **निष्कोटयामि**^९ वा ‘ज्ञास्यसि रे दुष्टाचार’ इत्यादिभिर्वचनविशेषैः, **निष्कोटयामि**^{१०} वा धनादित्याजनेन, **निष्कोटयामि**^{११} वा परपुरुषचनैः, **अकाल एव च जीविताद्वा व्यपरोक्षयामि** मार-

१ a f कौलालं भाण्डं । २ e नियतवाद० । ३ e अवहरेद्वा । ४ conjectural (or विच्छिन्द्याद्वा), a e f विकिरेद्वा । ५ e pref. भिन्दिज्ज त्ति । ६ e pref. अक्खिन्द्याद्वा त्ति । ७ e निवत्तेज्जासि । ८ a e f आउसेज्ज । ९ a f ताजयामि । १० a e f निष्कोटयामि । ११ e परपुरुष० ।

य सौत्यर्थः ॥ इत्येवं भगवांस्तं सद्दालपुत्रं स्ववचनेन पुरुषकाराभ्यु-
पगमं^१ ग्राहयित्वा तन्मतविघटनायाह “सद्दालपुत्त” इत्यादि । न
खलु तव भाण्डं कश्चिदपहरति, न च त्वं तमाक्रोशयसि, यदि
मयत^२ एव नास्त्युत्थानादि । अथ कश्चित्तदपहरति, त्वं च तमा-
क्रोशयसि । तत एवमभ्युपगमे सति यद्वदसि “नास्त्युत्थानादि”
इति,^३ तत्ते मिथ्या असत्यमित्यर्थः ॥

॥ २०५, २०८ ॥ तए णं सा अग्निमित्ता इत्यादि । ततः सा
अग्निमित्रा भार्या सद्दालपुत्रस्य अमणोपासकस्य तथेति एतमर्थं^४
विनयेन प्रतिशृणोति । अत्र च स्वाता । कृतवलिकर्मा^५ वलिकर्म
लोकहृदम् । कृतकौतुकमङ्गलप्रायश्चित्ता कौतुकं मघीपुण्ड्रादि मङ्गलं
दध्यक्षतचन्दनादि, एते एव^६ प्रायश्चित्तमिव^७ प्रायश्चित्तं दुःखप्रादि-
प्रतिघातकत्वेनावश्यं कार्यत्वादिति । गृह्णात्मा वैषिकाणि^८ वैषाह्वाणि
मङ्गल्याणि प्रवरवस्त्राणि परिहिता । अल्पमहार्धाभरणालङ्कृतशरीरा ॥
टिकाचक्रवालपरिकीर्णा ॥ पुस्तकान्तरे यानवर्णको दृश्यते । स
चैवं सव्याख्यानोऽवसेयः । लङ्करणजुत्तजोदयं लघुकरणेन दक्षत्वेन
ये युक्ताः पुरुषास्तैर्योजितं यन्त्रयूपादिभिः^९ सम्बन्धितं यत्तत्तथा ।
तथा समखुरवालिहाणसमलिहियसिङ्गएहिं समखुरवालिधानौ
तुल्यग्रफपुच्छौ समे लिखिते चोल्लिखिते^{१०} गृह्णे ययोस्तौ तथा^{११}

१ e पुरुषाकाराः । २ e सत्यमेव । ३ e om. इति । ४ e एतदर्थः । ५ a
1 om. ६ e च । ७ aef प्रायश्चित्तमिव । ८ e वैषयिकाणि । ९ e यन्त्ररूपा-
दिभिः । १० e इदोल्लिखिते । ११ e adds तौ च यौ तौ after तथा ।

ताभ्यां गोयुवभ्यामिति^१ सम्बन्धः । **जम्बूणयामयकलावजोत्तपदवि-**
सिद्धएहिं^२ जाम्बूनदमयौ कलापौ ग्रीवाभरणविशेषौ योक्ते च
 कण्ठवन्धनरज्जू^३ प्रतिविशिष्टे शोभने ययोस्तौ तथा ताभ्याम् । **रय-**
यामयघण्टसुत्तरज्जुगवरकञ्चणखदयनत्यापगगहोगहिण्यंहिं^४ रजत-
 मय्यौ रूप्यविकारौ घण्टे ययोस्तौ तथा, सूत्ररज्जुके कार्पासिक-
 सूत्रमय्यौ ये वरकाञ्चनखचिते नस्ते नासारज्जू तयोः प्रथमेण
 रश्मिनावगृहीतकौ च बद्धौ यौ तौ तथा ताभ्याम् । **नीलोत्प-**
लकयामेल्लएहिं^५ नीलोत्पलकृतशेखराभ्याम् । **पवरगोण-**
नाणामणिकणगघण्डियाजालपरिगयम् । सुजायजुगजु-
त्यसुविरदयनिस्त्रियं^६ सुजातं^७ सुजातदारुमयं युगं यूपः युक्तं
 सङ्गतं चजुकं सरलं सुविरचितं सुघटितं निर्मितं निवेशितं यत्र
 तत्तथा । **जुत्तामेव धम्मियं जाणप्पवरं उवट्टवेह** युक्तमेव सम्बद्ध-
 मेव^८ गोयुवभ्यामिति^९ सम्बन्ध इति ॥

॥ २१८ ॥ **महागोपे**त्यादि गोपो गोरक्षकः, स चेतर्गोरक्ष-
 केभ्यो ऽतिविशिष्टत्वान्महानिति महागोपः ॥ **नश्यत** इति मन्मा-
 गाच्चरवमानान् । **विनश्यत** इत्यनेकशो ध्रियमाणान् । **गार-**
मानान् मृगादिभावे व्याघ्रादिभिः । **क्षिद्यमानान्** मन्दस्यादिभावे

१ e reads गोवायुवाभ्यामिति । २ a f ० पविसिद्धएहिं । ३ e रज्जुप्रति० । ४ a
 c ० खचियन्नत्य (e न्नच्छ) पगगहोगहिण्यंहिं । ५ a e f ० मेल्लएहिं । ६ c ० निस्त्रियं ।
 ७ ० pref. सुजायं । ८ c संबंधमेव । ९ a e f गोयुवाभ्यामिति ।

मन्त्रादिना । **भियमानान्**^१ कुन्तादिना^२ । **लुप्यमानान्** कर्णना-
मादिकेदनेन^३ । **विलुप्यमानान्** बाह्योपध्यपहारतः^४ । गा^५ इवेति
गन्त्यते ॥ निष्वाणमहावाडं^६ ति सिद्धिमहागोस्नानविशेषम् ॥ **सा-**
हति स्वहस्तेनैव^७, स्वहस्तेन साक्षादित्यर्थः ॥ महासार्थवाहा-
नापकानन्तरं पुस्तकान्तरे इदमपरमधीयते । “आगए णं, देवा-
णुप्पिया, इहं महाधम्मकही^८ ना^९,” “के णं, देवाणुप्पिया, महा-
धम्मकही^८ ?” । “समणे भगवे महावीरे महाधम्मकही” । “से
केणट्ठेणं समणे भगवं महावीरे महाधम्मकही^८ ?” । “एवं खलु
सद्दालपुत्ता, समणे भगवं महावीरे महद्दमहालयंसि^{१०} संसारंसि
यहवे जीवे^{१०} नस्समाणे जाव विलुप्पमाणे उम्मग्गपडिवन्ने सप्प-
हविप्पण्टे मिच्छत्तवलाभिभूए अट्ठविहकम्मतमपडलपडोच्छन्ने^{११}
अट्ठेहि य हेऊहि य पप्पिणेहि य कारणेहि^{१२} य वागरणेहि य
माउरन्ताओ संसारकन्ताराओ साहत्थिं नित्यारेइ । से तेणट्ठेणं,
सद्दालपुत्ता, समणे भगवं महावीरे महाधम्मकहि^{१३}” त्ति । कण्ठो
प्यम्, नवरं जीवानां नश्यदादिविशेषणहेतुदर्शनायाह^{१४} उम्मग्गे-
त्यादि । तत्रोन्मार्गप्रतिपन्नानाश्रितकुट्टुष्टिशासनात्, सत्यविप्रनष्टा-
न्यक्तजिनशासनात्^{१५} । एतदेव कथमित्याह । मिथ्यात्वलाभिभू-
तान्, तथाष्टविधकर्मैव तमः, पडलमन्धकारसमूहः, तेन प्रत्यवच्छ-

१ e क्रियमानान् । २ e adds भियमानान् । ३ e कर्णनाशादि० । ४ e
बाह्योपध्यपहारतः । ५ a f ना, e गाव । ६ e ० महावाडं । ७ e स्वहस्तेनैव ।
८ e ० धम्मकहा । ९ e ० महालयंसिहि । १० a f om. जीवे । ११ e पडाच्छन्ने ।
१२ e ० कारणेहि । १३ e ० धम्मकह । १४ e ० हेतुं दर्श० । १५ a ० न्यक्तजिन० ।

न्नानिति^१ ॥ तथा निर्यामकालापके **बुद्धमाणे** ति निमज्जतः ।
निबुद्धमाणे ति नितरां निमज्जतः, जन्ममरणादिजले इति गम्यते ।
उप्पियमाणे ति उत्प्लावमानान् ॥

॥ २१६ ॥ **पशु** ति प्रभवः समर्थाः ॥ **इतिच्छेकाः** इत्येवमुप-
 लभ्यमानाद्भुतप्रकारेण, एवमन्यत्रापि । छेकाः प्रस्तावज्ञाः^२ कला-
 पङ्किता इति वृद्धा व्याचक्षते ॥ गथा इतिदक्षाः कार्याणामविल-
 म्बितकारिणः ॥ तथा इतिप्रष्ठाः^३ दक्षाणां प्रधाना वाग्मिन इति
 वृद्धैरुक्तम् ॥ क्वचित्पुत्तद्वा इत्यधीयते^४ । तत्र प्राप्तार्थाः कृतप्रयो-
 जनाः ॥ तथा **इतिनिपुणाः** सूक्ष्मदर्शिणः कुशला इति च वृद्धोक्तम् ॥
इतिनयवादिनो नीतिवक्तारः^५ ॥ तथा **इत्युपदेशलब्धाः**, लब्धा-
 न्नोपदेशा ॥ वचनान्तरे इतिस्नेधाविनः अपूर्वश्रुतग्रहणशक्तिमन्तः ॥
इतिविज्ञानप्राप्ताः अवाप्तसद्बोधाः ॥ **से जहे**त्यादि अयं यथानाम
 कश्चित्पुरुषः ॥ **तरुणे** ति वर्धमानवद्याः,^६ वर्णादिगुणोपचित इत्यन्ये ॥
 यावत्करणदिदं दृश्यम् । बलवं सामर्थ्यवान् । जुगवं युगं^७ काल-
 विशेषः, तत्प्रशस्तमस्यास्तीति युगवान् । दुष्टकालस्य^८ बलहानिकर-
 त्वात्तद्व्यवच्छेदार्थमिदं विशेषणम् । जुवाणे ति युवा वयःप्राप्तः^९ ।
अप्पायङ्के^{१०} ति नीरोगः । **थिरग्गत्ये**^{११} ति सुलेखकवदस्त्रिराग्रहस्तो
 हि^{१२} न गाढग्रहो भवतीति विशेषणमिदम् । **दढपाणिपाए**^{१३} ति

१ e प्रत्यवच्छिन्नानिति । २ e pref. प्रशस्तकाः । ३ a e °प्रष्ठाः । ४ e इत्य-
 भिधियते । ५ e नीतिवक्तारः । ६ e प्रवर्धमानः । ७ a f जुगं, e जुगः ।
 ८ e pref. न दुष्टकालवती (दुष्टकालवान् ?) । ९ e युवावयः प्रायः (sic).
 १० Skr. अल्पातङ्कः । ११ e थिरग्गहे । १२ a f दितगाढः । १३ e ददृ० ।

प्रतीकम् । पासपिठन्तरोरुपरिणत्ति पार्थी च पृष्ठान्तरे, च तद्वि-
भागौ ऊरू^१ च परिणतौ निष्पत्तिप्रकर्षावस्थां गतौ यस्य स तथा,
उत्तमसंहनन इत्यर्थः । तलजमलजुयलपरिघनिभवाङ्गं त्ति तलयो-
स्त्रालाभिधानवृत्तविशेषयोः यमलयोः^२ समश्रेणीकयोर्यद्युगलं, परि-
घश्चार्गलां तन्निभौ^३ तत्सदृशौ बाह्व यस्य स तथा, आयतवाङ्गरित्यर्थः ।
घननिचयवट्टपालिखन्धे त्ति घननिचितोऽत्यर्थं निविडो दृढश्च वृ-
त्तश्च^४ वर्तुलः, पालिवत्तडागादिपालीव^५ स्कन्धो ऽंगदेशो यस्य स
तथा । चम्मेट्टगदुहणमोट्टियसमाहयनिचियगायकाए^६ त्ति चर्मैष्टका
दष्टका^७ शकलादिभृतचर्मकुतपरूपा^८, यदाकर्षणेन धनुर्धरा व्यायामं
कुर्वन्ति, द्रुघणो^९ मुद्गरो मौष्टिको मुष्टिप्रमाणः प्रोतचर्मरञ्जुकः
पाषाणगोलकस्तैः समाहतानि व्यायामकरणप्रवृत्तौ सत्यां ताडितानि
निचितानि^{१०} गात्राण्यङ्गानि^{११} तत्र स तथा, स एवंविधः कायो
यस्य स तथा, अनेनाभ्यासजनितं सामर्थ्यमुक्तम् । लङ्घणपवणजङ्घण-
वायामसमये त्ति लङ्घनं चातिक्रमणं प्लवनं चोत्प्लवनं जविनव्याया-
स्य तदन्यः शीघ्रव्यापारस्तेषु समर्थो यः स तथा । उरस्सवलसमागए
त्ति अन्तरोत्साहवीर्ययुक्त^{१२} इत्यर्थः । केए^{१३} त्ति प्रयोगज्ञः^{१४} । दक्खे

१ ऊरू । २ af यमलयोः । ३ af परिघ अर्गला० । ४ af om. ५ e
गात्रौवत्स्कन्धो । ६ af चम्मेट्टगदुह० ; ae ० निचितगाय० । ७ e दष्टिका ।
८ ० कुतुप० । ९ e द्रुघनको । १० af have only च for निचितानि ।
११ af गात्राणांगानि, e गात्रान्यङ्गानि । १२ a अन्तरोत्साहचार्ययुक्त । १३ af
केए, ० के६ । १४ af प्रयोगज्ञा ।

त्ति शीघ्रकारौ^१ । पत्तङ्गे^२ त्ति अधिकृतकर्मणि निष्ठाङ्गतः प्राप्तार्थः,
 प्रज्ञ इत्यन्ये । कुसले त्ति आलोचितकारौ । मेहावि^३ त्ति सङ्गृह्य-
 श्रुतकर्मज्ञः^४ । निउणे त्ति उपायारम्भकः । निउणसिष्णोवगए त्ति
 सूक्ष्मशिल्पसमन्वित इति ॥ अजं वा क्खलं,^५ एलकं वा उरभं,
 शूकरं^६ वा वराहं,^७ कुक्कुटित्तिरवर्तकलावकपोतकपिच्छन्दायम-
 खेनकाः^८ पञ्चविशेषा लोकप्रसिद्धाः ॥ हत्थंसि व त्ति यद्यप्यजा-
 दौनां हस्तो न विद्यते, तथाप्यग्रेतनपादो^९ हस्त इव, हस्तो^{१०} इति
 क्त्वा हस्ते^{११} वेत्युक्तम् । यथासम्भवं चैषां हस्तपादखुरपिच्छादृक्-
 विषाणरोमाणि योजनीयानि । पिच्छं पञ्चावयवविशेषः ।
 मिहाजैडकयोः प्रतिपत्तव्यम् । विषाणशब्दो यद्यपि गजदन्ते रूढ-
 स्तथापीह शूकरदन्ते^{१२} प्रतिपत्तव्यः साधर्म्यविशेषादिति ॥ निउण-
 मचलं सामान्यतो, निष्पन्दं किञ्चिच्चलनेनापि रहितम् ॥

॥ २२२ ॥ आघवणाहि य त्ति आख्यानैः^{१३} । उपायगभि-
 र्भेदतो^{१४} वस्तुप्ररूपणाभिः । सञ्ज्ञापनाभिः सञ्ज्ञानजननैः । निउण-
 पनाभिरनुकूलभणितैः ॥

इति सप्तमाध्ययनविवरणं^{१५} समाप्तम्^{१६} ॥

१ a शीघ्रकारा, f शीघ्रकारौ । २ a f पत्तङ्गि । ३ Skr. मेहाविन् । ४ a e
 om. श्रुत । ५ e क्खलं । ६ a f सूकरं । ७ e वराहं । ८ a f ० क्विञ्जल० ;
 a f ० सेहकाः, e ० सेण्डकाः । ९ e ० पादौ । १० e हस्ते । ११ e हस्त इवगुत्तं ।
 १२ a f सूकर० । १३ e आख्यानैः । १४ e प्रज्ञापनादिभिर् । १५ a f सप्तमे-
 ष्वयन०, e सप्तममध्ययन० । १६ a f om.

अष्टममध्ययनम् ॥

अष्टममपि सुगमं, तथापि किमपि तत्र लिख्यते ॥

॥ २३२ ॥ सकंसाश्रो त्ति सह कांस्तेन द्रव्यमानविशेषेण यास्ताः
सकंसाः^१ ॥

॥ २३३ ॥ कोलघरियाश्रो त्ति कुलगृहात्पितृगृहादागताः कौ-
लगृहिकाः^२ ॥

॥ २३८ ॥ अन्तराणि य त्ति अवसरान्^३ । द्विद्राणि विरल-
परिवारत्वानि । विरहान् एकान्तानिति ॥

॥ २४० ॥ मांसलोलेत्यादि मांसलोला मांसलम्पटा । एत-
देन विशिष्यते । मांसमूर्क्षिता तद्दोषानभिज्ञत्वेन मूढेत्यर्थः । मांस-
पयिता मांसानुरागतन्तुभिः सन्दर्भिता । मांसगृद्धा तद्भोगे ऽप्य-
जातकाङ्क्षाविच्छेदा । मांसाध्युपपन्ना मांसैकाग्रचित्ता ॥ ततश्च
बद्धविधैर्मांसैश्च^४ सामान्यैस्तद्विशेषैश्च । तथा चाह^५ । सोल्लिण्णिह य
त्ति शूल्यकैश्च^६ शूलसंस्कृतकैः, तलितैश्च^७ घृतादिनाम्नौ संस्कृतैः,
भर्जितैश्चाग्निमात्रपकैः । सहेति गम्यते ॥ सुरां च काष्ठपिष्टनिष्य-
न्नाम । मधु च चौद्रम् । मेरकं च मद्यविशेषम् । मद्यं च गुड-
धातकीभवम्^८ । मीधु^९ च तद्विशेषम्^{१०} । प्रसन्नां^{११} च सुराविशेषम् ॥
विस्वादयन्ती दूषत्स्वादयन्ती । कदाचिद्विस्वादयन्ती^{१२} विविध-

१ सकंसाः । २ a f गृहिकाः । ३ f pref. अवसराणि य त्ति । ४ e
om. च । ५ f वाह । ६ a f शूल्यकैश्च । ७ e स्तल्लिभिश्च । ८ e प्रभवम् ।
९ मीधुश्च । १० e adds च । ११ a प्रथमन्नां, f प्रथमन्नां । १२ a e f कदा-
चित्स्वादयन्ती, but the following explanation of the term, as well as
the form of the standing phrase (see footnote † on p. १४६) show
that the correct reading must be विस्वादयन्ती ।

प्रकारैर्विशेषेण वा स्वादयन्तीति । कदाचिदेव परिभाजयन्ती
स्वपरिवारस्य । परिभुञ्जाना सामख्येन विवक्षिततद्विशेषान् ॥

॥ २४१ ॥ **अमाघातो** रुढिग्रब्धत्वात्^१, अमारिरित्यर्थः ॥

॥ २४२ ॥ **कोलघरिण** त्ति कुलगृहसम्बन्धिनः ॥

॥ २४६ ॥ **गोणपोतकौ** गौपुत्रकौ ॥ **उद्देव** त्ति विनाश-
यत ॥ **मत्त** त्ति सुरादिमदवती ॥ **लुलिता** मदवशेन घूर्णिता
स्वलत्पदेत्यर्थः ॥ **विकीर्णाः** विक्षिप्ताः केशा यस्याः सा तथा ॥
उत्तरीयकं उपरितनवसनं विकर्षयन्ती ॥ **मोक्षोपायवद्वान्**^२
कामोद्दीपकान्^३ । **शृङ्गारिकान्** शृङ्गाररसवतः । स्त्रीभावान्
कटाक्षसन्दर्शनादीन्, उपसन्दर्शयन्ती ॥ **हं भो** त्ति आमन्त्रणम् ॥
महासयया इत्यादेर्विहरसीति पर्यवसानस्य रेवतीवाक्यस्याचमभि-
प्रायो, ऽयमेवास्य स्वर्गो मोक्षो वा यन्मया सह विषयसुखानुभवनं,^४
धर्मानुष्ठानं हि विधीयते स्वर्गाद्यर्थं, स्वर्गादिश्चेष्यते सुखार्थं, सुखं
चैतावदेव तावद्दृष्टं यत्क । **स्वेवनमिति** । भणन्ति च ।

जइ नत्थि तत्थ सौमंतिणीउ^५ मणहरपियङ्गुवसाओ ।

सिद्धं^६ तियवन्धणं खु मोक्खो, न^७ सो मोक्खो ॥

तथा ।

सत्यं वच्मि हितं वच्मि सारं वच्मि पुनः पुनः ।

अस्मिन्नसारे संसारे सारं सारङ्गलोचना ॥

१ e रुढ० । २ a f मोक्षोपायवद्वान् । ३ f कामोद्दीपकान् ; a e add वपनान् ।
४ e श्रीस्वभावान् । ५ e adds धर्मानुभवनं । ६ a f सिमंतिणीयो, c. m. ७ a f
pref. ता । ८ e om. न सो मोक्खो ; the second line does not scan it is
short by four mātrās.

तथा ।

द्विरष्टवर्षा योषित्पञ्चविंशत्यादिकः^१ पुमान् ।

अनयोर्निरन्तरा^२ प्रीतिः स्वर्ग इत्यभिधीयते ॥

॥ २५५ ॥ अलमणं^३ ति विषूचिका^४ विशेषलक्षणेन । तस्य लक्षणं चेदम् ।

नोर्ध्वं व्रजति नाधस्तादाहारो न च पच्यते ।

आमाशये^५ ऽलसीभूतस्तेन सो ऽलसकः स्मृतः ॥

इति ॥

॥ २५६ ॥ हीणे^६ ति प्रीत्या हीनः त्यक्तः ॥ अवञ्जाय ति अपध्याता^७ दुर्धानविषयीकृता ॥ कुमारेण^८ ति दुःखमृत्युना ॥

॥ २५७ ॥ नो खलु कप्पइ गोयमेत्यादि । सन्तेहिं ति सहिर्विद्यमानार्थैः । तच्चेहिं ति तथैस्तत्त्वरूपैर्वानुपचारिकैः^९ । तहि-
णं ति तमेवोक्तं^{१०} प्रकारमापन्नैर्न मात्रयापि न्यूनाधिकैः किमुक्तं भवति । सङ्गतैरिति । अनिष्टैरवाञ्छितैः । अकान्तैः स्वरूपेणाक-
मनार्थैः । अप्रियैरप्रीतिकारकैः । अमनोज्ञैर्मनसा न ज्ञायन्ते नाभि-
लष्यन्ते^{११} वक्तुमपि यानि तैः । अमनआपैर्न मनसा आप्यन्ते प्राप्यन्ते
चिन्तयापि यानि तैः, वचने चिन्तने^{१२} च येषां मनो नोत्सहत^{१३}
इत्यर्थः ॥ व्याकरणैर्वचनविशेषैः ॥

इति अष्टममध्ययनमुपासकदशानां विवरणतः^{१३}

समाप्तम् ॥

१ f ० विंशतिकः । २ अनयोर् does not scan ; तयोर् might do. ३ a e e विषूचिका । ४ a f अनाशये । ५ a e f हीणे । ६ a f अपध्याता । ७ e कुमारेण । ८ f अनपचारिकैः । ९ e उक्तप्रकारं । १० e places नाभिलष्यन्ते न ज्ञायन्ते । ११ f only वचनेऽपि, om. चिन्तने । १२ e f त्यहत, om. नो । १३ e विवरणसमाप्तम् ।

नवमदशमे अध्ययने ॥

नवमदशमे च कण्ठे^१ एवेति । प्रत्यध्ययनमपत्तेपनिक्षेपावभ्यूह्य
वाच्यौ । तथा । “एवं खलु जम्बू” इत्यादि उपासकदशानिगमन-
वाक्यमध्येयमिति तथा ॥

पुस्तकान्तरे सङ्ग्रहगाथा^२ उपलभ्यन्ते । ताश्चेमाः ।

वाणियगामे चम्पा दुवे य वाणारसीए नयरीए ।

आलभिया^३ य पुरवरी कम्पिलपुरं च बोधव्वं ॥१॥

पोलासं रायगिहं सावत्थीए पुरीए दोन्नि भवे ।

एए उवासगाणं नयरा खलु होन्ति^४ बोधव्वा ॥२॥

सिवनन्द-भद्द-सामा धन्न^५-वज्जल^६-पूस^७-अग्गिमित्ता य ।

रेवद्ध-अस्सिणि तह फग्गुणी^८ य भज्जाण नामादं ॥३॥

ओहिष्णाण^९-पिसाए माया वाहि-धण-उत्तरिज्जे य ।

भज्जा य सुव्वया दुव्वया^{१०} निरुवसग्गया दोन्नि^{११} ॥४॥

अरुणे अरुणाभे खलु अरुणप्पह-अरुणकन्त-सिट्ठे य ।

अरुणज्झए य कट्ठे भूय-वडिंसे गवे कीले ॥५॥

१ e कण्ठे । २ These *gāthā* verses are found at the end of MSS. B and F. They do not occur in MSS. D E G ; and MS. A, which probably would have had them, is defective at the end. ३ a आलंभिया (आलभिया), c.m. ४ e ऊंति । ५ a e धण । ६ a e वज्जला c.m. ७ a e पूस । ८ e फग्गुणा । ९ a °णाण । १० a adds य, e दुव्वयादं । ११ a दोषि ।

शिष्टादिनामान्यरूपदपूर्वाणि दृश्यानि अरूणशिष्टप्रित्यादि ॥
 एताञ्च पूर्वोक्तानुसारेणावसेयाः ॥ यदिह न व्याख्यातं तत्सर्वं ज्ञाता-
 धर्मकथाव्याख्यानमुपयुक्तेन निरूप्यावसेयमिति । सर्वस्यापि स्वकीयं
 वचनमभिमतं प्रायशः^१ स्याज्जनस्य । यत्तु स्वस्यापि सम्यग्रहि वि-
 हितरुचिः स्यात्, कथं तत्परेषाम् ? । चित्तोल्लासात्कुतश्चिदपि
 निगदितम् । किञ्चिदेवं मयैतद्युक्तं यदत्र^२, तस्य ग्रहममलधियः
 कुर्वतां प्रीतये मे ॥

॥ समाप्तमुपासकदशाविवरणम्^३ ॥

^१ e प्रायशः । ^२ a यत्र तस्य, e यथात्र तस्य for यदत्र तस्य, । ^३ e adds
 'समाप्तं सप्तमाहम् ।

ADDITIONAL CRITICAL NOTE.

Page २, footnote ५, f ० संतोषिषौ (as in text), h ० संतोषिषा ।

Page ४ f. २, f गंधदृष्टं (as in text), h गंधादृष्टं ; so also afterwards f h चो ।

Page ५, f. ८, f शीयण, h reads only उदनं कूरं for the whole clause ।
१० f h कलम० । ११ f h स्तय । १२ f चनकाकारो, but h चणकाकारा (as in text) । १५ f h read च्च, and om. the insertion of c e.

Page ६, f. १, f h read पालुक ।

Page ७, f. ४, f reads the verses as in the text, h reads in the second line ब्रवे न पचस्तदसौ, and in the third line तो for ततो ।

Page ८ f. ८, f h तेनाहृतं । १० f h तत्समर्थम् (as in text).

Page १०, f. १६, f h ० सन्तोषिय ति ।

Page ११, f. १, f ० शान्यस्यक्ता० as in a, but h as in text । ५ f h दृक्तः ।
६ f h कामभोगति० । ८ f h मेधुनासेव (as in text) ।

Page १२, f. ४, f h ० लब्धं (as in text) । ५ f h अवधि as in a.

Page १५, f. ५, f h उपभोगपरिभोगव्रतं as in a.

Page १७, f. ४, f h तस्यायं which gives a correct reading.

Page १८, f. ६, f तन्ने (as in a) । ८ f h तस्याः (as in text) । ८ f ० करणा-
नंतरमेव (as in a).

Page १८ f. ४, f h प्रकाराद्य० ।

Page २०, f. ६, f h गृहीयन्ति (as in c e) ।

Page २२, f. १, f h भगवयाप्यणौयं (as in a) ।

Page २४, f. १, f h (like a) सानुष्यक्ताः कामभोगा दिव्या वा सम्यद्यन्ते (thus
to be separated) । २ h reads विकल्परूपं । ६ h नमःस्थितुं ।

Page २१, f. ८, h संगुंसं पुं ।

Page २१, f. ७, h has ० कुल्व० ।

Page २२, f. ५, h has ० कुदाल० ।

Page २४, f. १६, h has दवरकमयम् ।

Page ३५, f. २, h reads तदद्यदोर्ध्वतया which gives correctly the reading of a f. ८ h has गच्छं (like e) । १४ h ०जनुए ।

Page ३६, f. ११, h reads खक् मुण्डे (as in text) वा वक्षसि वा । २१ h has भुंभलउ ति ।

Page ३७, f. ४, h मिसिमिसीमाणे ।

Page ४१, f. ५, h ०भजं । ७ h has the clause within brackets, but omits the preceding clause कल्लणगपवरवत्यपरिदियं ।

Page ४२, f. २, h gives the passage.

Page ४५, f. २, h ०भावाचन्न छत० (as in text) । ७ h पंजलिगळे । १३ h महातिमद्वत्या, which appears to be the correct reading (महा + अति + ह०) ।

Page ४६, f. २, h omits the same portion, but from यमाहय्यकं । जुत्ते । The whole of the Prākṛit text is equally incorrect as in a e f.

Page ५५, f. २, h आट्टह्याभ्यः । ९ h अपासं (as in e) । १० h gives the last clause thus: साधूपदेशेन गृहिणोऽपि प्रायश्चित्तस्य जातव्यवहारं नृपाति-
स्वात् ।

Page ६०, f. ९, h omits as in a f । १० h reads ०प्रत्युत्पन्नानागत० (as in the text).

Page ६२ f. ४, h विकरेद्वा ।

Page ६९, f. १२, h वदाचित्सादयन्ती (as in a e f).

Page ७०, f. ६, h सीमंतिणौ उ (as in text) । ७ h pref. ता ।

Page ७१, f. १, h ०विंशतकः । ४ h अनाशये ।

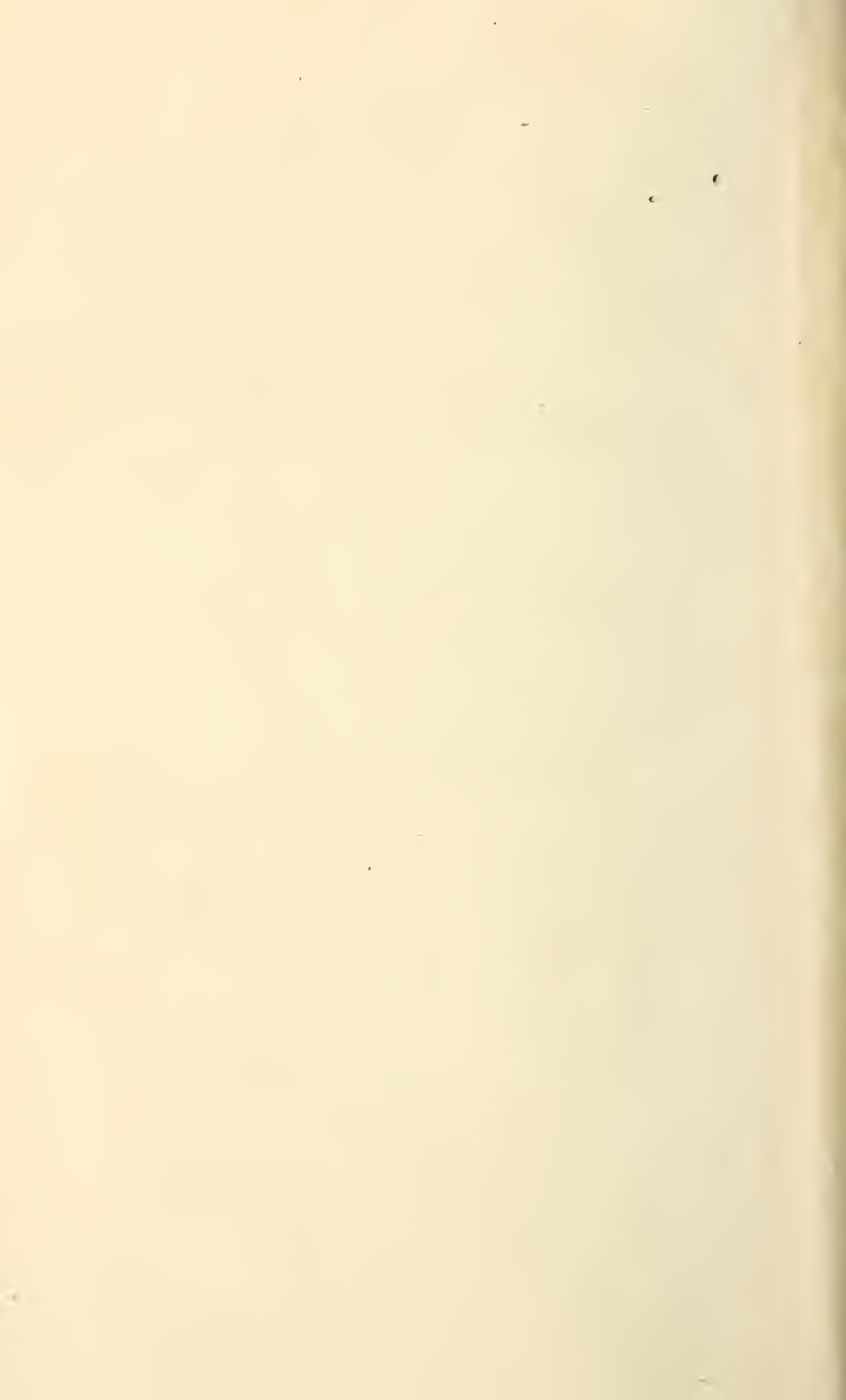
Page ७२, verse 1, h has वरपुरौ for पुरवरो । ६ h बडला । ७ h पुस्स । १० h adds य ।

Page ७३, f. २, यक्वात्र (?), and in the preceding line चित्तोक्तात्कुतश्चि-
नदपि ।

शुद्धिपत्रम् ।

अशुद्धम् ।	शुद्धम् ।	पृष्ठे ।	ङ्को ।
अल्ललट्टी०	अल्ललट्टी०	४	४
०वादीदिति	०वादीदिति	६	६
०प्रयोगः	०प्रयोगः	२२	२४
मुगंसा	मुगंसा	२१	९
उद्योतय०	उद्योतय०	४२	८
वृद्धि०	वृद्धि०	५८	११
अक्रोशयामि	अक्रोशयामि	६२	१४

BL   Uvasekadesa
1511   Upasakadesa-sutram
U37
1890
v.1

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
